

न वदन्ति नादित्यमन्त्रः । कति दशानि न दीदृशयदीये मन्त्रविद्या के कं देवसत्तादिकं पादरजोचननामृते-
 र्नादित्यमन्त्रः । इत्याद्येतत्परित्यजित्वा योऽपि परमपूजा पञ्चाद्यानि । तज्जनीगपरमोपगारिणमेषां गुण-
 कीर्तयेत्तानि प्रपूजकत्वं समर्था एव तत्पूजकस्योपदेशप्रस्तुतमनादिना कलेप्रहृष्टो जनेन चेदेतावन्त-
 दासाजगन्मूलं मन्त्रेण हि । पुरयानामेषां सिद्धान्तनिषेये कीदृशानमनुत्तमनदिति तत्कृतिमवद्योभय विधि-
 रवन्ता एव न पारयागः पारं प्राप्नुं, पतः सर्वं श्रौतदेशिकनिरप्याः सूत्रानुसारत एव विविधगूत्रसा-
 न्निपूर्वकं सदृशा विधायक्यन्ते । रसादुद्धारदण्डादेरनुमेरूप्यस्याः कृतेर्वाचने उत्तरोत्तरमधिकाधिकं ध्यान-
 र्दोऽनुभूयत एव पापकवर्गोपमरमिर्कुरिति मुमष्टं प्रतिनानि, यतः प्रत्युपदेशविषयमागमोक्तकथानकेन
 अद्विष्टेन मुपटिन्तेन दृढीकरणाय काचिदचिन्त्यसक्तिर्नियोजिता ग्रन्थनियोजनञ्चिः ।

ग्रन्थेऽत्र चतुर्विंशतिलक्ष्मन्तात्मके प्रतिस्लङ्गेन प्रायेण पञ्चदशव्याख्यानोपेतत्वादेकव्याख्यानाधि-
 क्यः शार्धं कष्टपञ्चसरं सतत्रयं व्याख्यानानां विद्यते, तेन प्रतिदिनमेकैकव्याख्याने व्याख्याते संवत्सेरेण्य
 ग्रन्थो व्याख्यायते व्याख्यातृन्निर्मुनिर्वरित्याकृतं ग्रन्थकर्तृणामनुमीयते । प्रतिव्याख्यानं चैकषादिमूल-
 भ्त्वोक्तगङ्गेजलोपदेशं दस्तूपदिरयोपदेशमद्वाख्यायां स्वोपदेष्टृकायां तं तं विषयं सशास्त्रसाक्षिकं वि-
 विच्य संक्षिप्तेन प्रायोमूत्रभ्त्वोक्तोक्तेन कथानकेन स स विषयो दृढीकृतः । कथानकेष्वप्यन्यकधिकृतैर्द्विक-
 पारमार्थिकनीतिविषयकमुज्जायितभ्त्वोक्ताः प्रसङ्गोपयुक्तत्वेन प्रसञ्जिताः । प्रतिव्याख्यानान्ते च स्वकृत-
 भ्त्वोक्तं नास्ति त्रयव्याख्यानरहस्यप्रदर्शनपुरःसरं तज्जनीयानुद्दिदयोपदेशः कृतः । सर्वत्र स्वकृतौ गीर्वाणप्रापा

अर्थः-केम जे जो एम वसतिवास सिद्ध थयोन होत ने चैत्यवास सिद्ध थयो होत तो “इयरावए वसहिं” एटले बी-जा वस्तीमां रहे ठे ए पदनी थंतगांठ तारे आवी परंत ते माटे निस्सरु एटले निश्चाकृत इत्यादिके करीने चैत्यवासाने सिद्ध करवाने इच्छतो एवो जे तुं, ते तारे उलंठो वसतिवास सिद्ध थयो माटे प्रयत्ने करीने वाढ्या जे अरुद ते प्रत्यक्ष कोदरा यया एवो न्याय थयो माटे तारे तो अवलुं आवी परंयुं ग्रहो ! तारुं आगमना अर्थने जाणवानुं रुहापण !

टीकाः-यदपि देउलियखरंदेत्यादिना देवकुलिकशब्दाच्चैत्यवाससाधनं तदप्यसम्यक्, यतिवेषमात्रधारिणामेव देकुलिक व्यपदेशात् ॥ एतद्गाथाविवरणे देवकुलिका देवकुलपरिपालका वेषमात्रधारिण इति व्याख्यानात् ॥

अर्थः-वळी देउलिय इत्यादिके करीने देवकुलिक शब्दार्थी चैत्यवासनी सिद्धि करी ते पण साची न करी केम जे यतिना वेष मात्रनेज धारण करनार ते देवकुलिक शब्दे करीने कहेवाय ठे, ए गाथाना विवरणेने विषे देवकुलिक शब्दनो अर्थ देवकुलने पालन करनार अने यतिवेष मात्रनोज धारण करनार एवो पुरुष ए प्रकारुं व्याख्यान कर्युं ठे. माटे

टीकाः-अतएव तेषां प्रवचनोपदेशपूर्वकपरुषज्जनणरुपा खरंदनाजिहिता ॥ आगमोक्तत्वेतु चैत्यवासस्य तेषां यथोक्तकारित्वेन सुविहितकृतखरंदनानुपपत्तेः ॥ तस्मात्पार्श्वस्थाद्यधमा-

हेतुं ते विरुद्धं यात एतत्ते ए प्रकारं कहेतुं न यात एवं कहेवा-
चो ज निश्चय थाय ठे जे साधु निवास रहीत ठे तेज निश्चाकृत ठे.

टीका:—एवं च चैत्यवास इदानीं तनमुनीनामुचित आगः
मोक्तत्वादिति हेतुरुक्तन्यायेना गमोक्तत्वस्यासिद्धत्वादसिद्धः ॥
यदप्युदितं मा सैत्सीत्साक्षात्सिद्धांतचैत्यवास स्तथापि गी-
तार्थाचरित्या त्सेत्स्यतीति यद्यतस्यैव च श्रीमदार्य रक्षितपा-
देरित्यादिना च्छवास सण्ही त्यंतेन समर्थनं तदप्य संगतं ॥

अर्थ:—बळी ते कह्युं जे आ कालना मुनिने चैत्यवास करवो
उचित ठे, आगममां कह्युं ठे ए हेतु माटे एम जे स्थापन कयुं हतुं
ते पूर्व कही देखानयो एवा न्याययी आगममां कहेवापणुं असिद्ध
थयुं, माटे ए हेतु पण असिद्ध थयो एतसे खोटो थयो आगममां
चैत्यवास करवानो कोई जगाए कसोज नयी बळी तें कह्युं जे, सा-
क्षात् सिद्धांतमां चैत्यवास कसो नयी तो पण गीतार्थ पुरुषे आच-
रण कयों ठे तेयी सिद्ध थशे जे माटे आर्यरक्षित आचार्ये, इत्यादि
आरंजीने “ च्छवाससण्ही ” त्यां सुधी चैत्यवास करवानुं समर्थन
कयुं ते पण असंगत ठे अघटतु ठे.

टीका:—छवास सण्हीत्याद्यासोपदेशस्य जगवत्प्रणीता
गमेष्वनुपलंभात् ॥ मूलागमेन विरोधाच्च ॥ तथाहि ॥ श्रीम-
दार्यरक्षितपादेषु स्वर्गगतेषु प्रागेव प्रतिवादिनिराचिकीर्षया
मधुरापुरीप्रेषितेन गोष्ठामाहिलेन जनपरंपरया गुरुणां स्वर्ग
गमनें दुर्वलिकापुष्पमित्रस्य सूरिपदप्रतिष्ठा माकर्ण्यदर्प्पोधुर

काश्चिदपि तुच्छविदिता । किं पटुना ? सर्वथा कर्तुः प्रयागर्गाखं गीर्वाणजापाक्षपाठकचृन्दस्य ग्रन्थला-
पनागुणाय न मनसि निभाय समपदपातया नुब्या यथादयोपदामे शुद्धिविषये प्रयासः कृतः ।

अस्मिन् ग्रन्थे मुख्यारव्यः त्रयः सन्ति—सम्यक्तरागको देशविरतितरणः चित्रनिघर्म्मविषय-
स्वरूपः । तत्र प्रथमतः प्रथमस्तन्मपनुष्टयरूपो, द्वितीयो चादंशस्तन्मपर्यन्तः, चतुर्विंशतितमस्त-
न्मपयन्तः तृतीयः । त्रयोऽपि त्रयः न विलतरताः । तत्र प्रथमतः गत एव प्रथमे विज्ञाने । द्विती-
याऽपि द्वितीयविज्ञानपर्यन्ते संपूर्णो जातः । तत ऊर्ध्वमाग्रन्थसमाप्तेस्तृतीयचतुर्थविज्ञानौ, तत्र
तृतीयविज्ञानप्रस्तावना तत्रैव विज्ञाने कृता ।

अत्र च चतुर्थे विज्ञाने प्राचीनविज्ञानत्रयवत् चरमस्तन्मपद्धमेव सङ्गृहीतम्, एकनवतिव्योल्यानानि
ध्वनस्तत्पुनरिदंशतमादारन्यैकपटुचरित्राततमपर्यन्तम् । तृतीयविज्ञानान्ते तृतीयदर्शनाचारो
दर्शित इति चतुर्थविज्ञानस्यास्य प्रारम्भव्याख्यानं (२३१) तुर्यो दर्शनाचारो दर्शितः । ततः शेषदर्श-
नापारचतुष्कं व्याख्यानपद्धनं (२३२-२३३) प्ररूपितम् । ततोऽष्टौ चारित्राचारा व्याख्यानपत्रके
(२३४-२३५) प्रपञ्चिताः । ततश्चरमे व्याख्यानत्रिके (२३६-२३७) तपश्चाचारत्रयं कथितम् ।

विंशतितमः सग्न एकव्याख्यानोऽनेनः (२३८-२३९) सकलः शेषतपश्चाचारनवकविषयः चरमे
च व्याख्यानं (२४०) वीर्याचारविचारकमिति । अत्र च प्रायश्चित्तनामा सप्तमस्तपश्चाचारोऽष्टाशीत्य-

प्रथमविज्ञानत्रये सर्वस्तिखंनो विहितः तत्रमाद एव. २ प्रथमविज्ञानत्रये चतुर्दशस्तन्मपर्यन्त इति विहितं तत्रमाद एव.

अर्थः—ते कही देखामे ठे जे अहीं कार्य ते ज्ञानादिक जाणुं केमके कार्य तो ज्ञानादिक ठेएवुं शास्त्रनुं वचन ठे, ने ते तो सेश मात्र पण अहीं प्रगट नथी ए हेतु माटे, गीतार्थनुं जे आचरित तेने कालमाननो विरोध आवे ठे. तेणे करीने दूर करुं माटे चैत्यवास करवामां देवद्वयनो उपजोग थाय तथा आशातना थाय तेणे करीने मद्दा दोषनी प्राप्ति थाय ठे. माटे एने थोमा अपराधपणानी प्राप्ति नथी, एटखे धणोज अपराध एमां रह्यो ठे ॥

टीकाः—अत एव न बहुगुणत्वमिति आगमाविरुद्धाचरणान्युपगमे जगदप्रामाण्या संजनंत्वस्या आगमविरोधेन निरस्तं चैत्यवासप्रतिषेधकागमेनैव प्रागुक्तेनास्या आगमविरोधस्य स्फुटत्वात् तद विरुद्धाया एवचास्या प्रामाण्योपगमात् ॥

अर्थः—एज कारण माटे “न बहुगुणत्वं” इत्यादि जे तें कर्ण ते तो आगमयकी अविरुद्ध आचरणानो अंगीकार न करीए तो जगवंतना वचननुं अप्रमाणिकपणानी प्राप्ति आवे पण आचरणानुं तो आगमना विराधे करीने निराकरण करवापर्णु ठे माटे पूर्वे कस्यो जे चैत्यवासना निषेधनुं, आगम वचन तेणे करीने ए आचरणाने आगम विरोधपणुं स्पष्ट ठे, माटे ते आगमयी अविरुद्ध एवज आचरणानुं प्रमाणिकपणुं ठे.

टीकाः—यदुक्तं ॥ आचरणा विदु आणाविरुद्धगाचेव होंई नायंतु इह्रा तित्यपरासायणति ॥

खिल्यते, यत्संज्ञापने समग्रग्रन्थतात्पर्यं हृजतं प्रवर्तते । समग्रग्रन्थवाचने चाभिप्रायो जायते । प्रग्रमस्तम्भचतुष्टयं सम्यक्त्वस्वरूपनिरूपकमेव, तत्रैकपट्टिः (६१) व्याख्यानानि, तत्रापि प्रथम-
व्याख्याने (१) जगदतिशययर्णनं, ततो व्याख्यानत्रयं (२-३-४) सम्यक्त्वज्जैदकथकं, ततः सप्त-
पञ्चाशत्समव्याख्यानं यावत् (५-७३) सम्यक्त्वस्य सप्तपट्टिर्ज्ञेदाः, ततो व्याख्यानत्रये (५७-६०)
क्रमेण रोचककारकदीपकसम्यक्त्वव्ययस्वरूपं, ततश्चरमे एकपट्टितमव्याख्यानं सम्यक्त्ववस्तुस्वरूपं बुद्धे-
र्गुणाष्टकं च कथितम् । अत्र प्रथमस्तम्भः समाप्तः । पञ्चमस्तम्भः प्रथमाणुव्रतविषय एव, अत्र द्विपट्टि-
तमादारन्य चतुःसप्ततितमपर्यन्तं (६२-७४) व्याख्यानत्रयोदशकं तत्स्वरूपनिरूपकमेव, अतो व्यूनं
व्याख्यानपञ्चदशकम् । षष्ठे स्तम्भे पञ्चसप्ततितमादारन्य नवतितमपर्यन्तं (७५-९०) व्याख्यानयोन्-
नाकं दत्तं, तत्राद्यं व्याख्यानपञ्चकं (७५-७९) द्वितीयाणुव्रतविषयं, द्वितीयं व्याख्यानपञ्चकं (७०-
७४) तृतीयाणुव्रतविषयं, ततः चरमं व्याख्यानपङ्क्तं चतुर्थाणुव्रतविषयम्, अत्र प्रथमो विज्ञागः समाप्तः ॥

सप्तमं स्तम्भं एकनवतादारन्य पञ्चोत्तरशततमपर्यन्तं (९१-१०९) व्याख्यानपञ्चदशकं वर्तते,
तच्च चतुर्थाणुव्रतविषयमेव सकृदम् । अष्टमस्तम्भे पञ्चदश व्याख्यानानि (१०६-१२०) । अत्र प्रथम-
व्याख्यानचतुष्कं (१०६-१०९) पञ्चमाणुव्रतं, द्वितीयचतुष्कं (११०-११३) षष्ठं गुणव्रतं, ततः चतुर्दशो-
त्तरशततम (११४) व्याख्यानात् सप्तमगुणव्रतप्रारंभः, तच्च व्रतं नवमे स्तम्भे त्रिंशदुत्तरशततमे (१३०)
व्याख्याने समाप्तिमगमत्, अत्र षष्ठे सप्तदश व्याख्यानानि, तेषु अत्रश्रयानन्तकायरात्रिजोजननिषेध-

अर्थः—ते कही देखामे ठे जे अहीं कार्य ते ज्ञानादिक जाणवुं केमके कार्य तो ज्ञानादिक ठेएवुं शास्त्रनुं वचन ठे, ने ते तो सेश मात्र पण अहीं प्रगट नथी ए हेतु माटे, गीतार्थनुं जे आचरित तेने कालमाननो विरोध आवे ठे. तेणे करीने दूर कयुं माटे चैत्यवास करवामां देवद्रव्यनो उपजोग थाय तथा आशातना थाय तेणे करीने महुा दोषनी प्राप्ति थाय ठे. माटे एने थोमा अपराधपणानी प्राप्ति नथी, एटखे धणोज अपराध एमां रह्यो ठे ॥

टीकाः—अत एव न बहुगुणत्वमिति आगमाविरुद्धाचरणान्न्युपगमे जगदप्रामाण्या संजनत्वस्या आगमविरोधेन निरस्तं चैत्यवासप्रतिषेधकागमेनैव प्रागुक्तेनास्या आगमविरोधस्य स्फुटत्वात् तद विरुद्धाया एवमास्या प्रामाण्योपगमात् ॥

अर्थः—एज कारण माटे “न बहुगुणत्वं” इत्यादि जे तें कयुं ते तो आगमयकी अविरुद्ध आचरणानो अंगीकार न करीए तो जगदंतना वचननुं अप्रमाणिकपणानी प्राप्ति आवे पण आचरणानुं तो आगमना विरोध करीने निराकरण करवापरुं ठे माटे पूर्वे कस्यो जे चैत्यवासना निषेधनुं, आगम वचन तेणे करीने प्र आचरणाने आगम विरोधपणुं स्पष्ट ठे, माटे ते आगमयी अविरुद्ध एवोज आचरणानुं प्रमाणिकपणुं ठे.

टीकाः—यदुक्तं ॥ आचरणा विदु आणाविरुद्धाचेव दोर्द्ध नायंतु इदरा तित्ययरासायणनि ॥

दयाख्याने

२७०

२७१

२७२

२७३

२७४

२७५

२७६

२७७

विषयः

ईर्यासमितिनामप्रथमचारित्राचारः

प्रापात्तमितिनामद्वितीयचारित्राचारः

पपणसमितिनामतृतीयचारित्राचारः

चतुर्थपथमौ चारित्राचारौ

गुप्तित्रयनामकपष्ठसप्तमाष्टम-

चारित्राचारः

तपस्याचारः

तपस्तपनहेतुः, तपसः प्रकाराः, तत्र प्रथमः

प्रकारः, सप्तदशधा मरणं च.

द्वितीयतृतीयौ तपस्याचारौ

विंशतितमः स्तम्भः

रसत्यागकायद्वेशाख्यौ चतुर्थपञ्चमा-

वाचारा

संवीनतानामा षष्ठस्तपस्याचारः

कथानकं

वरदत्तार्पिः

रक्षा साध्वी

धनशर्मो साधुः

प्रकीर्णकदृष्टान्ताः

जिनदासश्रेष्ठी, तापसत्रयं,

एको मुनिश्च.

द्वेमर्पिः

धन्यमुनिः

इन्द्रप्रहारी मुनिः

मंगसूरिः

तापसः स्कन्दकमुनिश्च

पत्राङ्कः

२५

२६

२७

३०

३२

३५

३७

४१

४४

४७

एकपिंदाः स्तम्भः

पत्राङ्कः	विषयः	पत्राङ्कः
१००	पूषतागुणः	१००
१०१	ममतागुणः	१०१
१०२	स्मितागुणः	१०२
१०३	मुनीनां स्वर्यम्	१०३
१०४	मोहत्यागः	१०४
१०५	ज्ञानाज्ञानविषयः	१०५
१०६	नामगुणः	१०६
१०७	पञ्चेन्द्रियस्वरूपम्	१०७
१०८	पञ्चेन्द्रियस्वरूपमेव	१०८
१०९	इन्द्रियजयः	१०९
११०	ज्ञानयुक्तक्रियायाः फलम्	११०
१११	तृप्तानुस्वरूपम्	१११
११२	तृप्त्यानुस्वरूपम्	११२
११३	मंत्रिपदनिन्दा	११३
११४		११४
११५	कथानकं	११५
११६	जययोषिजः	११६
११७	सोमवसुः	११७
११८	राजीमती	११८
११९	सनत्कुमारचक्री	११९
१२०	अर्हहृत्तः	१२०
१२१	साधमहासाधो	१२१
१२२	मृगापुत्रः	१२२
१२३	सुजघकथा कूर्मघकथा च	१२३
१२४	सुकुमारिका साध्वी	१२४
१२५	सुजानुकुमारः	१२५
१२६	रतिसुन्दरी ऋजिसुन्दरी च	१२६
१२७	लुजिसुन्दरी	१२७
१२८	गुणसुन्दरी	१२८
१२९	शकटाखमंत्री	१२९

आख्याने

३५३

३५४

३५५

३५६

३५७

३५८

३५९

३६०

३६१

विषयः

प्रायश्चन्दनफलम्

नव्यः प्रतिबोधं प्राप्नोति

तीर्थस्तवना, चैत्यजङ्गपापहयोपायश्च

धर्मस्य माहात्म्यम्

गुरुपट्टानुक्रमः

तपाविरुदमाभ्यनन्तरं गुरुपट्टानुक्रमः

श्रीह्रीरविजयसुरैःसंबन्धः

”

प्रासादादिवर्णनम्.

प्रशस्तिः

कथानकं

साम्बकुमारः

श्रेणिकनृपः

सांतुमंत्री कश्चिन्मुनिः प्र-

ह्लादननृपश्च

मङ्गलकुम्भः

सुधर्मादिः

पत्राङ्कः

२११

२१२

२१३

२१४

२१५

२१६

२१७

२१८

२१९

२२०

તેમ કાયમ રાહ્યું છે. ઠતાં વીજી યાતૃત્તિ કહાનવાનો પ્રસંગ આવશે તો વર્તમાન જાપાશેલીને અનુસરતું જાપાંતર ઠપાવવાનો જ અમારો શ્રાદો છે.

ટીકાના મૂલપાઠને તથા જાપાંતરને અમે અમારાયી વને તેટલો પ્રયાસ લઈ શુરૂ કરાવી ઠપાવ્યાં છે, ઠતાં તેમાં અસલ પ્રતની અશુદ્ધિના કારણે તથા મુદ્રા તપાશનારની નજર ચૂકના કારણે જે કંઈ ચૂલો રહી છે તે માટે સુદ્ધ વાચકોને વિનંતિ કરવામાં આવે છે કે તેમણે તે વાવત અમારાપર ક્ષમા કરીને તે સુધારી વાંચવી. કારણ કે આ અમારી પ્રથમાવૃત્તિ છે એટલે તેમાં અવશ્ય નૂલ ચૂક રહે. માટે તે દરગુજર કરી સુદ્ધ વાંચકો આ પુસ્તક વાંચી તેમાંથી સાર ગ્રહણ કરી વિધિમાર્ગના રાગી થઈ સદુણો તરફ આકર્ષિત થશે તો અમે અમારો પ્રયાસ સફલ થયો ગણીશું.

આજકાલ લોકોની દૃષ્ટિ રાસ વગેરે કથાનિક ગ્રંથો ઉપર વધતી દોને છે, પણ ધરી રીતે તો આવા ચાલુક સમાન પુસ્તકો વાંચવામાં જ વધુ ફાયદો મળે છે. કેમકે કહેવત છે કે “કમ્મવે ઝંસન વિન પિણ મિટે ન તનકો તાપ” માટે પ્રમાદરૂપ તાવને ઝતારવા ધાતર આવા કઠુકૌષ્ઠસમાન ઠતાં પરિણામે તાવને ડૂર કરી આરોગ્યતા આપનાર ઝત્તમ ગ્રંથો દરેક જણે અવશ્ય વાંચવા તથા વિચારવા જોઈયે.

તેમાં પણ મુખ્યત્વે કરીને આજકાલના યતિઝો તથા મુનિઝો તો ધાસ વ્યાખ્યાનમાં જ આવા ગ્રંથો વાંચીને જોડા લોકોને સીધે માર્ગે દોરવા જોઈયે.

वीजो शब्दत्रय आजकाल कछ वगेरे स्थले देराने माननार माणसने देरावासी कहेवामां आवे ठे ते ठे. देरावासी ए शब्दचैत्य-वासीनो पर्याय ठे, अने तेनो अर्थ देरामां रहेनार एवो थाय ठे; हवे आजकाल देराने माननाराठ देरामां कंइ रहेता नथी, उतां पोताने हुंढियार्थी अळगा उळखाववा माटे पोताने देरावासी तरीके उळखावे ठे एटलुंज नहि पण खुद मुंबइ जेवा शहरमां कछी वीशा ओशवाळोए पोतानी पाठशाळाने देरावासी वीशा ओश-वाळ पाठशाळा तरीके नाम आप्युं ठे ए केटलीवयो अज्ञानता ठे ! एज रीते हुंढिया श्रावको पोताने स्थानकवासो तरीके ओळखाव-वामां मोटुं मान समजे ठे पण ते विचाराओने पण खबर नथी के स्थानक एटले शुं ? तेमणे पोताना साधुओने उतरवानुं जे मकान बंधाव्युं होय ठे तेने तेओ स्थानक एटले ठेकाणुं एवा नामथी उळखे ठे. कारण के ते मकानने व्याजवी रीते शुं नाम आपवुं जो-श्ये ते तेमने संस्कृत ज्ञापाना अज्ञानपणार्थी मालम पन्थुं नहि तेयी तेमणे यह्याथी तेनुं स्थानक एवुं नाम आप्युं. हवे ते नाम कबूख राखीये तो पण तेमना साधुओ स्थानकवासो कहेवाय, पण श्रावको तो घरवासो ज ठे उतां पोताने स्थानकवासो तरीके ओळ-खावी अजाणपणे मृपानार्थी थाय ठे ए पण एक आश्चर्यनी ज वातगे !

थावी रीते शब्दत्रययी लांजा काले अर्थना अनर्थ थाय ठे, इतिहासना खरा मुदापर पाणी फरी वळे ठे, अने विद्वज्जनोमां हास्यास्पद थनुं पने ठे. माटे मुद्रजनोए धार्मिक संस्थाथोनां नाम-ताम विचार कर्मा पूर्वक ज पान्थां जोश्ये.

हवे, या प्रस्तावना पुरी करतां असो या पुस्तकना मुद्र

गौतमस्यगी	.....	५	५५	पाठदसः	.....	११२
गुणगुन्दरी (पुनर्विज्ञानस्यगोपरि)	०	११९	११९	निग्रगुसुत्तुमारः (अनर्थदण्डत्यागोपरि)	१०	१३७
गुणगुन्दरीयरदसो	१५	२१५	२१५	पत्वारथोराः (सामायिकप्रतोपरि)	१०	१४०
ज्ञानविज्ञानगुणक्रियोपरिदृष्टान्ताः	१६	२३५	२३५	चन्द्रावर्तसन्तुषः	१०	१४१
गोष्ठागादिष्टाः (सममो निहयः)	१६	२३०	२३०	चम्पकश्रेष्ठी	११	१६५
गोसावकः	१७	२५४-२५५	२५४-२५५	चित्रकारः	१३	१९१
मंगाचार्यः (प्रथमो निहयः)	१०	२६०	२६०	चण्डरुद्राचार्यः	१०	२५०
गुणमुन्दरी	२१	३१३	३१३	चतुर्थपञ्चमचास्त्रिचाचरोपरि दृष्टान्ताः	१९	२०२
गुरुपट्टापट्टिः (सुधर्मस्वामितः)	२४	३५७-३५८	३५७-३५८	चाणक्यः (मनुष्यचवर्द्धनप्रतो-		
मृतधर्मयष्टिजो	ए	१२३	१२३	परिपाशकदृष्टांतः)	२३	३४०
चिदातिपुत्रः	१	१०	१०	जमाष्टिः (प्रथमो निहयः)	१	७
चण्डाष्टः (धैलिकविद्यागुरुः)	१	१३	१३	जयसेना	१	१५
चण्डकौशिकः	३	४४	४४	जीर्णश्रेष्ठी	३	३९
चण्डासर्गो	५	६९	६९	जिनदासश्रावकः	५	६४
चन्दनमउयागिरी	७	९९	९९	जिनपाखजिनरहितौ	६	८०

धनपात्रपरिमितः	....	२	२३	नन्दिपेणमुनिः (प्रतिदिनं दश-
धर्मलविः (अनन्तकायत्यागोपरि)	....	ए	१२१	जीघप्रतियोधकः) ....
धर्मराजा (सद्यममलोपरि)	....	ए	१२२	नेमी राजपिः (चितीयमत्येकबुद्धः)
धर्मयणिरु	....	ए	१२६	नागिलः ....
धर्मयुद्धिपापबुद्धी	....	ए	१२७	नूपुरपरिमिता ....
धर्मदत्तश्रेष्ठी	....	ए	१२९	नव नन्दाः ....
धनाट्यगृही वृद्धाविका च (सामायिके)	१०	१३७	११	नन्दमल्लिकारः ....
धनावद्यश्रेष्ठी	....	१२	१६७	नागश्रीः (कटुतुंवराकदात्री)
धनो वल्लिक्	....	१५	२१३	नमस्कारजापे कथा ....
धन्यः (राष्ट्रिजघ्नगिनीपतिः)	....	१५	२१७	नन्दनार्षिः (महावीरजीवः)
धनरामो साधुः (पपणासमिता)	....	१९	२७०	नगातिमुनिः (चतुर्थमत्येकबुद्धः)
धन्यमुनिः (अनरानतपसि)	....	१९	२७४	पुष्पचूजा ....
धनेश्वरस्वरिः (तपः करणेऽराक्तः)	....	२०	२९०	पादप्रिष्ठाचार्यः ....
धनमाखणिक्	....	२२	३३३	पञ्च राहयः ....
नन्दिपेणः (चमुदेवजीवः)	....	१	१११	पद्मशेखरनृपः ....

एटखो जोरदोर चालु हतो के तेउ सूत्र विरुद्ध आचारने सूत्र सिद्ध तरीके जोळाः लोकोने समजावी धमधोकारपणे जैनमार्गयी उलटुं आचरण चलाववा लाग्या हता. तेथो एटखा गर्विष्ट बन्या हता के साचुंः कहेनारने लाकनीथो मारवा तैयार थता हता. एथी तेमना सामे माथुं उचकवाने कोझनी हिम्मत चालती नहि.

आवो मामलो जोझने आ जिनवह्वजसूरिना हृदयमां जोळा लोकोना उपर करुणा पेदा थइ. तेथोः मूळथीज चारे हिम्मतवान्, वैराग्यवान् थने थने महा विद्वान् हता एटखे तेमणे पोताना मन-मां ठराव कर्यों के गमे तो जीव जाय तो तेवा जोखमे पण मारे आ कुमार्ग तोरुवा मथवुं. आ ठरावने अनुसरी तेमणे चीतोनुमां जझे चैत्यवासिथोनी सामे पोकार उठाव्यो. तेमनो सत्य उपदेश सांजळी त्यांना समजु आवको तेमना रागी थया. ते जोझने आजु-वाजुना चैत्यवासिथोने जय पेठो के आ माणस एवी संतावाळो ठे के एने वूटो मेलीशुं तो आपणी मोनेवेहेवे जरु उखेकी नांखशे. तेपरथी चीतोनुमां पांचसो चैत्यवासि यतिथो एकठा थइ लाकनी-थो खेझने जिनवह्वजने मारी नांखवा तैयार थया, पण त्यांना रागी आवकोए ते वावत चीतोनुना राणाने चेतावंतां राणाए तेम करतां तेमने थंडकाव्या.

आ तकरार उपरथी चीतोनुना विधिमार्ग रागी आवकोए पोताना माटे त्यां खास नवुं मंदिर बंधाव्युं थने तेमां जिनवह्वज-सूरिना हाथे वीरप्रभुनी प्रतिष्ठा करावी.

आवी रीते जिनवह्वजसूरिए मारवानुमां गमे गमे खरा

निजान्नीष्टधिषयाप्राप्तियोगेनैव ज्ञेयं । तथा च ते लोकानां पुर इष्टं जावयान्तं—“अहो ! संसारं कोऽपि कस्यापि नास्ति, देवेन सर्वं हृतं, विनाशितं, मृत्युना सर्वं ग्रसितं, धिक्कारः संसारस्वरूपं प्रति” इत्यादि पुनः पुनर्लपति, तत्सर्वं चिन्तितपदार्थाप्राप्तैव, अतो व्यर्थं, नेदं पारमार्थिकं वैराग्यं, अनेकेषां जीवानामनंकथा(शः)समेतीदं” । अत्राह—“ननु जगवन् ! तर्हि वैराग्यतमनि कथमिदमावृत्तं ?” । प्रभुः प्राह—“कश्चिद्धीवोऽनेन बीजेन पारमार्थिकमपि वैराग्यं वितनोति, अतो वैराग्यमध्ये गणितं ? । धितीयं मोहगर्जवैराग्यं कुशाख्याससंजृतसंसारनैर्गुण्यदर्शनाद्रावृतपस्विनां जवति, तामखितापसपूरणवद्वकलचिरिप्रसन्नचन्द्रपितृसोमचन्द्रादीनामिव यथार्थपृथिव्यादिजीवस्वरूपवस्तुतत्त्वविपर्ययग्रहणासंषां वैराग्यमज्ञानगर्जितं ज्ञेयं । अपि च जैना अपि ये विरुद्धान्त्रैः अपिणः सिद्धान्तान् पठित्वा जीवन्ति, स्वाश्रमगोपनार्थमदृशकियुक्ता अपि प्रभूतशक्त्या क्रियां दर्शयन्ति, तेषामपि न तात्त्विकं वैराग्यं । यतः—

अमीषां प्रशमोऽप्युच्चैर्दोषोपाय केवलम् । अन्तर्निहीनविषमज्वरानुजवसन्निजः ॥ १ ॥

इति २ । तृतीयं ज्ञानगर्जं वैराग्यं तु तस्य स्याद्यस्य स्याद्वादिनः स्वपरागमगोचरा बुद्धिः स्यात् । कस्यचिद्विरक्तस्यापि शास्त्रार्थबोधनात् कस्मिंश्चित् पक्षे एकान्तनयकुग्रहः स्यात् तस्य न ज्ञानगर्जता ज्ञेया । उक्तं च—

उत्सर्गे चापवादोऽपि व्यवहारोऽप्यु(च)निश्चये । ज्ञाने कर्मणि वादश्चेन्न तदा ज्ञानगर्जता ॥ १ ॥

अर्थ:-टीकाकार कहे ठे के मारा सुंदर गुरु जे श्री
 वल्लभसूरी तेमनी घणा सूक्ष्म अर्थवाळी ने प्रधान एवी था
 रूपी वाणी ते क्यां ? ने खेद पामनार मंदबुद्धि पुरुषमां थयेस
 एवो हुं ते क्यां ? जे तेमना ग्रंथनी टीका करवाने समर्थ चाउं
 ते उपर दृष्टांत अलंकार कहे ठे जेम मोटा संग्राममां, जेणें शत्रुना
 मदोन्मत्त हाथीना दांत, पोताना हाथरूपी थंज वने चुरा कर्पा ठे,
 एवा शूरवीर पुरुषने पामवा योग्य, जे जयलक्ष्मी ते नपुंसक पुरुषने
 क्यांवी मळे ? अर्थात् नहींज मळे. ते नपुंसक पुरुष केवो ठे ? तौके
 ते जय लक्ष्मीने पामवानी इछाए संग्रामना मस्तक उपर निश्चय
 करी रखो ठे एवो. ॥ २ ॥

तथापि तस्यैव पदप्रसादः फलिष्यति जाक् मम निर्विवादः ॥
 किमंग पंगो जेवनांगणस्य कल्पद्रुमः पूरयते न कामान् ॥ ३ ॥

अर्थ:-तो पण ते श्रीजिनवल्लभसूरीना चरणनो प्रसाद
 मारा उपर ठे, तो शीघ्र फळीभूत थये तेमां कांइ विवाद (संशय)
 नपी. ते उपर दृष्टांत कहे ठे.-जे शरीरे पांगळो ठे. तेना घरना
 थांगपा थागळ रद्देखो कल्पद्रुम थुं तेना मनोरथ नहीं पुरे ? अ-
 र्थात् पूरये न. तेम मंदबुद्धिवाळो हुं पण ते गुरुना प्रतापथी टी-
 का करीस. ॥ ३ ॥

टीका:-इदं हि सदृशं पदार्थसार्थप्रकटनपटीयमि समूह-
 चरं चरितं निशेषं दांयं निर्वाणचरमशिवरीशिवर मधिरुद्रे
 मयनि नासनि श्रीमहावीरे ॥

अर्थ:-था उंचने विंग ममकिनदृष्टियाळाने नय नलाविरु
 नो मनुष्य दगट करी इच्छावानां अर्थात्

नमोन्नत
 मातृपि
 न ह्यी

उपयोगमुपैति यच्चिरं, हरते यन्न विज्ञावमारुतः ।

न ततः खलु शीलसौरजा—दपरस्मिन्निह युज्यते रतिः ॥ १ ॥

चिरकालेनापि विज्ञाववायुस्तस्योपयोगं न हरते इति ।

मधुरैर्न रसैरधीरता, कचनाध्यात्ममुधाविहां सताम् ।

अरसैः कुमुमैरिवास्त्रिणां, प्रसरत्पद्मपरागमोदि(जोजि)नाम् ॥ १ ॥

अध्याग्नामृतरमस्यादवतां मधुरै रसैर्दृष्टाऽपि कचनाधीरताऽस्यैव नोपजायते विकचपङ्कजपरागजो-
जिनामस्त्रीनां विरसंः कुमुमैरिवेति ।

हृदि निर्धृतिमेव विप्रतां, न मुदे चन्दनलेपनाविधिः ।

धिमलत्वमुपेयुगं सदा, सखिलस्नानकलाऽपि निष्फला ॥ १ ॥

अजघ्नं मिथ्यात्वाविरतिक्रमयमसापगमयतां मनसि संसारमुखदुःखनिर्धृतिमेव दधतां चन्दनलेपना-
दिविकारो जलस्नानादयश्च न हर्षाय जायन्त इति ।

तदिमे विपयाः किंलैहिका, न मुदे केऽपि विरक्तचेतसाम् ।

परलोकमुखेऽपि निःस्पृहाः, परमानन्दरसावसा अमी ॥ १ ॥

वैराग्यवतामिहपरलोकमुखस्पृहा न हर्षकारका जयन्तीति ।

विषुखिंशुखाकचारेण—प्रयत्नाशीविषमुख्यलब्धयः ।

टीका:—चौदुम्यवंशमुक्तामाषिक्यचारुतत्वविचारचातु
धुरीणविलसदंगरंगनृत्यत्रीत्यंगनारंजितजगज्जनसमाजश्रीदु
भराजमहाराजसन्नायां ॥

अर्थ:—चौदुम्य राजाना वंशमां मोतीमाषिक्य सम
शोभायमान ने तत्वविचारनी चतुराश् करवामां घणो श्रेष्ठ ने जे
सुंदर थंगने विपे नीति रूपी स्त्रीविलास करी रही वे, तेणीए क
रीने जगतना जनसमूहने प्रसन्न करतो एवो श्री दुर्लभराज नामे
मोटो राजा तेनी सन्नाये विपे.

टीका:—अनल्पजल्पजलधिसमुच्चलदतुष्टविकल्पकह्योल-
माळाकवलितवद्वलप्रतिवादिकोविदग्रामण्या संविन्नमुनिनिवहा-
ग्रण्या सुविहितवसति पथप्रथनरविणा वादिकेसरिणा श्रीजि-
नेश्वरसूरिणा ॥

अर्थ:—घणा वादरूपी समुद्रथी उगलता मोटा विकल्परूपी
कह्योलोनी श्रेणीये करीने घणा प्रतिवादि पंक्ति समूहना तर्कनुं
नक्षत्र करता एटले प्रतिवादीने दृग्यता जे पंक्ति ते मध्ये श्रेष्ठने
संगी साधु समूहमां अग्रसर ने सुविहित पुरुषोना परघर निवा
मार्गनो विस्तार करवाने अथवा शास्त्रमां कहेलो जे मुनिने त्या प्र
कारना स्थानकमां रहेंतुं इत्यादिक जे सिद्धांत मार्ग तेनो विस्तार
करवाने मयं समान वादि सिद्ध श्री जिनेश्वरसूरि जे तेमणे.

टीका:—अनुयुक्तिनि बंधुधा चेत्यवामव्यवस्थापनं प्रति
निश्चितत्वविश्वाप्त्यातिने रंशान्यां तन्निबंध मजदत्तु यथाग्रंथे
अर्थ:—विगंधारीए करेला चेत्यवामनास्थापने

इतः शिष्यचरितस्तद्वागतः । श्रेष्ठी तु संमुखं न गतः । ततस्तापसो दध्यौ—“अयं प्राग्मन्नाम श्रुत्वा तूर्णं पत्रं योजनानि अचिमुलमेत्यानहपां पर्युपास्ति व्यतनोत्, इदानीं सुखप्रश्रमपि न प्रेषयति” । ततः स्वचक्रजनमुखात् श्रीवीरजगद्गुरुधर्मप्राप्तं श्रुत्वा स्वशिष्यं तदाकारणार्थं प्रेषितवान् । शिष्यः श्रेष्ठिनं स्वगुरुत्वादीर्वचनं दत्त्वा प्राह—“मद्गुरुत्वां पुनः पुनः स्मरति” । श्रेष्ठी स्माह—“गृणति पृथिव्यादिपद्मकायपङ्कजव्यव्यासं लोकस्वरूपमध्यात्मादितत्त्वं कथयति तदनुसारेण स्वचर्चतनाधर्मं वितनोति स एव गुरुः, नान्यः । किमर्थं त्वद्गुरुर्मो स्मरति ? यद्यन्नादिप्रयोजनं तदा सुखेन पूर्वस्मादप्यधिकतरं गृहाण । पूर्वं कन्दमूखशाकपत्रादिसदोपाहपमूह्याशनादिजिर्ज्रिक्तः कृता, अधुना बहुमूह्यनिर्दोषकोलातीनापगतपयःपिण्डपृथुतपूरनिष्पन्नपक्वान्नादिकं यथेष्टं स्वीकुरु । मध्मर्माचार्यैरनुकम्पादानं न निषिद्धं, दानशान्दोऽहं जातः, मदार्तमनो धर्महीनानां यूयं मा वितनुत” । इति वाक्यं श्रुत्वा स शिष्यः स्वगुरुवर्ण्येण संमत्य तदुक्तं निवेद्य प्राह—“श्रेष्ठिजह्मनचिवेकस्तु पूर्वस्मादप्यधिको विद्यते, अहोऽस्य चानुर्य !” । ततः स्वयं शिष्यचरितैरेत्य तमवक्—“त्वं केन धूर्त्तेन विप्रतारितोऽसि ? उवाचानद्यपि न युरूपे, तन्नाह । मम सामर्थ्यं स्वया न दृष्टं, परं पश्य त्वं बहुचर्यो मद्भक्तानामिदं प्रत्यक्षं स्वर्गसौख्यं जातं, तद्विपरीतानां भ्रष्टपतनं” इति सर्वं मन्त्रविद्याबलेन दर्शितं । तदा श्रेष्ठी दध्यौ—“नूनमिन्द्र-जातमिदं, परं स्वर्गभ्रष्टप्रदानशक्तिः स्वकृतकर्मणा मेवास्ति । अहो ! लोकोत्तरं श्रीवीरपरमात्मनो धैर्यं ।

१ काष्ठातीतदोषरहितेति कथञ्चित् श्रेयम्.

टीका:-सुविहितमुनिचक्रवालशिखामणिः सिद्धांतविप-
स्तप्ररूपणमहांधकारनिकारतरणिः सुयहीतनामधेयः प्रणतप्राणि-
संदोहवित्तीर्ण शुभजागधेयः ॥

अर्थ:- (तथा) सुविहित मुनिना समूहमां चूनामणि स-
मान, अने सिद्धांतनी श्रवळी प्ररूपणा करवारूप मोटा अंधारानो
नाश करवामां सूर्य समान, तथा सुंदर ग्रहण करवा योग्य नाम
ठे जेनुं एवा, तथा नमस्कार करनार प्राणीना समूहने शुभ जाग
आपनार अर्थात् तेमनुं हित करनार एवा.

टीका:-चैत्यवासदोषनासनसिद्धांताकर्णनापातितकृतचतु-
र्गतिसंसारयासजिनजननवासः ॥

अर्थ:-ने चैत्यवासना दोषने प्रकाश करनार सिद्धांतन-
सांजळवाथी चार गति संसारमां भ्रमण करवारूप खेद, जेथी थाय
एयो चैत्यवास जेणे त्याग कयों ठे एवा.

टीका:-सर्वज्ञशासनोत्तमांगस्थानादिनवांगवृत्तिकृष्ठीमदन्न-
यदेवसूरिपादसरोजमूले यहीतचारित्रोपसंपत्तिः ॥

अर्थ:-ने जिन शासनना उत्तम अंग (मस्तक) समान
स्थानांग आदि नव अंग तेमनी वृत्ति करनार श्री अन्नयदेवसू-
र चरण कमल समीपे जेणे चारित्र संपदा ग्रहण करी ठे एवा.

टीका:-करुणासुधातरंगिणीतरंगरंगतस्वांतःसुविधिमार्गाव-
सनप्रादुःपद्मिदकीर्तिकौमुदीनिपूदितदिकूसीमंतिनीवदन-
नः ॥

॥ इत्यब्ददिनपरिमितोपदेशसंग्रहाख्यायामुपदेशप्रासादमन्यवृत्तावेकोनविंश-
सग्रे एकसप्तत्यधिकविंशततमं २७१ व्याख्यानम् ॥

द्विसप्तत्यधिकद्विशततमं २७२ व्याख्यानम् ॥

अथोपबृंहणख्यं पञ्चमं दर्शनाचारमाह—

धर्मोद्योतो महान् येन विहितो जैनशासने । तस्योपबृंहणा कार्या गुरुजिज्ञासवृद्ध्ये ॥ १ ॥
भ्साषिता एव तुष्यन्ति मुरादयो नरादयः । स्वष्टकार्यं च कुर्वन्ति लोके लोकोत्तरेऽपि च ॥ २ ॥
रूपौ । नवरं उपबृंहणं नाम प्रशंसा, सा च लोकेऽप्यत्यन्तबहुगुणा, प्रायस्तथैव बहूनां निर्वाह-
दर्शनात्, परिजनादयः प्रशंसिता एव प्रायः सम्यक्कार्यं कुर्वन्ति, नृपादयोऽपि गीतकवितादिभिस्तोषिता
एव महद्यत्नादपि प्रददे कर्णजोजयिकमादिवत्, मुरा अपि स्तुत्यादिभिः भ्साषिता एव तुष्यन्ति
मुरप्रिययत्नादिवत्, एवं लोकोत्तरेऽपि तपःस्वाध्यायकवित्वबुद्धकरविहारयादिजयपरीषद्सहनादिकं
धर्मकार्यं येन कृतं तस्य स्तुतिर्गुरोर्द्विभिः यथार्हा कार्या । ये प्रमादवशातो न स्तुवन्ति तेषां गच्छो रुद्ध-
मूरियत्सीदति । उक्तं च—

जो पुण पमायठे दप्पठं थ् उवयूइणे न वट्ठिजा । नासिजा थप्पणं मुण्णिजणं च सो रुद्धसूरि ष ॥ १ ॥

॥ मूल काव्य ॥

वन्निज्वालावलीढं कुपयमयनधी मातु रस्तोकलोक-
 स्याये संदश्यं नागं कमठमुनितपः स्पष्टयन् डष्ट मुच्चैः
 यः क्लृपयामृताब्धि विंधुरमपि किल स्वस्य सद्यःप्रपद्य॥
 प्राज्ञैः कार्यं कुमार्गस्त्वन्न मिति जग्मा देव देवं स्तुम
 स्तन् ॥ १ ॥

टीका:-अथ संपदक इति कः शब्दार्थः ॥

अर्थ:-अथ सन्ध मंगलिक ते,

प्रथम-संपदक पदं आ मंगलं नाम ते तेनो शो शब्दार्थं ते.

टीका:-॥ उपर्युक्ते ॥ संपदस्य ज्ञानाविगुणसामुदायरूपस्य
 संपदस्य संपदस्य पदकः व्याख्यापत्रं ॥ यथा राजावयः
 संपदस्य संपदस्य व्याख्यापत्रं प्रपद्यते ज्ञया व्याख्याया युक्ता-
 मि संदश्यंमनिनिष्ठा मिद्राणि साक्षा द्विपददुःसंपदसंपद-
 संदश्यंमनिनिष्ठा मुमंयन् व्याख्या चदयमाणा वर्यते इति-
 विति नोदयते ॥

अर्थः इति ज्ञानाविगुणता समुदायरूप साधु, साधु, साधु,
 संपदस्य संपदस्य पदकः व्याख्यापत्रं ॥ यथा राजावयः
 संपदस्य संपदस्य व्याख्यापत्रं प्रपद्यते ज्ञया व्याख्याया युक्ता-
 मि संदश्यंमनिनिष्ठा मिद्राणि साक्षा द्विपददुःसंपदसंपद-
 संदश्यंमनिनिष्ठा मुमंयन् व्याख्या चदयमाणा वर्यते इति-
 विति नोदयते ॥

महान् परीषदः कृतः, तथाप्यदुष्पं तं दोजनार्थं पुनर्महान्नयप्रदं विषयरूपमनेकफणफूत्काराकीर्णं विधायापोषत—“तो अग्रार्थप्रार्थक ! श्रीवीर्यवृत्तार्थं मुय मम प्रणमनं कुरु, अन्यथा विषयेदनाकुलो दुर्गतिं गमिष्यति” इत्यादिवचनरदुब्धः । यतः—

एवं दोषं तद्यं सादिद्य सो जित्जिज्ञासो असुरो ।

काकण तित्ति घेढे गलमि सो नसइ निष्करुणं ॥ १ ॥

तं घेयणं महंतो अहिध्यासंतो मणम्मि सुहकाणं ।

अद्विययं सो उायइ समरंतो वज्जमाणजिणं ॥ २ ॥

इत्यादिचदुविषं स्वराक्यनुमारेण सर्वं वीर्यं गुरेण स्फोरितं, तथापि तस्य अव्यजावशक्किहननार्थ-
महमः प्राप्तभ्रमः श्रान्तः गुरः प्रणम्य तं स्माह—“हे श्राद्ध ! धन्यस्त्वं मायामहीदारणसारसीरसम ।
परमपीर ! श्रीवीर्यमेषिप्रोक्तमार्गसिक्त ! त्वदात्मगतमुहददर्शनादर्शदर्शनानमम सम्यग्दर्शनस्वरूपं
प्रकटं जातं. प्रणमनादिमिष्यात्वकुदर्शनं । तव धर्माचार्यः श्रीत्रिशलेयः, मम धर्माचार्यस्त्वमेव, त्वं
मत्पश्चन्दनतरुनिज. परीषहान् प्राप्य सम्यक्त्वमुवासानामदायकत्वेन । मदपराधं क्षमेयाः” । इत्यादि
रगुत्या स्वगादागमनहेतुमुक्त्वा प्राह—“अधुनाऽहं सम्यक्त्वरिक्त आगतः, तद्गतः स्वर्गं यास्यामि,
तस्या मुमु कृतं, एकमिष्यात्वरूपवस्तुतो रिक्तीकृतः, एकमुदर्शनदानवस्तुतश्च चृतो विद्वितः, तव
केनाप्यकडनीयं चानुर्य” । इत्युक्त्वा प्रदक्षिणात्रयं दत्त्वा श्रेष्ठपुष्कारं स्मरन् स्वर्जगाम । अथ श्रेष्ठी

हृत्वाजिनः ॥ सोपीह कमठ तपोडुष्टतास्पष्टनलक्षणासाधार
विशेषणयोगार्थार्थनाथ स्तदेवं स्तुमः ॥

अर्थः—कीया देवने नमस्कार करीये ठीए ? तो के ई
देव जेनी स्तुति करे ठे एवा देवने ॥ दिवधातुनो स्तुति अर्थ
ठे. माटे देव शब्दनो ए प्रकारे अर्थ थयो. ते देव पण आ प्रकरणा
केने विषे इष्ट देवतापणे स्तुति करवा योग्य अरिहंत ठे. तेमां प
अर्ही कमठ तापसनुं डुष्ट तप ठे ए प्रकारे लोकमां प्रगट क
देखामवारूप ठे लक्षण जेनुं एवुं असाधारण विशेषण बांधुं ठे. तेथ
पार्श्वनाथ ठे ते अरिहंत देवनी अमो स्तुति करीए ठीए ए प्रकारे
अर्थ थयो.

टीकाः—यो जगादेव प्रतिपादयामासेव ॥ इव शब्दो त्रो-
त्प्रेक्षाद्योतकः ॥ किं इति ॥ इति शब्दः कर्म स्वरूप प्रतिपाद-
नार्थः तेन इति एतत् ॥ एत देवाह ॥ विधुरमपि किल स्वस्य
सद्यः प्रपद्य प्राज्ञैः कार्यं कुमार्गस्त्वलन मिति ॥

अर्थः—जे पार्श्वनाथ कहेता होयने शुं एटले प्रतिपादन क
रता होयने शुं ॥ अर्ही इव शब्द ठे ते उत्प्रेक्षासंकारने प्रकाश
करे ठे ॥ किं इति ॥ ए जगाये इति शब्द ठे तेनो कर्मना वृत्तां-
तनुं प्रतिपादन करवा रूप अर्थ ठे एटले कुमार्गनी प्रवृत्तिने बंध
करवारूप क्रिया करवी ए अर्थ ठे इति कहेतां ए प्रकारे कहेता
होयने शुं ? ते प्रकार कहे ठे. जे पोताने कष्ट थतुं होय तोपण तेनो
अंगीकार करीने निश्चेतत्काल सारा पुरुषोये कुमार्गनो उठेव करवे

टीकाः—प्राज्ञैः प्रज्ञावद्भिः कार्यं विधेयं किं कुमार्गस्त्वलनं
सर्वसामर्थ्येन पूर्वा पराऽविसंवादिशास्त्रविरुद्धमननिराकरणं ॥

त्रिसप्तत्यपि फलिततमं २३३ व्याख्यानम् ॥

अथ पुनस्तथैव स्तुतिमाह—

मेष्यति विजयेन स्यूतजज्ञो हि संस्तुतः । प्रणामात्यादयो नूनं भ्वापिता हेमसूरिजिः ॥ १ ॥
 गण । धीमं नृतिविजयेन गुरुरा येस्यागृहे चतुर्धर्मा कृत्याऽऽगच्छन् स्थूतजज्ञो दूराधीश्वर्य “अहो
 दुरकारकः !” इति वचनेन संस्तुतः भ्वापितश्चेति दर्शनाच्चारचारित्रित्यदयमुपबृंहणा गुणिगुण-
 १२२ र्थे विधेया । अत्रार्थे हेमगुरोः संबन्धः, तथाहि—एकदा श्रीकुमारपात्रः सौराष्ट्रदेशीये समरनाम-
 २२ निग्रहीतुं श्रीमदुदयनामात्यं ग्राहिणोत् । स तु पादत्रिसपुरे श्रीवीरं नत्वा श्रीरूपन्नदेवं निनंसुः
 २३ दयालुकाय ममप्रमामन्तानादिदस्य स्वयं राघुञ्जयं जगाम । इव्यस्तवं पूर्णं विधाय जिनावग्रहा-
 २४ द्रि स्थित्वा तृतीयनैपेपिकी कृत्या चैत्यवन्दनां यावद्विधत्ते तावत्प्रदीपयति मादाय मूपकः काष्ठ-
 २५ मयप्रामादयिषं प्रधिरान् देवाङ्गाचैकै रक्षितः । तदनु मन्त्री स्वसमाधिजद्रकाष्ठप्रासादापायसंज्ञवा-
 २६ दिता दूतो भ्यातवान्—

पिण्गस्मान् हितिपापारव्यापारं कपरायणान् । जीर्णैश्चैत्यमिदं ये न प्रोज्झरामः शुभा अपि ॥ १ ॥
 तदा धिया च किं द्वापपापव्यापारजातया । कृतार्थ्यते न तीर्थार्थो या निवेदयाऽधिकारिजिः ॥ २ ॥
 इति । तदनु जीर्णोद्धारं चिकीर्षुः श्रीदेवपादानां पुरतो ब्रह्मकनकनूतयनताम्बूजत्यागाद्यभिग्रहान्
 जमाह । तत उत्सीयं कृतप्रधाणः स्वस्कन्धावारमुपेत्य तेन प्रत्यर्थिना ममरे संजायमाने स्वसैन्ये जग्रे

हितकारी पुरुषनुं वचन ठे एम सूचना करी ॥ केमजे जे हितकारी ठे तेजं आ प्रकारे कहे ठे. शा हेतु माटे ? एम कहेता होयने शुं ए प्रकारे कहुं एवी आशंका करी कहे ठे जे पार्श्वनाथजीतो कहे ठे. एणाना समुद्र ठे. माटे एम विचार कर्यों जे मोरे किया प्रकारे आशा, कुमार्गरूपी कादवथी उधरवो, ए प्रकारनी दया रूप अमृतना समुद्र जगवान ठे. साथी के लोक उपर अनुकंपा कय विना कोइ पण पोताने दुःख थनुं ते थंगीकार करीने कुमार्ग न हूण माटे.

टीका:—किं कुर्वाण एवं जगादेवे त्यत आह स्पष्टयन् प्रकटी कुर्वन् ॥ किं कमठ मुनितपः कमठाभिधानं लौकिक तपस्विनः पंचामिरूपकप्रानुष्ठानं ॥

अर्थ:—शुं करता बता एम कहेता होयने शुं ए प्रकारे आशंका करी कहे ठे जे कमठ तापसनुं तप प्रकट करता बता, कमठ नामे लोकमां तपस्वी कहेवातो इतो तेनी पंचामि साधनरूप कष्ट क्रिया इती ते प्रसिद्ध करी.

टीका:—ननु कमठतपो लोके स्पष्टमेव किं तत्स्पष्टनेन स्पष्टयान् ॥ दुष्टप्राणिदधमुग्धप्रतारणसाज्जपूजास्यातिकामनादिदोषरूपप्रयुक्तं ॥

अर्थ:—तर्क करी विशेषणनुं प्रयोजन देखाने ठे जे कमठ तापसनुं तप लोकमां प्रकटन इतुं माटे तेने प्रकट कर्युं एमां विशेष ? एवी आशंका करी ते तपनुं विशेषण देखाने ठे, जे एत इष्ट ठे, एत रूप ठे, थनेक जंतुनी जेमां हिंसा ठे, अज्ञानी जोव अज्ञानने उबराना उपाय रूप ठे, थनेक प्रकारना साज तथा लोक

एतन्महोपाधेयं तस्मात्तु महादुःखनिवन्धनम् ॥ २ ॥
 मन्त्राणां गुणान् एव मनुः पिबेत् मोक्षयन्ति ये । तयोर्देवदत्तात्तं मोचयेयां युवां ततः ॥ ३ ॥
 सवितर्यमनापधे मनामपि हि नृत्तदम् । अनुचरन्तमनसा निन्दन्ते नानियद्जनः ॥ ४ ॥
 नित्यपथोऽगृतेभ्योऽपि पारमार्थ्ये एवेकनिग्रहं नृत्तदम् । श्रीचातुर्नेन निजापरमावृत्ताम्बु-
 क्षमपधे दत्ततायकपदे दापिते मयं राजादामादाय रवेने त्रिष्टुप्त्रदत्तदृष्टिकायामाद्यामान् दापयित्वा मसैन्यस्तस्यौ । मेखिता
 छानेकसूक्ष्मधाराः । अलोक्षारे भुज्या मनादाता चक्षु इत्याः । नन्दयमेरे टीमाएक्यास्तस्यो श्रीमः कुत-
 पिकः पदूचमनीविकसत्र कटके मृते विहीय नृत्तव्यवहारं रूपकाधिकं जम्भमार्जयत् । रूपकपुण्यैः
 श्रीप्रपुं मयूष्य पञ्चादायातः कटकान्त इतस्ततो जम्भन् श्रीचातुर्नेन निजापरमावृत्ताम्बु-
 मेर्दूरीविपमालोऽपि रद्वान्, दक्षौ च—

अहो मर्त्यतया तदादमस्य नेऽपि गुणैः पुनः । क्षयोरप्यन्तरं रक्षोपदयोस्त्रि द्वा कियत् ॥ १ ॥
 इति । दादन् जीनो ज्ञानैर्गङ्गादस्तिनो नन्विला दृष्टः, आकायं दृष्ट्य । नीमेनापि घृतविक्रयखान-
 पूनादि कश्चित् । ततः—

एतन्मन्त्रं निर्दनेऽप्येवं सद्भिर्नेऽगममृत्तयः । धर्मवन्धुन्यममि मे ततः माधर्मिकत्वतः ॥ १ ॥
 एतन्मन्त्रं लिखन्तं मनुष्याऽप्यसने गङ्गातुर्गङ्गातः न दक्षौ—“अहो ! जिनपर्ममहिमा ! अहो !

अर्थः—ते नाग केवो ठे ? तो, अग्निनी ज्वालाअये व्याप्त ठे एटले निरंतर अतिशे बळतो जे अग्नि तेनी ज्वालाये कोळीयो करेखों एटले अरधो बळेलो एवो सर्प कयां आगळ देखामयो ! तो पोतानी माता वर्मा नामे पट्टराणीनी आगळ देखामयो ॥ एकवो मातानी आगळज देखामयो एम नही, त्यारे शुं ? तो कौतुह्लादि कारणे मळेला सकळ लोकना समूहनी आगळ पण देखामयो.

टीकाः—अथकस्मात् सकल जनमध्ये जगवान् तत्तपस्तिरश्चकार ॥ यतः कुपय मथन धीः ॥ अतन् मार्गोऽभेद प्रवीण बुद्धिमान् ॥ न हित्तपोदोषापादनं विना कुमार्गोऽभेद कर्तुं शक्यः ॥ एतदुक्तं जवति ॥ नहि जगवता तत् साक्षादजिहितं प्रेक्षावतां यदुत्तजवद्भिः कुमार्गं स्वखनं विधेय मिति ॥ किंतुज्ञानं बलाज्वलितं कमठ विधास्यमाना विरलजलधरपटलविगलत्सलिलधारासंपातादिस्वापायान्युपगमेनापि कमठतपसो दुष्टत्वं स्पष्टयताऽर्थादेव तत्प्रत्यपादि ॥ यन्मद्वद् जवद्भिरपि कुमार्गस्वखनं स्वापायांगीकारेणापि कार्यम् ॥

अर्थः—हवे शा हेतु माटे संकल लोकनी मध्ये जगवान् तेना तपने तिरस्कार करता ह्वा ! तो जे हेतु माटे अतन् मार्गेन उभेद करवामां प्रवीण बुद्धिवाला जगवाने एम विचारुं जे ते तपना दोषतुं संपादन कयां विना कुमार्गनो उभेद नही करी शकाय. माटे एम कही देखामयुं. पण जगवाने बुद्धिमानने साक्षात् कहुं नथी जे तमारे कुमार्गनो नाश करवो, त्यारे शी रीते कहुं ठे ? तो, पोते ज्ञान बसे करीने जाणे ठे निश्चय कयां ठे जे कमठ तापस घणा मेघ मंगुल्यी पन्ती पाणीनी धाराउं ते आदि घणा उपद्रवधी आपणने दुख देसे तोपण कमठ तापसतुं तप दुष्ट प्रगट करी देखामयुं माटे

एवमाग्रहे रात्रिरजायत । रात्रौ कपदियक्षः प्राह—“ओ जीम ! येन जवता एकरूपकपुष्पैः प्रथमजि-
नोऽपृजि, तेनाहं तुष्टः, निधिर्मया दत्तः, तदिमं निधिं स्वैरं त्वं” इत्युक्त्वा तिरोऽञ्चद्वक्षः । जीमोऽपि
प्रातरतन्मन्त्रिणे क्षापयित्वा स्वर्णरत्नपुष्पैः प्रथमदेवमञ्चय्य निधिं तात्वा गृहागतो महेन्द्रयवत्पुण्यपरो
बभूव । अथ मुमुहूर्त्ते काष्ठचैत्यं दूरीकृत्य हिरण्ययी वास्तुमूर्ते जूमौ विधिनाऽधो न्यस्य खरशिखान्या-
सादिपूज्य वर्षषड्यन पापाणचैत्यं संपूर्णमजायत । वर्धापनिकादातुर्घात्रिशस्वर्णजिह्वादानं । एवं हर्षोत्सवे पुन-
र्द्वितीयपुरुषेण “हे मन्त्रिन् ! प्रामादो विदीर्णः केनापि हेतुना” इत्युक्ते, तस्यापि त्रिगुणा वर्धापनिका
दत्ता । पार्श्वस्थैः किमेतदिति पृष्टे मन्त्री प्राह—“अस्मासु जीवत्सु चेद्विदीर्णस्तदा ज्ञव्यं जातं, पुनरपि
ययमेव द्वितीयोद्धारं कारयिष्यामः । ततः पृष्टाः सूत्रधाराः—“केन हेतुनाऽयं प्रासादो विदीर्णः ?”
इति । तर्हिज्ञप्तं—“हे मन्त्रिराज ! सञ्जमप्रामादे पवनः प्रविष्टो न निर्यातीति स्फुटनहेतुः, ज्रमहीने तु
प्रामादे क्रियमाणे कारयितुः संतानाच्चाव” इति । ततः—

मतानः सुस्थिरः कस्य स च ज्ञात्री ज्ञवे ज्ञवे । सांप्रतं धर्मसंतान एवास्तु मम वास्तवः ॥ १ ॥

इति विमृश्य मन्त्रिणा ज्रमजित्चयोरन्तराखं शिखानिचितं विधाय वर्षत्रयेण कारितो जीर्णोद्धारः ।

त्रिखर्क्षै रद्वितास्त्रिभ्यः कोट्यो षड्व्याणि मन्त्रिणः । कर्मस्थाये तु लग्नानि वदन्त्येवं चिरंतनाः ॥ १ ॥

अथ प्रतिष्ठार्य श्रीहेमाचार्यान् सश्रीसङ्गानाकार्य महामहोत्सवैः संवत् १२११ वर्षे शनौ सौवर्ण-

१ बुद्ध.

२ ब्रमो ज्ञापायां नमतीति ख्यातः..

३ कर्मकरादिपु.

મંદિર જેવો જેનો આકાર છે એવી ગંગાને કાંઠે વારાણસી નામે
નગરી છે. ॥ ૧ ॥

ટીકા:—અમ્ તસ્યાં મહાકૂટકોષીશ્વરપદ્મતક્ષણઃ ॥ અશ્વ-
સેનઃ સુધર્માસ્થઃ પૃથ્વીપાલો યથાવૃષા ॥ ૨ ॥

અર્થ:—તે નગરીમાં મોટા કપટી પ્રતિપદ્મી રાજાના પદને
નાશ કરનાર અશ્વસેન નામે રાજા હતો જેમ સુધર્મા સજ્જામાં હોય
ઠે તેમ. તે હંદ્રે પણ પર્વતરૂપી શયુની પાંચો નાશ કરી છે, તે વાત
લોકિક શાસ્ત્રમાં છે. જે એક સમે હંદ્ર સજ્જામાં બેઠો હતો. ત્યારે
ઋષિ લોકોએ જણે પૃથ્વીનું વૃત્તાંત કહ્યું. હે ત્રિલોકિ સ્વામિન્ પર્વ-
તોને મોટી મોટી પાંચો છે માટે જો તે ને મોટાં ગામ નગર ઉપર
જણે પડતાં નાંચે છે, તેથી તેમનો નાશ થાય છે, માટે એ મોટા
કુસરથી પ્રજાનું રક્ષણ કરો, તે વાત સાંજઠી હંદ્રે કોપ કરી પૃથ્વી
ઉપર ધારીને યજ્ઞ યતે મેઠુ થાદિ પર્વતોની પાંચો કાપી નાંચી તે
પર્વતોએ પણ પાંચોની દૃષ્ટિ હંદ્ર ઉપર ઘણી કરી તેવામાં કેટલાક
મેનાકાદિ પર્વત સમુદ્રમાં જણે પડ્યા તેમને અથાપિ પાંચો છે.
શ્રી કથા. ॥ ૨ ॥

ટીકા:—યર્મા તસ્ય મહાદેવી રુચિતાલંકરકૃષ્ણા ॥ શચીવ-
સુમનઃપૂષ્પા કુસંગવિક્ષાગ્નિ ॥ ૩ ॥

અર્થ:—તે અશ્વસેન રાજાને સુંદર અલંકાર સારાં સ્વરૂપવાળી
સત્પુરુષને માનવા યોગ્ય ને કુસંગથી રહિત એવી યર્મા નામે પદાર-
થી હતી. જેમ હંદ્રે યી હંદ્રાણી છે તેમ. તે હંદ્રાણી પણ દેવતાને
પૂજા યોગ્ય છે ને પૃથ્વીના સંગથી રહિત છે. ॥ ૩ ॥

ટીકા:—અપંતશ્ચ નામત્યનૃ જયો રંગનૃ રંગત ॥ જિનઃપા-

पित्रमाह्वोमेन्नार्क १२२० यो हर्षादचीकरत् । वीराग्रणीः शकुनिकाविहारोच्चारमम्बरः ॥ १ ॥
 प्रतिष्ठार्थं श्रीनृपहंसूरिसकलसद्धानामाकारणं कृतं । महामहैः श्रीसुव्रतस्वामिप्रतिष्ठापूर्वं पराजित-
 श्रीमद्विकार्जुनकोशीयश्रीकुमारपादप्रसादितचात्रिशतस्वर्णघटीमितकलशहोमदण्डपट्टकूलमयध्वजान् यथा-
 विधिं प्रतिष्ठाप्य दत्तवान् प्रासादे । हर्षोत्कर्षवेशात् प्रासादमूर्ध्नि चटित्वा स्वर्णरत्नोत्करान् वर्षय ॥
 निरीक्षिता पुराऽप्यासीदृष्टिर्जलमयी जनैः । तदा तु ददृशे हौमस्वर्णरत्नमयी पुनः ॥ १ ॥
 इत्यादि कविजनैः स्तूयमानः प्रासादादवतीर्य श्रीचौलुक्यप्रेरित आघञ्जटमन्त्री आरात्रिकादि कर्तु-
 मारंने धीमुन्नतपुरः । तत्र श्रीकुमारपादो विधिकारकोऽपरे सामन्ताः कनकदण्डचमरधारिणः श्रीवा-
 रजटादिमन्त्रिणः सर्वोपस्करसंपादिनः (दकाः) । तत्रारात्रिकमुत्तार्य मङ्गलप्रदीपे क्रियमाणे चात्रिशद्व-
 द्बम्भदानं प्रतुगुणगायकानां दत्तं । इत्यादिदोकोत्तरचरित्रेणापहतहृदया विस्मृताजन्ममनुष्यस्तुति-
 नियमाः श्रीगुरुयः प्राहुः—

किं कृतेन न यत्र त्वं यत्र त्वं किमसौ कलिः । कलौ चेन्नयतो जन्म कलिरस्तु कृतेन किम् ॥ १ ॥
 कृतेन वर्षमहर्षेण त्रेतायां हायनेन च । क्षपरे यच्च मासेन अहोरात्रेण तत्कलौ ॥ २ ॥

इतिमाघनटमनुमोष गुरुदमापती यथागतं जगत्तुः । अथ तत्र गतानां प्रचूणां श्रीमदाम्बचटस्याक-
 स्मिन्कटेपीदोषात् पर्यन्तदशां गतस्य प्रमुञ्चधिक्षिकायामुपागतायां तत्कालमेव तस्य महारमनः प्रासाद-
 निगमं नृत्यनो मिथ्यादशां देवीनां दोषः संजातः इत्यवधार्य प्रदोषकाक्षे यशश्चञ्चत्तपोधनेन समं

तप तपतो ने जगत्प्रजुश्री-पार्श्वनाथ प्रत्ये जेने पूर्व जन्मथीज वेर
बन्धायुं ठे, एवो ने तापस कर्म करवामां कुशळ ने धुतारो एवो कम-
ठ नामे तापस घणी पृथ्वीमां जमतो जमतो बाहारना उद्यानमां
तप करवाने इच्छतो ते पुरीने प्राप्त थयो ॥ ६ ॥ ७ ॥

टीकाः—थथा शा स्वन्निकुंनानि स चतसृष्वचीखनत् ॥
गतिस्थानानि चत्वारि स्ववासाये व शास्वतम् ॥ ७ ॥

अर्थः—त्यारपठी ते तापसे चार दिशाने विषे चार अग्निना
कुंरु रच्या ते जाणे निरंतर चार गतिमां पोताने रहेवानां स्थान
कयां होय ने शुं ? ॥ ७ ॥

टीकाः—दिदीपिरे ज्वाला स्तेषु चारुदारुनिवेशतः ॥ जंघा-
सज्ज्वालजदित्वा स्तत्कपाया इवोच्चिताः ॥ ८ ॥

अर्थः—ते अग्निना कुंरुने विषे सुंदर काटना प्रवेश थकी
चारे अग्नि वेगवंत ज्वालाउण व्याप्त अतिशे जाज्वल्यमान थया ते
जाणे ते तापसना अग्नि शिला जेवा चारे कपाय साथे उदय पाभ्या
होयने शुं ? ॥ ८ ॥

टीकाः—तदंतःस्थः स्वमूर्द्धाध्वंश्चमार्त्तममंजलः ॥ चकासे
नून मायास्यन् महानरक मध्यगः ॥ ९ ॥

अर्थः—ते चार अग्निना कुंरुनी पधे उजो रक्षो, ने पोताना
मस्तक उपर थाकठं ठे सूर्य मंजल जेने एवो ते तापस पंचाग्नि
साधन करती बलत त्या प्रकारे झोने ठे ते शोळा उपर उत्प्रेक्षा
अप्रकार कहे ठे जे महा नरक मध्येची नारकी पुरुष जाणे साक्षात्
थाव्यो होय ने शुं ? ॥ ९ ॥

प्राविहारप्रतपादनादयन्मातु प्रमादादिना सीदतां यथाहं जयापायदर्शनादिहितोपदेशपूर्वं स्मरणा
पारणनोदनाप्रतिनोदनादिभिः स्थिरता कार्या । यथा प्रव्रज्याप्रथमदिन एव रात्रौ धारासन्नसंस्तरणस्य
गठरागमुत्साधुपादसंघट्टनादिना विपरिणतमनस्कस्य मेघकुमारस्य श्रीवीरैणैव कृता । लक्षं च—

पिरकणं पुण थरो पयत्तिवावारिणमु थठेसु । जो जठ सीअइ जई संतवलो तं थिरं कुणई ॥ १ ॥

यथा श्रीहंमगुरिणा कुमारनृपः श्रीमद्धर्मवाक्ये स्थिरीकृतः । तथाहि—श्रीहंमसूरिर्धर्षाविशदशनशुद्धये
प्रपूय नित्यपाठार्यं च स्वोपज्ञं छादराप्रकाशं योगशास्त्रं (विंशतिप्रकाशं वीतरागस्तवं च) श्रीकुमार-
पुत्र पाठयति स्म । क्रमेण गृहस्थतुर्यव्रताधिकारेऽसौ श्लोकः समागतः—

प्राप्तु पागमपास्य पारावारस्य पार्यते । स्त्रीणां प्रकृत्यकाणां स्त्रीचरित्रस्य नो पुनः ॥ १ ॥

अथतन्मयेन श्लोकमधीत्य राजा गुरुमाह—“हे जगवन् ! कवयो मेरुं कर्करं कर्करं च मेरुमिति
कथयन्ति तत्तत्प्रमासीत् । यतः—

कथियए किमही न ठेदीई, जो होय हियेने मान । मेरुयसि कर्करं करे कक्कर मेरुसमान ॥ १ ॥

तनेतामामवडानां स्वप्नायत्रीरूणां चरित्रेषु जगवद्भिरित्यं या पुरवबोधताऽज्यधायि सा सर्वथा
कविराडा कांशत्ररूपेव” इति कदाप्रहपरं नृपं गुरुराह—“हे नृप ! अत्रार्थे पुरयः सूरयः प्रमाणं ।
प्रागपि ज्ञातस्वरूपं शृणु—

विद्याणतंडिकां चंडिकांविना ॥ न विराजति किंभीरपांशुराखं-
 रुमंरुखः ॥ ३१ ॥ धर्मकर्म तथा नाथो दामतामसनाशने ॥ व-
 खवतुलितोद्गच्छ दरुणंकरुणं विना ॥ ३२ ॥ त्रिजिर्विशेषकम् ॥

अर्थः—युद्धादि क्रियां करवामां कुशल एवा हस्तरूपी यंत्र
 तेषां करी यंत्राव्या ठे. शत्रुरूपी हाथी जेणे एवो ने निर्विघ्न राज्य
 लक्ष्मीने वश करतो एवो समर्थ राजा पण जेम नीतिविना न
 शोभे तथा फीण सरखुं धोलुं ठे अखंरु मंरुल जेनुं एवो चंद्रमा
 जेम सुंदर प्रकाशक कांतिविना न शोभे, तेम उगता सूर्य समान
 करुणा विना पाप रूपी मोटा अंधकारने नाश करवाने धर्म कर्म
 बलवान् नथी. ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥

टीकाः—प्राणिघातेन चेद् धर्मो धिवराः पीवरा स्तदा ॥
 घातुका जंतु संदोहा नश्रुवीरं दिवं शिवम् ॥ ३३ ॥

अर्थः—जो प्राणी घाते करीने धर्म होय तो ब्रह्मपुष्ट अने जंतु
 समूहने नाश करनार एवा मांठी लोक स्वर्ग सुखने अथवा मोक्ष
 सुखने नोगवत् ॥ ३४ ॥

टीकाः—महानुजावं तन्मुंच पंचवन्हितपो ऽधुना ॥ इत्युक्ते
 जगदीशेन तं ललाप स तापसः ॥ ३४ ॥

अर्थः—ते हेतु माटे हे महानुजाव! पंचाग्नि तपने हमणे-
 चीज मूकी दे. ए प्रकारे जगदीश्वर श्री पार्श्वनाथजाये कहुं. त्वारे
 ते तापस ते प्रभु प्रत्ये बोढ्यो ॥ ३४ ॥

टीकाः—चातुरी राजवीजिं स्ते दंरुनीतिविचारणे न धर्मग्रं-
 थचर्चासू ज्ञांतेतधी र्जवाहशाम् ॥ ३५ ॥

विज्ञाणतंडिकां चंडिकांविना ॥ न विराजति किंभीरपांशुराखं-
ममंमलः ॥ ३१ ॥ धर्मकर्म तथा नावो दामतामसनाशने ॥ व-
खवतुलितोद्गच्छ दुरुपां करुणां विना ॥ ३२ ॥ त्रिजिर्विशेषकम् ॥

अर्थः—युद्धादि क्रियां करवामां कुशल एवा हस्तरूपी यंत्र
तेणें करी यंत्राव्या ठे. शत्रुरूपी हाथी जेणे एवो ने निर्विघ्न राज्य
लक्ष्मीने वश करतो एवो समर्थ राजा पण जेम नीतिविना न
शोचे तथा फीण सरखुं धोखुं ठे अखंरु मंरुल जेनुं एवो चंद्रमा
जेम सुंदर प्रकाशक कांतिविना न शोचे, तेम उगता सूर्य समान
करुणा विना पाप रूपी मोटा अंधकारने नाश करवाने धर्म कर्म
बलवान् नथी. ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥

टीकाः—प्राणिघातेन चेद् धर्मो धिवराः पीवरा स्तदा ॥
घातुका जंतु संदोहा नश्वरीरं दिवं शिवम् ॥ ३३ ॥

अर्थः—जो प्राणी घाते करीने धर्म होय तो ब्रह्मपुष्ट अने जंतु
समूहने नाश करनार एवा माठी लोक स्वर्ग सुखने अथवा मोक्ष
सुखने जोगवत् ॥ ३४ ॥

टीकाः—महानुजाव तन्मुंच पंचवन्हितपो ऽधुना ॥ इत्युक्ते
जगदीशेन तं ललाप स तापसः ॥ ३४ ॥

अर्थः—ते हेतु माटे हे महानुजाव! पंचाग्नि तपने हमणे-
चीज मूकी दे. ए प्रकारे जगदीश्वर श्री पार्श्वनाथजाये कह्युं. त्वारे
ते तापस ते प्रभु प्रत्ये बोढ्यो ॥ ३४ ॥

टीकाः—चातुरी राजवीजिं स्ते दंमतीतिविचारणे न धर्मग्रं-
थचर्चासू ज्ञानेतेधी र्जवाहशाम् ॥ ३५ ॥

न मानितानि, तदा नृपेण कर्णे प्रविश्य उग्रं तन्नकचरित्रं प्रोच्य हृक्किता—“अधुना चैवं करोषि ?” । इति श्रुत्वा सा राजानं दूरीकृत्य लोकसमूहमाह—“जो लोकाः ! यदसौ कुमारपालः परमधार्मिकस्तन्मिष्या, यत्कर्णे प्रविश्य ममेति यत्किं—हे सुन्दरि ! मा त्वमग्नौ प्रविश, मदन्तःपुरमलंकुरु, त्वामहमप्रमद्विषीं कस्मिन्, अहं जोगमुखनिःस्पृहा आवाह्यतः पतिव्रताऽयोग्यं न करोमि, अश्राव्यं किं पदमि ! एतायदनेकसौख्यैर्वन्द्यैरपि त्वं तृप्तो नाजः ? अहं सीतादिसतीशीलशीला” इत्यादि वाढस्वरेण जनानां पुरः प्रतिपाद्य सा चितां प्राविशत् । धिग्धिगिति लोकैर्निन्दितोऽञ्जनदिग्धमिव दयाममुखं पिपाय वज्राहत इव हृदि पीडितः पार्थिवो नगरान्तरागत्य सौधं प्रविष्टः । “ज्वलनोद्यतां महासतीमसौ राजा नृगमनुषितमूचे” इति चत्वरदिषु लोकैर्विधीयमानेयं वार्तां सखिले तैलविन्दुरिव सकलेऽपि पुरं प्रथिता । एनमुदन्तमाकर्ण्य गुरवोऽपि सौधे गत्वा राजानमूचिरे—“हे नृप ! दृष्टं स्त्रीचरित्रं ?” । इत्युक्ते राजोचं—“हे जगवन् ! नयदाज्ञाजङ्गफलं खण्ड्यं, अथ सकलैर्दुर्मम प्राणैरलं इत्यनशानं कृत्वा प्राणैरत्यदयामी”ति वदन्तं गुरुराह—“किं खेदं यहसि ? त्वमाजन्मतः परनारीसहोदरोऽसि, श्रीमत्पमात्मवाक्यानुसारेण स्वकुमतिकल्पनां त्यक्त्वा यानि शास्त्राणि रचितानि तेषु न्यस्तवाक्यानि सर्वाणि श्रेष्ठेयानि, एकं स्वहृषं वाक्यं श्रुत्वा त्वया यद्यस्यैर्यं स्वीकृतं तर्हि सूक्ष्मपदार्थेषु मनःस्थितिः कथं भवित्वी ?” । नृपः प्राह—“स्वामिन् ! ममापराधं क्षमस्व, परमेतदलीकं मनस्यजलं खाट्टकरोति” ।

टीका:- दिक्कूल मुदुजख्यातिस्फातिप्रीणितविष्टप
भारत साम्राज्यं सार्वभौमः पिपार्त्तियत् ॥ ४८ ॥

अर्थ:- जे नवकार मंत्रना प्रजावर्धी दिशायोना
जेदन करी चाखतो जे जसनो विस्तार त्रेणे करीने प्रसन्न
जगत् जेणे एवुं सुंदर चक्रवर्ती राज्यने चक्रवर्तीराज थइ
करे ते ॥ ४८ ॥

टीका:- चंचळाया जृतः पंच नमस्कारफलप्रदेः विप
फलस्या स्य फलिका त द्विजृंजते ॥ ४९ ॥

अर्थ:- देदीप्यमान लक्ष्मीनुं धारण करतो अथवा उज्ज
गायने धारण करतो एवो ने परिपक्व ठे फल जेनां एवा पंचन
स्काररूप फलवान वृक्षनी इंद्र पदवी मखवी तेतो एक फलीमा
प्रगट शिंग थइ ठे.

टीका:- देवभूयं गते नागे तद्धाम्ना थ प्रभुं जनाः ॥ नुनुं
सूक्ष्मीषूपस्यंदिनो वंदिनो जनाः ॥ ४९ ॥

अर्थ:- ते नाग देवपणु पांम्या पठी सुंदर वाणी रूप थमृतने
वरसता एया लोक तथा वंदिजन, तेमणे नजरे दीगिला मोटा प्र
तापे करीने प्रनुनी स्तुति करता हवा ॥ ४९ ॥

टीका:- कोन्यः संवेदमेदस्वी जगवानं विना त्र यत् ॥ श्रे
कतात् पक्ष मप्येन मंतर्दारुरगं विनुम् ॥ ५० ॥

अर्थ:- जे थदीयां जगवान विना, बीजो कोण मोटो पु
नजरे न दीगामां थावे एया पण काष्टना पोक्षाणमां
मोटा सर्पने देवे ॥ ५० ॥

पानि मन्ति । आहारोपपिपूजार्थिप्रवृत्तीहलोकजोगाशान्वितं कृतं शीघ्रं सच्चित्तहन्तृत्याघिपानुष्ठान-
मुच्यते । यथाऽद्विषंनवस्तनागादिस्थाचरविषं जङ्गमविषं सर्पोदिकं च ज्ञातितं तद्वक्षणं हन्ति, तथेदम-
पीति १ । नयान्तरदिव्यजोगानिलापेण यत्कृतं तज्जलानुष्ठानं, कालान्तरे स्वादृष्टपुण्यफले प्राप्ते सति,
यथाऽलुर्कभ्यानविषं कुप्लव्यसंयोगजनितं गरलसंज्ञकं विषं कालान्तरे हन्ति, तथेदमपि तत्त्वत इति २ ।
प्रणिपानाद्यज्ञायेन समुत्तिमजीववृत्त्याजं अन्योऽन्यानुष्ठानं, अत्र द्वे संज्ञे अन्तर्जयतः—लोकं सूत्रं
गुरुवाक्यं यानपेदय किञ्चिदनवध्यवसितं शून्यमनस्कं शोधसंज्ञया ज्ञानं विना कुरुते तदोषसंज्ञा कथ्यते ।
अपुना काञ्च शुद्धक्रियान्वेपणेन तीर्थोद्भेदः स्यादिति वादिनां लोकाचाराद्(रे)अथर्द्धा सा लोकसंज्ञेति
मीयते । तीर्थोद्भेदजियाऽविद्युद्वाचरणेन गतानुगतिकत्वतः सूत्रक्रियाविद्योपः स्यात् । धर्मक्रियाममू
रद्वयो ज्ञाः कुर्वन्ति अतो ययमपि कुर्मस्तदा मिथ्याहशां धर्मः कदाचन न त्याज्यः स्यात् ।

एतदनुष्ठानं तु श्रकामनिर्जराया अङ्गमुदितं कायक्षेप्तादिहेति ३ । स्वोपयोगपूर्वं मार्गानुसारीश्रय
सदनुष्ठानरामरूपं तंश्चात्यनुष्ठानं ज्ञेयं । एतच्चतुर्थं चरमपुञ्जपरायत्वशेषे सति समायति । अयं चरमा-
यतस्तु धर्मस्य यौवनकावो ज्ञेयः, तदन्यः समस्तो बालकावध । यथा तारुण्यप्राप्तं नरं प्रति अलिखा
बाउक्रीना वज्जारूपा स्यात्, तथा धर्मरागेण सयौवनं जीवं प्रति अस्सत्क्रिया द्विये स्यादिति ४ ।
स्वाहादपराशां पुरस्कृत्य संवेगर्गजचित्तशुद्धितः क्रियादरस्तदमृतानुष्ठानं । यत्र सम्यक् प्रणिपानं काला-

अर्थः—जो प्रभु अहीं न आव्या होत त्यारे तो जन्मा-
राना अंध पुरुषनी पेठे रगले रगले स्वलना पामतो त्या लोक
मोद्दर्थी, संसाररूप कूवामां पमत एटले प्रभुए जो अहीं आवीने
ए तप दुष्ट न करी देखान्युं होत तो लोको मोद्दर्थी जूठामां साधुं
मानीने संसार रुप कूपर्मा पकी मरत ॥ ५४ ॥

टीकाः—ततो विजो गुण स्तोत्र मसहिष्णुः स तापसः ॥ ततो
देशादपक्रांतः प्रकाशा दंधकारवत् ॥ ५५ ॥

अर्थः—त्यार पठी ते तापसथी जगवाननी गुण स्तुति सहन
न थइ ए कारण भाटे जेम अजवासाथी अंधारुं नासे तेम ते दे-
शथी नाठो ॥ ५५ ॥

टीकाः—सद्बुद्धकोपि संपर्कोविजो दुःखाय केवलम् ॥ तस्या
जय दुल्लोकस्य प्रकाश इव जास्वतः ॥ ५६ ॥

अर्थः—सार वे उत्तर फल जेनुं एवो पण जगवाननो संबंध
ते केवल ते तापसने दुःख जणी थयो. जेम सूर्यनो प्रकाश घूमने
दुःख जणी याय तेम ॥ ५६ ॥

टीकाः—ततः कृत्वा तदज्ञानात् जगत् कमठ स्तपः ॥ मे-
घमासीतिविबुधो ज्जमि स्तन्नितनामसु ॥ ५७ ॥

अर्थः—त्यार पठी ते गृह कमठ नाम तापस अज्ञानथी तप
करीने स्तन्नित नाम दशमी निकायने विंघ मेघमासी नाम देव-
ता थयो. ॥ ५७ ॥

टीकाः—गीपमाजो जगन्नाथो मायके नगरी बत ॥ विंश पे-
शस्येन्ना वृद्धंया मगवनीम ॥ ५८ ॥

अर्थः—त्यार पठी जगवानना मस्तक उपर आलसरहित
श्रंतरायरहित पाणीनी धाराउ पानी ते जाणे दुःसह वाणवृष्टि
पनी होय नहि शुं एम जणाती ॥ ७६ ॥

टीकाः—जिनदेहं ततः स्पृष्टाय ते लुठंतिस्म भूतले ॥ श्रंतः
समुच्चरद्ध्यानमरुता विधुता इव ॥ ७७ ॥

अर्थः—त्यार पठी ते जलधारा पार्श्वनाथजीना देहनो स्पर्श
करीने भूतलमां लोटी पनी एटले पृथ्वीमां पसरि, ते जाणे श्रंतरने
विषे रुने प्रकारे चालतुं जे ध्यान ते रूपी वायुवने तिरस्कार पानी
होय ने शुं ? एम हेठल (नीचे) पनी ॥ ७७ ॥

टीकाः—नीरन्ध्रं नीरधाराजिः पातुकाजिः समंततः ॥ एका-
र्णवे इवाभूतां युगांतश्च रोदसी ॥ ७८ ॥

अर्थः—त्यारपठी धारुणणे निरंतर चारे पास पकती पाणीनी
धाराउए जेम युगांत कासमां आकाश पृथ्वी एक समुद्रमय थाय
तेम सर्व जलमय ययुं ॥ ७८ ॥

टीकाः—सोऽजितो जिनमण्डूरोऽत्रियः क्षीरोदसोदरः ॥ व-
चार तनुनाजिघ्रः काश्रोदजलधिश्चियम् ॥ ७९ ॥

अर्थः—जिननी चारे पास मेघमांथी पकतो ने क्षीर समुद्र
जेवो ते पाणीनो समृद्ध पार्श्वनाथजीनी काखी कांतियने मि-
थ ययो मोटे तेरो काखोद नामे समुद्रनी शान्ता धारण करी ॥ ७९ ॥

टीकाः—नमासकाखजीमृतनिष्ठयुतः पयसां गयः ॥ स
वरीदृष्यते लोध्यं तारं तारं नुवं तथा ॥ ८० ॥ यथा जगवतः
कंठमाकांक्षं निरंकुशः ॥ संपश्यंतं प्रकाशय नीचगामी दुपेक्षित ॥ ८१ ॥

आत्मनो हि परमात्मनि योऽन्तः—ज्ञेदबुद्धिकृत एव विद्यादः ।

ध्यानमन्त्रिपदमुं व्यपनीय, ज्ञागजेदमनयोर्वितनोति ॥ ३ ॥

‘यान् मन्त्रापकारणहमोऽमुं विद्यादमपनीयात्मपरमात्मनोरज्रेदं विस्तारयतीति । अथ सर्वेषु ध्याने-
व्यामस्यानमेव श्रेष्ठं । यतः

‘आमयान फलध्यानमात्मज्ञानं च मुक्तिदम् । आत्मज्ञानाय तन्नित्यं यत्नः कार्यो महात्मना ॥ १ ॥

‘तत्तत्त्वानि नो ज्ञयो ज्ञातव्यमवशिष्यते । अज्ञाते पुनरेतस्मिन् ज्ञानमन्यन्निरर्थकम् ॥ २ ॥

‘ज्ञानामपि तत्त्वानां ज्ञानमात्मप्रसिद्धं । येनाजीवादयो ज्ञायाः स्वज्जदप्रतियोगिनः ॥ ३ ॥

अर्जोवाहितत्त्वानि जीयज्जदसंबन्धीनि ज्ञेयानि । धर्मास्तिकायादयश्चलनाद्युपपद्यन्तेनात्मानमेव
स एव बुज्जन्ति ।

‘ज्ञानं नैवैवसर्त्तना यथा रक्षादतिव्रता । ज्ञानदर्शनचारित्र्यलक्षणानां तथात्मनाम् ॥ ४ ॥

‘नैमस्यवतां रत्नानां प्रज्ञागुणो यथा रत्नान्न चिन्नस्तथेति ।

‘आत्मनो लक्षणानां च व्यवहारेण चिन्नता । पक्ष्यादिव्यपदेशेन मन्यते न तु निश्चयः ॥ ५ ॥

‘आत्मना गुणा लक्षणानि च ज्ञानादय इति संबन्धः पृथग्विचित्रिचिन्त्यपदेशेन ज्ञेयः । वस्तुतस्तु गुणा
नैव सम्भूतः पृथक्, अन्यथाऽऽत्माऽत्मा स्यात् । ज्ञानाद(च)पि जमीनवेदिति चैतन्यलक्षणे एक

‘आत्मन इति महासत्तासामान्येन ज्ञेयो निश्चयमतेन । व्यवहारस्त्वेकेन्द्रियार्थिनेदत आत्मनो नानात्वं

जलोकाः गुणमानिन्यः पिवन्त्यो रुधिरं यथा । पुञ्जाना विषयान् यान्ति दशमन्तेऽतिदारुणम् ॥ ५ ॥
नगभरंशानामपि देहपुष्ट्यादिसौख्यं तत्सर्वं परिणामकाले विपाकायसरे सेरुकविप्ररचितमेषोपपण्ये-
षानिदुःखप्रदमिति ।

तं प्राश्निमद्गुमंशुप्यत्ययसामयसामय । यत्रौत्सुक्यात्मदाऽऽक्षाणां तप्तता तत्र किं सुखम् ॥ ६ ॥
यथा नीश्रिन्नापेन शोपितजललोहानामिव तथौत्सुक्यरूपतापतः सदेन्द्रियाणां तप्तता, तत्र न
बभूवि सौख्यं तन्नयन इति ।

स्ववन्धुस्वन्धान्नगराग्रे नारस्येय न तन्नयनः । अक्षाह्वादेऽपि दुःखस्य संस्कारो विनिवर्तते ॥ ७ ॥
स्ववन्धुस्वन्धान्नगराग्रे नारस्येय न तन्नयनः । अक्षाह्वादेऽपि दुःखस्य संस्कारो विनिवर्तते ॥ ७ ॥
स्ववन्धुस्वन्धान्नगराग्रे नारस्येय न तन्नयनः । अक्षाह्वादेऽपि दुःखस्य संस्कारो विनिवर्तते ॥ ७ ॥

स्ववन्धुस्वन्धान्नगराग्रे नारस्येय न तन्नयनः । अक्षाह्वादेऽपि दुःखस्य संस्कारो विनिवर्तते ॥ ७ ॥
स्ववन्धुस्वन्धान्नगराग्रे नारस्येय न तन्नयनः । अक्षाह्वादेऽपि दुःखस्य संस्कारो विनिवर्तते ॥ ७ ॥
स्ववन्धुस्वन्धान्नगराग्रे नारस्येय न तन्नयनः । अक्षाह्वादेऽपि दुःखस्य संस्कारो विनिवर्तते ॥ ७ ॥

स्ववन्धुस्वन्धान्नगराग्रे नारस्येय न तन्नयनः । अक्षाह्वादेऽपि दुःखस्य संस्कारो विनिवर्तते ॥ ७ ॥
स्ववन्धुस्वन्धान्नगराग्रे नारस्येय न तन्नयनः । अक्षाह्वादेऽपि दुःखस्य संस्कारो विनिवर्तते ॥ ७ ॥
स्ववन्धुस्वन्धान्नगराग्रे नारस्येय न तन्नयनः । अक्षाह्वादेऽपि दुःखस्य संस्कारो विनिवर्तते ॥ ७ ॥

स्ववन्धुस्वन्धान्नगराग्रे नारस्येय न तन्नयनः । अक्षाह्वादेऽपि दुःखस्य संस्कारो विनिवर्तते ॥ ७ ॥

टीका:-विचुनाइतपोऽसारं तेने तेऽनुजिघृक्षया ॥ नहि जातु
सतां वृत्तिः परेषां विप्रलिप्सया । एए ॥

अर्थ:-जगवाने तारा उपर अनुग्रह करवानी इच्छायें तारं
अज्ञान तप खोटुं करी विस्तारुं केम जे कयारेय पण सत् पुरुषनी
प्रवृत्ति बीजा पुरुषने ठगवा कारणे होयज नहीं ॥ एए ॥

टीका:-त्राक्षिश त्वादृशा यद्वा हितमप्यऽहितं विदुः ॥
संययते विरहिणां हरिणांकोऽपि दारुणः ॥ १०० ॥

अर्थ:-माटे हे मूर्ख तारा सरखा पोतानुं हित पण करेखुं
तेने अहित माने ठे ए न्याय तो आ प्रकारे ययो-जेयो विरही (वि-
योगी माणस) ने शीतल चंद्रमा ठे तो पण आकरो दुःसह ला-
गेठे तेम ॥ १०० ॥

टीका:-अनल्पं तात्पर्यत्वेन चित्रं निश्चिन्वते जनाः ॥ शु-
क्तिरादारुणं त्रांता मन्वते रजतात्मना ॥ १०१ ॥

अर्थ:-जे जग पुरुष ठे ते अवयार्थ वस्तुप्रत्ये यथार्थपणानो
निधाय करे ठे जेम त्रांति पामेओ पुरुष वीपना कनका प्रत्ये आतो
कनको ठे एम माने ठे तेम ॥ १०१ ॥

टीका:-एवं कमलजीवः स नागराजेन तर्जितः ॥ अपराद्धे-
पुत्रेणैव द्विधा मंथु विव्रकृताम् ॥ १०२ ॥

अर्थ:-ए प्रकारे कमलजीवने ते नागराजे निरस्कार कयों
त्तारे, पुरुषी पुत्रो ठे बाण ते जेनो एवा पुरुषनी पणे नरकास
सज्जोरे करीने विव्रकृता पाव्यो ॥ १०२ ॥

वर्तमानः च पुनः शंकर स्थापयति । त्वाना तु निर्धनं प्रस्थितः पराधीनं न करोति, स तु स्वतन्त्रः प्रत्यक्ष साधोऽभूति ।

निगलान्नं गुणान् दिग्गद्विगाददोऽभिजाः । ये परमातिर्याया न ते स्वप्नश्चेत्यः ॥ ५ ॥

परमाणिपर्यायाः, तद्विज्ञाद्विज्ञाकरणद्वये
आत्मन्यन्यप्रकटीकरणे आत्मैव स्वयं
न निश्चिन्ता इति ।

॥ ६ ॥

राज्यं मुनिपटन्त्रं न येन नियमस्पृहाः । यावन्त आश्रयाः मोक्षालावन्तो हि परिश्रवाः ॥ ७ ॥

॥ अथ तत्रैव नृपानुग्रहद्वयं कारणत्वेन स्वीकृतं न वा, यस्मादावन्ति बाधप्रकाराणि तानि
साधयेत्तदन सपरजायेन च परिणमन्ति अन्यथा चेति ।

लक्षणं तदन रूप बाह्येन्दुषु सर्वथा । नियतो नावंचिद्व्यादात्मैवाश्रयमंगरो ॥ ७ ॥

मंत्रानामयशयकानि च । मंत्राद्गतया प्राद्व्यवहारविचारदाः ॥ ए ॥

॥ १० ॥

निर्दुष्टं बभूवे सायं नात्मासौ कर्मपण्डितः । देनं निर्जोगं कर्म म नास्मद्व्यापकम् ॥ ११ ॥

|| ३ || श्रीगणेशाय नमः

જેમને એહેવા શ્રીજિન પાર્શ્વનાથજી તે પ્રત્યે, હર્ષ પમાડ્યોઠે લોકનો સમૂહ જેણે એવો, ને ઘણી ઠે શક્તિ જેની એવો ને સુંદર ઠે સ્વામી જ્ઞાતિ જેની એવો નાગરાજ વચ્ચાણ કરીને થયવા સ્તુતિ કરીને પોતાના સ્થાન પ્રત્યે જતો હવો ॥ ૧૦૩ ॥ એ પ્રકારે કથા સંપૂર્ણ થઈ ॥

ટીકા:-તદેવમિષ્ટદેવતાસ્તવમન્નિધાયેદાનીં સંઘવ્યવસ્થો-
પવેશરહસ્યં પ્રતિપાદનીયં તચ્ચ યોગ્યસ્ય પુરુષસ્ય પ્રતિપાદ્યમાનં
સાફલ્યમાસાદયેત્ । અયોગ્યાય તુ દીયમાનં પ્રત્યુતાપકારાય
સ્યાત્ । યદુક્તમ્-અપ્રશાંતમતૌ શાસ્ત્રસંજ્ઞાવપ્રતિપાદનમ્ ॥
દોષાયાજિનવોદીર્ણે શમનીયમિવ જ્વરે ॥

અર્થ:-એવી રીતે ઇષ્ટ દેવતાની સ્તુતિ કહી હવે સંઘની
વ્યવસ્થાના ઉપદેશનું રહસ્ય કહેવાનું ઠે. તે રહસ્ય યોગ્ય જીવને
ઉપદેશ કર્યાથી સફલતાને પામશે ને અયોગ્ય પુરુષને અપાપેશું વતું
કદાચ બલદું અપકારનું કારણ થાય. કહ્યું ઠે કે, જેની બુદ્ધી સ્થિર
નથી તે જીવને શાસ્ત્રના સ્વરા તત્ત્વનો ઉપદેશ દોષનું કારણ થાય
ઠે. જેમ જેને તાવ ચઢ્યો ઠે તે માણસને શાંતિને વાસ્તે આપાતી
દવા દોષનું કારણ થાય તેમ.

ટીકા:-અતોઽન્નિધેયમુપક્રમમાણ ઉપદેશરહસ્યજ્ઞાન-
યોગ્યં શ્રોતારં નિરૂપયિતુમાહ ॥

અર્થ:-એ દેતુ માટે કહેવા યોગ્ય વસ્તુનો આરંભ કરતા
અન્નિધેય વસ્તુનો ઉપન્યાસ કરતા ઠના યંચકાર ઉપદેશ રહસ્યને
કહેવા યોગ્ય શ્રોતા પુરુષનું નિરૂપણ કરતા ઠના કહે ઠે. પટલે શ્રો-
તા. પતાં ૫ ન કહે ઠે.

ननुपैत्वानुमानेऽपि दोषात् पीतत्वपीर्यथा । शास्त्रज्ञानेऽपि मिथ्याधीसंस्काराद्वन्धधीस्तथा ॥ ३ ॥
 युत्या मत्या मुहुः स्मृत्या साक्षादनुभवन्ति ये । तत्त्वं न वन्धधीस्तेषां नात्मा वन्धः (जः) प्रकाशते ॥ ४ ॥
 छव्यमोरुः ह्यः कर्मव्याणां नात्मवद्वेषः । जावमोक्षस्तु तज्जुतरात्मा रत्नत्रयान्वयी ॥ १ ॥
 ज्ञानदर्शनचारिर्द्ररात्मैक्यं स्रजते यदा । कर्माणि कुपितानीव ज्वन्याशु तदा पृथक् ॥ २ ॥
 नावजिह्वासतो मोक्षो चिन्नखिद्वेष्यवि ध्रुवम् । कदाग्रहं विमुच्येतद्भावनीयं मनस्विना ॥ ३ ॥
 अशुचनयतो ह्यात्मा वक्षो मुक्त इति स्थितिः । न शुचनयतस्त्वेव वध्यते चापि मुच्यते ॥ ४ ॥
 अन्यव्यतिरेकान्यामात्मतत्त्वविनिश्चयम् । नवर्च्योऽपि हि तत्त्वेभ्यः कुर्यादेवं विचक्षणः ॥ ५ ॥
 गुह्याशुलनरं तत्त्वमेतत्सूक्ष्मनयाश्रितम् । न देयं स्वहृदयवुद्धीनां ते होतस्य विम्वकाः ॥ ६ ॥
 नैऋत्यात्मदूषका इति ।

जनानामहपवुद्धीनां नैतत्तत्त्वं हितावहम् । निर्वहानां क्षुधार्तानां जोजनं चक्रिणो यथा ॥ ७ ॥

ज्ञानानादुर्विदग्धानां तत्त्वमेतदनर्थकृत् । अशुचमन्त्रपाठस्य फणिरक्षग्रहो यथा ॥ ८ ॥

ज्ञानउवं प्राप्य कुपणितानां परमार्थवस्तुतत्त्वाविज्ञानामेतदध्यात्मस्वरूपमनर्थकरं स्यात् कुमन्त्रविदः
 पण्डितप्रहणमिवेति । अपि च हे जावुक ! सर्वे नया एकान्तेन स्वपक्षं लक्ष्यीकृत्य स्याद्वादं दूषयन्ति,
 परं जिज्ञन्वयाक्यं तु समस्तनयैर्गुम्फितं । यतः—

वीक्षानामशुमुत्रतो मतमन्त्रैर्दान्तिनां सद्यद्वात्, साक्ष्यानां तत एव नैगमनयाद्योगश्च वैशेषिकः ।

ટીકા:-યતઃ સદ્ગ્રાહિણો હિ સદુપદેશરત્નશ્રવણે પરમાનંદઃ
સમુલ્લસતિ!! અસદ્ગ્રાહીતુ તદ્શ્રવણેપિ કદાપ્રદ્યમસ્તતયા સયુક્તી-
રપિ સ્વમતિકલ્પિતાઽત્તાત્વિકવસ્તુસમર્થકત્વેન યોજયતિ ॥

અર્થ:-જે હેતુ માટે સાચી વસ્તુને પ્રદર્શ કરનાર પુરુષને
તો સારા ઉપદેશરૂપી રત્ન સાંજીઢીને પરમાનંદ (ઉદ્વિગ્ન) પ્રાપ્ત
થાય છે, ને અસદ્ વસ્તુને પ્રદર્શ કરનાર પુરુષને તો તે સારી વસ્તુ
સાંજીએ તો પણ પોતે કદાપ્રદ્યમાં ગઢાયો છે માટે શાસ્ત્રોક્ત સારી
યુક્તિને પણ પોતાની મતિયે કલ્પેલી જે છોટી વસ્તુ તેનું પ્રતિગાદન
કરવા જણી જોને છે ॥

ટીકા:-યદુક્તં ॥ આપદ્મી યત નિનીપતિ યુક્તિં તત્ર યત્ર
મતિરસ્ય નિવિષ્ટા ॥ પરુપાતરહિતસ્ય તુ યુક્તિર્યત્ર તત્ર મતિ-
રેતિ નિવેશમિતિ ॥

અર્થ:-તે યાત શાસ્ત્રમાં કહી છે જે આપદ્મી પુરુષ ડ્યાં પો-
તાની મનિ પ્રવેશ યદ્ છે ત્યાં યુક્તિ પમાનયા રહે છે એટલે જે ક-
દાપ્રદ્યમાં પોતાની મનિ ચોટી છે ત્યાં શાસ્ત્ર યુક્તિને લઈ જવા રહે
છે. ને પરુપાતરહિત જે પુરુષ તેની મતિ તો ડ્યાં યુક્તિ છે ત્યાં પ્રવેશ પામે
છે એટલે યુક્તિ સહિત છે તેનું પ્રદર્શ કરે છે એ પ્રકારે અર્થિ પણ
સારો પુરુષ છે ને સારનું પ્રદર્શ કરે છે ને અસત્ પુરુષ છે ને અસ-
ત્નું પ્રદર્શ કરે છે ॥

ટીકા:-અથવા કલ્યાણં મોક્ષઃ તન્નાન્નિનિવેશોઽધ્યસાય-
સ્વદ્યાન્ યતો તવાગ્નિનંદિનાં સદુપદેશોપિ ન ચેતસિ સ્થિતિં
વિજ્ઞાનિ ॥

तो जेमां दोष न होय तेमां पण दोष खोली काढीने दोषनुंज ग्रहण करे ठे ॥

टीकाः--यदुक्तं ॥ नात्रातीव विधातव्यं दोषदृष्टिपरं मनः ॥
दोषो ह्यविव्यमानोपि तच्चित्तानां प्रकाशत इति ॥ २ ॥

अर्थः--जे माटे शास्त्रमां कळुं ठे जे अतिशे दोष दृष्टिने विषे तत्पर मन न करवुं केम जे दोष न होय तो पण दोष दृष्टिवा-
लाना चित्तमां दोष जासे ठे ॥ इत्यादि ॥

टीकाः--तथा मिथ्यापथप्रत्यर्थीति ॥ मिथ्यापथो वक्ष्यमा-
णलक्षणो यथावदप्ररूपितोत्सूत्रमार्गः ॥ तस्य प्रत्यर्थी विरोधी ॥
उत्सूत्रमार्गं श्रोतुमप्यनिच्छुः ॥ उत्सूत्रपथाज्जिज्ञासुकस्य हि य-
थार्थसिद्धांतोपदेशस्वासाय स्यात् ॥

अर्थः--वली ते श्रोता केवो होय तो मिथ्यामार्गनो शत्रु,
एटले आगळ कहीशुं एवां जेनां लक्षण ठे एवो पोतानी इच्छा प्रमाणे
प्ररूपणा करयो जे उत्सूत्र मार्ग तेनो विरोधी एटले उत्सूत्र मार्गने
सांजखानी पण इच्छा नथी करता, केम के उत्सर्ग मार्गना अजि-
क्षापी पुरुषने निश्चे यथार्थ सिद्धांतनो जे उपदेश ते वासजणी थाय ठे.

टीकाः--यदुक्तं ॥ बुद्धमिगाणं पुण सुद्धदेसणा सीहनायसमेति

अर्थः--जे माटे शास्त्रमां कळुं ठे जे बुद्ध पुरुष रूप मृग ते-
मने बुद्ध देशना ठे ते सिहनाद जेवी ठे एटले वास उपजावनारी
ठे इत्यादि ॥

टीकाः--तथा विनीत इति ॥ गुवादिष्वन्युत्थानादिकरण-
लाघसः ॥ विनीतापेय हि गुरुयः सिद्धांततत्त्वं प्रतिपादयन्ति ॥

विषयपिप्यति" । तेनोक्तं—“एवं ज्ञयतु, किमित्थं विनश्यति ?” । ततः सा दध्यौ—मूनं विषयमहा-
प्रेतापिष्टो जीवो दीनत्वं जुग्मत्वं निःश्वासमोचनं तज्जलचित्ताभ्यवसानादि चापहृत्य च किं किं न
पिप्यते ? अहो ! अतन्तसौख्यदप्रतमपि लपेक्षते, यदीदृशः सुज्ञोऽपि सुशीलोऽपि विषयपरवशो जातः ।
धिग्धिग्विषयदशां पराशां वेति । परं चासौ गृहीतव्रतजङ्गतः श्वभ्रादिदुःखं प्राप्स्यति । अतोऽहमेव
तत्स्वरूपं विधाय तदीप्सितं पूरयामि । ज्ञावतस्तु तस्य व्रतखण्डनं नावि, परं अव्यतस्तु न । एवमेक-
पट्टपावनमपि कदाचित्सूक्तानां गुणाय जायते” । इत्याद्यग्रे विविधखानं विचार्य वयस्यायाः सकाशात्
किञ्चिन्निमित्तमुद्गाढ्य याचितानि तया तदीयानि स्वचर्तुदृष्टपूर्वाणि प्रधानवस्त्रान्नरणानि । ततो गुटि-
बाग्रयोगतो विहितसखीमदृशस्वरादिस्वरूपा तथैव कृतशृङ्गारा तत्सदृशखचितेन विद्यासैश्वान्विता
तस्यैव धातुस्य चार्पया रचितवरकुसुमताम्बूलश्रीखण्डगुरुकस्तूरिकादिसमस्तजोगाङ्गे विहिताम-
खप्रदीपात्रोक्तं रमणीये वासदुवने सविद्यासमन्यविशत् । ततो दृष्टा सौत्कण्यविस्फारितदृशा त्रिदश-
कृष्णोद्विनीपुष्टिनग्नतिस्पर्धिपहृयङ्कोपविष्टेन ऊटिलेव नयनमनसोरमृतवृष्टिमिव दधाना तेनैषा । तया च
दृष्टमात्रया गिर्यापितो दीपः । क्रीकितं च विविधगोष्ठीमवन्धपूर्वकं तया सह निर्जरं तेन । गतायां च
तस्यां प्रत्युपनमये चिन्तितमनेन, यतः—

सयत्सुरासुरपण्णमियचखण्डेहिं लिण्डेहिं जं हियं जणियं । तं परजयसंवखयं अहह मण् हारियं सीखं ॥ १ ॥
मनस्यन्यच्चस्यन्यत् क्रियायामन्यदेव च । यस्यात्तामपि खोखाहीं साध्वी वेत्ति ममत्वयान् ॥ २ ॥

नहीं, ते माटे ते पुरुषने तत्वनो निश्चय क्यांथीज होय ? ॥ ६ ॥

टीकाः-तथा नीतिज्ञदिति ॥ सदाचारपरायणः ॥ तद्धतो हि सर्वेपि साहाय्यं जजंते ॥ तद्विपरीतस्य च विपरीत्यम् ॥

अर्थः--बली ते श्रोता पुरुष केवो होय तो के नीतिनो धारण करनार एटले सदाचारने विषे तत्पर, सदाचारवालांने निश्चे सर्वे पण सहाय करे ठे अने असत् आचरण करनारनुं विपरीतपणुं करे ठे ॥

टीकाः-॥ यदुक्तं ॥ यांति न्यायप्रवृत्तस्य तिर्यंचोपि सहायताम् ॥ अपंथानं तु गच्छन्तं सोदरोपि विमुंचतीति ॥ ७ ॥

अर्थः--॥ शास्त्रमां कहुं ठे जे न्याय मार्गे चालनारनी सहाय तिर्यंच एटले पशु पक्षी पण करे ठे, ने उन्मार्गे चालनार पुरुषनो सोदर (जाइ) पण त्याग करेठे ॥ ७ ॥

टीकाः-तथा स्थैर्याति ॥ स्थैर्यं कार्यारंजने अनौत्सुक्यं तज्जन ॥ उत्सुका हि राजस्येन कार्यमारंजमाणाः शास्तरमप्युद्धजयंति ॥

अर्थः--बली ते श्रोता पुरुष केवा होय तो, स्थैर्य केहेतां कार्यना थारंजने विषे स्थिरतावाला, अने जे स्थिरतावाला नथी ने कार्यनो थारंज करे ठे ते पुरुष पोतानो जे शिक्षक तेने पण उद्देग पमाने तेमां शुं कहेवुं ?

टीकाः-यदुक्तं ॥ अस्थिराः स्वरिणो नूनं क्षोजयंति प्रचूनपि ॥ अचक्षानाकुक्षारंजा युगांतपर्वता इवेति ॥

अर्थः--जे माटे शास्त्रमां कहुं ठे जे अस्थिर होय ने खेच्छा

तेने विसे गुरू महाराजनो उपवेश प्रवेश प्राप्तो नथी वारणे नीक जाय ठे जेम जलवने संपूर्ण जरेला कुंज उपर जेदखुं पाणी पके सर्वे वारणे नीकली जाय ठे तेम.

टीकाः— ॥ यदुक्तं ॥ अंधं प्रति यथा लास्यं गानं च वधिरं प्रति ॥ अनर्थिनं प्रति व्यर्थं तथा सद्धर्मदेशनम् ॥ ११ ॥

अर्थः—जे माटे शास्त्रसां कळुं ठे जे आंधला प्रत्ये सुंद नृत्य करवुं तथा वेहेरा प्रत्ये सुंदर गान करवुं जेम व्यर्थ ठे, तेम जे पुरुषने साचा मार्गनी अजिजापा नथी ते प्रत्ये साचा मार्गनो उपवेश करवो व्यर्थ ठे ॥

टीकाः—तथा विवेकवानिति ॥ पारिणामिक्या बुद्ध्या युक्तयुक्तविमर्शो विवेकस्तद्भान् ॥ विवेकी हि हेयपरित्यागेनोपादेयमुपादत्ते ॥

अर्थः—वली ते श्रोता पुरुष केवो होय तो के विवेकवालो पटखे जे करवायी पश्चाताप न थाय, एवुं करावनारी जे बुद्धि तेने पारिणामिकी बुद्धि कहीए तेवी बुद्धिये करी युक्त, तथा युक्त अयुक्तनो जे विचार करवो तेने विवेक कहीए तेवा विवेक सहित जे होय ते विवेकी कहीए ॥

टीकाः—तदुक्तं—हेयं विहाय विरक्ताः सदसद्दिवेकादावेय मत्र समुपाददते पुमांसः ॥ संप्रत्यहो जगति हंत पिबन्ति नीरात्, क्षीरं विविच्य सदसा विहगाः कियंतः ॥ १२ ॥

अर्थः—ते कळुं ठे, जे पुरुष सत् अस्तना विवेकयी त्याग करवा योग्यनो त्याग करे ठे, जे ग्रहण करवा योग्यनुं ग्रहण करे ठे,

पार्श्वे तनोति, धन्योऽस्यात्मा केनचित्कारणेनात्र पतितोऽपि, ध्रुवमचिरेण निस्सरिष्यति, सुष्ठु अस्मदी-
 यज्ञानेनानुगुन्मीषितान्यनेन, अस्मिन्मोहसमुद्रे मज्जितोऽपि न मज्जितमायः । ईदृशः कोऽपि नास्ति,
 दाऽस्योपमानेनोपमीयते । अथवा नूनमस्मादशां पापरतानां तारणार्थं अत्र वेद्यागृहे प्रवहणीभूय
 स्थितोऽस्ति, नान्यः कश्चित् कोऽपि हेतुर्हृदयेते” । इत्यादिनामावदातैरतिशयधर्मकथिकं तं स्तुवन्ति
 स्मति २ । वादी—परयादिजेता, अत्रार्थे वृक्षवादिमल्लवादिव्यादेवसूरिसिद्धसेनार्कवादिवेताखश्रीशा-
 न्तमृगिन्द्रतयोऽप्यदाताः प्रजायकचरित्रतो ज्ञेयाः ३ । आचार्यः—गण्डस्तम्भः पणवत्यधिकछादश-
 न्गुणानुद्धतः । अत्रार्थे प्रजायस्वामिशय्यंजवादयोऽवदाता विज्ञेयाः ४ । क्षपकः—प्रकृष्टतपस्वी ।
 अत्रार्थे षष्टिवर्षशतपष्ठकृच्छिप्युकुमारपणमाभीतपःकृच्छुण्डणकुमारपट्टिवर्षसहस्राचाम्बकृत्सुन्दरीवर्षकायो-
 मगन्धवाद्बुधविपमानिग्रहमाहिबहुमुनिएकादशखशाशीतिसहस्रपञ्चशतमासक्षपणकारकनन्दनसाधु-
 योऽनन्वाचाभुकारिश्रीजगच्चन्द्रसूरिगुणरत्नसंवत्सरतपःकारिस्कन्दकर्पिप्रमुखा अवदातास्तपश्चरित्रतो
 ददा ५ । नमिस्तिक्खिकाउद्गानवन्ता । अत्रार्थे यराहमिहराथःकरणार्थं प्ररूपितनिमित्तजघ्वाडुस्वा-
 निषरित्र इदं, यदा दत्तमानुवकाडिकाचार्याख्यानं चेत्याद्यवदाता अत्र वाच्याः इति ६ । विद्यावान्
 मिच्छविद्यामन्त्रयन्त्रबुद्धिमिच्छचूर्णान्नयोगौपपादखेपादिसमन्वितः । तत्र मन्त्रविद्यायन्तो महिषवध-
 त्रिदा वरटकेश्वरी देवी पूर्ववरीकृता ते श्रीहेमचन्द्रसूरयः । यदा श्रीपावनृपं प्रति श्रीसिद्धचक्रयन्त्र-
 १ षष्टिवर्षशत तपः तप्तवान् किण्णुकमाः, इति त्रिषष्टिग्रन्थाकापुरुषपरित्रे ।

मूलकाव्यं

इह किल कलिकालव्यालव क्वांतराल-
स्थितजुपि गततत्त्वप्रीतिनीतिप्रचारे ॥

प्रसरदनवबोधप्रस्फुरत्कापथौघ-

स्थगितसुगतिसर्गे संप्रति प्राणिवर्गे ॥ ३ ॥

प्रोत्सर्पज्ञस्मराशिग्रहसखदशमाश्रयसाध्याज्यपुप्य-
न्मिथ्यात्वध्वांतरुद्धे जगति विरलतां याति जैनैर्मार्गे ॥
संक्षिप्तद्विष्टभूढप्रखलजम्बुजनाम्नायरक्तैर्जिनोक्तिप्रत्यर्थी
साधुवेषैर्विषयिजिरजितः सोयमप्राथि पंथाः ॥ ४ ॥

टीकाः—एवंविधे प्राणिवर्गे सति साधुवेषैः सोयं पंथा अ-
प्राथीति संबंधः । अश्रुति अतानि । अत्रचाप्राथीति प्रश्ने-
रिन्तस्य इति वेल्यनेन सानुबंधत्वाद्विकल्पेय-ह्रस्वनिर्मु-
क्तपक्षे रूपम् ॥

अर्थः—प्राणीनो समूह, आगल कहीशुं ए प्रकारनो थये
ठेते, साधु वेष धारी पुरुषोए आ मार्ग विस्तार्यो ठे. आ ठेकाणे
व्याकरण विचार जे अप्राथि एवं जे रूप थयुं ते तो इन्त एवो जे
प्रथम धातु, तेनुं “इचि वा” ए सूत्रे करीने जे पक्षे विकल्पे-ह्रस्वता
नयी यती ते पक्षे अप्राथि एवं सिद्ध रूप थाय ठे ॥

टीकाः—कोऽसौ पंथा मार्गः स्वमनीषिकाकदिपतं मतं॥सोऽयं
स इति सकलजनप्रसिद्धो ऽयमिति इदानीं प्रत्यक्षोपलब्ध्य-
मानः कथमप्राथि ? अजितः समंताद् चूरिदेशेष्वित्यर्थः ॥

॥ इत्यब्ददिनपरिमितोपदेशमंग्रहाख्यायामुपदेशप्राप्तादग्रन्थवृत्तावेकोनविंशस्तन्ने
सप्तसप्तत्यधिकविंशततमं २७७ व्याख्यानम् ॥

स्तंज. १७

अष्टमसप्तत्यधिकविंशततमं २७७ व्याख्यानम् ॥

अथाष्टौ चारित्र्याचारानाह—

याश्च चारित्र्यपुत्रस्य मानसोऽष्टौ प्रकीर्तिताः । ता एव चरणत्वाः समुपास्या मुमुक्षुजिः ॥ १ ॥
ग्यष्ट । नगरं चरणस्याचरणं चारित्र्याचारः, स च पञ्चविधममिति त्रिविधगुप्तिनेदं रष्टनेदः । यदाहुः—
पलित्वा जोगजुत्तो पंचादं समिद्धं तिदं गुत्तीदं । एम चरित्तायागे अष्टविहो होऽ नायवो ॥ १ ॥

अथ तत्पञ्चविधमभिनिरूपचारित्र्याचारस्याष्टनेदवर्णनमाह—
युगमात्रारत्नकिन्त्या दृष्ट्या नृयाद्युनामिने । पथि यत्नेन गन्तव्यमितीर्योममितिर्नवेत् ॥ १ ॥

नगरं । नगरं मानं यतनापूर्वकं गमनं कार्य । अत्रार्थं इयं तावता—इह च मुख्यवृत्त्या साधुना
निरग्रस्यानभ्यन्तेन म्याध्यायादिधर्मकृत्यं कार्य । ननु तदिह साधूनां नित्यं नवकटपविहारकरणादि
मिमिति तगवन्निम्पदिष्टं ? उच्यते—तदपि बहुगुणदत्तत्वेन धर्मवृत्त्यर्थमेव । रात्रौ ह्यचक्षुर्विपयत्वेन
पुनःपुनरावृत्तं विना नानुज्ञानमिति । दिवसं पङ्कजीवनिकायविराधतावर्जनाथं लोकं रतिकुणो मार्गे न
तन्माग मार्गेऽपि पादादारन्य चतुर्दलप्रमाणयुगमात्रस्तेन यावद्विलोक्य जडकहरितवीजादिस्थावर-

॥ २५ ॥

ममिति ततो जयिता ! अहं समिति प्रष्टं करिष्ये” इति प्रोच्यागतो शुवि । देवेन मक्षिकादेहप्रमाणमण्डू-
बीपुत्रं पिबते साधुः पथि निरन्तरं मण्डूकीदर्शनादीर्यपरो वचूव । इतश्च देवमायया गजोपज्वं तुमुवं
तयं प्रष्ये । साधुर्न जयविहङ्गोऽञ्चत्, नापि द्रुतगतिः उल्लुत्य गमनं चातनोत् । तदा सुरन्तरि-
‘गुणं—“हे ऋषे ! गजाङ्घ्रीं दूरं वेगेन गच्छ” । साधुस्तु स्वप्नावस्थोऽञ्चत् । ततो गजेन गृहीतः खे
प्रोष्ठासितः पतन् शुवि हमाग्रमणः स्वान्तेऽचिन्तयत्—“हा हा अग्रमार्जितचर्मौ मण्डूकीसंकुलायां
मम देहेन वधो जावी” । ततो देवः स्वशक्तिं सर्वो प्रदर्श्य स्वयमेव श्रान्तो ज्ञानेन शक्रवाक्येन च तज्ज्ञा-
वनक्षयं ज्ञात्वा प्रकटीज्य स्वापराधमक्षमयत् । सर्वस्वरूपं यथाजातमुक्त्वा सम्यक्स्वरत्नं प्राप्य स्वर्गतः ॥
पाहयोऽहं प्रथमाचारो वरदत्तानूचानवत् । तङ्घीखं वीक्ष्य देवोऽञ्चन्मिथ्यारिक्तः सुदृष्टिच्युत् ॥ १ ॥

॥ इत्यब्ददिनपरिमितोपदेशसंग्रहाख्यायाभ्युपदेशप्रासादग्रन्थवृत्तावेकोनविंश-
स्तम्भेऽष्टसप्तत्यधिकद्विशततमं २७८ व्याख्यानम् ॥

नवसप्तत्यधिकद्विशततमं २७९ व्याख्यानम् ॥

अथ द्वितीयाचारजापासमिति स्वरूपमाह—

द्वितं यत्सर्वजीयानां त्यक्तदोषं मितं वचः । तज्जर्मदेतोर्विक्रयं जापासमिति रित्यसौ ॥ १ ॥
अष्टः । नयरं त्यक्ताः क्रोपाद्यष्टदोषा यत्र तच्च्यक्तदोषं, तथाहि उत्तराध्ययने २४—

पोताना दोषने डांकवाने अर्थे धर्मरहित पुरुषोने पण प्रशंसा करेवे.

टीका:-अत एवविधा जिनोक्तिप्रत्यर्थिनमेव मार्गं प्र-
धयन्ति ॥ अथ ज्ञास्वतीव दीप्यमाने पारमेश्वरे पथि कुत एवं-
विषयप्रयत्नस्य तमस इवावकाशः ॥ तत्राह ॥ जगति लोके
विरसतां स्तोकतां श्रुत्पजनाज्युपगमनीयतां याति पाप्नुवति
सति ॥ कस्मिन् ॥ जिनैर्जमार्गे जगद्वर्णीते शुद्धे प्रतिश्रोत-
सि पथि ॥

अर्थ:-एहीज कारण माटे ए प्रकारनो जिनेश्वर जगवंतना
वचनना शत्रुरूपज मार्ग तेने विस्तारे वे. ते उपर आशंका करे वे,
जे सूर्यनी पेठे देदीप्यमान परमात्माना मार्गने विषे शार्थी ए प्र-
कारना मार्गना विस्तार रूपी अंधकारनो प्रवेश ययो ? तो कहे वे
के जगत्मां जिनैर्ज जगवंते कहेखो ने संसार मार्गथी उलटो एवो
शुद्ध मार्ग विरसपणाने एटसे चोनापणाने पामे ठते ज्ञावार्थ-लो-
कां थड्य पुरुषज शुद्ध मार्गने पामवाथी उत्सूत्र मार्ग विस्तार पाम्यो.

टीका:-कस्मादेतदित्यत आह ॥ प्रोत्सर्पद्गन्तस्मेल्यादि ॥
प्रोत्सर्पन् नगवद्धीमदावीरमुक्तिसमये तज्जन्मराशिसंक्रांत्या
तत्पक्षसंपत्त्य बाधाविधापित्वात् प्रोज्जुंनमाणो जन्मराशि-
नामा मंगाद्यादिवत्कूरो ग्रहस्तस्य सखा मित्रं राजादित्यादयः ॥
नतथ प्रोत्सर्पद्गन्तस्मराशिमहस्यं यददमाथयमसंपत्ति-
पूजास्य ॥

अर्थ:-शार्थी एम ययुं ? तो त्यां कहे वे जे नगवान श्री
महावीरस्वानि मुक्तं गया ने समये उदय पाम्यो, ने नेमनी जन्म-
राशीने मंजमण ययो ए माटे. नेम महावीर स्वामीना पक्षपानी

[illegible]

पोते पोताना मन अंगीकार करीने घणा कुतीर्थिक लोको प्र-
गट यया ठे.

टीका:-तेपांच परस्परविरुद्धानेककुमतशतश्रवणोद्यमान-
संदेहदोखाधिरुढमनसः प्राणिवर्गस्य कुतः सुगतिः न हि साधने-
कसार्ग साध्या ॥ तात्त्विकसम्यक्ज्ञान दर्शनचारित्रात्मकेकमार्ग-
साध्यत्वात् तस्याः ॥ नच दोषायमानमानसानां वास्तविकमु-
क्तिपथतत्त्वनिर्णयः ॥ तदज्ञावाच्च कथं मुक्त्युपायानुष्ठानसेवनं
तदज्ञावाच्च कथं मुक्तिरिति संप्रति श्वानीं किलेति संज्ञावने ॥
संज्ञाव्यते एतद्यत्कलिकालानुज्ञावात् संप्रत्येवंविधः प्राणि-
वर्गः ॥ इति वृत्तछयार्थः ॥

अर्थ:-ने तेमना परस्पर विरुद्ध एवा अनेक प्रकारना मन
तेमनु सेंकमो वार जे सांज्ञखनुं ते थकी उत्पन्न थया जे संदेह, ते
रूपी जे हिंचालो ते उपर वेठुं ठे मन जेनुं एवो, एटले एक वातनो
निरधार थतो नथी, माटे अति चंचल जेनुं चित ठे एवो प्राणीनो
समूह तेने क्यांथी सुगति थाय, केम जे ते सुगति ठे ते अनेक
मार्ग वने सिद्ध थती नथी, ते सुगतिनो यथार्थ सारां ज्ञान दर्श-
न ने चारित्र ते रूपज एक मार्ग, तेणे करीने साधवा योग्य ठे एहेतु
माटे, ने जेमनुं चंचळ मन ठे तेमने यथार्थ एक मुक्ति मार्गना त-
त्वनो निश्चय थतो नथी अने ज्यारे मुक्ति मार्गनो निश्चय न थयो
त्यारे मुक्तिना उपाय रूप जे अनुष्ठान तेनुं सेवन पण क्यांथी थशे
अने ज्यारे मुक्तिना उपाय रूप अनुष्ठाननुं सेवन न थयुं त्यारे मुक्ति
पण क्यांथी थशे. इत्यादि वर्तमान काळमां ए वात संज्ञये ठे जे
कि मदिमाधी ए प्रकारनो प्राणिःसमूह थयो देखाय ठे

१५८. । सा राधं गुरुं पश्यन्माणात्मानं देयः । नयाहि—अथ न्यायं धनमित्राजिधो वणिक् श्रीमद्गुरु-
बाली गणपत्यै गुरुर्नरायणगणेशो धर्मरामाहिरुतेन सह दीक्षां जग्राह । क्रमेण घावपि श्रुतपाठिनीं जातौ
अन्यथा प्रतिवृत्तः सह सो मायं दिने पृथगपुराच्यनि प्रस्थितौ । तदा च श्रीष्मद्रीष्मार्ककरसंपाततापितः
(पृथग्भाषा) वासुदेवः सैन्यश्चासु । अन्ये मुनयोऽग्रतो जग्मुः । धनमित्रमुनिः पुनः सूनोः प्रेम-
पाटनं दत्तं अत्र पृथग्भाषासु । इतश्च तत्र मार्गे तरङ्गिणी समापया । तां निरीक्ष्य पिता पुत्रमखपत्—
‘‘तच्छ्रीमद्गुरुः पृथग्भाषासु जितं त्वां जानामि, मदन्येषं च प्राप्तुकमग्नौ नास्ति, तत्किं करोमि ?
(१५८) १५८, १५९, १६०, १६१, १६२, १६३, १६४, १६५, १६६, १६७, १६८, १६९, १७०, १७१, १७२, १७३, १७४, १७५, १७६, १७७, १७८, १७९, १८०, १८१, १८२, १८३, १८४, १८५, १८६, १८७, १८८, १८९, १९०, १९१, १९२, १९३, १९४, १९५, १९६, १९७, १९८, १९९, २००, २०१, २०२, २०३, २०४, २०५, २०६, २०७, २०८, २०९, २१०, २११, २१२, २१३, २१४, २१५, २१६, २१७, २१८, २१९, २२०, २२१, २२२, २२३, २२४, २२५, २२६, २२७, २२८, २२९, २३०, २३१, २३२, २३३, २३४, २३५, २३६, २३७, २३८, २३९, २४०, २४१, २४२, २४३, २४४, २४५, २४६, २४७, २४८, २४९, २५०, २५१, २५२, २५३, २५४, २५५, २५६, २५७, २५८, २५९, २६०, २६१, २६२, २६३, २६४, २६५, २६६, २६७, २६८, २६९, २७०, २७१, २७२, २७३, २७४, २७५, २७६, २७७, २७८, २७९, २८०, २८१, २८२, २८३, २८४, २८५, २८६, २८७, २८८, २८९, २९०, २९१, २९२, २९३, २९४, २९५, २९६, २९७, २९८, २९९, ३००, ३०१, ३०२, ३०३, ३०४, ३०५, ३०६, ३०७, ३०८, ३०९, ३१०, ३११, ३१२, ३१३, ३१४, ३१५, ३१६, ३१७, ३१८, ३१९, ३२०, ३२१, ३२२, ३२३, ३२४, ३२५, ३२६, ३२७, ३२८, ३२९, ३३०, ३३१, ३३२, ३३३, ३३४, ३३५, ३३६, ३३७, ३३८, ३३९, ३४०, ३४१, ३४२, ३४३, ३४४, ३४५, ३४६, ३४७, ३४८, ३४९, ३५०, ३५१, ३५२, ३५३, ३५४, ३५५, ३५६, ३५७, ३५८, ३५९, ३६०, ३६१, ३६२, ३६३, ३६४, ३६५, ३६६, ३६७, ३६८, ३६९, ३७०, ३७१, ३७२, ३७३, ३७४, ३७५, ३७६, ३७७, ३७८, ३७९, ३८०, ३८१, ३८२, ३८३, ३८४, ३८५, ३८६, ३८७, ३८८, ३८९, ३९०, ३९१, ३९२, ३९३, ३९४, ३९५, ३९६, ३९७, ३९८, ३९९, ४००, ४०१, ४०२, ४०३, ४०४, ४०५, ४०६, ४०७, ४०८, ४०९, ४१०, ४११, ४१२, ४१३, ४१४, ४१५, ४१६, ४१७, ४१८, ४१९, ४२०, ४२१, ४२२, ४२३, ४२४, ४२५, ४२६, ४२७, ४२८, ४२९, ४३०, ४३१, ४३२, ४३३, ४३४, ४३५, ४३६, ४३७, ४३८, ४३९, ४४०, ४४१, ४४२, ४४३, ४४४, ४४५, ४४६, ४४७, ४४८, ४४९, ४५०, ४५१, ४५२, ४५३, ४५४, ४५५, ४५६, ४५७, ४५८, ४५९, ४६०, ४६१, ४६२, ४६३, ४६४, ४६५, ४६६, ४६७, ४६८, ४६९, ४७०, ४७१, ४७२, ४७३, ४७४, ४७५, ४७६, ४७७, ४७८, ४७९, ४८०, ४८१, ४८२, ४८३, ४८४, ४८५, ४८६, ४८७, ४८८, ४८९, ४९०, ४९१, ४९२, ४९३, ४९४, ४९५, ४९६, ४९७, ४९८, ४९९, ५००, ५०१, ५०२, ५०३, ५०४, ५०५, ५०६, ५०७, ५०८, ५०९, ५१०, ५११, ५१२, ५१३, ५१४, ५१५, ५१६, ५१७, ५१८, ५१९, ५२०, ५२१, ५२२, ५२३, ५२४, ५२५, ५२६, ५२७, ५२८, ५२९, ५३०, ५३१, ५३२, ५३३, ५३४, ५३५, ५३६, ५३७, ५३८, ५३९, ५४०, ५४१, ५४२, ५४३, ५४४, ५४५, ५४६, ५४७, ५४८, ५४९, ५५०, ५५१, ५५२, ५५३, ५५४, ५५५, ५५६, ५५७, ५५८, ५५९, ५६०, ५६१, ५६२, ५६३, ५६४, ५६५, ५६६, ५६७, ५६८, ५६९, ५७०, ५७१, ५७२, ५७३, ५७४, ५७५, ५७६, ५७७, ५७८, ५७९, ५८०, ५८१, ५८२, ५८३, ५८४, ५८५, ५८६, ५८७, ५८८, ५८९, ५९०, ५९१, ५९२, ५९३, ५९४, ५९५, ५९६, ५९७, ५९८, ५९९, ६००, ६०१, ६०२, ६०३, ६०४, ६०५, ६०६, ६०७, ६०८, ६०९, ६१०, ६११, ६१२, ६१३, ६१४, ६१५, ६१६, ६१७, ६१८, ६१९, ६२०, ६२१, ६२२, ६२३, ६२४

निष्कम्पपाचरणीयमापदि, क्रिया सती नायति यत्र सर्वथा ।

पनाग्मुना राजपथं प्रतिपिच्छिजे, क्वचिद्दुर्घरप्यपथेन गम्यते ॥ १ ॥

[illegible]

नोज महादोषपणे आगलं कहेवानी इच्छा ठे, माटे उद्देशे करीने निपजाव्युं एवो जे सामान्य व्युत्पत्तिनो अर्थ ते तो वे जगाए सर-
खो ठे ए हेतु माटे.

टीका:-अत्र च यतीनामौद्देशिकजोजनग्रहणे यथावदा उ-
पपत्तिं दर्शयन्ति ॥ पूर्वं हि अधरितधनाधिपकोशामाराणि चैत्य-
साधुषु ग्रहपयुज्यते तदेवास्माकं वित्तमन्यदनर्थ इत्यध्यव-
वसायव्यंजितदेवगुरुजक्ति जराणि महीयांसि जूयांसि दानश्रद्धा-
सुश्राद्धकुलान्यजूवन् ॥ ततस्तेषु कुलेषु तत्कालीनयतीनां
प्रासुकैयणीयेनापि नैर्दयेण निराबाधं निर्वाहोऽजविष्यत् ॥

अर्थ:-आ जगाये साधुने आधाकार्मिक जोजन ग्रहण कर-
वामां स्वेच्छाचारी खिंघधारी पुरुषो सिद्धांतयी विरुद्ध पोतानी म-
ति कल्पनायी युक्ति देखाके ठे, जे पूर्वना कुवेर जंगारीनो अव्य-
जंगारने तिरस्कार करे एवां धनाधिपति आवकनां कुल हतां ने
एम जाणता हता जे आपणुं अव्य जेटलुं चैत्य साधु निमित्त वप-
राशे तेटलुंज सार्थक ठे, ने वीजुं तो निरर्थक ठे ए प्रकारना अप्य-
वसाययी देवगुरुनी जक्तिना समूह जेणे प्रगट कर्यो ठे एवां अ-
तिशे मोटां पणांक दान धर्मने विपे श्रद्धावाळां आवकनां कुल
हतां, ते हेतु माटे ते कुलने विपे ते काखना साधुने प्रासुक एव-
णीय जिहाये करीने एटसे निर्वाप आहारे करीने पण निराबाध
निर्वाह यतो हतो पण.

टीका:-अधुना तु दुःपमाकाखदोषात् दुर्निष्ठराजोपद्रव-
परचक्रादिप्राचुर्येण दरिद्रतामश्ननां च गच्छसु तथा विधातं-

धत्ताः पृथग्गताः स्यात्तदाः पञ्चदशः । नीरे स्युरिति तद्व्याप्ती सर्वेषां हिंसको ज्ञेयः ॥ १ ॥
 तन्निवृत्तिर्निर्याति गतिता अपि ये भुवम् । तान् प्राणान् रहितुं ददः परप्राणान्निहन्ति कः ॥ २ ॥
 मन्त्रीव जीवन्मिदं सर्वथा न पास्यामि” । इति निर्णयः शनैः शनैर्नयामञ्जुर्जलं मुमोच विवेकपूर्वं बहूनां
 ज्ञानं । तदा तदा म — “अपुना तृपावेदनीयकर्म कण्ठताद्व्यादिशोषणं कृत्वा मदात्मगतरत्नत्रयी-
 मुपासीष्ये” इति पर तत्र तव(स्व)प्रवेदांशोऽपि न प्रसरति, समाधिसंतोषस्वरूपध्यानमग्रे मयि
 निश्चितं । तत्रापि न स्यादिति प्राचीनपूज्यैर्महदात्मनः निर्मापितं” । इत्यादिशुभ्रध्यानपरो विषय
 प्रत्यक्षः । तत्र मुनः समायातं वीक्ष्य मोऽपि हृष्टः पुरोऽचक्षत् । अथोदन्याव्यथार्तानां मुनीनां
 तत्र — “गङ्गा नदी गोखान्यश्च नि व्यधात्, तेज्योऽधिगत्य तक्रादि साधवः स्वास्थ्यमासदन् ।
 इदं तत्र नदी मन्त्रिणः, व्यापुत्र्योपधेयवितिकां स्वां तत्रापदयत्, न तु गोखुलं । तामादायपि जि-
 ह्वन् तत्रापि पितृनां गोखुलान् प्रहृष्टं चावदत् । तदाकर्ण्य जाताश्चर्याः सर्व इति व्यमुञ्चन् — “मूने
 इदं तत्रापि पितृनां गोखुलान् प्रहृष्टं चावदत्” । अत्रान्तरे स गुरः प्राङ्मुखं पितरं विद्यायान्यान्मुनीन्नाम ।
 एतं पुत्रो न नमसि । इत्युक्त्वा त्रिभिः स स्वीयं ध्यतिकरं सर्वं निवेद्य गुरोऽयदत् — “सजीवाग्नेऽपि

टीकाः—तथा कथंचित् रूक्षजक्तादिदातृसङ्गावेपि घृतादिव्यतिरेकेणाद्यतनयतीनां शरीरधारणानुपपत्तेः ॥ तत्कृते घृतादिनिश्चापि केनचित्पुण्यात्मना श्राद्धेन विधीयमाना समीचीनैव प्रतिज्ञासते ॥

अर्थः—बली कोइक प्रकारे लूखुं जोजनादिकना देनार मले पण घृतादिक विना या कालना साधुने तेथी शरीर धारण थइ शकतुं नयी, माटे ते शरीर धारण करवाने थयें घृतादिकनी निश्चा पण कोइक पुण्यात्मा श्रावके करी होय ते ठीकज ठे एम जणाय ठे.

टीकाः—किंच ॥ यथाकथंचित् साधुभिः श्राद्धानां श्रद्धावृद्धये अशुद्धमपि ग्राह्यं ॥ तथैव तेषां पुण्योत्पत्तेः ॥

अर्थः—बली शुं ? तो जेते प्रकारे साधुये श्रावकनी श्रद्धा वधवाने थयें अशुद्ध पण ग्रहण करयुं केम जे तेथीज रीते ते श्रावकने पुण्यनी उत्पत्ति आय ठे ते माटे.

टीकाः—तदुक्तं ॥ अनेन पात्राय नियोजितेन स्यान्निर्जरा ने वमुनाधुनेति ॥ बुद्ध्या निराशंसतया ददानः पुण्यं गृहस्थः पृथु संचिनोति.

अर्थः—ते वातं शान्त्रमां कही ठे जे, पात्रमां थायुं जे या धन तेचे करीने मारे द्दमणां निर्जरा थसे ए प्रकारनी बुद्धिप करीने कोइ प्रकारनी वांठा रहित थापतो जे गृहस्थ ते घाणुं पुण्य उपार्जनं ठे.

टीकाः—श्रोतृकारधायं स्वकार्यमुपेक्ष्याप्यवश्यं कर्तव्यः

... ॥ १ ॥
 ... ॥ २ ॥
 ... ॥ ३ ॥
 ... ॥ ४ ॥
 ... ॥ ५ ॥
 ... ॥ ६ ॥
 ... ॥ ७ ॥
 ... ॥ ८ ॥
 ... ॥ ९ ॥
 ... ॥ १० ॥
 ... ॥ ११ ॥
 ... ॥ १२ ॥
 ... ॥ १३ ॥
 ... ॥ १४ ॥
 ... ॥ १५ ॥
 ... ॥ १६ ॥
 ... ॥ १७ ॥
 ... ॥ १८ ॥
 ... ॥ १९ ॥
 ... ॥ २० ॥
 ... ॥ २१ ॥
 ... ॥ २२ ॥
 ... ॥ २३ ॥
 ... ॥ २४ ॥
 ... ॥ २५ ॥
 ... ॥ २६ ॥
 ... ॥ २७ ॥
 ... ॥ २८ ॥
 ... ॥ २९ ॥
 ... ॥ ३० ॥

सर्वदावस्थानं ॥ इह केचित् सप्तशीलतयोद्यतविहारं कर्तुं-
मशक्नुवन्तो यतीनां चैत्ये सर्वदावस्थानं युक्तमिति प्रतिपेदिरे ॥

अर्थः—बखी, जिनराजनं घर एतले चैत्य तेमां साधुने निरं-
तर रहेवुं एमने खिंगधारी साधुनो धर्म देखामे ठे, तेमां केटखाक
अति सुखसीखिया यया ठे ते माटे उप विहार करवाने असमर्थ
यया माटे साधुने निरंतर चैत्यमां रहेवुं ते युक्त ठे, एम अंगिकार
करे ठे, तेमां सिद्धांत विरुद्ध नाना प्रकारनी युक्तिउं देखामे ठे.

टीकाः—तथाहि आधुनिकमुनीनां चैत्यवासमंतरेण उ-
द्यानवासो वास्यात्, परगृहवासो वेति, द्वयी गतिः ॥ तत्र
परगृहवासोऽपि निराकरिष्यते ॥ श्रीसंसक्त्यायाधाकर्मिकावि-
दोपकषापज्ञावात् ॥

अर्थः—ते युक्तिउं टीकाकार कही बतावे ठे. जे आकासना
मुनिने चैत्यवास बिना उद्यानमां रहेवुं अथवा परपरमां रहेवुं ए
बे प्रकारनी गति ठे, तेमां श्रीनो संसर्ग पाय तथा आधाकर्मिक
आदि पशा दोष उत्पन्न पाय ए हेतु देखामीने परपर रहेवानुं
आगष्ट खंगन करीगुं ने उद्यानमां रहेवानुं हाथ खंगन करीए वीए.

टीकाः—उद्यानवासो यतीनां युक्त इति चेन्न ॥ तथापि
नूतनचूतांकुरास्वादकूजलक्ष्यकंदपंचमोद्गारेण उन्मील्यद्विच-
क्षिप्रचकुडमात्रनीपरिमर्शेन च समाहितमनसामुत्कषिकावर्दा-
नम् ॥ पंचमोद्गारादीनां चोदीननिनावकत्वेन भरतादिशास्त्रैः
प्रतिपन्नम् ॥

अर्थः—खिंगधारी सुविहित प्रत्ये जे बोदया तमे साधुने उद्यान-

अग्निप्रज्वालनादिभिः कारणै रचितानि कृतानि तस्मिन्नेवर्तौ तान्यचिरकालकृतानि विमासिके ऋतौ द्वितीयर्तौ तन्मिश्रं स्यात् । यत्र पुनरेकं वर्षाकालं सजनो ग्राम उपितस्तत्र द्वादश वर्षाणि यावत्स्थण्डिलं चेति. ततः परमस्थण्डिलं ९ । तथा विस्तीर्णं जघन्यमायामविष्कम्भाभ्यां हस्तप्रमाणं, उत्कृष्टं द्वादश योजनानि, तच्चक्रिन्मन्यनिवेशे ज्ञेयं, शेषं तु मध्यममिति ६ । तथा दुरवगाहं गम्भीरं यत्रापस्ताश्रयत्वा- येष्टान्यग्नितापादिनाऽचित्ता ऋमिस्तज्जघन्यं, यस्य पुनरधस्तात्पञ्चाङ्गुलप्रच्युतिकं तदुत्कृष्टं ७ । तथाऽ- नामन्नं आगमादन्तानिसमीपस्थं, ऽहसन्नं विधा-ऽव्यासन्नं जावामन्नं च । तत्र ऽव्यासन्नं देवकुलहर्म्य- शशागन्धेऽत्रमगादीनां निकटं, तत्र द्वौ दोषौ संयमोपधात आभ्योपधातश्च, तथाहि-स देवकुलादि- न्या । तन्माधुवृत्तुमृष्टं पुरीषं केनचित्कर्मकरेणान्यत्र त्याजयति, ततस्तत्पदेशविक्षेपने हस्तप्रक्षालने च संयमोपधात आभ्योपधातश्च स गृहाद्याधिपतिः प्रक्षिष्टः कदाचित्तामन्यतीति । जावामन्नमत्तिवेगे आसन्नमेव दत्तुमृन्ति ८ । वित्तवर्जितं नृमिरन्ध्रादिग्रहितं ९ । तथा त्रसप्राणवीजरहितं स्यावरजङ्गमजन्तुजातवि- दूष १० । एष च पदानामेकद्विकादिसंयोगैश्चतुर्विंशत्यधिकं सहस्रं १०२४ तद्भाः स्युः । तत्रान्त्यो दशान्त्यनियन्ता नङ्करो मुख्यवृत्त्या शुद्ध इति स्थितं । ईदृशे स्थण्डिले लचारादीनि व्युत्पद्येत्, इति निगद्यनिकाम्ति-तिः श्रीपञ्चाङ्गवर्णिताश्रीधर्मरुचिसाधुवरपादनीया । तथाहि—

श्रीधर्मघोषमृगशिष्येण धर्मरुचिनाऽनगारेण नागश्रीदत्तं कटुकालावुकव्यञ्जनं गृहीतं, गुरुभ्यो दक्षितं, गुरुस्तदयोग्यं प्राणदं विहाय शिष्यं माह—“इदं शुद्धस्थण्डिले परिष्ठापय” । शिष्यः पूर्वोक्तनिर्दोषञ्चमो

ટીકા:-નૃધ્યાનવાસ આગમે શ્રૂયતે સોડનાપાતાસંલોઠ્યુ-
 મૈકદારોધ્યાનવિષયસ્તસ્થ ચ પ્રાયેણ કલિકાલે લોકસ્ય રાજ-
 ચૌરચરસ્ટાદ્યુપપ્લવેર્વાધિતત્વેન દૌસ્થ્યાદસંગ્રાવ એત્યુધ્યાન-
 વાસઃ । કથમધુનાતનમુનીનાં કલ્પ્યમાનઃ શોજતે ? તસ્મા-
 દિદાર્નાં જિનમદ્દવાસ એવ સાધૂનાં સંગતઃ પ્રતિજાતિ.

અર્થ:-ને જે ઉધ્યાનવાસ આગમમાં સંજલાય છે તે તો જેમાં
 લોકનો આચરો ન હોય ગુપ્ત એક દ્વાર હોય. એવા ઉધ્યાનમાં યતિને
 રહેવું એવો શાસ્ત્રનો અગ્નિપ્રાય છે ને વહુધા તો તે પ્રકારના ઉપદ્રવે
 કરીને લોક દુઃખિત થયા છે. તથા દરિદ્રિ થયા છે, માટે સંજવતુજ
 નથી. તેથી આ કાલના મુનિને ઉધ્યાનવાસ કલ્પે એવું જે કહેવું તે
 કેમ શોજે ? નજ શોજે. માટે આ કાલમાંના સાધુને ચૈત્યમાંજ ર-
 હેવું એ પદ સારો ઘટતો જણાય છે.

ટીકા:-ન ચ તત્ર આધાકર્મિકાદયો દોષાઃ ॥ તથ ચ પ્ર-
 યોગઃ ॥ ચૈત્યમિદાર્નાંતનમુનીનામુપજોગયોગ્યં ॥ આધાકર્મા-
 દિદોષરહિતત્વાત્ ॥ તથાવિધાદ્દારવત્ ॥ નચાયમસિદ્ધો હેતુઃ
 ॥ જિનપ્રતિમાર્થ નિષ્પાદિત આયતને આધાકર્માદિદોષોનવ-
 કાશાત્ ॥ યત્યર્થ ક્રિયમાણે હિ તસ્મિન્સ સ્યાત્ ॥

અર્થ:-ને ત્યાં આધા કર્મિશ્ચાદિ દોષ પણ જણાતા નથી ને
 વહી અનુમાન પ્રયોગથી એ વાત સિદ્ધ થાય છે ॥ ને ઉપર ન્યાય-
 શાસ્ત્ર વિચાર જે ચૈત્ય આ કાલના મુનિને ઉપજોગ કરવા યો-
 ગ્ય છે, આધાકર્માદિ દોષ રહિત છે એ હેતુ માટે જેમ આધાકર્માદિ
 દોષ રહિત આદ્યાર મુનિને જાગવવા યોગ્ય છે, તેમ ચૈત્ય પણ આ
 કાલના મુનિને જોગવવા યોગ્ય છે ॥ પણ આ હેતુ અસિદ્ધ નથી

द्व्यशीत्युत्तरद्विशततमं २७२ व्याख्यानम् ॥

अथ मनोगुप्तिनामानं पष्ठं संयमाचारमाह—

स्पष्टः । नवरं त्रयो जेदाश्चामी—आर्तरोक्षध्यानानुबन्धिकल्पनासमूहविरहिताऽऽद्या ॥ १ ॥
 सागिणी समस्तलोकहिता धर्मध्यानानुबन्धिनी माध्यस्थ्यपरिणतिर्द्वितीया २ । शुभाशुभमनोवृत्तिनिरोधेन
 योगनिरोधवस्थानाविन्यात्सारासता तृतीया ३ । इयं मनोगुप्तिर्जिनदासश्रेष्ठिवत् पाश्या तथाहि—
 चम्पाया जिनदामः दुन्यागां पौपधे सति प्रतिमायां स्थितः । इतश्च तत्पत्नी कुशीला तमज्ञातवती
 मर्कटिकगृह्यद्वपादकं तत्पादोपरि न्यवेशयत् । जारखीजारपीशं प्राप्य मनोगुप्त्या दिवं गतः इति १ ।

अथ वागुप्तिनामानं सप्तमं चारित्र्याचारमाह—

स्पष्टः । नवरं वागुप्तिर्द्विधा—संज्ञादिपरिहारतः । वाग्वृत्तेर्वा निरोधो यः सा वागुप्तिरिहोदिता ॥ १ ॥
 नामत्रयमृचिकाना मंज्ञानां परिहारेण अद्य मया न वक्तव्यमिति अजिग्रहकरणमेका वागुप्तिः, चेष्टा-
 रिशेषण द्वि निजप्रयोजनादि सूचयतो मौनकरणजिग्रहो निष्फल प्वेति । तथा वाचनपृष्ठनपरपृष्टा-
 श्रव्याकरणादिषु लोकागमाविरोधेन मुखपोतिकाद्यादितमुखकमलस्य ज्ञापमाणस्यापि वाग्वृत्तेर्नियन्त्रणं

टीकाः—तथाच निश्चाकृतपदवाच्यस्य शशविपाणायमानत्वेनानिश्चाकृततुल्यककृतया तत्र वंदनाजिधानमपि कथं घटामटाव्यते ॥ तस्मात्तद्व्यपदेशान्यथानुपपत्त्येव यतीनां तत्र वासोऽवसीयते ॥

अर्थः—ने वली ससलानां शींगमानी पेठे वस्तुताये निश्चाकृत चैत्यज नयी ने निकेवल अनिश्चाकृत एवुं जे एक चैत्य ठे, एम श्रंगिकार करो तो निश्चाकृत चैत्यने विपे वंदननुं जे कहेवुं ते कीये प्रकारे घटशे, निश्चाकृत चैत्यनो श्रंगीकार नहीं करोतो तेनुं कहेवुं व्यर्थ थशे माटेज निश्चय करीए ठीए जे साधुने चैत्यमां रहेवानुं ठे,

टीकाः—तथा संज्ञावणे विसदो देउलियखरंटजयणउवएसो इत्याद्यागमे ग्लानप्रतिजागरणचिंतायां देवकुलिकशब्दादपि चैत्यवाससिद्धिः देवकुलिकनिवासमंतरेण देवकुलिकव्यपदेशानुपपत्तेः नहि ग्रामाज्ञावे सीमाविधानं नामेति लौकिकन्यायात् एवं चैवमाद्यागमवचनप्रामाण्यादागमोक्तत्वमप्यस्येति निश्चीयते ॥

अर्थः—वली संज्ञावण इत्यादि आगम गाथाने विपे देवकुलिक शब्द कह्यो ठे, ते देवकुलिक शब्दथी पण चैत्यवास्तनी सिद्धि थाय ठे, केम के देवकुल कहेंतां देवालय ते जेमने ठे ते देवकुलिक कह्यो, एटले देवमंदिरवाला एटलो अर्थ थयो, देवमंदिरमां निवास कर्या विना देवमंदिरवालो एम कहेवुं न घटे ते उपर लौकिक न्याय देखामे ठे जेम के गाम विना सीमामानुं करवुं ते निश्चे होय नहीं ए प्रकारना लौकिक न्यायथी चैत्य निवास कर्या विना चैत्यवाला थमुक पुरुषो एयो व्यवहार होय नहीं. एवं कहेतां ए प्रकारना

रागक्षेपमंगुलं तल्लक्षणमेव पटपतननिदानमिति समित्या मौनमुपेयुपस्तस्य हरिशर्मणस्तृतीयपटो नञ-
स्येव तस्मिन् । इति ज्ञातं श्रुत्या मुनिभिस्तु स्याद्वाक्यमज्ञैरवश्यं लाजालाजं विचार्य वाग्गुप्तिर्वाक्स-
मितिश्च प्रयोग्येति २ । अथ कायगुह्याहुमष्टमं संयमाचारमाह—

कायगुप्तिर्हिंसा प्रोक्ता चेष्टानियुत्तिदृष्टा । यथागमं द्वितीया च चेष्टानियमलक्षणा ॥ १ ॥

स्पष्टः । अत्रार्थ इयं प्रायना—दिश्य १ मानुष्य २ तिर्यग्रकृता ३ स्फालनपतनात्मसंवेदनीय ४
रूपचतुर्विधोपमंगुल्युत्पिपासापरीपक्षादिसंज्ञेऽपि कायोत्तमर्गकरणादिना कायस्य निश्चलकरणं, सर्वयोग-
निरोधायस्थायां च सर्वथा यद्येष्टानिरोधनं साऽद्या कायगुप्तिः । शयनामननिक्षेपादानादिषु स्वच्छन्दपरि-
हारण समयोन.क्रियाकलापपुरस्सरा नियता कायचेष्टा सा द्वितीया । तत्र शयनं यामिन्यामेव, न प्रस्रे,
तदप्यापप्रहरं न्यनीते गुरुनाशृष्टय पृथ्वी संप्रेक्ष्य प्रमृज्य च संस्तरणपट्टकक्ष्यं संहत्यास्तीर्य च मूर्धानम-
पथ कायं सपादं मुक्त्वपट्टीरजोहरणान्यां प्रमृग्यानुज्ञापितसंस्तरकायस्थानः पठितपौरुषीपात्रो वाहूपधान
आशुशितजानुकः कुण्डलीयद्वयति प्रसारितजहो वा प्रमार्जितज्मिन्यस्तपादो वा सङ्कोचसमये प्रमा-
द्वितमंदंशक उच्चर्तनं च मुखवस्त्रिकाप्रमृष्टदेहपूर्वकं कुर्वन् प्रमाणयुक्तायां वसतो हस्तत्रयमिते ज्ञप्रदेशे
उपनिष्ठां करोति । तयोपवेशनं यत्र स्थले चिकीर्षितं तद्यच्छुषा निरीक्ष्य प्रमृज्य च यद्विनिपद्यामास्तीर्य

તથા લક્ષણ યુક્ત જે સાધુને રહેવાનાં સ્થાન તેનો ઉદ્દેશ થયો એમ જાણીને સાધુને ચેત્યવાસ કરાવ્યો છે.

ટીકા:-કુત્ત એતદવસિતમિતિ ચેત્ ॥ આસોપદેશાત્ ॥ તથાહિ ॥ ઇવાસસર્પર્દિં વીસુત્તરોર્દિં, સિદ્ધિં ગણ મહાવીરે ॥ બુદ્ધિર્નં ચ જર્ણ, પિ ઈવંસાશ્યં ઠાણં ॥ વલમેહાબુદ્ધીણં, હાણિં નાજણ સુવિહિયજણસ્ત ॥ ચેશ્યમઠયાવાસો પકપ્પિઓ અઙ્ગારસ્કેર્દિં ॥

અર્થ:-વલી લિંગધારી સુવિદિત પ્રત્યે બોલ્યો જે, જો તમે એમ કહેતા હો જે ક્યાંથી એ વાતનો નિશ્ચય કર્યો? તો કહીએ ઠીએ જે હિતકારી મોટા પુરુષના ઉપદેશથી તે દેલાનીએ ઠીએ જે મહાવીર સ્વામી સિદ્ધિ ગયા પછી ઠસેં ને વીશ વર્ષ થયાં ત્યારે યતિને રહેવા યોગ્ય સ્થાનક ઉદ્ધિન થયાં ને સુવિદિત જનનાં વલ, બુદ્ધિ, અને મેધાની હાનિ થઈ તે જાણીને આર્યરક્તિ આચાર્યે ચેત્યમાં નિવાસ કહ્યો છે.

ટીકા:-ન ચાગમાવિરોધિન્યાચરણા પ્રમાણં, શ્યં તુ ન તથેતિ વાઘ્યં આગમાવિરોધસ્ય નિસ્સકમેત્યાદિના સમર્થિતત્વાત્ ॥ ગીતાર્થાચરણા ચાગમં પ્રમાણયદ્ગિરવશ્યમન્યુપેતવ્યા ॥ યદુક્તં ॥ અવલંચિજ્ઞ કજ્ઞાં, જંકિંચી આર્યરંતિ ગીયથ્યા ॥ યોવાવરાહ્વદુગુણ, સર્વેસિં તં પ્રમાણંતિ

અર્થ:-વલી લિંગધારી સુવિદિત પ્રત્યે કહે છે જે જો તમે એમ કહેતા હો જે આગમને વિરોધ ન થાવે એવું આચરણ પ્રમાણ છે અને આતો તેવી રીતે નથી માટે પ્રમાણ નથી તો તેનો ઉત્તર

दैव पादयामि, यथादिशत तदाऽहं यत्रोपसर्गं वह्यः स्युस्तत्र गत्वा कायोत्सर्गं तिष्ठामि” । गुरुणा
 खानं वीक्ष्य माखवेदेशं प्रति ग्रहितः । सर्वगङ्गं ससङ्गं क्षामयित्वा माखवेदेशे आमणोद्धोपान्ते सरःपाखौ
 वयोऽन्तर्गतौ तस्थौ । इतश्च ग्रामसत्का विजसूनवः क्रीडायै निःसृताः साधुं दृष्ट्वाऽस्मद्गमेऽरिष्टमायातमिति
 १५। या यष्टिमुष्ट्यादिनिरुपाधवन् । साधुः सर्वं सहते । सरःस्थः सरो ध्यानस्थं साधुं निश्चलं ज्ञात्वा विज-
 २०। ने निश्चलं स्वयन्वैषम्यं । ते सर्वेऽपि रुधिरं वमन्तो जूमौ पतितः । तन्मातापितरो दुःखं धृतवन्तः
 २५। पुनः समानं प्रोक्तवन्तः—“हे जगवन् ! त्वं तु कृपाढ्यः साधुः, मुष्मामून् शिशून् वन्ध-
 ३०। न् । तेष्वेव लुपस्यपि माधुर्यानं न मुमोच । ततोऽधिष्ठात्रा सुरेण वाखकदेहेऽयतीर्य तन्मातापितर
 ३५। उवाच । —“एष मुनिः किमपि न करोति, मयैतत्कृतं, यद्येतस्य चरणजलराहोदयत तदा शिशवो
 ४०। वन्तः मुच्यन्ते, नान्यथा” । मातापितृन्निस्त्रया कृतं, स्वसूनवो नीरुजो जाताः । ततो मातापितरो
 ४५। उवाच । “एष समानीय साधोरुपदीकृत्यति प्रोचुः—“इदं गृहाण” । साधुनोचे—“न मे कार्यं वित्तेन
 ५०। इदं दानं स्थापयन्” । ततः सर्वैरपि जनैस्तस्य मुनेर्निरीदतया देमयिरिति नाम घोषितं । तत्रा-
 ५५। तं यन्नि दृतो जनान वीक्ष्य गिरिकम्वलाख्यपर्वतं गतो विचित्रं तपः करोति । इतश्च माखवेदेशे
 ६०। पुरातनं निषड्गुणोऽनूत् । तत्र दमपिः पञ्चभिः सप्तभिः ककारैः खकारैः कूरकंमारकांगकोषवकरंयक-
 ६५। पुरातनं खारकतुम्हनीखर्जूरखाजावांरुखीचक्रं, एवं गकारैः गङ्गुगोखगुंदगुंदयमांगुणगोखगोरस इत्या-
 ७०। पुरैरपि वर्षैः पारपं चकार । तपःप्रज्ञायात्मवैद्व्यन्निमदाः पूर्णाः । एतेऽन्निमदा न दुष्करा इत्युदमम-

માટે વીજાણે ડ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ જાવના અનુમાનની અપેક્ષાએ ઘણો ગુણ જાણી નિવારણ કર્યું નથી તો તે આચરણ કહ્યે છે, ઇટલે કરવા યોગ્ય છે.

ટીકા:—અયં ચ ન તાવચ્છેદે: સમાચીણં, ડ્રવ્યક્ષેત્રકાલા-
અપેક્ષયા ગુરુલાઘવચિંતયા ધાર્મિકૈરેવાસ્ય પ્રવર્તિતત્વાત્ ॥
નાપ્યયં સાવચ: સાવચં હિ પાપં, તચ્ચ જીવવધાદિ ॥ નચ યતીનાં
ચૈત્યવાસવિધૌ જીવવધાદિકં પ્રયત્નેનાન્વેષયંતોપ્યુપલજ્ઞેમહિ ॥
નિરવચ્યત્વાદેવં ચ ન વદુશ્ચુતેસ્તત્કાલજ્ઞાવિજિર્ણીતાર્થેર્નિવારિત:
અત એવ વદૂનાં ધાર્મિકાણામનુમતઃ ॥

અર્થ:—ને આ જે ચૈત્યવાસ છે તે શઠ પુરુષોએ આચર્યો નથી
એ તો ડ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલાદિકની અપેક્ષાએ ગુરુ લાઘવના વિચારથી ઇટલે
દોષ થોડો ને ગુણ ઘણો એવા વિચારથી ધાર્મિક પુરુષોએજ એ ચૈ-
ત્યવાસની પ્રવૃત્તિ કરી છે, એ હેતુ માટે, વલી આ ચૈત્યવાસ છે તે
સાવચ પણ નથી કેમજે અવચ જે પાપ તેતો જીવવધાદિક છે, ને
મુનિને ચૈત્યવાસ કરતાં કાંઈ જીવ વધાદિક પાપ પ્રયત્નથી છોલતાં
પણ નથી જમ્તું, માટે એ ચૈત્યવાસ નિરવચ છે એ હેતુ માટેજ તે
કાલે થયેલા વદુશ્ચુત ગીતાર્થ પુરુષોએ નિવારણ કર્યો નથી ને એહીજ
કારણ માટે ધાર્મિક પુરુષોને ચૈત્યવાસ કરવાનો સંમત છે.

ટીકા:—સિદ્ધાંતનિકપપટ્ટાનાં વિરચિતાનેકધુતોદ્ધારસા-
રશાસ્ત્રાણાં શ્રીહરિજહ્નસૂરીણાં તથાપ્રવૃત્તિશ્રવણાત્ ॥ સ્વરચિ-
તમંથેષુ ચૈત્યવાસપ્રતિપાદનેન ચ તથાપ્રવૃત્તેસ્તે: સત્યાપનાત્ ॥
॥ તથાચ તદ્મંથ: ॥ જિણવિવપશ્ચથ્યં, અહવા તક્કમ્મતુલ્લતિ ॥
તથા જિણવિવસ્મ પશ્ચા સાહુનિવાસો ય શ્ચાદિ ॥

मुनि चैत्यवास करे ठे तेनी प्रवृत्तिनुं देखवापणुं ठे माटे. जो ए चैत्यवास गीतार्थोंने संमत न होत तो केम एक वाक्यपणे सर्व जगय निरंतर तेमनो पसार प्रवर्तें ठे ? एटखे जो चैत्यवास नज करवानो होत तो सर्वे गीतार्थोंनुं वचन तथा प्रवर्तवुं ते एक साथे मखतुं केम आवत ?

टीका:-न च विशेषदोषोपलंभमंतरेण गीतार्थाचरितम-
प्रमाणीकर्तुं युक्तं ॥ नापि विरुद्धः साध्यविपर्ययाव्याप्तत्वात् ॥
नहि गीतार्थाचरितत्वं यत्प्रविधेयत्वेन व्याप्तं ॥ तथासति पर्यु-
पणाया अपि चतुर्थ्यामकरणप्रसंगात् ॥ नाप्यनैकांतिकः वि-
पक्षेऽगतत्वात् ॥ नहि गीतार्थाचरितत्वं यत्प्रविधेयेष्वनुष्ठाने
गतं ॥ प्राणातिपातादीनामपि गीतार्थाचरितत्वेन हि तत्
स्यात् ॥ न चैवमस्ति

अर्थ:-माटे विशेष दोषनी प्राप्ति विना गीतार्थ पुरुषनुं आ-
चरण थममाण करवुं ते युक्त नथी. ते उपर न्याय शास्त्रनो विचार
जे, चैत्यवास साधुने करवा योग्य ठे. गीतार्थ पुरुष आचरण कयों
ए हेतु माटे ए प्रकारना अनुमान प्रयोगने विषे जे हेतु ठे ते वि-
रुद्ध नथी एटखे खोटो नथी केम जे साधुने न करवा योग्य जे वस्तु
तेमां गीतार्थना आचरण रूप जे हेतु ते होय नहीं माटे जे गीता-
र्थनुं आचरण ठे ते साधुने करवा योग्य ठे, ने जो एम न मानता
हो तो चोपने विषे पर्युपशा पर्य करो वो तेने न करवानो प्रसंग
प्राप्त परो. बली अनुमान प्रयोगने विषे जे हेतु ठे ते एकांतिकपण
नथी एटखे खोटो नथी केम जे यत्तिने न करवा योग्य जे अनुष्ठान
मात्र ते रूप जे विरुद्ध नेने विषे गीतार्थाचरणरूप जे हेतु ते ठे

वीर्य कल्पितं गृहे—“विमेतत् !” इति । तेनोक्तं—“धनव्ययहारिणः पुत्रोऽहिना दष्टः, परमासैर्मृतोऽग्री” । तद्भुत्वा मुनिनोषं—“अहो ! अमो जीयन् कथं ज्याह्यते !” इति केनापि धनयोषे । पतन्मन्त्रेण यति नगरोषाच—“यते ! मम पुत्रजीवितदानेन प्रसादय” । यतिना प्रामुकजलेन सिक्तः परमपुण्यं स्मृत्वा नीरघृतः । ततो यतिः पुनरभिग्रहं लब्धौ—यदि वनप्रसूता व्याघ्री विंशति वट-
वान् ददा’ तदा पारयामि, नान्ययेति ।

नयनसूतव्याघ्री विक्रगातु, नयनमांहे वीहावे यात ।
बग वीस जा पत्नी ।

तपःप्रनाथाव्ययसत्त्वमिति पारणं करेड् ॥ ६ ॥

[illegible]

सारशवलमलयजरसपंकितपोनकुचकलशपीठशुठनकुञ्जलिता-
नां निरंतरमेव जूरिजूरिद्विप्तया पार्थिवसेवाहेवाकिनां जिन-
गृहावलोकनमेव न संपद्यते, दूरे तच्चिंता ॥ तदज्ञाये च कालेन
जिनसदनानां विशाररुता स्यात् ॥ तथाचतीर्थोच्चित्तिरापनी-
पद्यते

अर्थः—आ कालना श्रीमंत आचक लोकोने तो ते चेत्य
चिंता क्यांथीज होय ? केम जे ते तो क्ये क्ये पोताना रूपादिक
गुणनी केसे करीने आलसु एवी जे वेश्याथो तेमना बरास कर्पु-
वती मिश्रित जे मलयचंदननो रस लेणे करीने व्याप्त थएला अने
पुष्ट थएला जे स्तन कलश ते रूपी पीठने विषे छोट पोट थता
एटले केवल विषय शक्ति ठे ने ते धर्म कार्य नथी करी शकता
तेयो दरिद्रो जेवा ठे. ने केटलाकने तो निरंतरज घणी घणी
ऊव्य पामवानी इबाये करीने राजाओनी सेवा करवानी कुटेव
पनी ठे. एवा ते गृहस्थ श्रीमंत लोकोने जिन जवननुं देखवुंज
नथी थकुं, तो तेनी चिंता तो छेटे रही ने उपारे ते जिनजवननी
चिंतान रही त्यारे सार संजाल बिना काले करीने जिन जवननो
बिनाश थाय ने उपारे जिनजवननो विछेद थयो त्यारे तीर्थनो
विछेद एनी मेलेज थावी पड्यो एम जाणवुं.

टीकाः—चेत्यांतर्वासेतु यतीनां तदुद्यमेन जूरिकालं जिन-
जवनान्यवतिष्ठेन् ॥ तथा च तीर्थाव्यवच्छेदः ॥ तदव्यवच्छि-
त्तिहेतोश्च किंचिदपवादासेवनस्यागमेपि समर्थनात् ॥ यदाह ॥
जो जेण गुणेल हित्यो, जेण विणा वा नसिजए जंतु इत्यादि।
तदेवं सूदमेक्षिष्या विभूश्यतां विदुषां चंतसि चेत्यवाम एवे.
बानीतनमुनीनां संगतिमंगतीति.

आत्मस्वरूपैकाग्र्यारूपं, तसु अहर्निशमस्ति, तथापि अव्यपूर्वकं ज्ञातव्योऽग्रहणमिति शासनचातुर्यं न त्याग्यं । यतः—

धनार्थिनां यथा नास्ति, शीततापादि दुःसहम् । तथा जवविरक्तानां, तत्त्वज्ञानार्थिनामपि ॥ १ ॥
यथा धनोपार्जनकुशला शीतादिकं ह्मन्ते, तथा जवविरक्तानामनशनादिकं तपो न दुःसहमिति ।
अथ षादश तपश्चाचारानाह—

षादशपा तपाचारा—स्तपोवद्विनिर्मुक्ताः । अनशाद्याः पट् वाह्याः पट्, प्रायश्चित्तादयोऽन्तगाः ॥ १ ॥
स्पष्टः । नवरं ये तपोभेदाः सूत्रे प्रोक्ताः, ते चामी—

अणसण १ मूणोदरिया २, विस्तीसखेयणं ३ रसच्छात्रं ४ ।
कायकिंउसो ५ संखीण्या ६ य, वप्रो तयो होइ ॥ १ ॥
पायद्विचं १ विणु २, वेयायचं ३ तहेव सप्रात्रं ४ ।
काणं ५ उवसगोडवि य ६, अग्रंतरलं तयो होइ ॥ २ ॥

एतेषा स्वरूपं वक्ष्यमाणयुक्त्याऽग्रे किञ्चिन्मात्रं लिखित्वेऽहमाचारप्रदीपादिग्रन्थानुसारेणेति ।
अथाष्टाचारमाह—

१ ध्या वाकारान्तस्तपश्चाप्यट्.

होय नहीं एटले रागनी जोने छप पण आव्यो. ने ते पत्रवानं सर्व
दोष आव्या माटे, ते ब्रह्मव्रत स्त्रीयांना शब्दों सांनखवा तथा तेने
देखवी इत्यादिकथी सारी रीते निर्वाह करी पार पमानु नथी,
केम जे कामोदीपन आदी प्रगट थवानुं ए कारण ठे माटे, ने पर-
घरमां रहेनाराने ते श्रवणादिक अवश्य थाय ठे.

टीका:—॥ तथाच नितंपिनीनां तुलितकोकिलाकलकूजितं
गीतादिरवमधस्तिरतिसौंदर्यं च रूपमुपलज्य चुक्तजोगानां
पूर्वानुजुतनिधुवनविलसितप्रतिसंधानादयोऽनुक्तजोगानां च
तत्कुतूहलादयः प्राडुर्नवेयुः ॥

अर्थ:—वली स्त्रीयांनो कोयलना मधुर शब्द जेवो गीतादि-
नो शब्द साजलीने तथा कामदेवनी स्त्री तेनुं सुंदरपणुं ते जेणे
धुता पमारुनुं ठे. एवं स्त्रीयांनुं रूप देखीने पूर्वे गृहस्थावस्थामां
जे जोग जोगव्या ठे. ते साधुने पूर्वे अनुजव थएलो जे मैथु-
नास तेनुं अनुसंधान थवुं एटले स्मरण थवुं इत्यादि घणा दो-
ष थाय ने जे साधुये पूर्वे गृहस्थावस्थामां जोग जोगव्या नथी
ते मैथुननुं कौतुक थवारूप घणा दोष प्रगट थाय.

टीका:—यतिनां च सततं कर्णपीयूषवर्षिर्विशदगंजीरम-
त्वाभ्यायध्वानं निशम्य केषांचिन्नु शरीराण्यगण्यलावण्यश्री-
निर्वर्ण्य प्रोपितपतिकादीनां तरुणीनां रिरंसादयः प्राडुःष्युः ॥
वान्योन्यं निरंतररूपावलोकनगीतश्रवणादिजिर्दुर्मथमन्म-
थदौस्थ्यचारित्रमोपादयोऽनेकदोषाः पुण्येयुः ॥

अर्थ:—ने साधुनो निरंतर कानने अमृत समान जे सुंदर

अथ विदस्मान्गुणिरगु दति प्यायतो यत्पयत्वं तद्वयन्मरणं, एतच्च त्रयमत्र परिणामानां मुनीनामेव
 स्यात् ५ । पशार्तपयत्वं—यशोनेन्द्रियविषयपरयशस्वेनार्तो दीपशिखावलोकनाकुलपतङ्गवदाकुलिता
 वशात्तर्हिषां पयत्वं पशार्तमरणं ५ । अन्तः शब्दं लज्जादिवशादनाद्योचितदुराचाररूपं येषां तेऽन्तः-
 शब्दाभ्यां पयत्वं पयत्वं शब्दपयत्वं, इदं चातीयं छुटं ६ । तद्वयमरणं—यस्मिन् जने साम्प्रतं प्राणी
 यतत तद्वययोगमयानुर्ध्वं पुनस्तद्वयेण यदा म्रियते तदा तद्वयपयत्वं, इदं च सङ्घातवर्षायुषां नृति-
 मयानं न स्वस्त्यगातवर्षायुषां नृतिरथां देवनारकाणां च, तेषां पुनरनन्तरं तद्वयाच्चावात् ७ ।
 शब्दानां मिथ्याह्वातमविरतमग्न्यह्वातां वा मरणं वाऽपयत्वं ८ । पण्डितानां सर्वविरतिमभ्युपगतानां
 पयत्वं पण्डितमरणं ९ । मिथ्याणां वाऽपण्डितानां दंशविरतीनां पयत्वं मिथ्यमरणं १० । उद्वेगस्थानां
 भूतधुतायः पमनः पर्यायज्ञानवतां व्रतिनां पयत्वं उद्वेगपयत्वं ११ । केवलानां समस्तपुनर्जयनञ्च-
 दपयानां गणं केवलमरणं १२ । विहायमि आकाशं जयं वेदायसं, अयं जायः—ऊर्ध्ववृक्षशाखादा-
 बुद्धन्यनेन दृग्गुणतत्पपातराज्जादिनिर्वापयत्वं वेदायसं पयत्वं १३ । दृग्गैरुपलक्षणत्वाद्युक्तनिकाशि-
 दादिति यं स्पष्टं स्पष्टं यत्र तद्गुणस्पष्टं, इदं च मृतगजादि(गुग्मादिविदारित)शवान्तः प्रविश्य गृध्राद्यै-
 राजानां जडपतः (मरणं वा) स्यात् १४ । जकं जोजनं तस्योपलक्षणत्वात्पानादेश्च परिक्षा इदं मया
 गृहीतो नुत्तमं नुत्तुक्तं चावयमिति इपरिक्षया ज्ञात्वा प्रत्याख्यानपरिक्षया परित्यागो जकपरिक्षापयत्वं
 १५ । दन्तं नृतिनिपत एव देवो वेद्यते यत्र तद्विद्विनीपयत्वं १६ इदं चतुर्विधाद्वयप्रत्याख्यानवतो

एवा योग्य एवं हृदयं तुं रहस्य कहुं तुं ते सांजलो जे साधुने त्रि-
 उनुं समीपपणुं निश्चे नज करवुं. केम जे हरिणना जेवां जेनां नेत्र
 ठे एवी स्त्री नेत्ररूपी तीखा शस्त्रना प्रहारवने उपशमरूप वस्तुतरो
 नाश करे ठे ने उत्तम पुरुषनां पण मन हरे ठे.

टीकाः--अत एव निशीथे पंचमोदशके एकद मूलगुणेषु
 अविमुद्धा इत्थि सारिया बीया ॥ तुल्यारोवणवसही, कारण
 तहि कथ वसियव ॥ अत्र तुल्यारोवणति ॥ उत्सर्गणोन्नयोरपि
 वसत्योर्वासे तुल्यं प्रायश्चित्तमित्यर्थः ॥ अथापवादे क्व वस्त-
 व्यमितिप्रश्ने ॥ अह्वा गुरुस्त दोसा, कम्मे इवरीय हुंति स-
 वेसि ॥ जइ ए तवोवणवासं, वसंति लोगे अ परिवार ॥

अर्थः--एज हेतु माटे निशीयने विषे पांचमा उदेशामां
 कहुं ठे जे एक निवास तो मूल गुणने शुद्ध राखे एवो नथी ने
 बीजो निवास स्त्री संसक्तिवालो ठे, माटे ए वेमां निवास करतां
 तुल्य प्रायश्चित्त ठे, कारण पने त्यारे ते वेमांथी कीयामां रहेवुं, ए
 जग्याए तुल्यारोवण ए शब्दनो अर्थ टीकाकार कहे ठे जे उत्सर्ग
 मार्गे वे ए निवासने विप रहेनारने पण तुल्य प्रायश्चित्त ठे. अथ
 अपवाद मार्गे क्यां रहेवुं एम शिष्ये प्रश्न कहुं त्यारे गुरु कहे ठे जे

टीकाः--अत्र इतरस्यां स्त्रीसंसक्तायां वस्तौ वासे प्रागनु-
 ज्ञतविलसितस्मृतिकरणादिना चतुर्थव्रतजंगप्रसंगेनाऽन्यशुद्ध-
 वसत्यलाज्जेन च यतीनामाधार्मिक्यपि वसतिरनुज्ञाता
 ग्रामाद्यंतर्वसद्भिश्च स्त्रीसंसक्तिवियुता श्रुतोक्तनिखिलगुणयुता
 दुरापा वसतिः ॥ अतंत स्त्रीशब्दश्रवणस्यापि संज्ञवात् ॥

अथैतद्विषयमप्यनुरागं तपः गृह्यकर्मद्वयकरं क्षेयं । अत्रायै ज्ञातं चेदं-काकन्दीपुर्या धनसार्थवाहो
 पयति । तस्यात्मजो पन्यनामाऽस्ति । संग्राहयौवनं तं जोगसमर्थं ज्ञात्वा अत्रा द्वात्रिंशत् प्रौढप्रासादान्
 कारयति । ततो द्वात्रिंशत् इत्ययमकन्यानामेकस्मिन्नेव दिने पाणिग्रहणं कारयति । स ताजिः सह वैप-
 यिकं गोल्यं दोगुन्दकदेव इव युयुजे । ताजिः सह जोगाननुभवतस्तस्य कियन्ति वर्षाण्यतीतानि ।
 एवदा श्रीवीरधनुर्लिखदादतिशयविराजितस्तत्र समयसुतः । तदा धन्योऽपि जिनवन्दनोत्सुकः पादचारेण
 विजोरन्तिके समागात् । जगद्धान्धवं नत्वा देशनां देशनाशिनीं दृष्ट्वा-“यः प्राप्य दुध्याप्यमिदं
 नरत्वं, धर्मं न यत्नेन करोति मूढः । देशप्रयन्धेन स खड्गमब्धौ, चिन्तामणिं पातयति प्रमादात्
 ॥ १ ॥” इत्यादित्रिकाविविक्तं मनस्यधार्म्यं वैराग्यमापन्नो मातुरन्तिके समागत्यैवमवादीत्-“हे मातः ।
 जगदधर्मं निराग्याहं विपयेषु चिन्तस्त्वाज्ञया दीक्षामङ्गीकरोमि” । तदा मात्रा मुनिप्रतपाखनानुकूल-
 शक्तिदूषोपसर्गतदहनरिसादारकरणादिदुष्करत्वमुक्तं, तथापि जोगान् पुरीषमिव नेहति । तदा अत्रा
 पन्यस्य निष्कमणोत्सवमकरोत् । ततो अगवला स्वयमेव दीक्षितः । ततस्त्वस्मिन्नेव दिने स्वाम्यन्तिकेऽभि-
 प्रदन्प्रसीत्-“अगवन् । अयदाज्ञया निरन्तरं पष्ठतपः कुर्वन् पारणके चोज्जितजिह्वाऽऽद्याम्बुं
 करोमि” । स्वान्याह-“नो धन्य ! यथासुखं तपसि प्रयतस्व” । जिनाज्ञया दृष्टस्तुष्टः संस्तपसि प्राय-
 र्गत् । स पन्यारिः मध्यमपष्ठपारणे म्रयमपौढव्यां स्वाध्यायं करोति, द्वितीयपौरुष्यां ध्यानं, तृतीययो-
 र्ग्यां त्रिनमायुतप त्रिदशार्चमदत्ताचाम्बाधं गृह्णाति, नान्यत् कदाह्वे । एवं निश्चये पर्यटन कदाचि-

जो तमे कहता हो तो ते न कहेबुं केम जे आधाकर्मिक तथा स्त्री
संबंध जेमां वे इत्यादि दोष समूह रहित जे जिन घर निवास
तेना वाज थये ठेते आधाकर्मिक निवास करवो ते अत्यंत अघट
तो जे ठे ॥

टीका:-को ह्युन्मत्तः पथ्याशनावासावपथ्यमश्रीयात् ॥
तस्मात्परगृह्यसतिरसमीचीनाऽधुनातनयतीनां य स्वागमे
परमह्वानः भूयते स तत्काशिकातिसात्विकयत्यपेक्षयेति ॥
तथा च प्रयोगः ॥ यतीनां परमहवासोऽनुपपन्नः ॥ अनेक दोष
दुष्टत्वात् प्राणानिपान वदिति ॥

अर्थ:-केम जे कोण उन्मत्त पुरुष पथ्य जोजननी प्राप्ति थये
ठेते अथवा जोजन जमं ते माटे आ काशना मुनियोने परघरमां
निगम ह्मने ते गौह नही, ते जे आगममां परघर निवास करवो
पण मंजझाय ठे, ते तो ते काशना अति सात्विक धीरजवाळा जे
मुनि, तेनी थोहाए ठे, रस्त्री ते उपर अनुमान प्रयोग पण सिद्ध
थाए ठे जे यनियोन परघरमां रहेबुं ते अघटित ठे. केम जे ते अ-
नेक दोषे छरीने छुट ठे ए हेतु माटे प्राणानिपाननी पेवे जेम प्रा-
णानिपान ठे ते अनेक दोष छुट ठे तो यनिने कथा योग्य नथी.
तेन परघर वाम पण कथा योग्य नथी.

टीका -नया मंत्रीकार स्वगनावादन केविय्याह ॥ अ-
थोऽ विष पृष्टस्य धारक नेत्यमदन त्रिनायनन ॥ तनार्थ-
क्षेत्रादि दृष्ट नय ॥ तत्र दृष्ट्यर्मीकारस्यागमं निषिद्ध-
त्वेऽपि मायनिष्ठयोना नृत्तर्मीकारो युक्तः ॥ तद्विनेशेण ग्लान-
रात्रदृष्टेहाद्यन्याया जेरायपथ्याधनुपपनेऽनादिना च परम-

धन्यपिणा साम्यतपो विज्रेदं, संसेधितं किद्वियनिर्जरायम् ।

यस्मिन् क्षणे स्वीकृतसाधुतायं, तदुत्तरं प्रोञ्जितपुरुषात्मन् ॥ १ ॥

॥ इत्यब्ददिनपरिमितोपदेशसंग्रहाख्यायामुपदेशाग्रामाद्यग्र्यगृहपंचकोनविंशत्तन्ने

चतुरशीत्युत्तरदिशतन्तं २८४ व्याख्यातम् ॥

पञ्चाशीत्युत्तरदिशतन्तं २८५ व्याख्यातम् ॥

अथ द्वितीयतपश्चाचारमाह—

ऊनोदग्निगो इव्यत्राचनेदात्मकं परः । विशिष्याद्वायमानन्वाग्महाकृत्तु निरन्तरम् ॥ १ ॥

स्पष्ट. । अत्रार्थसमर्थनार्थमियं त्रायना—नित्याहारं विदधतामपि सत्त्वादीनामूनोदग्निरस्य महा-
फले । तत् इव्यत उपकरणतत्त्वानवैषयिकमूनोदग्नि, त्रायतद्योगोदग्नि, त्रायतद्योगोदग्नि । यतः त्राय-
श्राद्धं. कदाचिदपि ययेष्टमाकण्ठं यावद्भागोद्गारा. समायान्ति तादृशं नाशनीयं, नयग्रहचर्यगुणिगणे
निषिद्धान्त । अपि चोपयामपष्टाष्टमासक्षपणार्धनेकतपस्सु इव्यतोद्गारादि निषिद्धं, तथापि नायतः
क्रोधादित्यागरूपमूनोदग्निवश्यं विषयं, अन्यथा खलुनं स्वात् । यतः—

कपायविषयाहार—त्यागो यत्र विधीयते । तपस्यागः स विज्ञेयः, नेपे खलुनकं विदुः ॥ १ ॥

કરીને નિરંતર ચૈત્યની પૂજા અર્ચાદિક ચિંતાયે કરીને તથા તીર્થની પ્રજ્ઞાવનાયે કરીને અતિશે પુણ્ય ઉપાર્જન કરવાનો સંજવ ઠે એ હેતુ માટે, ને તે શ્રાવકનો ઉદ્ધાર કર્યા વિના તો પ્રવચનનો ઉચ્ચેદ થવાનો પ્રસંગ ઠે એ હેતુ માટે દ્રવ્યનો અંગીકાર તે તો આધુનિક મુનિને સંગત ઠે, ઘટલે કરવો ઘટતો હોય ને શું ! એમ જણાય ઠે.

ટીકા:—તથા શ્રાવકસ્વીકારોપ્યદ્યતનમુનીના મુત્સર્ગાપવાદપદવીવિદુરાણાં ન નિર્યુક્તિકઃ ॥ પૂર્વં હિ કાલસ્ય સૌસ્થ્યાદતિશયવત્પુરુષવાહુદ્યાત્ કુતીર્થ્યાનામદ્વીપસ્ત્વાત્ લોકસ્ય પ્રાપ્તેણાસંક્લિષ્ટત્વાત્ ચ જૈનમતવાહ્યા અપિ જનાઃ સિતાંવરન્નિદુષ્યઃ સવહુમાનં જિજ્ઞાદિકં વ્યતરિષ્યન્ ॥ સાંપ્રતં તુ પ્રાહુર્જવદ્ભૂરિકુતીર્થિકસાર્થકુમતકદર્થિતાંતકરણતયા જૈનમાર્ગવૈમુખ્યેન તેષાં તથાવિધશ્ચેતાંવરદીકાયા અજ્ઞાવાત્ ॥ અતઃ શ્રાદ્ધસ્વીકારં વિના જિજ્ઞાવાસેરનુપપન્તેઃ યુક્તં સંપ્રતિ તસ્સ્વીકારઃ ॥

અર્થ:—ચલી તે લિંગધારી સુવિહિત પ્રત્યે બોલે ઠે જે આ કાલનાં ઉત્સર્ગ અપવાદ માર્ગના જાણનાર મુનિને પોતાના શ્રાવક કરી રાખવા તે યુક્ત ઠે ॥ કેમ જે પૂર્વે તો કાલ સારો હતો ને અતિશયશાલી ઘણા મોટા પુરુષ હતા ને કુતીર્થિક ઘણા ઊઠા હતા, ને લોક પણ પ્રાપ્તે સારા હતા એ હેતુ માટે જૈનમત વિનાના પણ લોક શ્વેતાંવર સાધુને વહુ માન મહિત જિજ્ઞાદિક આપતા થને આ કાલમાં તો પ્રગટ થયો જે ઘણો કુતીર્થિકનો સમૂહ તેનો જે કુમત તેણે ફરીને કદરવના પામ્યાં જે અંતઃકરણ તે હેતુ માટે તેમને તે પ્રકારે શ્વેતાંવર સાધુને આપવાની ઇચ્છાનો પણ અજ્ઞાવ

महावैराग्यादित्यं ध्यायन् ग्रामाद्बहिर्निर्ययौ । तद्ग्रामोद्याने महामुनीन् वीक्ष्य तात्रत्वयं जगौ—“जग
यन् ! इदंशत् पापात्कथं मे मुक्तिर्नैविव्यति ? ” । मुनिनोकं—संयमे यत्नं कुरु, यतः—

एगद्विसं पि जीवो, पवङ्गमुवागते अण्णमणो ।

जइ चि न पावइ मुक्कं, अवस्स वेसाणित्ते होइ ॥ १ ॥ ”

मुनितः प्रतिकारं प्राप्य स त्रतमग्रहीत् । ततस्तेन दृढग्रहारिमुनिना महानेकोऽजिग्रहो गृहीतः—
ग्रामेऽत्रैव स्थितः सोढुं, स आक्रोशपरीषदम् । आपापस्मरणं जोदये, नेत्यजिग्रहपात्रकः ॥ १ ॥
स मुनिस्तत्रैव ग्रामे कर्मक्षयाय विजहार । “असौ पापात्मा स्त्रीब्रह्मगोघ्नहन्ता ग्रामक्षुण्टक” इत्युक्त्वा
लोकस्तं मुनिं तर्जयति, क्षेष्टुयथादिक्षिञ्च प्रत्यहं तान्नयति, तत्सर्वं धरित्रीव सहते शान्तिरसाधिक्येन ।
निजपातकं संस्मृत्य ज्ञोजनं न चक्रे । अस्य पणमासान्ते शमेनारुणेन ध्यस्ते तमोजरे इमां जावनामजा-
वयत्—“रे आत्मन् ! यादृशं वीजमुप्यते तादृशं फलमाप्यते । अत्र न पौराणां दोषः, कित्वमी मदी-
यदुष्कर्मग्रन्थि परुषत्तापितादिभिः क्षारैरिव चिकित्सन्तो नितान्तं मम मुहदः । एवं ममैते तान्नं कुर्वन्तु
यदिदं खलु स्वर्णस्येवाग्नियोगः मखिनत्वं व्यपोहति । पुनरयं पुरजनी मां क्षुर्गेतिकारागारतः कर्पन्
स्वात्मानं तत्र ग्रह्णिपति, परोपकारिणे तस्मै कथमहं कुप्यामि ? पुनर्निजपुण्यव्ययेन ये मत्पापानि व्यपो-
हन्ति तेभ्यः परमवान्धवेभ्यो दुष्णं न देयं । अत्रि चैतत्प्रेरितवधपन्धनादयः संसारमोचकस्यागम
दुर्पाय जायन्ते, एषां तु तदेयानन्तसंसारदेव्युः इति मामत्यन्तं दुनोति । तथा च पौरैस्तर्जितोऽहं, परं

प्रज्ञावनाहेतोस्तादृशसनोपवेशनस्यापि साध्रीयंस्त्वात् प्रवचनप्रज्ञावनायाः प्रधानदर्शनांगत्वेन यथाकथंचन विधेयत्वात् ॥

अर्थः--वळी नथी पंमिलेहण एटले नेत्र वने देखवुं. आदि शब्दथी प्रमार्जवुं, रजोहरणादिक करीने सूक्ष्म जीवुं दूर करवुं ने जेमां एवुं आसन एटले दोरमाए शीवेली गादी तकीया तथा जेमां गंज्जीर विद्ध वे, एवां सिंहासनादि तेने शुद्ध पंमिलेहणादि थइ शकतां नथी ते माटे तेने विपे वेसवुं न कळे तेने चैत्यवासी लिंगधारीतो एम माने वे जे प्रवचननी प्रज्ञावना थवानुं कारण वे माटे तेवा गादी तकीयामां तथा तेवां सिंहासनादिकमां मुनिने वेसवुं ते अतिशे सारुं वे केम जे ते तो प्रवचननी प्रज्ञावनानुं प्रधान देखानुं श्रंग वे माटे जे ते प्रकारे गादीए तथा सिंहासन उपर वेसवानुं अवश्य करवा योग्यपणुं वे एटले कळे वे ॥

टीकाः--॥ यथोक्तं ॥ नाणाहिउं वरतरं, हीणो वि दु पवयणं प्रज्ञावितो इति ॥ तथा सिंहासनोपवेशनस्य गणधराणां व्याख्यानविधावागमेऽपि श्रवणात् ॥ यदाह ॥ राजवणीयसीहांसणोवविष्ठो व पायपीढंमि ॥ जिष्ठाश्चन्नयरा वा गणहारिकहेइ वीयाए॥ तथाच तदनुसारेणाधुनिकसूरीणामपि धर्मदेशनादौ तदुपवेशनस्य समीचीनत्वात् ॥

अर्थः--ते शास्त्रमां कहुं वे जे ज्ञानथी तथा चारित्र्यथी रहित होय तो पण प्रवचननी प्रज्ञावना करता इत्यादि. वळी व्याख्यान विधिने विपे गणधर सिंहासन उपर वेसता एवुं आगममां पण सांजळीए वीए, ते आगमनुं वचन ए वे जे राजाये आपेक्षा सिंहासन उपर तथा पादपीठ उपर वेता जेष्ठ गणधारी थयवा अ-

प्रज्ञावनाहेतोस्तादृशासनोपवेशनस्यापि साध्रीयस्त्वात् प्रव-
चनप्रज्ञावनायाः प्रधानदर्शनांगत्वेन यथाकथंचन विधेयत्वात् ॥

अर्थः—बळी नथी पंमिलेहण एटले नेत्र वने देखवुं. आ-
शब्दधी प्रमार्जवुं, रजोहरणादिक करीने सूक्ष्म जीवुं दूर करवुं
जेमां एवुं आसन एटले दोरमाए शीवेली गादी तकीया तथा जेम
गंजीर विद्द ठे, एवां सिंहासनादि तेने शुद्ध पंमिलेहणादि य-
शकतां नथी ते माटे तेने विपे वेसवुं न कळे तेने चैत्यवासी लिंग
धारीतो एम माने ठे जे प्रवचननी प्रज्ञावना यवानुं कारण ठे मां
तेवा गादी तकीयामां तथा तेवां सिंहासनादिकमां मुनिने वेसवुं.
अतिशे सारुं ठे केम जे ते तो प्रवचननी प्रज्ञावनानुं प्रधान देखा
थ्यंग ठे माटे जे ते प्रकारे गादीए तथा सिंहासन उपर वेसवा
अवश्य करवा योग्यपणुं ठे एटले कळे ठे ॥

टीकाः—॥ यथोक्तं ॥ नाणाहिउं वरतरं, हीणो वि हु पवय
पज्ञावितो इति ॥ तथा सिंहासनोपवेशनस्य गणधराणां व्या-
ख्यानविधावागमेऽपि श्रवणात् ॥ यदाह ॥ राजवणीयसीहा-
सणोवविष्ठो व पायपीठमि ॥ जिष्ठा अन्नयरा वा गणहारि कहेइ
वीयाए ॥ तथाच तदनुसारेणाधुनिकसूरीणामपि धर्मदेशनादौ
तदुपवेशनस्य समीचीनत्वात् ॥

अर्थः—ते शास्त्रमां कळुं ठे जे ज्ञानथी तथा चारित्र्यथी र-
हित होय तो पण प्रवचननी प्रज्ञावना करना इत्यादि. बळी व्या-
ख्यान विधिने विपे गणधर सिंहासन उपर वेसता एवुं आगममां
पण सांज्ञळीए ठीए, ते आगमनुं वचन ए ठे जे राजापे आपेला
सिंहासन उपर तथा पादपीठ उपर वेठा जेष्ठ गणधारी अथवा अ-

નિરવધૈવ પ્રમાણં एषा च सावद्या गृहिदिग्वंधाद्याचरणान्यु
 पगमे हि यतेस्त द्विधीयमाननिखलपापारंजानुमत्यायापत्तेः
 तथाप्येषा चैत्यवासिजिरावृता

અર્થ:—બલી પાપ સહિત જે આચરણ ઇટલે ગૃહસ્થોને નિ-
 યમાદ પોતપોતાના ગચ્છને જજવું એ આદિ જેનું લક્ષણ છે તેને વિષે
 આદર ઇટલે જે આગ્રહ (આચરણ) છે તે પાપ રહિત હોય. તેજ
 પ્રમાણ છે ને આ જે પાપ સહિત ગૃહસ્થોને દિગ્ વંધાદિ આચરણા
 તેનો અંગિકાર કરવાને વિષે નિશ્ચેયતિને તે ગૃહસ્થોએ કરવા માંગ્યા
 જે સમસ્ત પાપના આરંજ તેમાં અનુમોદનાદિકની પ્રાપ્તિ છે એ હેતુ
 માટે સાવધ છે. તો પણ એ સાવધ આચરણ ચૈત્યવાસિયે આદયું છે.

टीका:—यतस्तेषामयमाशयः क्षेत्रकालाद्यपेक्षया हि सर्व-
 जैन मतानुष्ठानं व्यवस्थितं ॥ ततो यदि गृहिनियतगवज-
 नादिकामाचरणां ययं नाद्रियेमहि ततः कपायकयुपितद्व-
 यत्वात्प्रायेण संप्रतितनयतीनां गृहस्थान्योन्याकृष्ट्या कस-
 हेनाव्यवस्थायां सर्वमसमंजसमापयेत् तस्मादेवाप्याचरणा
 ऽयतनकाष्ठोपेक्षया युक्तिमती

અર્થ:—જે હેતુ માટે તે ચૈત્યવાસીનો આ અગ્નિપ્રાય છે જે
 ક્ષેત્ર કાલાદિકની અપેક્ષાએ સર્વ જૈનમતનું અનુષ્ઠાન નિશ્ચેય રણું
 છે તે હેતુ માટે જો ગૃહસ્થને પોત પોતાના ગચ્છની જજનાદિક
 આચાર તે પ્રત્યે અમો ન આદર કરીએ તો, કપાય વળે અંતર મેઝાં
 ચણાં છે માટે ઘડુયા આ કાષ્ઠના યતિને ગૃહસ્થોનું પરસ્પર સં-
 વાપો કષ્ટે કરીને અમવાંવાદ કરીને સર્વ અપદનું પાપ માટે
 આ પણ આચરણ આ કાષ્ઠની અપેક્ષાએ યુક્ત છે.

टीका:—॥ एवंच ॥ नविकिंचि अणुत्रायं पनिसिद्धं वा वि
जिणवरिंदेहिं ॥ इति वचनादागमवद्दिष्टापि काचित्सुकुमारा
क्रियाऽव्यतनसाधुप्रवर्तिता विवेकिनां निःश्रेयसाय नवि-
प्यति किं श्रुतेनेति ॥ यदुक्तं रूग्निणः कटपतां यांति मृश्या-
पि क्रियया यथा ॥ कालेन धर्म क्रियया तथा मुक्तिं शरि-
रीण इति ॥ ए ॥

अर्थ:—ते उपर वली शास्त्र वचन ठे जे जिनवरे कांड पण
थ्याझा करेलुं नथी तेम निपेधुं पण नथी ए प्रकारना वचनथी;
थ्यागमथी वेगली रही एवी पण कोइक सुखे सुखे थाय एवी क्रिया-
ने था काळना साधुए प्रवर्त्तावेली एवी पण क्रिया ते मोक्षजणी
यशे माटे शुं शास्त्रवते ठे कांड पण नथी, जे माटे कलुं ठे जे
योमी क्रियाये करीने रोगीयानो रोग जाय त्वारे जाजी क्रियानुं
शुं प्रयोजन ठे ! शास्त्रमां तेम सुखे सुखे यती जे था क्रिया तेणे
करी देहधारी मुक्ति पामे ठे, जेम घणा काल सुधी धर्मक्रिया करे
ठे तेणे करीने मुक्ति पामे ठे ॥ ए ॥

टीका:—नया गुणियु ज्ञानादिगुणवत्सु यतिषु द्वेषधीमां-
त्सर्पबुद्धिः ॥ स्वयं निर्गुणानां तद्गुणानसद्दिग्गुणानां तदुपजि-
घांसया दुष्टामतिरिति यावत् ॥ कथमित्यं तन्मते न धर्म इति
चेष्टुच्यते ॥ इदानीं हि नगद्वारद्वारदात्मम्यगू मार्गापरिज्ञानेन व-
दुल्लोकप्रवृत्तिरेव मोक्षमार्गः ॥ महाजनो येन गतः स पंचा
इति न्यायात् ॥

अर्थ:—वसी ज्ञानादि गुणवान् ते यति तेमने विषे द्वेषबुद्धि

स्त होइ नियमेण ॥ आरंजे पाणी वहो पाणी वहेहोश्चयजंगो ॥
अतः कथमस्य जकस्य न कुत्सितत्वं ॥

अर्थः—जेने अर्थे आटलो बधो आरंज ठे तेने ते अर्थे आरंजधी उत्पन्न थयुं जे सकल पाप तेनो संबंध थवाथी व्रत जंगनो प्रसंग थशे. जे माटे शास्त्रमां कथुं ठे जे जेने अर्थे आहारनो आरंज ठे तेनेज नियमाए पाप ठे केम जे आरंजने विषे प्राणीनो वध होय ने प्राणी वध थयो एटले व्रतनो जंग थयो माटे ए जोजननुं निवितपणुं केम न होय थपितु होयज ॥

टीकाः—एतेन वस्तुत आधाकर्मपर्यायता संघादिजकस्य सूचिता ॥ आहाय वियप्पेणं जइण कम्ममसणाइ करणंजप ॥ ठकायारंजेणं तं आहाकम्माहंसु ॥ इत्यागमे आधाकर्मशब्द स्पेवं व्युत्पादनात्

अर्थः—एणे करीने वस्तुताये आधाकर्मनुं पर्यायपणुं संघादि जोजनने ठे एम सूचना करी ॥ केम जे तेनुं लक्षण शास्त्रमां कथुं ठे जे जेने मनमां धारीने ठ कायनो आरंज करयो तेने आधाकर्म ऋहे ठे, इत्यादि आगमने विषे आधाकर्म शब्दनी ए प्रकारे व्युत्पत्ति करी ठे ए हेतु माटे

टीकाः—ननु त्रवत्येतथयार्थमाधिनं तथापि सिद्धांतानि-
पेधात्रदुष्यन्तीति यतथाह ॥ शास्त्रेषु ग्रंथेषु निशीयादियु प्रति-
पिष्यन्ते यतिजोड्यनया निवार्यन यदत्रक्तं ॥ कथं असकृदत्यंत
दुष्टता ल्यापनाय मुहुर्मुहुः ॥ तथाच आहारोपधिवसत्या-
भाकर्मविचारावसरे निशीयेऽभिहित ॥

જનની અત્યંત ત્યાગ કરાવવાની ઇચ્છા એ તે ઔદેશિક નોજનને ઘટે તેવી તેની ઉપમા દેખાતી છે તે ઉપમા ત્રિશેષણે કરીને કહી દેખાતે છે જે, ગાયનું જે માંસ તે સરખું એ નોજન છે આદિ શબ્દથી વાંતિ તથા ત્રિષ્ટા તથા મદિરા તેની સંધાથે છે સદૃશપણું જેનું એટલે તે વસ્તુના જેવું એ નોજન પોતાના ગ્રંથોને વિષે કહ્યું છે.

टीकाः—यथाहि गोमांसजक्षणं लोके धर्मविरुद्धत्वेन महा-
पापहेतुत्वादत्यन्तनिन्दितत्वाच्च विवेकिनां सर्वथा हेयं । तथा आ-
धाकर्मनक्तमपि ॥ एवं वांतादिष्वपि यथासंज्ञं योज्यं ॥ यथो-
क्तं ॥ वंतुच्चारसुरागो मंससममिमंति तेण तज्जुत्तं ॥ पत्तंपि
कयनि कण्यं कण्णडु पुट्वंकरिस्सधमं ॥

अर्थ:-न कहीं देखावे ठे. जे गोमांसनुं तरुण लोकने विषे
धर्म विरुद्ध पण महा पापनुं कारण ठे ए हेतु माटे अने अति निं-
दित ठे ए हेतु नाहो गोमांस पुष्पने सर्वथा त्याग करवा योग्य ठे.
तेम आचाराने नोजन पा. त्याग करवा योग्य ठे ए प्रकारे वांति
आदिना उन्माद पण तम नष्ट तम जा. वा. ते उपर शास्त्रनुं वचन
ने वांति तथा विद्या तथा सग तथा ग नाम न मरत्यु आधाकर्म
नोजन ठे

[illegible]

टीका:-यथोक्तं ॥ सामान्यविही जणीओ, उत्सर्गो तव्वि-
सेसिओ इयरो ॥ ॥ पाणिवहाइ निवत्ती तिविहं तिविहेण जाजी-
वं ॥ पुढवाइसु आसेवा, उप्पन्ने, कारणंमि जयणाए ॥ मिगरहि-
यस्सठियस्सव, अववाओ होइ नायव्वो.

अर्थ:-सामान्य विधि ते उत्सर्ग ठे, अने विशेष विधि ते
अपवाद ठे, त्यां यावज्जीव त्रिविधे प्राणिवध न करवो ए उत्सर्ग ठे
अने कारण उपजतां यतनाथी पृथ्व्यादिकनी आसेवना निर्दो-
श करे तो ते अपवाद ठे.

टीका:-अत एव युगप्रधानैरनेकातिशयनिधानैरपि श्री
वैरस्वामीपादे महादुर्जिकेण हेतुना विद्यापिमुपपञ्चुज्यापि
तस्य चाधाकर्म भोजनन्यून दोषस्यैव ॥ पिरु असोहयंतो अ-
चरित्ती इत्यसंसत्थो नत्थि ॥ चारितंमि असंजे सव्वा दिक्का नि-
रत्थिया ॥ इति वचनाद् दुष्टतां पर्यालोचयद्भिस्तीर्थाव्यव-
च्छित्तये शिष्यमेकमन्यत्र प्रेप्य सपरिवारैः प्रवचनविधिना ज्ञ-
शनं प्रतिपेदे ॥

अर्थ:-एज कारण माटे युगप्रधान एवा ने अनेक अतिश-
यनांजंमार एवा श्री वैरस्वामीए ज्यारे, महा दुकासी पमी स्वारे
पुद्ध जोजननी प्राप्ति न थइ ए हेतु माटे आधाकर्म जोजन-
नी न्यून शय युक्त एवो विद्यापिरु नेनुं जोजन करुं; तोपण शास्त्र-
नां कहुं ठे जे. अशनादिक आहार प्रत्यं ग्रणशोधनो अचारिणी
हीए थेमां संशय नथी. चारित्र्य अतावे, सर्व दिक्का निरर्थक ठे.
वचनथी ते जोजनना दुष्टपणानी. आशोचना करता वैरस्वामी

जवराभि ठे ते जहण करेलां वरुनां लाकनां पण पचावे ठे. पण हमारो जवराभि एवो नयी एटले जे ते मोटा पुरुषतो योनों कोय लाग्यो तेने पण न सहन करीने अनशन करी गया पण अमारा-
यी तो कांइ एवुं थाय नहीं. त्यारे सुविहित बोड्या जे जो एम तमो
कहेता हो ते न कहेवुं जे ए हेतु माटे ते मोटा पुरुषनुं चरित्र कहि
देखाम्युं तेणें करीने कांइ तेमनी पेठे तमारी पासें अमारे करावुं
एवो व्यवसाय नयी एटले अजिमाय नयी. त्यारे शुं ? तो काखने
अनुसारे आज पण तेवां देनारनां कुल सते पण मासुकने एषणीय
एटले निर्दोष एवा जोजने करीने पण निर्वाह ठेते शा वास्ते संघादि
निमित्त जोजनेज आग्रहे करीने तमो ग्रहण करोगे.

टीकाः—दृश्यंते चाद्यापि केचिन्महात्मानः शुद्धेन ज्ञानेन संय-
मपालनायात्मानं यापयंतः ॥ अथ शुद्धेनाद्वितीयसामेवेदानीं शरीर-
यापना अत आधाकर्माच्युपगमः ॥ तर्हि तावंत एव दीक्षयतां किञ्च-
यिष्टैः ॥ तावद्भिरेव तीर्थाव्यवच्छेदसिद्धेः ॥ बहु मुक्तादिवचनस्य ज-
वंतामपि प्रसिद्धेः ॥ तदवस्थामो नूनं संघजक्ताग्रहोऽधुना तनय-
तीनामतिशुद्धानिवंधनो न धर्म शरीरधारणहेतुक इति नायः
पक्षः ॥

अर्थः—आ कालमां पण केटलाक महात्मा पुरुष देखाय ठे
जे शुद्ध जोजने करीने संयम पालवाने अर्थे आत्मानो निर्वाह को
ठे ने वळी जो एम कहेता हो जे शुद्ध जोजने करीने योमानो नि-
र्वाह आ काळमां थाय माटे आधाकर्मनो अंगिकार करीए ठीए, तो
त्यां कहीए ठीए जे, “ तमो जेटलानो शुद्ध जोजने करीने निर्वाह
आय तेदखानेज दीक्षा आपो घणाने शुं करवा आपो वो तेदखावते.

यमकरणायात्मा रक्षणीय इत्येतत्परं प्रायश्चित्तविधानेन तज्जन्य
पापनाशनस्य पुणो विसोहीति वचनेन प्रतिपादनात् ॥

अर्थः—वळी जे तमे एम कहुं जे यतिये जे ते प्रकारे पोताना
आत्मानी रक्षा करवी इत्यादि, ते पण विचार विनानुं कहेवुं ठे पण
विचारथी नथी. केम जे ए सूत्र कांड एम कहेवाने तत्पर नथी. जे
देह धर्म साधन ठे माटे साधुने जावज्जीव आधाकर्म सेवन करवुं
त्यारे.शुं. ? तो ते प्रकारनुं एटले कोइ मोटुं आलंवन उत्पन्न थये सते
क्यारेक आधाकर्मी आदि सेवन करीने पण फरीथी संयम करवाने
अर्थे आत्मा राखवो ए प्रकारना अर्थने कहेवाने तत्पर ठे केम जे
प्रायश्चित्तना विधिये करीने ते आधाकर्म थकी थयुं जे पाप तेने
नाश करवाने पुणोविसाही इत्यादि वचने करीने शास्त्रमां प्र-
तिपादन कर्युं ठे.

टीकाः—यावज्जीवं तदासेवने तु शुद्धे स्वसराज्ञावेन पुणो-
विसोहीति वचनस्याऽचरितार्थत्वप्रसंगादिति ॥ एतेन यत्पर्यं
वृत्तादिनिश्चाविधानमपि प्रत्युक्तं ॥ तस्याधाकर्मस्थापनाक्रीतादि
दोषकलापकलितत्वेना नेकजंतुविध्यसहेतुत्वेन च जगवद्भि
निवारणात्, इतरथा सत्रागारादीनामपि तत्कल्पत्वेन जैनधर्मे
विधेयत्वप्रसंगात् ॥

अर्थः—ने जो जावज्जीव आधाकर्मी जोजननुं सेवन होत तो
शुरू जोजननो थवसर न थावत तेणे करीने “ पुणोविसोही ” ए
वचननुं व्यर्थपणुं यवानो प्रसंग यात ए हेतु माटे एनुं खंमन कर्युं
तेणे करीने साधुने अर्थे घी आदि वस्तुनी निश्चानुं जे करवुं तेदु

नियमजङ्ग छपयासन्नयं । स्वप्नावतो रात्रिपरिसेवने पूर्वार्धं, बहुशस्तदासेवने दशोपवासाः । अनाजोगतो
 लग्नगगयलायामाचाम्बुं । ऊडजांखलसमये आचाम्बुं । साधुजिस्तु सर्वथा यावज्जीवं रात्रिजोजनं
 निषिद्धं, तस्य समीहाऽपि न कार्या, तत्करणेन महान्दोषः । श्रीपुरे धनेश्वरसूरयश्चतुर्मासौ स्थिताः ।
 गुरुरपयामं कर्तुं न शक्नोति । अन्यदा पर्युषणापर्यं समायातं । तत्र साधवोऽन्येऽपि श्राद्धाः पष्ठाष्टमादि-
 तपः कुवाणा अन्वयन् । तदा सूरिर्दध्यौ—“मयोपवासं कर्तुं न शक्यते तथाप्यद्योपवासं करोम्येव” ।
 ध्यात्विति सूरिः प्रथमं पौरुषीं ततः पूर्वार्द्धं, ततोऽपार्धं प्रत्याख्याति । अत्रान्तरे मुनयो जगुः—“वयम-
 द्रव्यानयामः पायता” । गुरुजिरुक्तं—“अद्योपवाम एव” । ततः सन्ध्याप्रतिक्रमणं कृतं । संस्तारकविधि-
 र्दण्ड्या गुग्गुला संस्तारितं । तदा बुबुक्षया निडा नायाति । मध्यरात्रौ सूरिः प्राह—“जो मुनयः !
 दृग्गुर जायनामस्मि, अन्नमानीयता” । साधवो जगुः—“अद्यापि मध्यरात्रिर्विद्यते सूर्यं चक्रतो नास्ति,
 त्रिगत्रन न्मन्त्रगुणहानिः स्यादतोऽधुना विद्वर्तुं गन्तुं न शक्यते, लोका अपि सुप्ताः सन्ति” । सूरिः
 म्म ह —“गुडाऽन्तर्धा पितरं मिश्रितुं गतः, सूर्यस्य तु रथो जप्तः, कुकुंटा अध्युद्धीयान्यत्र गता नजसि
 गताः, यतः—

उयदिं मंगविण संख गय, बुक्कन गया नदंसि । रद्द जगो सूरयत्तणो, तेण न विद्वाद् रसि ॥ १ ॥
 आक्खंसि साधवो जगुः—“परमवृणा प्रोक्ष्यते तत्तत्त्वमेव, परं बुबुक्षिताः किं न कुर्वन्ति । यतः—

અર્થ:-વઢી સંયમ રૂપી શરીરને ઉપદ્રંત કરનાર ઠે ઇટલે ઢેકો આપનાર ઠે, ઇ હેતુ માટે ઇ પ્રકારનો જે હેતુપ્રયોગ કયોં તેપણ અઘડિત ઠે. કેમ જે વિશેષણે કરીને અસિદ્ધ ઠે, ઇટલે હેતુપ્રયોગ સ્વોટો ઠે કેમ જે પૂર્વે કહ્યું ઇ પ્રકારના ન્યાયે કરીને નિરંતર આધા-કર્મનું જોજન કરનાર યતિને સંયમરૂપ શરીરનીજ અસિદ્ધિ ઠે માટે વઢી શ્રાવકની શ્રદ્ધાવૃદ્ધિ થાય ઇ હેતુ માટે ઇ પ્રકારનો વીજોહેતુ પ્રયોગ કયોં તે પણ સારો નથી કેમ જે આધાકર્મ જોજનનું ગ્રહણ કરવું તે આગમ વિરુદ્ધપણે વાધહેતુનું સ્થાન ઠે ઇટલે ઇ અનુમાન પ્રયોગ નિર્વાધ નથી કીયે દૃષ્ટાંતે ? તો જેમ વ્રાહ્મણને સુરાપાન કરવું ઇ સુરા ડુધની પેઠે નરમ વસ્તુ ઠે ઇ હેતુ માટે ઇ પ્રકારનો અનુમાન પ્રયોગ જેમ વાધિત ઠે તેમ આ અનુમાન પ્રયોગ પણ વાધિત ઇટલે સ્વોટો ઠે.

ટીકા:-તથાપિ પ્રતિવાયુપન્યસ્તહેતુદૂષણમાત્રેણ ત સ્વપક્ક સિદ્ધિરિતિ સ્વપક્કોપિસાધનમુચ્યતે ॥ યતીના માધાકર્મજોજન મનુષાદેયં પટજીવનિકાયોપમર્દનિષ્પન્નત્વાત્ તથાવિધવસત્યા-દિવત્ ॥ તથા યતીના માધાકર્મજોજનમજોજ્યં ધર્મલોકવિરુદ્ધ ત્વાદ્ગોમાંસવદિતિ ॥ એવંચોપપન્નમેતત્સંવાદિજકં યતિના ન જોક્કવ્યમિતિવૃત્તાર્થઃ ॥ ૬ ॥

અર્થ:-તો પણ પ્રતિવાદિયે સ્થાપન કર્યાં જે હેતુ તેમાં દૂષણ દેખાઈવા માત્રે કરીને પોતાના પક્કની સિદ્ધિ નથી થતી માટે પો-તાના પક્કને વિષે પણ અનુમાન સાધનના પ્રયોગ કરી દેખાઈ ઠે. જે યતીને આધાકર્મ જોજન ગ્રહણ કરવું યોગ્ય નથી કેમ જે ઠ જીવ નિકાયના મર્દન યકીનુપ્પન્ન થવાપણું ઇ હેતુ માટે જેમ ઠ જીવ નિ-

टीकाः—खलु निश्चये जिनगृहेऽर्हद्भवनेऽर्हन्मतज्ञा जगवदा-
गमनिष्णाता यतयो नैव वसन्ति सततमवतिष्ठन्ते ॥ तदागमे-
तन्निवासस्यात्यन्तं निवारणात् ॥ संतो विवेकिनः ॥ कुत इत्यत आह-
॥ सती शोभनाऽकृत्रिमा ज्ञक्तिः शारीरसंच्रमातिशयस्तस्य योग्य-
मुचितं तस्मिन् ॥ ज्ञकिरेव यतस्तत्र कर्तुं युज्यत इति ज्ञक्तियोग्यता-
मेव विशेषतो विशेषणद्वारेण दर्शयति ।

अर्थः—अरिहन्त मतना जाण एटले जगवाननां आगम तेना-
पारगामी एवा साधु निश्चे जिनघरमां निवास नहीज करे एटले
तेमां निरन्तर नहीं रहे साधुने जिनमंदिरमां निवास करवानुं शा-
स्त्रमां अत्यन्त निवारण कर्तुं ठे माटे संत जे विवेकी पुरुष ते त्यां नहीं रहे-
शा हेतु माटे ? तो त्यां कहे ठे जे, जिनमंदिर केवुं ठे, तो सारी क-
पटर हित जे भक्ति तेने योग्य एटले ज्ञक्ति करवा घटित ठे माटे
ज्ञक्तिनुं योग्यपणुं जे विशेषे करीने विशेषणद्वारे कही देखाने ठे-

टीकाः—गायन्तः कलमंड्रादिस्वरेण ग्रामरागे जगदूगुणाने-
वोत्कीर्त्तयन्तो गंधर्वाः प्रधानगायना यत्र तत्तथा ॥ नृत्यन्ती नाट्य-
शास्त्रोक्तक्रमेण करचरणाद्यंगविक्षेपं कुर्वती पणरमणी वारस्त्रीन-
र्त्तकी यत्र तत्तथा

अर्थः—मधुर गंजीर एवा स्वरे करीने नाना प्रकारना रागरा-
गणीये सहित गंधर्व एटले प्रधान गायक लोक ते जे जिनमंदिरमां
गान करे ठे एवुं ने नाट्यशास्त्रमां कला प्रमाणे हाथपग आदि अं-

ટાંશુકમયત્વાત્ મુક્તાફલાદિવિઞ્છિત્તિયુક્તત્વાચ્ચ દીપ્યમાના ગ-
હ્લોચા વિતાનાનિ યત્ર તત્તથા ॥ ચંચંતો મહાધનવસનવિભૂષણાં
ગરાગ્રપ્રસાધિતશરીરત્વાદ્ ત્રાજિષ્ણવોજનોઘાઃ શ્રાવકસમુદાયા
યત્ર તત્તથા ॥ તતશ્ચ ગાયદ્ ગંધર્વંચતત્ નૃત્યરત્નયરમણિ ચેત્યાદિ
કર્મધારયઃ તસ્મિન્ ॥ એતાનિહિ જગવદ્ગુણગાનાદીનિ પ્રવરાણિ
જિનગૃહે જ્ઞકિદેતુકાનિ જ્ઞવ્યાનાં શુજ્જનાવોદ્ધાસદેતુત્વાદ્બ્રૂહા-
લુજ્જિર્વિધીયંતે ॥

અર્થ:-જગવાનની પ્રતિમાના વિલેપનને અર્થે મર્દન કરી માટે
ઊઘડ્યો જે સુગંધ તે છારે કરીને પ્રસરતી છે કસ્તૂરી તે જે જિનમં-
દિરને વિષે, ને પટકૂલ વસ્ત્રમય છે માટે શોભતા ને મોતીની વિચિત્ર
રચનાય યુક્ત છે માટે દેદીપ્યમાન એ પ્રકારના છે ચંદરવા તે જે
જિનમંદિરને વિષે એવું, ને મોટા મૂલનાં જારે એવાં વસ્ત્ર તથા ભૂષણ
તથા શ્રંગરાગ તેણે કરીને દેદીપ્યમાન એવા છે શ્રાવકના સમૂહ તે
જે જિનમંદિરને વિષે એવું, એ પ્રકારનાં સર્વ જિનમંદિરનાં વિશેષણ
છે તેનો કર્મધારય સમાસ કર્યો જિનમંદિરને વિષે એ સર્વ જગવાનના
ગુણગાનાદિ શ્રેષ્ઠ કક્ષાં તે જિનઘરને વિષે જ્ઞક્તિનાં કારણિક છે માટે
જ્ઞવ્ય પ્રાણીને જાવનો ઉદ્ધાસનાં કારણ છે માટે શ્રદ્ધાલુ પુરુષ કરે છે

ટીકા:-પટુક્ત ॥

તયેરહિં સાદૃષેહિં પાપંજાવોધિ જાયપ્પવરો ॥
નય શ્રદ્ધો યવત્તંગો એસિ સયાણસહયરો ॥

અર્થ:-જે માટે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે જે સારાં કારણે કરીને જાવ
પપ્પ પ્રાપ્ત સાગે પાપ છે.

ટીકા:-તથા જગવત્પ્રતિકૃતિપ્રત્યાસત્તો જોજનશબ્દનાસન
નિષ્ઠીવનાયવિધિકરણેન જ્ઞાનાયાયસ્ય શાતના ગ્રંથનં ॥ 'જગવ-
ત્સંનિધોહિ જોજનાદિ કુર્વાણો યતિર્જ્ઞાનાદિલાજ્ઞાદ વ્રણ્યતીતિ
જવત્યાશાતનાઽવજ્ઞા ॥ તતશ્ચ દેવઽવ્યોપજોગ શ્ચેત્યાદિઘંઠઃતાન્ય:

અર્થ:-વઢી જગવાનની પ્રતિમાના સમીપ જોજન કરવું
તથા સૂવું તથા આસન કરવું તથા ધુંકવું ઇત્યાદિ અધિકરણે કરીને
જગવાનની આશાતના થાય છે. તે આશાતના શબ્દનો અર્થ જે જ્ઞા-
નાદિકનો જે લાજ તેનો નાશ થાય જેથી પટલે જગવંતની સમીપે
જોજનાદિકને કરતો જે યતિ તે જ્ઞાનાદિ લાજથી વ્રણ થાય છે,
માટે અશાતના પટલે અવજ્ઞા છે. દેવઽવ્યોપજોગ ઇત્યાદિ પદનો ઘંઠ
સમાપ્ત કરવો.

ટીકા:-અથગૃહિણા જગવન્નિમિત્તં સ્વઽવ્યેણ નિર્માપિતે
દેવગૃહે વસત સ્તદઽવ્યંચ કનકાદિક મનુષ્યજ્ઞાનસ્ય યતેઃ કયં
દેવઽવ્યોપજોગઃ, જિનઽવ્યનિષ્પન્નેહિ તત્ર નિવસત સ્તદુઽવ્યં
સાક્ષાદ્ જ્ઞાનસ્ય વા સ્યાદિતિચેત્ ન ॥

અર્થ:-દેવે સિંગધારી સુવિહિત પ્રત્યે બોલે છે જે, ત્હસ્ય
લોક પોતાને ડવ્યે કરીને નીપજાવ્યું જે દેવધર તેમાં નિવાસ કર-
નાર યતિને દેવઽવ્યનો ઉપજોગ કેમ કરીને થયો ? કેમ જે તે ડ-
વ્ય તે સુવર્ણઆદિક તેનો નો ઉપજોગ કરતો નથી માટે, ને જો
જિનઽવ્યે કરીને નીપજાવેલા સ્થાનમાં નિવાસ કરે અથવા તે ડ-
વ્યનો સાક્ષાત્ ઉપજોગ કરે ત્યારે જિનઽવ્યનો ઉપજોગ હેયાય

अर्थः—हवे लिंगधारी कहे ठे जे जिन मंदिरमां रहेना
 देव डव्यनो उपजोग थाय तो पण तेमां शो दोष ठे, त्यारे सु
 हित कहे ठे के घणो दोष ठे. जे देव डव्यनो उपजोग करे
 तेने अनेंत जन्म सुधी महा आकरं पापनुं फल जोगवबुं पने
 ए हेतु माटे एम जगवान श्री तीर्थकरे कह्युं ठे.

टीकाः—यदाह ॥

देवस्स परीजोगो अणंतजम्मेसुदारुणविवागो ॥
 जं देवजोगभूमिसु बुद्धी नहु वट्ठइ चस्ति ॥

अत्रेहि देवभूमिं संजानस्य यतश्चारित्राच्चावेन दारुणो विपाकः
 प्रतिपादितः ॥ तथा संकासादिश्रावकाणां चैत्यडव्योपजोगिना
 मत्तंतदारुणविपाकस्यागमेपि बहुधा श्रवणात् ॥

अर्थः—जे माटे ते शास्त्र वचन जे देवडव्यनो परिजोग को
 ठे ते अनेंत जन्मने विपे दारुण पापफलने जोगवे ठे, ए जगाए दे
 भूमिने जोगवनार यतिने चारित्रनो नाश ययो तेणे करीन दारुण
 पाप फळनुं जोगवबुं प्रतिपादन कर्युं वळी संकासादि श्रावके च
 डव्यनो उपजोग कयों तेणे करीने अनेंत दारुण पापफळ जोगव
 ते आगममां घणी जगाए संनछाय ठे ए हेतु माटे.

टीकाः—तथा जिणवयणयुद्धिकरं पजावगं नाशदंसणयु-
 लाणं, नस्कंते जिणदवं अनेंतसंसारिचं दोइ ॥ तथा चेइयः

टीकाः—द्वितीयेत्यकल्पनीयत्वात्तन्निवासानुपपत्तेः ॥ तस्य केवलसाधुनिमित्तं निष्पन्नत्वेन महासावद्यशय्यारूपत्वात् ॥ यथोक्तं ॥ कालाशकं तु वृक्षाणां अन्निकंताचेव अणन्निकंताय ॥ वज्राय महावज्रा सावज्रा महप्पकिरियाय ॥ समण्ठा सा वज्रा य साहूणमिति ॥

अर्थः—ग्रहस्थे यतिने अर्थे पोताना ड्रव्ये करीने निवास कराव्यो होय ते रूप जे बीजो पद तेने विषे पण ते निवासनुं अरूपवापणुं ठे. केम जे ते निवास केवल साधु निमित्ते नीपजाव्यो ठे माटे महासावद्यरूप ठे ए हेतुं माटे साधुने न कल्पे, ते शास्त्रमां कथुं ठे जे ॥

टीकाः—अकल्पनीयवस्तुवैर्यतीनां ग्रहणनिषेधात् ॥
॥ यदाह ॥ पिंनं सिद्धं च वृद्धं च, चउत्थं पायमेवय ॥
अकल्पियं न गिह्मिजा, पणिगाहिजा कल्पियं ॥

अर्थः—न कल्पवा योग्य जे निवास आदिक तेनुं यतिने ग्रहण करवानो निषेध ठे, ने शास्त्रमां कथुं ठे जे पिंन तथा निवास तथा वृद्ध तथा चोथुं पात्र ते सर्व न कल्प एवां होयतो न ग्रहण करवां ने जो कल्पे एवां होय तो ग्रहण करवां.

टीकाः—अथापवादो महासावद्यशय्यानासस्याप्यागमे-
न्निधानात्तद्वस्तुत्वात् यतीनां को दोषइति चेन्न ॥

टीकाः—अथ केयं जगदप्रतिकृतीनामाशातना ? किं गुरुणा-
मिवासन्नगमनावस्थानादिना मुखनाशाकुहरनिःसरदबिरसो-
द्वासनिःश्वासादिनिस्तदेहोपतापाद्यापादनलक्षणा उत तासु
जगदध्यारोपेण पूज्यबहुमान प्रकर्षसूचकसंज्ञमातिशयरूपा ॥

अर्थः—हवे लिंगधारी बोले ठे जे जगवाननी प्रतिमानी आ-
शातना ते कह थाय ठे, शुं गुरुनी पेठे ते प्रतिमाने समीप जुं
तथा घेसवुं इत्यादिके करीने मुख तथा नासिका तेना रंध्रयी नीक-
ळतो जे श्वासोश्वास इत्यादिके करीने तेमना देहने उपतापादिक पाप
ए रुपनी आशातना कहो ठो के ते प्रतिमाने विषे जगवाननो अ-
प्यारोप थवो तेणे करीने पुज्यनुं जे बहुमान तेनो जे उत्कर्ष तेने सू-
चना करनार एवो जे अतिशे संज्ञम ते रुपनी आशातना कहो ठो.

टीकाः—न तावदाद्यः, जगवतां परमपदप्राप्तत्वेन तत्प्रतिकृ-
तीनां तदसंबंधेन तदसंज्ञवात् ॥ नापि द्वितीयः, गर्जागाराद्यवप्रदं
विहाय तिष्ठतां तदसंज्ञवात् ॥

॥ यथोक्तं ॥ सोऽब्राह्मंदवसाणे रक्षन्मियानीरुमद्विविचिसेसु ॥

ठंति मुष्णी जपणाए, तित्यपरावग्गदं मुजुं

अर्थः—तेमां प्रथम कह्यो जे आशातना ते संज्ञवती नयी
केम जे जगवान तो मोरुपदने पाय्या ठे माटे तेमनी प्रतिमाने जग-
वानने कांड संबंध नयी। माटे ते आशातना संज्ञवती नयी ने पीज
एरुनी पर आशातना संज्ञवती नयी केम जे जेमां प्रतिमा रहे

आराभ्यमन्यन्तरेमेतदन्वह—माहारजोक्ताऽपि तपःफलं लभेत् ।
 अथ दत्तस्यागफलं समीक्ष्य सा, धौव्यं दधौ तद्विपुलामतिथ्य या ॥ १ ॥
 इत्यब्ददिनपरिमितोपदेशसद्व्याख्यायामुपदेशप्रासादग्रन्थवृत्तौ विंशस्तम्भे
 चतुर्नवत्युत्तरविंशततमं २९४ व्याख्यानम् ॥

पञ्चनवत्युत्तरविंशततमं २९५ व्याख्यानम् ॥

अथ दशमतपोत्तेदमाह—

स्वाध्यायः पञ्चधा प्रोक्तः सुमहानिर्जराकरः । तपःपूर्तिरनेन स्यात्सर्वोत्कृष्टस्ततो हि साः ॥ १ ॥
 स्पष्टः । नवरं पञ्चविधः स्वाध्यायः । तत्राद्यो वाचनाहः सूत्रार्थयोरेध्ययनमध्यापनं च यज्रस्वामि-
 ऋष्याहुस्वाम्यादियदजस्रं विधेयः १ । द्वितीयः पृष्ठनाहः सूत्रार्थसंदेहापनोदाय दृढीकरणाय च पर-
 पार्श्वे पृष्ठा, सा चित्रातिसुतमहावज्जीयसुदर्शनश्रेष्ठिहरिज्जह्नुविप्रादिवदवश्यं कार्यो २ । तृतीयः परा-
 यतनाहः स्वाध्यायः पूर्वोधीतसूत्रादेरविस्मृत्याद्यर्थं गुणनं परावर्तना, साऽतिमुक्कलुङ्गकर्षितन्तुवायादिव-
 हित्तार्यो, यत्रैकलननुयायः पात्रणी पायन् द्वयोः पार्श्वयोस्तदायततन्तुप्रान्तपल्लवप्रादिचार्यो ऋषो ऋषो
 व्यापुष्य तत्रागत्याद्रेनाखिलनकुचमर्दनाधरबुग्वनादिकं करोति । ततश्चैको मुनिः पथि गच्छन् सहसा

અર્થ:-જગવાન તો સમ્યક્ જ્ઞાનદર્શનચારિત્રનું, દાન કરીને સંસારરૂપી મોટી અટવીમાંથી નિસ્તાર કરનાર છે. એ હેતુ માટે યતિને પિતાથકી પણ અતિશે અધિક છે માટે તે જગવંત તો અતીશે સમીપપણે તે સાધુને અવશ્ય આદરવા યોગ્ય છે. એજ હેતુ માટે જગવંતના અપૂર્વ સમવસરણાદિક્ષે વિષે, ત્યાં સમીપે રહેનાર સાધુ જો જગવંતની પાસે ન આવે તો તેમને શાસ્ત્રમાં પ્રાયશ્ચિત કરવાનું પ્રતિપાદન કર્યું છે.

ટીકા:-યદાહ ॥ જત્ય અપુલ્વોસરણં અદિષ્ઠપુલ્લં વ જેણસ મણેણ ॥ વારસહિ જોયણે હિં સો એઙ્ગ અણાગમે લહુયા તદેવં જિનજવનાંતર્વાસેપિ યતીનાં ન જગવદાશાતનાપ્રસજતીતિ ॥

અર્થ:-તે શાસ્ત્રનું વચન જે તે કારણ માટે યતિને જિનજવનમાં રહેતાં પણ જગવાનની આશાતનાનો પ્રસંગ નથી.

ટીકા:-અત્રોચ્યતે ॥ યત્તાવંદજિહિતં જગવતાં પરમપદપ્રાપ્ત્વેન પ્રથમવિકલ્પોક્તાશાતનાઽસંજવદ્વિતિ તદયુક્તં ॥ જગવતાં મુક્ત્વેપિ તદ્વતિકૃતીનાં તદ્ગુણાધ્યારોપેણ તત્ત્વેનાધ્યવસાનાદ્ જગદાશાતનાયાઅપિ સંજવાત્ ॥ અન્યથા મુક્ત્વા વિશેષે જગતેરપ્યનુપપત્તે:

અર્થ:-હવે લિંગધારીએ આ પ્રકારે ચૈત્યવાસનું મંમન કર્યું તેનું સુવિદિત પુરુષ સંમન કરે છે, જે તું એમ બોલે છે જે જગવાનતો

ટીકા:-અસ્પાર્યઃ, યદ્યાશાતનાદોપાચૈત્યાવસ્થાનં યતીનાં ન સંગઠતે તદા તીર્થકૃતાં સુરૈર્યાથાવર્ષણાદિકા ગંધોદકસેવન સમવસરણરચનપ્રમુદ્ધા પ્રાશ્રુતિકા પૂજોપચારરૂપા કૃતા, તત્ર સમવસરણે શ્રમણાનાં કથં કેન પ્રકારેણાવસ્થાનં ન્નણિતમિતિ

અર્થ:-એ શાસ્ત્રનાં વચન કહ્યાં તેનો અર્થ ટીકાકાર કહે છે જે પ્રથમ પૂર્વપક્ષ કરીને ઉત્તર કહેશે જે જો આશાતનાના દોષથી યતિને ચૈત્યમાં નિવાસ કરવો નથી સંજવતો તો તીર્થકરની દેવતાપેજે પુષ્પવૃષ્ટિ, સુગંધીમાન જલનું સિંચવું, સમવસરણની રચના इत्यादि જેટ સામગ્રી પૂજાના ઉપચાર રૂપ કરી છે તે સમોસરણને વિષે તા. ધુને કીયે પ્રકારે રહેવાનું કહ્યું છે.

ટીકા:-અત્રૈવ પરઃસ્વપક્ષસિદ્ધયે પ્રસંગમાહ ॥ જડ સમણાણ ન કપ્પડ્ડ એવં એગાણિયા જિણવરિંદા ॥ કપ્પડ્ડય ઠાણં જે સિદ્ધાયયણે તયંવિરુદ્ધં ॥ અત્રહિ યથા જિનાનામેકાકિત્વપ્રસંગેનાઽનાહાર્યપ્રાતિહાર્યપ્રજૃતિસમવસરણશુચિ યતી નામવસ્થાનં કલ્પતે એવં ચૈત્યાયતનેપિ ન વિરુદ્ધયતે ॥

અર્થ:-આ જગાયે જેમ સાધુ વિના જિનનું એકાકીપણું થવાના પ્રસંગે કરીને ક્યારે પણ પ્રાતિહાર્ય વિનાનું સમવસરણ હોય નહીં માટે નિશ્ચે પ્રાતિહાર્ય સહિત જે સમવસરણની પૃથ્વી તેને વિષે સાધુને રહેવું કલ્પે છે તેમજ ચૈત્યમાં પણ સાધુને નિવાસ કરવો તેમાં કાંઈ વિરોધ નથી.

અર્થઃ—તે ઉપર કલ્પનાપ્યનું વચન પ્રમાણ આપે છે જે.

ટીકાઃ—एवंच यदा वहिर्मरुप निषेवणादिनापि प्रायश्चित्ता पत्तिरभिहिता तदा का कथा गज्जारादिपरिहारेण शालाव-
लानकादिष्ववस्थाने यतीनां, तत्र ततोप्यधिकतरदोषसंज्ञवादिति

અર્થઃ—ए प्रकारे जो बाहिर मरुपमां निवासादि करे तो पण प्रायश्चित्तनी प्राप्ति कही ठे तो केवल गज्जारादिकने मूकीने आ-
सपास निवास करनार यतीनी तो शी बात कहीए केम जे त्यां ते
थकी पण अतिशे अधिक दोषनो संज्ञव ठे ए हेतु माटे

टीकाः—यद्यप्यन्यथा जिनप्रतिमेत्यादिना श्राद्धानां गृह-
द्विर्वासप्रसंजनं ॥ तत्रापि तदवग्रहकल्पितभूजागस्यैव देवाक्षय-
त्वात् अन्यस्य च सकलस्यापि गृह्णित्वात् तत्र वसतां श्राद्धानां
नाशातनासंज्ञवः, जिनमंदिरस्य तु समस्तस्यापि जिनोद्देशेन नि-
र्मापितत्वात् कथं तदेकदेशेपि वसतां यतीनां नाशातनादोषः
स्यादिति ॥

અર્થઃ—यत्ती अन्यथा जिनप्रतिमा स्थापि वाक्ये करीने
आवकने पर यकी बारगे रद्देवानो प्रसंग यशे एम जे कष्टुं तेनो
उत्तर पण एम ठे जे न्यां पण जिनमंदिरनो अवग्रह कल्पेसो ए-
सोत्र जे गृहीनो ज्ञाग तेने देवाक्षयपणुं ठे ने बीजा समस्त ज्ञागने
तो गृहस्थनुं पर पृथी संज्ञा ठे माटे ते परमां रद्देनार आवकने म

ટીકા:—શ્વયંધૈવાગમાર્થં યત્રતત્ર યુંજાનસ્ય કસ્તે પ્રતિ-
મહ્વશ્ચિત્તિ ॥ તદેવં વ્યવસ્થિતમેતત્, જગવદાશાતનાતદ્વાસો
મહામુનીનામિતિ ॥ એ તેનાધુનિકમુનીનાં ચૈત્યવાસમંતરેણો-
ધ્યાનવાસો વા સ્યાદિત્યાદિ કથમુધ્યાનવાસોઽધુનાતનયતીનાં ક-
લ્પમાનઃશોષેતેત્યંતં યદુક્તં પરેણ તત્ર સંપ્રતિપત્તિરુત્તરં ॥

અર્થ:—એ પ્રકારે આગમનો અર્થ જાણ્યાવિના જેમ તેમ શ્ર-
ગમના અર્થને જોમતો એવો જે તું, તેને નિવારણ કરવા કોણ સમ-
ઠે, માટે એ પ્રકારે સ્થાપન થયું જે જગવતની આશાતના થાય તેર્થ
મહામુનિને ચૈત્યવાસ કરવામાં ત્રાસ નપડે ઠે એણે કરીને સિંગધા-
રીએ જે કહ્યું તું જે આ કાલના મુનિને ચૈત્યવાસ વિના યધ્યાનવાસ
યશે ઇત્યાદિથી તે યતિને આ કાલમાં યધ્યાનવાસ કેમ શાને ત્ય
મુખી તેને વિષે યપન્યાસ પૂર્વક ઉત્તર એ ઠે.

ટીકા:—યયોકોદયાનાજ્ઞાનેન તસ્કરાદિજ્ઞેન ચ સંપ્રત્યુ-
ધ્યાનવાસનિષેધસ્વાસ્માન્નિરપ્યુપગમાત્ ॥ તતશ્ચૈત્યં મુનીના
મુપત્તોગયોગ્યં, આધાકર્મદોષરદ્ધિતત્વાદિતિદેતુ રુક્તન્વોપન મુ-
નીનાં ચૈત્યોપત્તોગયોગ્યતાયા દેવદ્રવ્યોપત્તોગાદિદોષે રાગમેન
વાધિન્વાત્ કાચાત્પયાપદિષ્ટઃ ॥

અર્થ:—જે શાસ્ત્રમાં જેવું યધ્યાન કહ્યું ઠે, તેવું આ કાલમાં
મટતું નથી. ને ચાર આદિકના જ્ઞય કરીને આ કાલમાં યધ્યાન
વાસનો જે નિષેધ કયો તે પણ અમારે માન્ય ઠે. વડી સિંગધારીએ
કહ્યું હતું જે નેજ કાલના માટે મુનિને ચૈત્યવાસ કરવા યોગ્ય ઠે.

ટીકા:—ઇત્યુધ્વૈવાગમાર્થં યત્રતત્ર યુંજાનસ્ય કસ્તે પ્રતિ-
મલ્લશ્તિ ॥ તદેવં વ્યવસ્થિતમેતત્, જગવદાશાતનાતદ્વાસો
મહામુનીનામિતિ ॥ એ તેનાધુનિકમુનીનાં ચૈત્યવાસમંતરેણો-
ધ્યાનવાસો વા સ્વાદિત્યાદિ કથમુધ્યાનવાસોઽધુનાતનયતીનાં ક-
લ્પમાનઃશોન્નેતેત્યંતં યદુકં પરેણ તત્ર સંપ્રતિપત્તિરુત્તરં ॥

અર્થ:—એ પ્રકારે આગમનો અર્થ જાણ્યાવિના જેમ તેમ આ-
ગમના અર્થને જોમ્તો એવો જે તું, તેને નિવારણ કરવા કોણ સમર્થ
ઠે, માટે એ પ્રકારે સ્થાપન થયું જે જગવતની આશાતના થાય તેથી
મહામુનિને ચૈત્યવાસ કરવામાં ત્રાસ ઉપજે ઠે એણે કરીને લિંગધારી-
રીએ જે કહ્યું તું જે આ કાલના મુનિને ચૈત્યવાસ વિના ઉધ્યાનવાસ
થશે ઇત્યાદિથી તે યતિને આ કાલમાં ઉધ્યાનવાસ કેમ શાન્ને ત્યાં
સુધી તેને વિષે ઉપન્યાસ પૂર્વક ઉત્તર એ ઠે.

ટીકા:—યથોક્તોદયાનાજ્ઞાવેન તસ્કરાદિજ્ઞયેન ચ સંપ્રત્યુ-
..... : ।તથૈત્યં મુનીના
..... : ૫ રુક્તન્યોયન મુ-
નીનાં ચૈત્યોપજોગયોગ્યતાયા દેવઙ્ગવ્યોપજોગાદિદોષે રાગમેન
વાધિત્વાત્ કાલ્પાત્પયાપદિષ્ટઃ ॥

અર્થ:—જે શાસ્ત્રમાં જેવું ઉધ્યાન કહ્યું ઠે, તેવું આ કાલમાં
મળતું નથી. ને ચોર આદિકના જય કરીને આ કાલમાં ઉધ્યાન
વાસનો જે નિગ્રહ કર્યો તે પણ અમારે માન્ય ઠે. વલી લિંગધારીએ
કહ્યું હતું જે તેજ કારણ નાદે મુનિને ચૈત્યવાસ કરવા યોગ્ય ઠે.

चेतसा जातमत्सरेण ततःसमागत्य व्याख्याक्षणे श्रीदुर्वलिका
पुष्पमित्रेण सार्वं प्रारब्धे विवादे ततोयुक्तिसिद्धांताज्यां प्रति-
पाद्यमानेनापि मिथ्याज्जिनिवेशात्तद्वचन मनञ्जुपगच्छता
संधोद्घाटना निन्दवत्त्वं प्रतिपेदे इत्यभिहित मावश्यकैः ॥

अर्थः—जे च्छवाससपही इत्यादि हितोपदेशकतुं वचन तें
कह्युं ते तो जगवंतनां कहेलां जे आगम तेने विषे क्यांइ पण देखातुं
नथी ने मूल आगमथी ए वचन विरुद्ध ठे एटले मूल आगमनी
साथे ए वचन मलतुं नथी आवतुं ते कही देखामे ठे आर्थ
रक्षित आचार्य स्वर्गमां गया पहेलुंज प्रतिवादिनुं निराकरण
करवानी इच्छाये मथुरांपुरीमां मोकह्यो जे गोष्ठामाहिल तेणे लोकनी
परंपराये गुरुस्वर्गमां गया अने दुर्वलिका पुष्प मित्रने सूरिपदनी
प्रतिष्ठा आपी ए बात सांचळी गर्वे करीने उन्मत्त जेनुं चित्त ठे ने
थयो ठे अहंकार जेने एवो ते गोष्ठामाहिल त्यांथी आवीने व्या-
ख्यानने अवसरे श्री दुर्वलिका पुष्पमित्रनी साथे विवाद आरंज्यो
त्यार पठी युक्तिथी तथा सिद्धांतथी घणुं समजाव्यो पण मिथ्या-
त्वना अज्जिनिवेश यकी ते दुर्वलिका पुष्पमित्र आचार्यनुं वचन अं-
गीकार न करतां एवो ते गोष्ठामाहिल संघनो उमाह करवाथी
निन्दवपणाने पाम्यो एम आवश्यकजीमां कह्युं ठे.

टीकाः—तथाहि कार्यमत्र ज्ञानादिकं ॥ कक्षांनाणार्थ्य मि-
तिवचनात् ॥ तस्य च खेदेशेनाप्यत्रानुत्सर्पणात् ॥ गीतार्थाचरि-
तत्वस्य काखमानविरोधेना पास्तत्वात् ॥ देवद्वयोपनोगाशा-
तनादि निश्च मद्वादोपत्येनास्य ॥ स्तोकापराधत्वानुपपत्तेः ॥

अर्थः-आचरणा पण जे तीर्थंकरनी आज्ञाने अविरुद्ध होय ते प्रमाण गणाय वाकी बीजी तो तीर्थंकरनी आज्ञातना ठे ॥

टीका:-यदप्यत्राश्रया चरितवाद्या चरितलक्षणोपपादनं तदवयवं ॥ तथाहि ॥ कालाद्यपेक्षया गुरुलाभवर्चितया अश-
ठैरियमाचरणा व्यधायीत्यवादि जवत्ताव तत्रनताव दुत्सूत्रा चर-
णापराणां कालापेक्षा परित्राणाय ॥

अर्थः-बली जे तें अर्हो अश्रय पुरुषे जे आचरण कर्युं
इत्यादि आचरण लक्षणनुं जे प्रतिपादन कर्युं ते पण दोष जरेलुं ठे
तेज कही देखामे ठे जे कालादिकनी अपेक्षायें करीने तथा गुरु-
लाभवना विचारे करीने अश्रय पुरुषोए चैत्यवासनुं आचरण कर्युं
ठे एम जे तमे कह्युं. तिहां पण उत्सूत्र आचरणाने विषे तत्पर
एवा जे पुरुष तेने कालादिकनी अपेक्षा करवी ते कांइ रक्षण
जणी नथी.

टीका:-तथाच तन्निर्युक्तिः पंचसीए चुलसीए तस्या सिद्धिं
गयस्त वीरस्त ॥ अत्रष्ठियाणदि दसउरनयरे समुपपन्ना ॥

अर्थः-बली तेनो निर्युक्तिकारे कह्यो ठे जे.

टीका:-तथाचा नयोगाथयो रव्यक्तदृष्ट्युत्पाद जवदुपव-
र्शितार्यरहित प्रकल्पित चैत्यवासयोः कालमानं पर्यालोच्यमानं
न घटांप्रांचतीति कथं न विरोधः ॥ किंचिं सिद्धांतात् साक्षाद-

मह गन्धपतीनदीमागत इति दध्यौ—“प्रतिक्षणमनेन धनानुज्ञावेन रौद्रध्यानं मम प्रजायते, अत एनां नकुलिकामनर्थकरीं नदीहृदे निक्षिपामि” । इति ध्यात्वा ऊटिति हृदे परिष्ठापिता । लघुबन्धुना पृष्ठं—“किमिदं त्वया कृतं ?” । स स्माह—“पापध्यानेन सहासौ नवलिकाऽगाधहृदे निक्षिप्ता” इति तन न्यानिप्रायः प्रोक्तः । तदाऽनुज्ञः स्माह—“वर्यं विहितं प्रवता, मदीयाऽपि छुष्टबुद्धिः प्रक्षीणा” । ततः स्वायाम् ईयतुः । अथ सा नकुलिकैकेन मत्स्येन लुधातुरेण निक्षिप्ता । स मत्स्यो मात्सिकजाखेऽपतत् । धीरेण हत्वाऽऽपणे विक्रीतः । तयोर्मात्रा मूढ्यं दत्त्वा गृहे समानीतः तद्विदारणार्थं स्वसुतायै दत्तः मत्स्यं विदारयन्त्या तया नकुलिका दृष्टा, प्रसन्नं स्वोत्सङ्गे गोपिता । मात्रा पृष्ठं—“त्वया किं गोपितं ?” । साऽऽह—“न किमपि” । ततः सा विलोकनार्थं यावदायाति तावन्मङ्गिन्या मर्मस्थाने कृपाणिकया सा स्थविरा हता, मृता च । तद्दीक्ष्य ससंभ्रमं मङ्गिनी उत्थिता । ततः तद्भुत्सङ्गात्पतन्ती नकुलिकाऽऽवान्यां दृष्टा । “अहो ! सोयमर्थोऽनर्थदो नूनं” इत्यादि ध्यात्वा स्थविरां संस्कृत्य तां नकुलिकां विहाय समुत्पन्नं वरागेण छाद्यपि प्रव्रजितावावामिति । तस्माद्धे श्रावक ! एतन्नयं संस्मृतं । त्वं प्रेक्षस्व, कीदृग्गतयकृदर्थोऽस्ति ? । अन्नयः स्माह—“स्वामिन् ! प्रमाणं युष्मच्छाक्यं, जगवन् !

पापेण वरपरिणामकारगो निष्कवंधवाणं पि ।
अञ्जो दोसमयकरो दुःखसहस्सागरो निचं ॥ १ ॥

ટીકા:—॥ યદાહ ॥ કાલોવિ વિતત્કરણેગં તેણે વહોશ્ક-
રણં તુ ॥ નહિ એયંમિવિકાલે વિસાદ સુહયં શ્રમંતજુશ્રં ॥

અર્થ:—હોટું કામ કરવામાં કાલનું આલંબન પ્રમાણ ગણાય
નહીં કેમ કે આ કાલમાં પણ મંત્રિત કર્યા વગર વિપાદિક સા-
વાથા પ્રાણ જાય છે.

ટીકા:—કિંચ કેયંગુરુલાઘવચિંતા કિંસ્તોક ગુણપરિત્યાગેન
પ્રજૂતતમ ગુણોપાર્જનં ॥ યદાહ ॥ અપ્પપરિચ્છા એણં વહુતરગુ-
ણસાહણં જર્હિદોશ્સા ગુરુલાઘવચિંતા જમ્હાનાનુવવન્નત્તિ ॥

અર્થ:—વઢી તે કહી જે ગુરુ લાઘવ ચિંતા તે કહ છે- શું
થોભા ગુણના ત્યાગે કરીને અતિશે ઘણા ગુણનું ઉપાર્જન કરવું એ
કે વીજી છે. જે માટે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે જે અદ્યનો પરિત્યાગ કરીને
અતિશે ઘણા ગુણનું જ્યાં સાધન છે તે ગુરુ લાઘવ ચિંતા કહીય.

ટીકા:—તથાહિ અસ્યાંચૈત્થવાસા ચરણાયાં તીર્થાનુહ્રિત્યા-
વયો નૃયાંસો ગુણાઃ ॥ દોષથ દેવચિંતાકરણેન દ્રવ્યસ્તવાંગી
કારોઽદ્યપ્નતિ ॥ અહોસ્વિદ્ ગુરોર્જગવતો લાઘવં અવજ્ઞાચિંતયેતિ ॥

અર્થ:—તેજ કહે છે જે આ ચૈત્થવાસની આચરણને વિષે
તીર્થનો ઉત્તેજ ન થાય इत्यादિક ઘણા ગુણ છે ને દોષતો દેવની ચિંતા
કરવી તેણે કરીને દ્રવ્ય સ્તવનો યંગીકાર કરવારુપ અદ્ય છે ॥

“यूयं स्त्रियः कथं न हरथ ?” । तैस्तदीहां ज्ञात्वा हता, पद्मीपतेः
 मसर्पिता । ततः स स्वजनानिति प्राह—“यूयं स्त्रियां बन्धनात्कथं न मोचयथ ?” । तैरुक्तं—“त्यमेव
 मोचय” । ततः स प्रसह्य चौरपट्यां गतः । एकस्यविरैकसि लपितः । एकदा स्वचार्याहरणं तस्यै
 दापितं । वृद्ध्या तत्र गत्या प्रोक्तं—“त्वत्कृते त्वत्पतिरागतोऽस्ति” । प्रार्ययोक्तं—“अथ पद्मीपतिर्गन्तुका-
 नाऽस्ति । तस्मिन्निर्गते विक्रात्रेऽत्र प्रेषणीयः” । ततोऽहं विक्रात्रे गतस्तत्समीपे । तयाऽतिसंमानित
 आमतदानादिनिः । इतश्च पद्मीशोऽपराकुलानि वीक्ष्य प्रतिनिवृत्तः, स गृहमागतः तया स संसंभ्रमं
 पर्यवृत्तो गच्छितः । पद्मीनास्तु तस्मिन्नेव पट्येङ्गे स्थितः । तदाऽहं सन्नयो जातः । इतश्च तयेति पृष्टं—
 ‘‘त पद्मीना ! यदि कथमपि मन्त्रनोऽन्निति तदिह त्वं किं कुर्याः ?” । सोऽवोचत्—“सकृत्य तस्मै त्वां प्रय-
 दाभिः । तदा च तया यत्नां चतुर्द्वि विधाय मंज्ञा कृता । ततः पुनः प्राह—“यदि पश्यामि तदा हन्मि” ।
 तदा नेत्रमन्दया दर्शितः । तेन कंशेषु गृहीत्या निष्क्रासितः, आर्षेयाग्रेण बन्धितश्च । ततः प्रसुप्ते पद्मी-
 नादिबे तत्र मारमयाः समयुः । तैर्वन्धाः मयै जडिताः । तेनाहं मुक्तोऽञ्जयम् । तदनु तचोरसंबंधि-
 नाऽस्मिता स पद्मीना इतः । माऽपि मया कंशपाशनाकपिंता, शिद्धिता च—“यदि युग्मार्यं करिष्यसि
 तदाऽहं त्रिदिवं देम्यामि” । माऽपि मौनं विधाय स्थिता । ततोऽहं तां गृहीत्या निर्गतः । साऽपि पदे
 पद पांमनि लपिंकाराच्चञ्जानम्यापयत् । ततः प्रजाते नया सह वंशकुम्भगे स्थितः । ततो मञ्जार्योनिच्छि-
 म्माहं दाम्बलानुगारेण तदुपवीपिनस्तत्र समनुगताः । नैः प्रदाते महान् दत्तः । पश्चाद्गति पञ्चमीवर्गे-

અર્થ:—હવે વીજો જે પદ કહ્યો તે તેમજ છે. જે એ પ્રકારની
ઉત્સૂત્ર આચરણ કરવી. તેનેજ જગવાનની ઘણતાનું હેતુષણ છે જે

મોટે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે જે શાસ્ત્રમાં વાંધેલી જે આચરણ તેને વિષે
આસક્ત એવા જે પુરુષ તે જે પ્રમાણે કરે છે તે, જે પ્રકારે કરે છે તે
પ્રકારે છોક પણ કરે છે કેમજે મોટા પુરુષ વિના વીજાનું પ્ર-
માણ નથી થતું.

ટીકા:—અતएवैवंविधानां धर्मायोग्यतैव सिद्ધાંતે प्रतिपा-
દિતા ॥

યદાહ ॥ સુત્તેણ ચોર્જજો અન્નં ઉદ્દિસિય તં ન પન્નિવજ્જો
સો તં તવાયવજ્જો ન હોઈ ધમ્મંમિ અદ્દિગારી ॥

અર્થ:—એજ કારણ માટે એ પ્રકારના પુરુષોને ધર્મનું અયો-
ગ્યપણુંજ સિદ્ધાંતને વિષે પ્રતિપાદન કર્યું છે.

... ટીકા:—એવંચોત્સૂત્રં ચૈત્યવાસ માચરંતસ્તે કથમણ્ઠાસ્તા-
દ્દશાંશ્રુતે શઠત્વાજિધાનાત્ ॥

યદાહ ॥ ઝસ્તૂત્તમાયરંતો વંધઈ કમ્મં સુચિક્કણં
જીવોસંસારં ચ પવદ્દશ માયામોસં પક્કુવશ્ય ॥

અર્થ:—માટે એ પ્રકારે ઝત્સૂત્ર ચૈત્યવાસને આચરતા તે કેમ

५०३ ॥ विदुःशामदन्त्यां विपाटितः । अन्यदादृष्टं पर्वद्विमे विज्ञाते श्वशुरगृहं प्रस्थितः । सन्ध्याकाले
प्राप्तवान् । तत्रैवा तस्मिन् मन्दन्तो मेदय मया गृष्टं—“छिमयं मेदिपि” सा प्राह—
यो य न भग्न एवो यो य न भग्न एवो यो य न भग्न एवो यो य न भग्न एवो यो य न भग्न एवो

श्री य न धृष्ट एतो, श्री य न दुम्भस्म निगाद्वममो ।

ओ ष न दृष्टि, नो तस्म कद्विद्वत् दृष्टः ॥ १ ॥

[illegible]

१५१० १८ ५४३ श्री मन मरुडि । नरो मा नामनि । नरो रादिनि । मयोफं—

नव्याऽधोदृष्ट्या प्रेक्षणीयं,

नदी मरुषा अधिर-

[illegible][illegible][illegible][illegible]

१. २९ ०.०० १२.५५५ ५१.२२१ डिस्वाउच ५००० मक्री हुनः । नदीद्वं गङ्गादेव स्वयम्भवे नृणा-
ममयोऽपि तथैवकम्य नृणा-

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १ ॥

અર્થ:-પ્રજ કારણ માટે નિશ્ચે ગીતાયોંયે એ ચૈત્યવાસ
આચરણા નિવારણ કરી ઠે તોપણ કેટલાક આ લોકના સુત્ર
લોલુપિને પરલોકની અપેક્ષા રહિત પણ લિંગધારી પુરુષોયે આ
કરી ઠે. વળી તેં કહ્યું જે હરિજ્ઞાદિક આચાર્યની તે પ્રકારની
વૃત્તિ ઠે એટલે ચૈત્યમાં રહેવાની પ્રવૃત્તિ સાંજઢીએ ઠીએ માટે
પ્રવૃત્તિ વધુ પુરુષોએ અનુમોદેલી ઠે એમ જે કહ્યું તે પણ શું હરિ
જ્ઞાદિ આચાર્યની તેવી પ્રવૃત્તિ સંજઢાય ઠે તે લૌકિક વાત
પરંપરાથી સંજઢાય ઠે કે તે હરિજ્ઞસૂરિના મંથને ત્રિપે ચૈત્યવાસ
પ્રતિપાદન કર્યું ઠે તેથી સંજઢાય ઠે. ?

ટીકા:-ન તાવદાયઃ ॥ પ્રમાણશૂન્યસ્યપ્રવાદપારંપર્યસ્યપ્ર
કરક ઇત્યાદિવદ સત્યત્વાત્ ॥ અસ્ત્યેવાત્ર તદ્ગ્રંથેષુ ચૈત્યવાસ
પ્રતિપાદનમેવ પ્રમાણં દ્વિતીયઃ પદ્ધતિરિત્યેત્ ॥ ના ॥ તદ્ગ્રંથાર્થપર્યા
લોચનૈન યતીનાં ચૈત્યવાસનિવેધાધ્યવસાયાત્ ॥

અર્થ:-તેમાં પેહેલો પદ્ધતિ જે લોકની પરંપરારૂપ તેતો પ્રમા
શૂન્ય ઠે એટલે લોકની વાતનું કાંઈ પ્રમાણ શાસ્ત્ર ચર્ચામાં અપ
તરી કેમ જે કોઈએ કહ્યું જે તું ત્યાંજ રાજ, ઇત્યાદિ લોક વચન
સત્ય ઠે માટે તારો એ પહેલો પદ્ધતિ લેવુંન થયો એટલે યુક્ત નથી.
ત્રીજો પદ્ધતિ જે એ હરિજ્ઞ સૂરિના મંથને ત્રિપે ચૈત્યવાસનું પ્રતિપા
દ્યું ઠે એમ જો કહે ઠે તો તેનો ઉત્તર જે એ હરિજ્ઞસૂરિના મંથ
નું પૂર્વાપર વિચારી જાયું તેણે કરીને યતિને ચૈત્યવાસ ન કર
વું નિયમ વાપરે.

तया रविता । अन्यदा मुग्धया ध्रेणिकनूपस्य पुरो नृत्यं प्रारब्धं । तदा मया मृगपुञ्जं हृतं, तज्जहृकेण
 हृष्टं । म नृपाप्ते पंगुन्यं चकार । तदा मुग्धयाऽहं मोचितः । अन्यदा वेदयामादायाहं स्वपुरोद्याने समेतः ।
 तत्र ता मुक्ता रात्रौ अहं प्रसन्नं गृहे गत्वा स्थितः । तत्र मन्त्रार्या जुञ्जन्तेको जारो दृष्टः । स प्रसुप्तो
 मया मारितः । जारया स शीघ्रं स्ववाटकज्जमौ गर्तायां क्षिप्तः । इहं स्त्रीचरित्रं निरीक्ष्य जूय उद्यान-
 स्थयैर्यान्तिकमगत्य मया सर्वं निवेदितं । ततश्चिरकाळं तद्गृहे राजगृहे चोषितः । पुनर्वेदयामापृष्ट्य
 तच्च रविप्रदण्डोऽनुको गृहमागतः । अजस्रं सा मां नजति । अहमपि तच्चरित्रं न दर्शयामि । साऽपि
 जित्य स्वज्जारन्ययुं प्राग्नोज्जनादिनाऽर्चयति, पश्चाद्भक्षयति अन्यदा तया मदर्थे धृतपूरादिना प्राघूर्णकमु-
 पवर्षिषत । तदा मया ज्ञातं—“अद्य न कस्यापि देयं, पूर्वं यत्तवावश्यकं तत्कुरु” । साऽऽह—“त्वत्तोऽ-
 न्याधिक् काऽपि नास्ति” । ततो मद्योचने परिवृष्ट्य तत्स्यखपूजनार्थं गता । मया तद्विज्ञायेति
 ज्ञातं—“इ अग्राध्ययार्थिके ! अद्यापि म्वचरित्रं न जहासि” । तया ज्ञातं—“मया त्वदाज्ञा कदापि
 नाऽऽदिता । कदापि न गन्धिमदानं कृतं । निष्ययोजनं किं मामुपायनमे ?” इत्युक्त्या रोषवश्ययाऽ-
 भूषणं पुनस्तथा तया तस्योदकटाहो मदीयोपरि निक्षिप्तः । उष्णज्जहृदि विन्द्यो मेऽङ्गे खग्नाः । तेन
 रथा तु दहनं विनष्टा । ततोऽहं नयत्रान्तः सदृसा नश्यन् कथमपि मानुर्गृहमनुप्रविष्टः, मूर्ध्नि तच्च
 पर्वित । ततः स्वजनैः नातपाद्यादितैर्युः मञ्जीकृतः । ततोऽहं स्वजनादिभ्यः (दीनां पुरः) सद्भावं

२ यवद्वीकस्तेभि

एविव पङ्कत्य मित्यादिना चैत्यवासप्रतिपादनोपसंज्ञादिति-
चेत् ॥ न ॥ प्रयांतराणा मप्येतदविरोधनैव व्याख्यातात् ॥ नहि
तथाविधा महाप्रयकाराः परमात्मान ऐदंगुमीनसमपसि-
छांतार्थपारावारपारगताःपरस्परविरोधिनमर्थं स्वप्रयोगे नि-
जंलंतीति संज्ञवति ॥

अर्थः—तारे जिगभारी बोले ठे जे एयो निश्चय क्यांमी कसों,
जे मोटे एमनान करेजा बीजा प्रयने निपे कसुं ठे जे जिनधिपनी
प्रतिष्ठाने थयें इत्यादि वचने करीने चैत्यवासनुं प्रतिपादन अमोष
कसुं जे, तारे वनर वनार कहे ठे जे एम जो तारे कहेतु होय तो
ते न इदीय वनने बीजा प्रयनुं पण ए प्रयनी साथे विरोध रहित
व्याख्यान ठे ए हेतु मोटे, कम जे तेरा मोटा पुरुष मोटा प्रय क-
प्यार ने ज्य कायना समपनां सिद्धांत, तेना प्रय ते ठरी समुद्र
तेरा तारकाजी ने परस्पर विरोध रहित प्रयने पोताना प्रयने निपे
कस वंरते नदिम बोध एते संज्ञव ठे.

टीका—अन्यथा तेषामपि त्रैलोक्यप्रतिष्ठायां प्रवृत्तत्वात्ता-
हतादमंशान् ॥ तस्मान्न नृप्रयः सकल्योपि पुनरप्यपि संज्ञ-
मन्तुं विविच्य आनयेयः ॥

अर्थः—जो एम न इदीय तो ने मोटा पुरुषने पण बोधने
इरली इतर दमंश ही अदिन दामेणाने प्रयन याव ने हेतु
इते ने नरे वंर जे नृप्रय विरोध रहित नारी पंडे विनारीने
व्यवहार कस ठे, एव एव इत्ये नेनाजी वंरने पोताना

વિવની પ્રતિષ્ઠાનો ઉદ્દેશ કરીને ગૃહસ્થે કરાવી તે પણ સ્વાર્થા કહીએ, પણ એ સાધાર્મિક નિમિત્ત કરાવી છે. માટે યતીને નહીં કલ્પે એમ નહીં કહેવું એતો સાધુને કલ્પે છે એમ કહે છે.

ટીકા:-તત્કર્મ્મતુલ્યા જિનાધાકર્મસમા ॥ યથા જિન-
સ્યાસાધર્મિકત્વાત્તન્નિમિત્તં નિષ્પત્તં જક્તાદિમુનીનાં કલ્પતે એવં
વસતિરપિ ॥ યથોક્તં ॥ સાહસ્મિન્ન ન સક્ષા, તસ્સ કયં તેણ કપ્પઙ્
જઈણં ॥ જંપુણ પન્નિમાણ કયં, તસ્સ કહ્વા કા અજીવત્તા ॥

અર્થ:-જે તે જીવના કર્મને તુલ્ય છે. એટલે જિનના આધાકર્મ
સમાન છે કેમ જે જિનના સાધર્મિક છે. એ હેતુ માટે તે જિનને
અર્થે નિષ્પત્તું જે જક્તાદિ તે મુનિને પણ કલ્પે છે તે શાસ્ત્રમાં
કહ્યું છે જે.

ટીકા:-તેનૈતદુક્તં જવતિ ॥ પૂર્વં હિ પ્રતિષ્ઠા પ્રયોજનૈન ગૃહિ-
ણા સ્વઙ્ગવિષેનપૃથક્ મંરુપાદિઃ કારિતઃ ॥ તતઃ પથ્યાદૃષ્ટે પ્ર-
તિષ્ઠાપ્રયોજને પ્રતિમા મધ્યેજિનગૃહ નિવેશિતા, મંરુપાદિશ્ચ
પ્રતિમાધિષ્ઠાનશૂન્યઃ શ્રાવકસત્તયેવ ॥ તતસ્તદનુક્રયાત્તુલ્લો હે
શ્ચ તત્રાપિ યતીનાં નિવાસે ન ચેત્યવાસસિદ્ધિઃ જિનવિવશૂન્ય
ત્વાત્તસ્યેતિ ॥

અર્થ:-તેહીજ કારણ માટે કંહું છે જે પૂર્વ પ્રતિષ્ઠાનું પ્રયોજન
છે, તે હેતુ માટે ગૃહસ્થે પોતાના ઇન્દ્રિયવતે જૂઠા મંરુપાદિક ક-

साधुनो निवासं याय माटे ए वचन यकी केम जिनभवनं वासं
सिद्धं थाय.

१.

टीका:-एवंदेयंतु न साधुज्य इत्यस्याप्ययमर्थः ॥ कारपि-
त्वापि गृहिणा साधुज्यः पुनर्वस्तुं जिनगृहं न देयं जगवदागमे
निवारणात् ॥ यथाच येनच प्रकारेण शुद्धवसतिजक्तपानकादि
धर्मोपग्रहदानेन तत्र नगरादौ विहारक्रमेणागताः संतस्ते ति-
ष्ठन्ति तथा कार्यं ॥ वसहीसयणासणजत्तपाणजेसज्जवत्थप-
त्ताश।जिइविन पज्जत्तघणो, थोवाविहु थोवयं देइ ॥ इतिवचनात् ॥
वसत्याविदानं विनो तत्रागतानामपि यतीनामवस्थानानुपपत्तेः ॥

अर्थ:-वही एमज साधुने न आपवुं तेनो पण आ अर्थठे.
जे गृहस्थे करावीने पण साधुने निवास करवाने जिनधर न आपवुं
केम जे जगवत्ता आगममां निवारण करुं ठे ए हेतु माटे जे प्रकारे
एटले शुद्ध निवास जक्तपान आदिक धर्मनां उपकरण देवे करीने
त्यां नगरादिकने विषे विहारना अनुक्रमे आब्या जे साधु ते रहे
तेम करवुं, निवास, शयन, आसन, जक्त, पान, ओषध, वस्त्र, पात्रा-
दिक यतिने आपे केम जे यतिनो विनय करवाने विषे जेणे धन जो-
रुं ठे एवो वितित गृहस्थ थोनामांथो थोरुं पण आपे इत्यादि
वचनयी निवास आदीक दीधा विना त्यां नगरादिकने विषे आब्या
एवा पण यतिने रहेवानुं न याय ए हेतु माटे.

टीका:-गृहिणोपि च यति विहारदेश मंतरेणोत्सर्गेण वा-
सानधिकारान् ॥

साधूनां जिनगृहागतानां धर्मदेशनया ज्ञव्यलोकस्योत्तरोत्तरं
गुणस्थानप्रापणेनाक्षयनीवीसमारचनादिना भूरिकाश मनु-
वृत्याच कारयितुस्तद्वंश्यानां तदन्येषां चाचिंत्यपुण्यसञ्चारका-
रणत्वात् संसारकूपारतारणाच्च ज्ञवति जिनज्वनं वंशतर-
कांममिति ॥

अर्थः—तेज कही देखाने ठे जे जे हेतु माटे ए प्रकारे ए
जिनधर वंशतद्दकांन ठे एम जाणवुं एटले वंश परंपराने तारणहार
ठे ते कशुं ठे जे ते नगरादीकने विपे रह्या जे साधु ते धर्म देशना
देवी ए हेतु माटे जिनधर प्रत्ये आवेला तेमनी धर्मदेशनाए करीने
ज्ञव्य प्राणीने उत्तरोत्तर गुण स्थाननुं पामवुं थाय ए हेतु माटे ने
अक्षयनीवीए करीने जिनधरनी सारसंज्ञाळ घणा काळ सुधी चा-
खती रहे तेणे करीने करावनारने तथा तेना वंशमां थएला पुरुषोने
तथा बीजाने चिंतनमां पण न थावे एवो पुन्यनो समूह थवालुं
कारणपणुं ठे. ए हेतु माटे ने संसार समुद्र थकी तारण करनार ठे
माटे ए जिनज्वन वंशतरकांन ठे एटले वंश परंपराने तारण करनार ठे.

टीकाः—एवंचास्य तात्विके व्याख्याने कुतश्चेत्यगृहवासा
यकाश ॥ यदपि समरादित्यकथायां साष्टयाश्चेत्यांतः प्रतिश्रय
प्रतिपादनेन चेत्यवाप्तव्यवस्थापनं तदपि सकलजनताप्रकृतिमु-
जगत्तेनास्यामसर्वं दोषायामतिसरसायां माधुर्यसौकुमार्यं
वर्षायां कथायां वृथिव्यामिवनिहितं चेत्यवाप्त प्रतिपादनं
वीजमिव प्रयतं इति विचिंत्य केनापि भूचिंता खेसीति संक्षेप्यते ॥

निष्कामितमेव । तदनु नृपेण पृष्ठः—“त्वं केन कृपे पातितः ? तमहं शिक्षयामि” । स आह—“स्वामिनः ! तदग्रं त्वं कियन्मात्र ? इच्छादयोऽपि तस्य शिक्षाकरणे न क्षमाः, का कथाऽन्येषां ?” । नृपस्तु स्वयमुपविनो जगत्—“अहं पृथ्वीशत्वात्तत्त्वस्यैव नास्ति यत्करणे नाहं क्षमः” । ततस्तेन काष्ठवाहकेन सः निवेदितः । तदाकर्ण्य नृपः प्रवृद्धः स्माह—“सत्यं जट्टितं त्वया, स्त्रीविलासजेतारस्तु महर्षय एव” । ततः स नगरवाही प्रवृद्धः । यादृशो लयः प्राग्विज्ञापदार्थेष्वचूत्तादृश एव सत्त्वादिगुणरहितनैर्गुण्य-
ज्ञानं लुप्तोऽनन । इत्याद्यनेकलोकोत्तरगदितावदातान् श्रुत्वा स सुधर्मश्रेष्ठो प्रतिबुद्धः । एकं स्वमु-
रिदं नित्यमनेकपमकथात्रिबोधयत् । स तु सुहृत्सीवमोहाक्षानादिसमन्वितत्वात्क्षणमात्रमपि अहन्मार्गे-
गोच न दृष्टानि । तदनु सुधर्मा विपण्ण एकाक्षय प्रव्रज्यां जग्राह । एकादशाङ्गपाठी जातः । एकदा पुर-
माः प्रविशन्नेकत्र स्थितं विवाहोत्सवं मधुरगीतनृत्यवादित्रादिमुशब्दान् श्रुत्वा कमनीयकामिनीवृन्दान्
कृतान् । यत्रावगम्यनपश्यन्गीताद्यैः कामिजनमनोविह्वलताकारकान् वीक्ष्य शीघ्रं पश्चादपसृतः ।
व्यापुत्रागण्यकदंशं यथा हरितनृणपत्रवीजादिविराधना न स्यात्तथा वृक्षाधोत्तमे र्दर्यापथिकीमाद्योच्य
स्थानतत्परः स्थितः—“अहो मदत्मा महाद्रोहोऽयः ! यदि तानि मोहजनकनिमित्तानि वीक्ष्य न निवृ-
त्तोऽनश्चित्यपत्ता महती कर्मवृद्धिरत्र विन्यत । धन्यास्ते ये रम्भातिद्रोहमाऽहिकुञ्जे पतित्वा अपि क्षण-
मात्रमपि भ्यामनश्नरति न मुञ्चन्ति” । इत्यादिद्युनयनेनावधिष्ठानं स प्राप । तस्मिन्नेव समये स्वचो-
पगृह्यन्वोपरि तद्वृत्त्यग्रमंकमपगतत् । सदा मुनिनेति ध्यातं—“एतत्प्रमथ्येऽहमप्यनेकश लपितः । मम

સ્વમંથેષુ વસતિં વિસ્તરેણ યતીનાં વ્યવસ્થાપ્ય ક્વચિદાગમ વિ-
રુદ્ધચૈત્યવાસ મન્નિધાસ્યંતિ ॥ આગમવિરોધશ્ચાત્ર સ્ફુટપ્રવ ॥

અર્થઃ—માટે એ વાત જો એ પ્રકારે ન હોય અને તું કહે છે
તે પ્રકારે હોય તો એવા મોટા પુરુષ શ્રુતધર પંચવસ્તુકાદિ પોતાના
મંથને વિષે સાધુને વસતિમાં નિવાસ કરવો એમ વિસ્તાર સહિત
સ્થાપન કરીને ક્યારે પણ આગમ વિરુદ્ધ એવા ચૈત્યવાસનું સ્થાપન
ચાપ્ય એવું કહેજ નહીં ને તે આગમ વિરુદ્ધ તો આ જગાએ પ્ર-
ત્યક્ષ દેખાય છે.

ટીકાઃ—તથાહિ ॥ અવસ્યર્પિણ્યાં સુપમદુઃપમાદુઃપમ
સુપમયોઃ સામાન્યેનૈવ કેવલજ્ઞાનોત્પાદપ્રતિપાદનાત્ ॥ દુષ-
માયાં તુ ચતુર્થાર્કપ્રવ્રજિતાનામેવ તદન્નિધાનાત્ ॥ ચૈત્યવાસસ્ય
ચાનંત તમેન કાલેન દુઃપમાયામેવસમાસ્નાતત્વાત્ ॥

અર્થઃ—તેજ વિરોધ દેખાતો છે જે અવસર્પિણી કાલમાં મુલ
દુઃખમા જે ગ્રીજો ચારો ને દુઃખમસુખમા જે ચોથો ચારો તેને વિષે
સામાન્યે કરીને જ કેવલજ્ઞાનની ઉત્પત્તિનું પ્રતિપાદન કર્યું, તે માટે
અને દુઃખમા જે પાંચમો ચારો તેને વિષે તો જે ચોથા ચારામાં
પ્રવ્રજ્યો હોય તેને જ કેવલજ્ઞાન ચાપ્ય, ઘીજાને ન ચાપ્ય એમ કહ્યું છે
પરંતુ માટે ચૈત્યવાસનું થયે તે કાલે દુઃખમા કાલમાં જ ચાપ્યું
કર્યું છે માટે એ વિરોધ જણાતો જ છે.

ટીકાઃ—નચ તદારંજનપ્ત્ય ચૈત્યવાસાન્યુપગમ ઇતિગદ્યં ॥

जासनिरासप्रतिपादनं तदपि मुग्धस्य निविममंशुक ग्रंथो कांचनं
वध्नतस्त्रिजेण तत्पतनमनुपलक्ष्यतो वृत्तांतमनुहरति ॥ हेत्वा-
जासोद्धारं कुर्वतापि जवता हेतोर्गीतार्थाचरितत्वस्योक्तन्यायेन
पतनानवगमात् ॥

अर्थः—एणे करीने जे तें पूर्वे गीतार्थ आचरणरूपी सोडा
हेतुनो नाश प्रतिपादन कर्चो हतो एदळे चैत्यवास साधुने करवा
योग्य ठे. गीतार्थे आचरण कर्चो ठे. ए हेतु माटे ए प्रकारना हेतुं
सत्यपणुं प्रतिपादन करवा गयो, तो पण जेम कोइक मुख पुणे
सोनानो करुको वखने ठेके आकरी गांठ वाळीने वांध्यो पण ते वख
काणुं हतुं तेमांथी नीकळी परुयो ते न दीवो तेम तुं पण ते मुख
जेवो तुं केम जे तेनुं दृष्टांत तारा उपर लागु थाय ठे शायी के जेम
जेम ते हेतुने साचो करवा प्रयत्न करुं तुं तेम तेम ते हेतु पूर्वे
कह्यो एवा न्यायथी खोटो परुतो जाय ठे ने उलटुं गीतार्थाये चै-
त्यवास कर्चो नथी, तेमणे पण घणो निषेधज कर्चो ठे माटे करवा
योग्य नथी एतुं स्थापन थाय ठे.

टीकाः—यदपि किंच चैत्यवासमंतरेणेत्यादिना तथा तीर्था-
व्यवहेद इत्यंतेन तीर्थाव्यवहित्या चैत्यवासप्रतिष्ठापनं तदपि
न सुंदरं ॥ यतः ॥ केयं तीर्थाव्यवहितिः ? किं यतीनां चैत्यांतर्वा-
सेन बहुकालं जगवदेवगृहविवाद्यनुवृत्तिः ॥ अहोस्वित् शि-
ष्यप्रतिशिष्यपारंपर्येणाविद्विन्नप्रसरा सम्यग्ज्ञानदर्शन चारित्र्य-
श्रवत्तिः

तत्तत्कुमारोऽगात् । अत्रान्तरे केनापि अश्वपतिना कुमाराय यराश्व उपढौकितः, तमारुह्य याहयितु-
मारेत्ते । तदा सोऽश्वः कृष्णात्सर्वेषां दृष्ट्यगोचरोऽभूत् । ततोऽश्वसेनञ्चपेन गवेपितोऽपि साश्वः पुत्रः
कुत्रापि न लब्धः । तदा चक्रिमित्रं क्षापमापृष्ट्य मित्रदर्शनाय महेन्द्रसिंहश्चाल । एकं वर्षं महाऽरण्ये
वव्राम । एकदा सारमध्वनिं श्रुत्वा यावदग्रे याति तावत्सरोवरमेकं दृष्टं, तत्र कदलीगृहे स्त्रीवृन्दैरनु-
गम्यमानं वन्दिमुखादेवं स्तुतिश्लोकमश्रुणोत्—

कुरुदेशैकमाणिक्य, अश्वसेननृपाङ्गज । श्रीमन् सनत्कुमार त्वं, जय त्रैलोक्यविश्रुत ॥ १ ॥
इति पाठश्रवणेन दृष्टो यावदग्रे वीक्षते तावद् दृष्टश्चक्री । परस्परं मिलितौ । मित्रं पप्रञ्च—“हे
कुमार ! एतावन्तो वासरास्त्वया क्व गमिताः ?” कुमारोणोक्तं—“मम निष्ठाऽऽयाति, अन्यत्स्वरूपं
वकुलमती मम प्रिया प्रक्षसि विद्यया कथयिष्यति” । एवं निगद्य स सुप्तः । वकुलमती प्राह—शृणु
महेन्द्रसिंह !

तदाऽश्वेनापहतः स महारण्ये पतितः, तृतीये दिने क्षुधातृपाक्रान्तो जिह्वां कृष्ट्वा तुरङ्गो मृतः । कुमारोऽपि
जलाप्राप्त्या त्रान्ताक्षोऽचेतनो ज्रमां पतितः । तदैकयक्षसिक्तजलसंस्थे चेतन्ये तेनोक्तं—“एवंविधं जलं
क्वाप्सि ?” । यक्षोऽयम्—“मानससरसि” । कुमारः स्माह—“यदि तत्र स्नानं करोमि तदा देहातपो
यानि” । यक्षेण तत्र सरसि नीतः । तत्र स्नात्वा जलं पीत्वा सरःपाद्यामुपविष्टः तावत्पूर्वचतुर्जयवैरि-
णाऽमितयक्षेण दृष्टः । कुमारयक्षयोर्युद्धं घञ्च । चिरं युद्धात्क्रुद्धस्तव सुहृत्प्रसारेण मुष्टिना तं जघान, ” ।

किं निष्फलेन चैत्यवाससरंजेण ॥ न चेतावता तीर्थाव्यवहेदका-
र्यनिःश्रेयसादिफलसिद्धिः ॥ मिथ्यादृष्टिपरिग्रहितानां प्रति-
मानां मोक्षमार्गानंगत्वेनाजिधानात् ॥ मिथ्यादृष्टिपरिग्रहि-
या उ पक्किमाउ ज्ञावगामो न हुंतित्ति वचनात् ॥

अर्थः—माटे एटलाज वमे तें मानेलो जे तीर्थनो न उठे
तेनी सिद्धि, यई माटे शा वास्ते निष्फल चैत्यवासनो समारंज करूं
ने जो तुं एम कहे जे एटला वमेज तीर्थनो उठेद न थाय ने मो-
क्षादि फलनी सिद्धि पण थाय तो मिथ्यादृष्टि ए ग्रहण करी जे प्र-
तिमा तेने मोक्षमार्गना श्रंगपणुं पण नथी एम शास्त्रमां कहुं ते ते हेतु
माटे जे मिथ्यादृष्टिये ग्रहण करी जे प्रतिमा तेथी जावनो
समूह न होय एवा वचनथी ए प्रथम पकने मुकी बीजा पकनो
श्रंगीकार कर. ॥

टीकाः—अथद्वितियः कल्पः ॥ तर्हि सैवतीर्थाव्यवहिति र-
न्युपेयतां मोक्षमार्गत्वात् ॥ किं तदननुगुणोत्सूत्रचैत्यवासाश्र-
यणेन ॥ यदाह ॥ सीतो सज्जलमोया गणिवेउवा न सुगइंति ॥
जं तत्थ नाणदंसणचरणा ते सुगइंमग्गो ॥

अर्थः—हे ते बीजो पक्ष कहीए गीए जे परंपराये ज्ञानदर्शन
चारित्रनी प्रवृत्ति थाय ए रुप बीजो कइव तेज तीर्थनो न उठेव ए
प्रकारे श्रंगीकार करो केम जे मोक्षमार्ग ते ए हेतु माटे ते मोक्ष-
मार्गने अनुगुण नहीं एवो जे उत्सूत्र चैत्यवास तेनो आश्रय करवो
तेवे करीने शुं ! जे माटे शास्त्रमां कहुं ते जे.

मानं तपस्तपं, तस्यायं महामहिमा” । पुनः सुरैः पृष्टः—“देव ! देवो वा मानवो चेदहं कोऽप्यस्त्य-
न्योऽपि ?” । इन्द्र इति प्रोक्षितान्—

सनत्कुमाररूपेन्दोस्तजो रूपं च यादृशम् । अस्ति तस्य प्रतिष्ठन्दो न नरेषु सुरेषु वा ॥ १ ॥

तच्छाक्यमश्रदधानौ हौ देवौ विप्ररूपं विधाय चक्रिमन्दिरे आगतौ । निरुपमं रूपं चीदय विस्मितौ
इति अजहृतां, यतः—

अहो रूपमहो कान्तिरहो खयणिमाऽद्भुतः । त्वदङ्गवर्णने नूनं मूकाः कविवरा अपि ॥ १ ॥

एकमेव प्रेतीकं ते पश्यतां पूर्वतो (यतः) अयम् (यः) । कतित्रिस्तन्नैर्वर्ण्य प्रेक्ष्यते निखिलं ययुः ॥ २ ॥

तदा चक्रिणोच—“अपुना खलुतल्लान्यद्वेन पिञ्जल्लं किं लावण्यं पश्यथः ? सज्जावसर आग-
न्नह्य” । तौ विमुञ्च्य म्नात्वा सर्वालङ्कारानन्दं निधाय भुज्राद्यलङ्कृतः सदसि सिंहासने स्थितः । ततस्तौ
विप्रायाकार्यं स्वरूपमदीदृशत् । स्फारशृङ्गाराच्चितं तं चीदय तौ क्षिप्तौ जयात् प्रदोषे पद्मवन्मृदानान-
नयं नेज्जु. । तौ दध्यतुः—“अहो ! नृणां कीदृग्विनश्चरं रूपं ?” । अथ तौ चक्रिणा पृष्टौ—“किं
वा वैवर्ण्यकारणं ?” । तावूचतुः तववृत्तं त्वदङ्गं रुगममं च । “युवान्यां कथं ज्ञातं ?” । “हे नरेन्द्र !
ज्ञानेन, परं त्वमपि तन्मोक्षनिष्ठयूतेऽयलोकय, मूखवर्णे त्यक्त्वा पूयसदृशं निष्ठूतं जातं कास-

वेद ए प्रकारे होय तो पण यत्तिने चैत्यवास करवो ने जिनघर आदिकनी अनुवृत्ति करवी ए वेने प्रयोज्य प्रयोजक जाव संबध नथी. एटले कार्य कारणजाव नथी के जिनघरनी अनुवृत्ति थाय ए कारण माटे साधुने चैत्यवास करवा योग्य ठे एम नथी. जेस श्यामपणुं ने देवदत्त पुत्रपणुं ए वेने कार्य कारणजाव नथी तेम केमने श्यामपणुं तो श्यामने विपे रहुं ठे. ने देवदत्त पुत्रपणुं ते देवदत्त पुत्रने विपे रहुं ठे. माटे यत्ति चैत्यवास करेतोज जिनघरनी अनुवृत्ति थाय एम काइ नथी केसजे ते चैत्यमां निवास करता ने अतिसुख शीलीयापणे ते जिनघर पने श्रुटे अथवा जीर्ण थाय तो पण तेनो उद्धार करवो इत्यादि चिंताने न करता एवा यत्तिये करीने पण ते जिनघरनी अनुवृत्ति आदिक यवानी सिद्धि नथी. एटले जिनघरनी सेवादि यइ शकतुं नथी. माटे जिनघरनी चिंतादिक जे सेवा तेने करता एवा जे श्रायक तेणे करीनेज शुं सेवादि अनुवृत्ति नहि थाय यशज. माटे शास्त्र विरुद्ध चैत्यवास शीद करवो.

टीका:-नचोक्तन्यायेन श्राद्धानां दुर्गतानां श्रीमतां चैतानां तद्वित्तकरणासंनवइति वाच्यं ॥ इः प्रमदोपात्केषां विनश्रालेप्यन्येषां मृदात्मनां भृक्षश्रद्धांधुराणां तत्संततवान् ॥ तथाहि ॥ दृश्यं एव संप्रति केचन पुण्यजातः श्रावकाः स्वकुटुंबजगतां कृतमृतयेषु निक्षिप्य जिनश्रद्धादिनितामिव मत्तं विदधानाः ॥ अतस्तेरेवानुवृत्तिहेतुताद्वितासिद्धेः किमर्गी इदानींतना मुनयश्चैत्योपदेशादनेकानारंजानारंजमाणा मुखे द्दिश्यन्ति ॥

अर्थ:-वदी ने कसुं जे श्रावकनो या कष्टमां इरिडी पया

"अप्यपि विज्ञेयः, वाद्यप्रतीकारं त्यहं जानामि" । इत्युक्त्या निजामङ्गुलिं भ्रूणमणा विष्टिप्य हेमरूपां दर्शितवान् ।

अथोऽन्यथानुनिः कर्माण्यथौ जायरुजः स्मृताः । अष्टपद्याशदधिकं, शतं तत्प्रकृतीर्विदुः ॥ १ ॥
एषामहं प्रतीकारं, क्रियानिर्विदये स्वयम् । दुष्करः स च विज्ञानविक्रैः कवीवजन्तुजिः ॥ २ ॥
चित्तं पुनः क्रियायत्तं, न मुद्यामि कदाचन । इत्यहं जावरोगेन्यो, विन्यत्तिष्ठामि सर्वदा ॥ ३ ॥
युवा यदि वेष्टा सस्ताहिं जावरोगप्रतिकारं कुरुतं । इति निशम्य तौ देवौ निजागमनकारणं निवेद्य
भृशं गतौ तथैव राक्षस्य पुरतः प्रोचतुः । इति ॥

कृत्वेत्ययं मुनिवरस्तरवारिधारातीव्रं व्रतं विरचितानशनोऽन्तकाक्षे ।

व्युत्स्य देहमनुषाधिसमाधिनाऽन्नत्, कश्ये महर्षिकवितस्त्रिदशस्तृतीये ॥ १ ॥

इत्यष्टदिनपरिमितोपदेशसंग्रहाख्यायामुपदेशमासादयन्त्यवृत्तावेक-

विशतितमे लग्ने चतुरधिकत्रिंशततमं ३०४ व्याख्यानम् ॥

पथोत्तरत्रिंशततमं व्याख्यानम् ३०५ ॥

अथ मोहत्यागाधिकारमाह—

स्वरूपानपयोधेन, मोहमूढा ममत्वगाः । व्रमन्ति जवकान्तारे, देवो मोहस्ततोऽनुजः ॥ १ ॥

जाणपणुं ठे तेने प्रगट करी आपे ठे. केम जे “ जोजेण ” इत्यादि
 वंचननो अन्य अर्थ ठे ते कहे ठे जे आ जगाये यति आदिजेकां
 शक ज्ञानादि गुणे करीने अधिक होय ने जेना विना जे जगाये सं
 घादिकनुं मोडुं काम सिद्ध न यतुं होय ते पुरुष ते जगाए पोतानुं
 वीर्य फोरवतुं ए प्रकारनो अर्थ ठे ते अर्थने प्रकाश करनां ए गा
 थानुं उत्तराद्ध आ प्रकारनुं ठे जे बीजावते आ कार्य थाय एवुं नथी
 माटे ते जगाए जे पोतानुं सर्व सामर्थ्य फोरवतुं माटे ए गाथा क
 चनथी पण तारा वांदित अर्थनी सिद्धि नथी. एटले गाथा क
 ननो अवलो अर्थ करीने चैत्यवासनुं स्थापन करे ठे ते नहीं थाय.

टीका:—एवंच समस्तपरोपन्यस्तोपपत्तिनिराकरणात् य
 तीनां जिनजवनजासनिषेधसिद्धौ स्वपक्षे साधनमभिधीयते॥
 जिनइहवासो मुनीना मयोग्यो, जायमानदेवद्रव्योपजोग-
 त्वात् प्रतिमापुरतो जक्तवितीर्णवलिग्रहणवत् ॥

अर्थ:—ए प्रकारे समस्त लींगधारी पुरुषोए चैत्यवास
 स्थापन कुयुक्तिउंथी कयुं हतुं तेनुं सिद्धांतने अनुसरति युक्तिअ
 वते खंरुन करवाथी यतिने जिनजवनमां निवास करवानो निषे
 सिद्ध थयो माटे पोताना पक्षमां पुष्टि आपनार न्याय शास्त्र अनुमा
 प्रयोगनुं साधन कहे ठे जे मुनिने जिनजवनमां निवास करवो ते
 अयोग्य ठे शायी जे देवद्रव्यनो उपजोग थाय ए हेतु माटे ॥ इ
 द्वांत ॥ जेम प्रतिमानी आगळ जक्तजने वलिदान मुक्यां होय एटले
 नैवेद्य मुक्यां होय ने तेनुं जेम ग्रहण करवुं मुनिने अयोग्य ठे, तेम
 जिनजवनमां निवास करवो ते अयोग्य ठे.

‘नैव दैवमाद्यौ नरनकारितं चैत्यं ददर्श, तत्र चतुर्विंशतिं जिनाम्नाम ‘जगच्चिंतामणि जगनाह०’
‘१११’ ‘यैव्याक्षिर्गत्य गत्रियामायाशोकतरोल्लस्य उच्यते । उत्तश्च धनदः शक्रदिक्पाखोऽर्हतो नन्दु
‘११२’ ‘नानाश्च या गतिनं प्रणम्येति देवानामश्रुणोत्—

‘‘तत्र त्रयः प्रगल्भीकृत्यः शोषितविग्रहाः । तावन्ति परं ये हि, तरन्तः पोतवन्म्वयम् ॥ १ ॥’’

तत्र त्रयः श्रीदो दध्या—

अननप्रान्नाशनये हि नन्दकः स्यादङ्गसाष्टयम् ।’’

‘‘नैव देवप्रण. किञ्चिद्-ज्ञाहाम विकसन्मुखः ॥ १ ॥

‘‘तत्र त्रयः श्रीदो दध्या पूर्णक. ययनं प्रकाशितम् ।

‘‘तत्र त्रयः श्रीदो दध्या पूर्णक. ययनं प्रकाशितम् ।

‘‘तत्र त्रयः श्रीदो दध्या पूर्णक. ययनं प्रकाशितम् ।

‘‘तत्र त्रयः श्रीदो दध्या पूर्णक. ययनं प्रकाशितम् ।

‘‘तत्र त्रयः श्रीदो दध्या पूर्णक. ययनं प्रकाशितम् ।

‘‘तत्र त्रयः श्रीदो दध्या पूर्णक. ययनं प्रकाशितम् ।

‘‘तत्र त्रयः श्रीदो दध्या पूर्णक. ययनं प्रकाशितम् ।

‘‘तत्र त्रयः श्रीदो दध्या पूर्णक. ययनं प्रकाशितम् ।

नयीः केमजे मुनिने योग्य एवी पण शुद्ध वसति आदिकने विषे ए
हेतुनुं रहेवापणुं होत तो ए हेतु अनेकांतिक केहेवात पण ते शुद्ध
निवासने विषे देवद्रव्यना उपजोगनुं लेशमात्र पण देखवापणुं नयी
माटे ए हेतु अनेकांतिक पण नयी एटले व्यञ्जिचारी नयी

टीकाः--नापि सत्प्रतिपक्षः प्रतिवक्षानुमानानामुक्तत्वाः

दिनां प्रागेव निरस्तत्वात् ॥ नापि बाधितविषयः प्रत्यक्षादिजि-
नपट्टतविषयत्वात् ॥ ननु प्रत्यक्षेणैव संप्रति जिनग्रहेवासदर्शनेन
चित्तघासस्य धर्मिणो मुख्ययोग्यतायाः साध्यधर्मस्य हेतुविषयस्य
बाधितत्वेन विषयापहारात्कथं न हेतु बाधितविषय इति चेन्न ॥
अर्थः--वळी ए हेतु सत्प्रतिपक्ष नयी केमजे प्रतिवादिनां
अनुमान जे शास्त्रोक्त चैत्यवास ठे तेनुं पूर्वे खंरुन कथुं माटे ए हेतु
हवावनार प्रतिपक्षीनो हेतु नयी माटे वळी ए हेतु बाधित विष
वाळोपण नयी केमजे प्रतिपक्षादि प्रमाणवरुं ए हेतुनो विषय ना
पांस्यो नयी माटे एटले प्रत्यक्ष जणाय ठे जे मुनि होय ते चैत्यम
रहेता नयी माटे ए प्रकारे पांच हेत्वाज्ञास एटले दोष ते आ हेतु
मां नयी माटे त्यां सळेनु कहेवाय प्रतिवादिना जे सर्व हेतु तें अ
सळेनु करी देखारुया माटे हवे लिंगधारी आशंका करे ठे जे अ
कालसां प्रत्यक्षपणे जे जिनजुवनमां साधुनो निवास देखाय ठे ते
करीने ते साधुना निवासरुपी जे धर्म तेने मुनिनी अयोग्यतारुपी जे
साध्य धर्मरुप देवद्रव्यनो उपजोग थाय ए रुपी जे हेतु तेनो विषय
जे अयोग्यता तेनुं बाधितपणुं थयुं तेणे करीने विषयनो अपहार थयो
एटले विषय नाश पांस्यो एटले अयोग्य हेतुनुं योग्यपणुं थयुं माटे

टीका:-इदानीं जिनाद्यासेवितत्वेन सिद्धांतोक्तत्वेन च
तीनां परगृहवसतिं व्यवस्थापयन् वस्तत्यक्रमाद्वारं वृत्तक
निरसितसिपुराह ॥

अर्थ:-इवे साधुने परघरमां निवास करवो केमजे जिन
रमात्मा आदिक पुरुषोए परघर वास कर्यो ठे ए हेतु माटे ने
आंतमां पण परघर वास करवानो कह्यो ठे, माटे साधुने परघर वा
करवो ए प्रकारे स्थापन करता सता वसति अक्रमा नामे द्वारे
काव्य वने निराकरण करता एटले वसति जे परघर तेमां साधुने
रहेतुं एवां जे सिंगधारीनां वचन तेनुं खंनन करता सता कहे ठे.

॥ मूलकाव्य ॥

साक्षाज्जिनैर्गणाधरैश्च निषेवितोक्तां, निःसंगताग्रिमपद
मुनिपुंगवानां ॥ शय्यातरोक्ति मनगारपदं च जानन्
विद्वेष्टि कः परगृहे वसतिं सकर्णः ॥ ८ ॥ चित्रोत्सर्गाप-
वादे यदिह शिवपुरीदृतज्ञूने निशीथे, प्रागुक्ताभूरिजेदा
ग्रहिगृहवसतीः कारणे पोथ पश्चात् ॥ श्रीसंस्कारादियु-
क्तेष्वग्निद्वितयतनाकारिणां संयतानां सर्वत्रागारिष्ठा-
न्नि न्ययामि ननु मतःस्यापि चैव्यं निवामः ॥ १७ ॥

टीका:-कर्मरूपं पुमान् परगृहं गृहिमन्त्रेण यमतिं निवाते
विद्वेष्टि अनुज्ञानं मान्मयांश्चक्रमानं निषेधनीतियायत् । मुनिपुंगव-

मुद्रादीनमनरा

॥ १ ॥

नमोऽस्मिन् तन्वेय गुणाय नमः
 नमोऽस्मिन् तन्वेय गुणाय नमः

१०५। निरूपयति, यद्वि-
३०६॥ वाच्यं, अतः नाम-

॥ ३ ॥ अथ ॥

ममनामसं वस्य न मयं विप्रो
निर्गोप्यमासु विररमनानामः,
विना अमो सोऽपि नानि,
अस्मिन्मना रन्वदयेन गद वयः

जमां साधुने एवा निवासनो आश्रय करवाणो कहेलो प्रतिकार
करेलो माटे शास्त्रमां कहेलो ने गृहस्थोए जोगवेलो ए वेपवनो कर्म
धारय समाप्त करवो. कये प्रकारे कहेलो ? तो साक्षात् प्रत्यक्ष पोते
कहेलो एटलो अर्थ ठे, कोणे कहेलो तो तीर्थंकर तथा गौतमस्वामी
आदि गणधरोए कहेलो चकारनो समुच्चय अर्थ करवो.

टीका:-तथाहि ॥ जगवान् श्रीमहावीरोवर्पाचतुर्मासकं
तिष्ठासुर्द्वयमानपाखंनिनामाश्रमं गतस्तत्कुलपतिना जगवत्
पितुवयस्येन सवहुमानमनुज्ञातस्तदुज्जमध्युवासेत्यादि श्रू-
यते तथाचावश्यकचूर्णिः ॥ ताहे सामी वासावासे उवांगएतं
चेव दूश्जांतग गांमं एइ॥ तत्ये गंमि उरुए वासावासंठिओत्ति॥
तथा ॥ ताहे सामी रायगिहूर्त तत्यवाहिरिगाए तंतुवायसावाए
एगंदिसिं अहापनिरूवंअवगहं अणुन्नवित्ता चिठइत्ति ॥

अर्थ:-परघर वास तीर्थंकर महाराजे कयों ठे ते कही रे
खामे ठे. जे जगवान श्रीमहावीर रवामी वर्षाचोमासु रहेवा इच्छ
तासता, दुख पामता पाखंनि तेमना आश्रममां गया. त्यारे जगवा
नना पितानो मित्र कुलपति तेणे बहुमानपूर्वक अनुज्ञा करी तां
तेनी पूर्ण शाळामां निवास कयों इत्यादि सांचळीए ठीप बळी
आवश्यक चूर्णिमां कह्युं ठे जे.

टीका:-तथा श्री सिंहागिरिसूरयोवैरमुनिंवसतिपाखं संस्था-
व्य वहिः संज्ञाभूमिं गता इतिचश्रूयते॥ तथाहि ॥ अन्नयात्रा

इदियुष्माए अहो, तिउतुगमिं रि देगु मा पमं ।
अह दिहो तो नीउ, जाय सपो यरिमकोन्मिमो ॥ १ ॥

ऽन्धियोपरि ज्ञाताधर्मक्यान्मूवोक्तः कूर्मषयदृष्टान्तः । तथा च तदुगाथे—
विमणसु इंदिआइ, रंनंता रागदोमनिम्मुका ।

पावंति निघुइसुहं, कुम्मु प नयंगददसुगं ॥ १ ॥

अवरं उ अणत्तपंरं—परा उ पावंति पावकम्भवमा ।

संसारनागरगया, गोमाउथगमिथकुम्मु प ॥ २ ॥

तप्पारि-याएरस्यो गद्दायो मृदन्नरीरे इदे गुष्ठेन्डियागुत्तेन्डियां कूर्मो यमतः । तो स्यसचरकीटका-
टाप्पियायिनो यरिनिर्गतां छुएभृगाछान्यां हष्टां, नीनां चतुष्पादीं ग्रीयां च करोटिमध्ये संगोप्य निश्चेष्टी
निर्जीराविव स्थिता । उम्भूकान्यामनमृच्छोन्नोत्ताटनाथः पातनपादपातादिजिरपि किञ्चिद्विप्रकर्तुमश-
क्यः । किञ्चिदूरं गत्वा रहोऽस्थीयत । अगुष्ठेन्डियथापद्यादंके पादं यावद्ग्रीयां कर्पस्ताज्यां सप्तपदाः
३५ । छिनीयस्त्वचराजः सुचिरं तथैव स्थितः तावथावक्षिष्यतां बहु स्थित्वा श्रान्तौ गतौ । ततः स
दिगययां कृत्वापत्य सप्तो इदे प्राष्ठः सुन्नी जातः ॥

पद्माङ्गोपककृन्मवत् पत्तेन्डियगोष्ठा मुखी स्यादित्थाद्युपनयः । तथा सुर्वेयामपीन्डियाणां प्रयुज्जनं
दत्तस्त्वचराजस्यभयमायान्दो द्विदिपं स्यात् । तत्र अचएन्डियं प्रदालं देवगुरुगुणधर्मदेदानाश्रयणादौ

अर्थः—ए हेतु माटे निःस्पृहने परधरमां रहेवुं ए निःसंग-
तानुं चिन्ह ठे केमजे निःसंगता ढांकेली नथी उधानी ठे ए हेतु
माटे ने कोइ पण माह्यो पुरुष पोताने आधिनि विज्जव ठेते परधर
प्रत्ये निवास करीने उपजीका करे ? न करे आ जगाए पद शब्द
अजहत् लिंगे ठे. माटे विशेषपना जेवुं स्त्री लींगपणुं न थयुं, नित्य
नपुंसकपद शब्द रह्यो.

टीकाः—किं कुर्वन् न विद्वेष्टीत्यत आह ॥ जानन् आगम
श्रवणेना ववुष्यमानः ॥ कांशय्यातर इत्युक्ति र्जाया तां ॥ सि-
द्धांतिहि शय्यातर इति ज्ञाया श्रूयते ॥ नचासौ साधूनां प-
रगृहवासं विनोपपद्यते ॥ तथाहि ॥ शय्यावसत्यायतिच्योदाना
चरति संसारपासावार मिति शय्यातर शब्दार्थः ॥

अर्थः—शुं करतो ठतो विद्वेष न करे एवी आ शंकाथी कहे
ठे जे आगमना श्रवणे करीने शय्यातर ए प्रकारनी उक्ति एटले
ज्ञाया तेने जाणतो ठतो सिद्धांतमां शय्यातर ए प्रकारनी ज्ञाया
संज्ञाय ठे, ते साधुने परधरमां निवास विना घटती नथी माटे
तेज कही देखामे ठे जे शय्या जे वसति एटले निवास तेनुं साधुने
आपवा थकी संसार समुद्रने तरे. तेने शय्यातर कहीए एमं श
य्यातर ..

टीका.

यस्तरति

परगृहवसतिं विना.

(२०८)

—१३ अथ श्री संपदहः ॥—

ठे माटे केम त्यां निवासनो नियम कयों तेनो उ
उत्तर आपे ठे.

टीका:—अजिहिता निशीथे प्रतिपादिता य
क्त्यादितंजवात्कंदर्पविकारायसत्प्रवृत्ति नीवृत्ति
तिरस्करणीकटाद्यंतर्जानरूपाचेष्टा ॥ यदाह ॥ जी
पवित्तिविणिवित्तिलक्षणं वर्युं सिज्जइ चिछाइ
जयणा णाइविविश्मि ॥

अर्थ:—जे साधुने गृहस्थना घरमां निवास कर
गीय सूत्रमां प्रतिपादन कर्युं ठे. ने तेमां छियादिकनो स
होप तो यतना करवानी कही ठे. ते यतना तेशुं ? तो क
आदि अस्तप्रवृत्तिनी नियुक्ती करवामां चतुर एवी चेष्टा य
नाम यतना कहीए पटसे छीयादिकनां रूपादिक न देख
चक नांखयो थयवा कनीत, सादनी, इत्यादिकनो वचे पन्न
वो जेयी ते न देखाय एम कर्युं ए प्रकारनी यतना करी
गृहस्थना घरमां निवास करयो पण चेत्यादिकमां न करवो.

टीका:—आणइ विविइमिनि ॥ आइयाआतोपदेशनीत्य
विपदिअय्येइप्रकाशनावादीत्यर्थः ॥ तत्कागिणां तदुच्यतानां ॥
यदाह ॥ ज्ञावंनि गायमाणा पदमं गायंनि रूपवन्निदं ॥ तद्विप
कनगविप्रमिशो तन्मानइ वंनि पागणो ॥ गामयणमनएमुं
हाले अन्नय विविमिशो रूपं मग्नाए ज्ञांगेसा आशरणे

सर्वेषां निश्चिन्ताः । एतादृशानि भूतानि तेषां भुक्तास्तुत्याऽनयः कृतकृत्यो मुनिं विषय्य जिनधर्ममा-
 त्मार्थं स्वार्थं यदी । मुनिस्तु बुद्धोपयोगिनः स्वात्मकार्यममाधयदिति ॥

नो विषयं सः एतन्निश्चयार्थो, बुद्धेर्निश्चयार्थान् स्मृतवीर्यावयः ।

परदेन्द्रियः सोऽपि मुनिर्बुद्धेऽनु—मध्यात्मधर्मं प्रकटीचकार ॥ १ ॥

उत्पन्नदित्तवर्तिनिर्गोप्येन्द्रियान् ब्रह्माख्यायामुपदेशायामादमन्यवृत्तायेकवि-
 त्तसंगेऽहो नरविदाजन्तं व्याख्यानम् ॥ ३०० ॥

तत्रोत्तरनिदानतन्त्रं ३०० व्याख्यानम् ॥

ऊच पुनर्गन्धर्वस्वरूपमेवाह—

ऊचान विषयः पादौ—नेत्रवामराग्र्यम् ।

गन्धर्वो निश्चिन्तित, मोदराजस्य हृदयः ॥ १ ॥

उच. समस्तस्मिन् दाने निदानमत्र पराभूतं निश्चिन्तितं त्रिदशमम् आत्मानमिच्छयापि नियमन्ति ।
 ३. विषयः कृत्वा ऊच एतेन (ताविति) मोदराजस्य हृदयः ॥

ऊच पुनर्गन्धर्वोऽहो नरः स आद्यम्—

एतन्मनुष्यान्मनो मन्त्रजनकविद्यानो निश्चिन्तितो, यथाहीनार्थो जानी । तन्निरी मुकुटारिक्तो नो

टीका:-नन्वेवं यतनावतां चैत्यवासेपि कोदोष इत्यत आह ॥
 ननु ॥ तुर्जदेशधारणेवा ॥ तेन नपुन नैववा मतइष्टः ॥ क्वापि
 उद्देशकादौ चेत्ये जिनगृहे निवासो ॥ निवास इत्युक्तयत्रयोज्यते ॥
 एतदुक्तं भवति ॥ यदिहि चैत्यवासो यतीनां क्वचिन्मतः स्या-
 तदा स्त्रीसंसक्त्यादियुक्तइव गृहे वसतां तत्रापि कांचिद्यतनां
 वृषान्नचेवं ॥ ततोऽवसीयते आगारिधाम्न्येव संयतानां वासो, न
 चैत्य इति तस्मान्न सकर्णेन तत्रविद्येयो विधेयइतिस्थितं ॥

अर्थ:-प्रतिवादिये तर्क क्यों जे ए प्रकारनी यतनावसाने
 चैत्यवासमां पण शो दोष ठे ? ते तर्कनुं समाधान कहे ठे के कोई
 उद्देशादिकने विषे चैत्यमां साधुने निवास करवो अज्जिमत्तज नयी
 एट्ठे कसो ज नयी. तु अब्बय जेवरुपी अर्थने विषे अथवा निश्चय
 रूपा अर्थने विषे ठे माटे चैत्यवास मान्य नयीज एट्ठो अर्थ ग्रहो
 निवास शब्दनी योजना वे पास करवी तणे करीने था प्रकारे ग्रह
 यपो जे साधुने चैत्यमा निवास करवानुं कोइ जगाए कसुंज नयी.
 साधुने गृहस्थना परमांज निवास करवो एम कसुं ठे जे जो कोइ
 जगांवे साधुने चैत्यवास करवानुं कसुं दोष तो जेम गृहस्थना परमां
 निवास करनारे स्त्रीयादिकनो संबंध थाय त्यां यतना करवी कही वे
 तेन चैत्यवासमां पण कांश्च यतना कहेत पण ते तो कही नयी.
 नाटे एन निश्चय करीए गीए जे गृहस्थना परमां निवास करना
 नुतिने विषे दोष न करवो एट्ठु सिद्धान्त थयुं ॥

टीका.-यतन संप्रवर्तयु निगमस्ये इत्यादिना धनरपस्त
 अनुना इत्याद्यनेन दयनीना परगृहस्थतिरूपं यज्ञाये परे-

पण चौरादिकनो उपद्रव बहुधा शास्त्रमां संजळाय ठे, वखी ते काखे
पण यतिने परघरनो आश्रय करवानुं शास्त्रमां कहुं ठे ए हेतु माटे ॥

टीका:-॥ यदाह ॥ बाहिरगामे बुत्था उज्जाणे वाणवसहि
पम्लेहा ॥ इहराज गहियजंना वसहीवाघायउडाहो ॥ सबेवि-
य हिंमंता वसहिं मगंति जहउ समुयाणं ॥ लझे संकलियनिवे-
यणं तु तत्थेवउ नियाहे ॥

अर्थ:-आवी गयो ठे.

टीका:-॥ तथा वृषजकल्पनया स्थापिते ग्रामादौ यतीनां
वसतिगवेपण चिंतायामुक्त यथा, नयराइएसु धिप्पइ वसही
पुवामुहं ठविय वसहं ॥ वासकनीइ निविठे वीकय अगंमिका-
पयं ॥ सिंगरकौमे कलहोछाणं पुण नत्थि होइ चळणेषु ॥ अहि-
छाणे पुट्टरोगो, पुठ्ठंमिय फेरुणं जाण ॥ मुहमूळंमिय चारंस्तिरेय क-
कुहेय पूयसकारे ॥ खंधे पढीइजरो पुठ्ठंमिय धायथो वसहो ॥

अर्थ:-अर्थ पाधरो ठे.

टीका:-नचैवं विधावसतिग्रामादिमध्यमंतरेण संज्ञवति ॥
उद्यानवासएवच तदानी मज्जिमते प्रतिपदमुक्तन्यायेन ग्रामाद्यं-
तर्वसतिनिरूपणानोपपद्येत ॥ एवचं तदानीमपि परगृहवसतेर्यती-
नां जायान्नप्रथमपक्ष ॥

विश्वगुप्तं सत्यं न हि । योऽन्नादिभक्षः सन् । दृष्टव्यं यत्तु ।
 नानाविधं न हि विना अन्नं गच्छति । विना इति न पुरं नन्दति ॥

— ११३५२३ —

स्थानुवृक्षा किंवा कांडे, ज्ञानवृक्षोदयसंस्थाने ।

पदीयः स्वप्रकारोऽपि नैतत्पूज्योदिक यथा ॥ ३ ॥

॥ १० ॥ अथ सिद्धयस्तद्विज्ञानस्योद्विग्नस्य स्वभावाद्यं क्रियामपेक्षते, तदर्थमेवावश्यक-

अथ क्विदानिष्यादनमनुनाह—

गुणवद्गुणार्थं - नित्यमृत्युव मन्त्रिया ।

आन न सातदंशव—महातं अनंयदनि ॥ ४ ॥

॥ १ ॥

वा निवासनी प्राप्ति न थाय. त्वारे शास्त्रमां कहेली यतनां करीने
मां निवास करवो पण ते विनानुं बीजुं. समाधान न हतु तेमज
प्रा. कालमां पण तेज प्रकारनो आश्रय करो केम जे ए न्याय तो
। काले ने आकाले सरखो ठे ए प्रकारे शास्त्रमां कही एवी यतनाने
रता. एवा मुनीयोने स्त्रीयादिकना संबंध सहित एवा पण निवास-
मां रहेतां तेमने ब्रह्मचर्यनी अगुप्तिआदि दोष नही थाय ए प्रकारे
अंगधारीए जे परधरमां निवास करनारने दोष देखामया हता तेनुं
करुन कयुं.

टीका:—यद्यपि तात्पर्यवृत्त्या चैत्यवासप्रसाधनार्थे एकामूल-
गुणेषु मित्यवष्टंजेन स्त्रीसंसक्ताधार्मिक वसत्योः संजवे आधाकः
स्मिकमेव वसतिग्रहणमुपपादितं तदप्यनवगतजिनमत तत्त्वस्य
जवतो वचः ॥ नह्यत्र सामान्यस्त्रीसंसक्तवसत्यपक्षयाऽधार्मिक
वसत्युपादानमुदितं किंतु तरुणयोपित् संसक्ति मरुसत्यपेक्षयेति
बोद्धव्यं ॥

अर्थ:—जे चैत्यवासनी सिद्धि करवानी तात्पर्य वृत्तिए करीने
तसे तमारे जे ते प्रकारे चैत्यवास सिद्ध करवो एवा अग्निप्रायथी
का मूलगुणे ॥ ए गायानुं आखंवन करीने एकर तो स्त्रीना संबंध
सहित निवास ठे ने बीजा आधाकर्मिक निवास ठे तेमां आधाक-
र्मिक निवासनुं ग्रहण करवुं एवुं जे तमे प्रतिपादन कयुं ते तमारुं
जन मतना . तेथी एवुं वचन कहो ठो ॥ केम
ए जगाए साम सहित निवासनी अपेक्षाए
आधाकर्मिक कांड कयुं नथी ए तो जवान

જવાન સ્ત્રીશ્રોના સંવંધ સહિત નિવાસને આધાકર્મિકનિવાસ એ
 વેની પ્રાપ્તિ થયે સતે આધાકર્મિક નિવાસનું મહણ કરવું ॥ એ
 વચન ચૈત્યવાસનો નિપેદ કરે છે ॥ ને જો એમ ન હોય તો આધા-
 કર્માદિ દોષ રહિત નવાસનિ પ્રાપ્તિ થયે ઠતે જે આધાકર્મિક નિ-
 વાસનું મહણ કરવું કહ્યું તે ન કહેત ॥ વઢી સ્ત્રીશ્રોના સંવંધ સહિત
 નિવાસ ને આધાકર્મિક નિવાસ તે વેની પેઠે જવાન સ્ત્રીશ્રોના સંવંધ
 સહિત નિવાસ ને ચૈત્યવાસ એ વેમાંથી એકનો નિર્ધાર કારણ ઠતે
 પણ કોઈ આગમમાં પ્રતિપાદન કર્યો નથી.

ટીકા:-યથાપિ પ્રામાયંતર્વસંઙ્ગિરિત્યાદિનાઽધુના જિનગૃહ
 વાસસ્યા સ્મીચીનતાપાદનં તદપ્યજ્ઞાનવિજૃંભિતં ॥ જવદન્નિમત
 જિનસદનવાસપદ્ધેપ્યધિકતરવિવક્ષિતદોષસજ્ઞાવાત્ ॥

અર્થ:-વઢી જે તમે પ્રામાદિકના માંહી વસતાને ॥ એ વ-
 ચનથી ચારંજીને હાલમાં જિન ઘરવાસ કરવો એ ઠીક છે એ પ્રકારે
 કહ્યું તે પણ તમારા અજ્ઞાનનું પ્રકાશપણું છે. કેમજે તમે માન્યો જે
 ચૈત્યવાસ તે પદમાં પણ યાગઢ અમે કહીશું એવા અતિશય અધિક
 વોયનું વિચિત્રાનપણું છે માટે ॥

ટીકા:-તયાદિ પ્રત્યહં જગત્પુરતઃ શૃંગાર સાર ગાયન્નૃસ્ય
 દ્વારાંગનાં ગન્તંગા પાંગ નિરીક્ષણ સ્તનતટાચ સ્ત્રીકનાદિના તથા
 વસતામિદાર્થી તનમુનીનાંકયં સાતિરેકા મન્મથ વિકારાંગારાન
 વીધેત્ ॥ તતથ્વેદ મુપસ્યિતં યત્રોત્તમોઃસમોદોઃ પરિહારઃ
 તાદૃશઃ ॥ નેકઃપરંપુષ્પકલ્પ સ્તાદૃશાય વિચારણે ॥

टीका:-नच वक्तव्यं गृहिगृहाणां संकीर्णत्वाद्यतनात्
नोक्तदोषमोषःकर्तुंशक्यत इति प्रमाणयुक्तस्यैव गृहिमां
प्रायेण यत्प्राश्रयणीयत्वेनाभिधानात् ॥ तत्रंचोक्तदोष
रस्य सुशकत्वात् ॥ अतएव गृहिणा सकलगृहसम
यतीनां तस्यान्यस्य वा दोर्मनस्यचिरासाय मित्तावप्रहा
सूत्रे प्रत्यपादि ॥

अर्थ:-बळी तमारे एम न कहेवुं जे गृहस्थनां घर
होय माटे तेमां यतना करे तो पण पूर्वे कहेला दोषनो
करवाने समर्थ न थवाय ॥ केम जे बहुधाए प्रमाणयुक्त
गृहस्थनुं घर साधुने आश्रय करवा योग्य ठे, एम शास्त्रमां
पणुं ठे माटे तेमां तमारा कहेला दोषनो परिहारसुखेथी थ
ठे ॥ एज कारण माटे गृहस्थ पोतानुं समस्त अर्पण करे
यतिने परिमाण युक्त एवाज अवग्रहने विप्रे रहेवुं केम जे
स्थने अथवा वीजा कोशने ए स्थान संबंधी मनमां मातुं चिं
थाय माटे ए प्रकारे सूत्रमां प्रतिपादन करुं ठे.

टीका:-॥ यदुक्तं ॥ एवं ह्यवि जं जोगं तदेयं जज्ञणि
यज्ञणि ॥ चुह्वीखटाय ममं, सेसमणुनाय तुज्ज मण ॥ अ
एवि सबंमि, उग्गाहे घरसामिणो ॥ तद्वावि सीमं विंदति, स
तत्पियकारिणो ॥ जाणठया जायणधोचणठा, दुज्जठया अ
हेउयं च, मिउगहं चैव अणिदयंति, मासो व अदं
करिउमन्नुति ॥

योने जगवतनी आशातनानुं कारणपणुं ठे ए हेतु माटे ने ते ये
पण आशातनाने अनंत जवत्रमण रुपी रोगनी वृद्धि यवानुं
एपणुं ठे माटे अपथ्य जोजन तुल्य ठे कोई प्रकारे आधार्क
एवा पण निवासने विषे वसतुं पण जिनघरमां तो निवास कर
नहि ए प्रकारे निरुद्धार ययो.

टीकाः—तस्मादुक्तन्यायेन यतीनां परगृहवासस्य तदा
मिवेदानीमपि दोषान्नावात्समीचीनं यतीनां परगृहवासो
पपन्नः अनेकदोषदुष्टत्वात् प्राणातिपातवदिति साधनप्रयोगो
पि अपरोक्षित उक्तानेकदोषनिरासासिद्धत्वादसिद्धः प्रति
पादितो जवति, स्वपक्षसाधनं तु यतीनां परगृहवासो विधेय
निःसंगतानिर्व्यञ्जकत्वात् शुद्धोऽवमहणवदिति ॥ तदेवं य
तीनां चेत्परित्यागेन परगृहवसतिरेव श्रेयसी ने तरेति वृ
क्ष्यार्थः ॥ ए ॥

अर्थः—ते हेतु माटे अमारा कहेसा न्याये करीने प
परपर निवास करवामां ते काक्षे जेम दोष न हतो तेमज आ
खमां पण दोष नयी. माटे परघर निवास करवो ते ठीक ठे ने
जे अनुमान प्रयोग कयों हतो जे यतिने परघर निवास करवो
अपठिन ठे, अनेक दोषे करीने दुष्ट ठे ए हेतु माटे प्राणातिपा
पठे एवो जे अनुमान प्रयोग ते पण र्गी पक्षयो एद्वेद्वयं ग
केम जे अने कथा जे अनेक दोष तनुं निकारण न यनुं. माटे
सिद्ध प्रतिपादन कयों ठे, ह्वे अमारा पक्षमां तो अनुमान सा
आ दक्षानुं ठे, जे यतिने परघर निवास करवो ॥ निःसंगप

इत्याद्यध्यात्मस्वरूपं श्रीगुरुमुखाच्छ्रुत्वा प्रबुधः कुरुदत्तः प्रव्रज्यां जग्राह । श्रुतं चाधीत्यान्यदा एकाकि-
विहारप्रतिमां प्रतिपदे । सोऽथैकदा विहरन् साकेतनगरान्तिके तुर्यपौरुष्यां धैर्यमन्दरः प्रतिमया
तस्यां, तदा चौराः पुतश्चन ग्रामाज्जोधनं हत्वा तस्य मुनेः पार्श्वस्थेनाध्यना ययुः । अथ साधुपार्श्वं गोध-
नान्येपका अप्यन्येयुः, तत्र ते द्वां मार्गौ दृष्ट्वा इति तं मुनिं पप्रवुः—“हे साधो ! सगोधनाधौराः केन
पया जग्मुः ?” तच्छ्रुत्वाऽपि मुनिस्तेषां न किञ्चिदुत्तरं ददौ । यतः—

मुखजं वागनुच्चारं मौनमेकेन्द्रियेष्वपि । पुण्ड्रेष्वप्रवृत्तिस्तु योगिनां मौनमुत्तमम् ॥ १ ॥
वागनुच्चारं वचनाप्रदापरूपं मौनं मुखजं सुप्रापं, तत् एकेन्द्रियेष्वप्यस्ति, तन्मौनं मोक्षसाधकं नास्ति,
पुण्ड्रेषु अप्रवृत्तिः रम्यारम्यतयाऽव्यापकत्वं मौनमुत्तमं प्रशस्यम् । स्वरूपखीनः स कुरुदत्तमुनिः कथं
मावयं वाक्यं सत्यमपि जहपति ? यतः ‘न सत्यमपि ज्ञापेत् परपीमाकरं वचः’ ततस्ते चौराः कुपिता
वारिभिन्नां मृत्तिकाभादाय ते द्रुष्टचेतसः तस्य मुनेः मौखी पाखीं ववन्धुः, तत्र क्रोधविह्वलास्ते चिन्ता-
ज्ञागान् दिष्ट्वा ययुः, तैर्ज्यवन्मौखिरपि मुनिः हृद्येवमचिन्तयत्—

सह कलेवर ! खेदमचिन्तयन्, स्ववशता हि पुनस्तव दुर्लभा ।
बहुतरं च सहिष्यसि जीव हे, परवशो न च तत्र गुणोऽस्ति ते ॥ १ ॥
इति ध्यायन् यतिर्न हि मौखिं मनश्चाकम्पयत् । तमुपसर्गं सहित्वा परलोकमसाधयत् ।

પરેણ તદપ્યપાસ્તં મંતવ્યં ॥ કેષાંચિદ્ગૃહિણાં નિર્ધનત્વાદિના
સાંપ્રતં યતિચિંતાઘવિધાનેપ્યન્યેષાં તથોપલંબાત્ ॥

અર્થ:-આ જગાણ દીકાનું વિરોધી એવું જે દ્રવ્ય છે એમ જે
વિશેષણ દીધું તેમાં આ તાત્પર્ય છે જે તમે યતિને ધનનો અંગિકાર
દીકાનો વિરોધી છે માટે તેનો નિવેધ સર્વથા સિદ્ધ કર્યો એ કરીને
તમે એમ જે કહ્યું હતું જે શાસ્ત્રમાં સાધુને ધન રાખવાનો નિવેધ
કર્યો છે. તો પણ इत्याદી આરંભીને શ્રાવક યતીની ચિંતાવિ કરતા
નથી ત્યાં મુખી જે ધનનું અંગિકાર કર્યું સિદ્ધ કર્યું હતું આ કાષ્ઠના
યતિને તે સર્વનું સંસ્કૃત થયું એમ માન્યું કેમ જે કેટલાક અદ્વૈતો
નિર્ધનપણું છે તેણે કરીને દુઃખમાં યતિની ચિંતાવિકને કરી શકતા
નથી પણ બીજા કેટલાક અદ્વૈતો સાધુની ચિંતાવિકને કરી શકે
પણ તેમણે જે પણ હેતુ માટે ॥

ટીકા:-॥ તથાદિ દૃશ્યંતણવાયાપિ કેચિત્તુવારાશયા મ્ના-
નાઘર્યાપાં નિરવગ્રહા નિમદ્ગુરસ્સરં પથ્યોપધાવિ વાનેનય-
નાનાં સંયમશરીરોપદ્યુતં વિદધાનાપાગ્રસ્ય દ્રવિણવિદ્વારમાઃ
આદમાઃ ॥ નનામૈવ પપોતં, કિં સિદ્ધાંત નિષિદ્ધનાનયં સાયં-
મુક્તેન વિનવરિદ્ધેણ ॥

અર્થ:-જે દેવાને છે તે આ કાષ્ઠમાં પણ કેટલાક ઠાણ
વિદ્વાદા શ્રાવક દેવાય છે કે જે મ્નાનાદિક અવસ્થાને નિ થા-
દ્વૈતરૂપિ અતિમદ્ પૂરંદ પણ યોગ્ય આદિકનું જે તે કે
હવેને સાધુનું સંયમન જે શરીર તેનો અપદ્યુત કરે છે પરંતુ મા-

पिनभरमध्यवसायादिविप्रोपयुक्तं चिन्तयेत्, ययुः—शरीरम् अप्रवद्भुरं चङ्गशीलं चानुध्यायेत् ।
शुचीन्यप्यशुचीकर्तुं, समयेऽशुचिसंज्ञे । देहे जलादिना शौचं, प्रमो मूढस्य दारुणः ॥ २ ॥

मूढस्य अज्ञस्य यथार्थोपयोगरहितस्य देहे—इन्द्रियायतने जलादिना—नीरमृत्तिकादिसंयोगेन शौचं
प्रमः श्रोत्रियादीनां दारुणः—अयकृत् । कथं ज्ञते देहे ? शुचीन्यपि—कर्पूरादीन्यपि अशुचीकर्तुं—मखिनी-
कर्तुं ममर्थे देहमज्ञानमखयजविशेषनादयोऽप्यशुचीभवन्ति । पुनः अशुचिसंज्ञे अशुचि-आर्तवं रक्तं
पितुः शुक्लं (च) तेनोत्पत्तिर्यस्य स तस्मिन् । उक्तं च—

मुक्क पिण्डो मातए सोणियं तदुज्जयं पि संमणं । तप्पढमाए जीयो आहारो तत्थ लप्पन्नो ॥ १ ॥
अतोऽस्मिंरऽप्यधिचे औपाधिकेऽज्जनवकर्मवन्धकारणे ङ्ख्यजावाधिकरणे कः संस्कारः ? अतस्तन्नि-
वाय स्वरूप आत्मनः पावित्र्यं कार्यम्, तदुपदिशति—

यः स्नात्वा समताकुण्ठे, हित्वा कदमल्लजं मलम् ।

पुनर्न याति माखिन्यं, सोऽन्तरात्मा परः शुचिः ॥ १ ॥

इत्यादिश्रीवीरपूज्यप्रमादात् स धर्मज्ञ आसीत् । एकदा स प्रवहणवाणिज्यं कुर्वन् पिङ्गुपुरे समा-
गात् । तत्पुरायामी कोऽपि वणिक् तस्मै स्वपुत्रीं ददौ । तां जातगतां प्रतिगृह्य स्वदेशं प्रस्थितः । अथ
प्रवहणमये मा गर्नं प्रवृत्तवती । तस्यात्मजस्य समुत्पन्न इति नाम स्थापितम् । हेमेण इन्द्रो गृहमा-
गात् । स पुत्रो यौवनं प्राप । तस्य पितृन्यां रूपवतीकन्यापाणिप्रदणं कारितम् । तथा सह क्रीना-

म एव च विप्रोची वल्गुध्रीगर्ददुष्पपरमागमं योमनी तत्र चरद्वयः स्वरविशेकेन परजायविजायान्यां
तिष्ठन् परमास्वरुपापका स्थादित्युक्तम् ।

आचार्ये उदाहरणं येदन्—

वशादा जिनरागुपमुक्तः धमएवडाहोउजनि । म एकदा धर्मधोयगुरोः पार्श्वे धर्ममश्रुणोत् । तथाहि—
यथा योपे. कृतं मुद्धं, स्वामिन्यवोपचर्चने । मुक्तामन्यविशेकेन, कर्मरुद्धधोर्जितं तथा ॥ १ ॥

यथा योपे. मुज्जटः कृतं मुद्धं नृपे उपचर्चने अयं नृपो जिनः अयं पराजित इत्युक्तिर्वोके जयति
यथा मुद्धं आत्मनि अविशेकेन छानंदनेन कर्मरुद्धस्य उर्जितं मायायमुपचर्च्यते उपचारः क्रियते ।
यथा योपे. पंदराहिरक्तः कामजोगेन्यः स नहाग्ना वनमग्रदीत् । गुरोः प्रसादात्स श्रुताग्नेनिधि-
पारित एवाहित्विद्वारास्यं प्रतिभां प्रपन्नवान् । अन्यदा स मुनिनिम्नमिमदेशेषु विहरन् शरत्कावे
यथा योपे. निरा प्रतिमया तस्यां । तत्र सूचीमानवदनाः महद्यशो दंशाः कोमये तस्य शरीरे विद्यम्य
यथा योपे. निरन्तरविउष्टंदरानतत्परलंदंशः स्वपुंवल्लोऽपि स मुनिर्जोह्वर्ष इयायतो । दनासु तेषु
यथा योपे. दनाऽमीन् तदापि दान्तिन्दनः स ता त्रिक्रिदामाम, न तु तान्ममानं, दय्यो च—“दंशो-
वाऽन्तो एवता मम कियदी ? इतोऽप्यनन्तगुहिरा नरंकेषु मा मोद्रा । यतः—

ररमाधर्मेदोन्वला, मियोऽन्ताः देवजानया ।
तारकणो एवता वहुं, चार्दन्ने हानिनाऽपि न ॥ १ ॥

गमनुं थापन कर्तुं ते पण ते तमारुं विंगधारीनुं इवितने
करनार नथी, केम जे ए आगमनो तो बीजो अर्थ ठे, पण स
गृहस्थनो परिग्रह करवो एम सिद्ध करनार 'जाज्जसिद्धि' ए
गम वचनयी तारे शुं सिद्ध करनार ठे तो ए के गणधरादिकना
तेमने बीजा गणधरादिकना शिष्य तेमनो परिग्रह करवा वि
भागम वचननो अर्थ ठे.

टीका:—तथाहि ॥ या काचिद्यस्य गणधरशिष्यप्रतिशिष्यादेः
स्थितिः प्रतिक्रमण वंदनादौ न्यूनाधिककमाश्रमणदानादि
लक्षणा समाचारी याच यस्य संततिगुरुपरंपर्येणावाचनादिना
विषयः संप्रदायः याच पूर्वपुरुषकृता गणधरादिप्रवर्तिता मर्यादा
गच्छव्यवस्था तामनति कामन्ननंतसंसारिको न भवतीति ॥

अर्थ:—तेज स्पष्ट करी देखाने ठे के जे जे कोइ जे गणधर
॥ शिष्य प्रतिशिष्य आदिकनी स्थिति एटले प्रतिक्रमण वंदन
हने विषे न्यून तथा अधिक खामणां देवां इत्यादि लक्षण
री ठे, तथा जेनी जे संतति एटले गुरु परंपराये आशेषवत्
; देवाने विषे संप्रदाय ठे. वळी जे पूर्व पुरुष करेली ते गणधर
...देके प्रवर्त्तावळी मर्यादा एटले गणधरनी व्यवस्था तेनुं उद्भव
नथी करता ते अनंत संसारी नथी यत्ता.

टीका:—अथाहि गणधरशिष्यादीनां स्वस्वगुरुप्रदर्शित
सिद्ध्यतिक्रमेऽनंतसंसारितापत्त्या प्रतिनियतगणधरशिष्य
इत्येवमवस्थायते ॥ श्रावकाणां तु सर्वधार्मिकगणेशविज्ञान

વાન નક્તિનું પ્રતિપાદન કર્યું, તે તો તેમના ઉપકારનું સહજપણું નથી માટે કહ્યું છે. પણ તેનો અંગિકાર કરવા વિષે નથી કહ્યું.

ટીકા:-યદપિ સમ્યક્તદીક્ષાવસરે શ્રાદ્ધાનાં ગુરોરાત્મસર્વ-
સ્વસમર્પણેન પરિગ્રહસમર્થનં તદપિ ન શોજનં ॥ તથાહિ ॥
કોયં પરિગ્રહઃ ॥ કિમુપાસ્યોપાસકસંવંધઃ, શ્રાદ્ધો પ્રતિનિયતા
જ્ઞાવ્યવ્યવસ્થાવિષયતયા નિયમનં ॥ તત્રાદ્યપદો સિદ્ધસાધનં ॥
એવંવિધપરિગ્રહવિષયતાયાઃ સાધુશ્રાદ્ધાનામસ્માકમપ્યનુમતત્વાત્ ॥

અર્થ:-બલી જે તમે સમક્ત દીક્ષાને અવસરે શ્રાવકને પો-
તાના ગુરુને સર્વસ્વ અર્પણ કરવું તેણે કરીને પરિગ્રહ કરવાનું પ્રતિ-
પાદન કર્યું તે પણ શોજનું નથી, તે કહી દેલાને છે એ પરિગ્રહ તે
કયો ? ॥ શું ઉપાસ્ય ઉપાસક સંવંધ રૂપી છે, કે નિયમ પૂર્વક
જે શ્રાજ્ઞાવ્યવ્યવસ્થા છે તેણે કરીને નિયમ કરવો એ છે. તેમાં પ્રથ-
મનો પદ્ધતિ જે ઉપાસ્ય ઉપાસક સંવંધ તે તો ઘટતો નથી; કેમ જે
તેમાં તો સિદ્ધ સાધન દોષ આવે છે જે એ પ્રકારનો પરિગ્રહ તો સાં-
ધુને તથા શ્રાવકને તથા હમારે પણ માન્ય છે એ હેતુ માટે ॥

ટીકા:-અથદ્વિતીયઃ ॥ તત્ર ॥ શ્રાજ્ઞાવ્યવ્યવસ્થાયાઃ પ્ર-
વિવ્રજિપૂત્રવ્રજિતદ્વિવિષયતયે વાગમેદર્શનાત્ ॥ તથાહિ ॥
કલ્પવ્યવહારોક્તાદિ ગવ્યવસ્યેવ મુપલબ્યતે ॥ યઃ પ્રવિવ્રજિપુ સા-
માયિકાદિપાઠપ્રવૃત્તઃ સત્રીણિ વર્ષાણિ યાવત્ પૂર્વાચાર્યસ્ય સ-
મ્યક્તવાતુરેવ જવતિ ॥

ન્યેવતાનિયમાચાર્ય મિચ્છંતિ, તસ્યાસોદદા
 જવંતીલન પત્યસ્યાયં વિધિઃ ॥

અર્થ:-જેણે પ્રવજ્યા મૂકી છે તે પણ વે
 સા રૂપી તે રજોહરણ વિના કેવલ સાધુવેપનો ધર
 વજાવ પૂર્વાચાર્યનોજ છે. ને તેણે મુંઠન કરેલા અથ
 કરેલા કેવલ પ્રતિવોધનેજ પમાડ્યા તે સર્વેતો જે અ
 નેજ એ આપે તે તેનાજ એ કહેવાય વિધિ છે તેજે
 હોય તેનોજ એ વિધિ છે.

ટીકા:-સાપત્યસ્યત્વડપત્યાન્યપિ પૂર્વાચાર્યસ્યૈવ ॥
 સારુવી જાજીવં પુઠ્ઠાયરિયરિસ્ત જૈય પઠાવે ॥ અહ્વા
 દો ઇઠાએ જસ્ત સોદેહ ॥ ગૃહસ્થઃપુનર્દિવિધો મુંઠિતઃ સ
 સ ચદ્ધિવિધોપિ પૂર્વાચાર્યસ્ય ॥ યાનિચ તેનોત્પ્રવજનાનંત
 ત્રયાચ્યંતરે વોધયિત્વા મુંઠીકૃતાનિ તાન્યપીતિ ॥ આહ્વ
 પુણગિહ્ત્યમુંઠો અહ્વ અમુંઠોઝ તિત્રિ વરિસાણાઆરેણં ધ
 સયંચ પુઠ્ઠાયરિયસથે ॥

અર્થ:-તે જે શિષ્ય પરિવાર સહિત છે તેને તો પોતાના શિ
 છે તે પણ પૂર્વાચાર્યનાજ છે; જે માટે તે કહ્યું છે જે ગૃહસ્થ પણ વ
 વે પ્રકારનો છે એક તો મુંઠિતને વોજો શિલા સહિત તે વે પ્રકાર
 છે તે પણ પૂર્વાચાર્યનોજ છે ને જે તેણે પ્રવજ્યા મૂક્યા પઠી ત્રણ વ
 માં વોધ પમાનીને મુંઠન કર્યો છે તે પણ પૂર્વાચાર્યનાજ છે તે કહ્યું છે જે.

न होय ए हेतु माटे ॥ ने जो एम न कहीए तो समक्ति प्राप्ति
नीः सिद्धि न थाय ए हेतु माटे ॥

टीकाः—तदुक्तं ॥ काजक्तिस्तस्य येनात्मा सर्वथा न हि बु-
ज्यते ॥ अजक्तेः कार्यमेवाहु, रंशेनाप्यनियोजनं ॥ न चैवंगुणे-
पि तदनुमत्यादिना तज्जताधिकरणप्रसंगः ॥ ममकारविरहित-
त्वेन तस्य जगवदाज्ञयैव प्रवर्त्तमानस्य तदज्ञावात् ॥

अर्थः—जेनो जक्ति ए करीने आत्मा सर्वथा न जोनाय ते
ते पुरुषनी ए जक्ति सारी न कहेवाय केम जे अंश मात्र पण जेने
जोनावबुं तेतो अजक्तिनुं कार्य ठे. एटले गुरुने आत्मानुं समर्पण
करबुं ते गुरु साथे पोतानो आत्मा जोरुश ने जो आत्मा अंश मात्र
पण न जोनाय ए जक्ति न कहेवाय. ने वळी एम पण आशंका न
करवी जे गुरुने पण तेनी अनुमोदना आदिके करीने तेमां रखां जे
अधिकरण तेनो प्रसंग गुरुने पण थाय; केम जे ते गुरुने ममता-
रहितपणे जगवंतनी आज्ञाए करीनेज प्रवृत्तपणुं ठे, माटे ते अधि-
करणनी प्राप्ति नथी.

टीकाः—यदुक्तं ॥ गुरुणो विना हि गणं, ममत्तरहियस्स एव
वत्थुंमि ॥ तद्वत्तावमुद्धेतुं, आणाइ पयट्टमाणस्स ॥ एतेन अ-
ज्ञानगुण्येन दानोपदेशादिना गुरोर्पद्माद्दस्वीकारसमर्थनं, तद-
प्यसंगतमेव ॥ स्वीकारमंतरणेव ज्ञायानुरूप्येण धम्मं वृत्त्यर्थं
गुरोस्तेषु सद्भिषयदानाद्युपदेशप्रवृत्तेः ॥ यदुक्तं ॥ नाज्जणपत्त-
वत्तावं, जह्द होइ इमस्स धम्मवृत्तिं ॥ दाणाज्जवत्साउ, अणेषा त-
द्वत्तमज्जह्द ॥

ચૈત્યસ્વીકારેહિ યતીનાં તચ્ચિતનં સકલમનુષ્ટેયં તસ્યચારંત
પવત્તયા ડ્રવ્યસ્તવત્વેન યતીનાં નિવારણાત્ ॥ તદધિક્ય
સ્થાનકજાવસ્તવનિષ્ઠત્વાતેપાં ॥ તદશક્તસ્યચ ડ્રવ્યસ્ત
ધિકારાન્નિધાનાત્ ॥

અર્થ:-બહી ચૈત્ય કેતાં જિનમંદિર તેનો સ્વીકાર એટલે
તાનું કરી રાખવું તે પણ અતિ નિંદ્ય છે. તેમાં તુ શબ્દ જે છે તે
થમદ્વાર થકી થા દ્વારનો ખેદ કહે છે. ને સાધુને નિરંતર સમ
ચૈત્યના કામકાજની ચિંતા કરવી તથા તે ચૈત્યના ડ્રવ્યનો ઉપયોગ
કરવો રૂપાદિકે કરીને લોકમાં અતિ નિંદ્યપણું છે. ને તેથી મુનિ
મત્વપતિપણું હોય એ વાત કહી છે જે જો ચૈત્યનો થંકારણ કરે
નિશ્ચે સાધુને તે ચૈત્યનું ચિંતન આદિ સકલ કરવા યોગ્ય કાર્ય તે
આરંજનો દોષ આવે એ હેતુ માટે ને એ ડ્રવ્યસ્તવ કહેવાય એ
માટે યતિને એનું નિવારણ કર્યું છે કેમ જે એ ડ્રવ્યસ્તવ કરતાં અધિક
ગુણસ્થાનક જે જાવસ્તવ તેને વિષે તે મુનિને રહેવાપણું છે માટે
જે જાવસ્તવ કરવાને અશક્ત છે એટલે અસમર્થ છે તેને ડ્રવ્યસ્તવ
કરવાનો અધિકાર છે એમ કહ્યું છે.

ટીકા:-જાવચ્છણ મુગ્ધવિહારિયા ઝ દવ્વચ્છણં તુ જિણપૂઆ॥
જાવચ્છણાઝજ્જો,હવિજ્ઞાદવ્વણુ જુજ્જો॥તચ્ચિતનેનુ યતીનાં જાવ
સ્તવાજાવપ્રસંગાત્ ॥ ડ્રવ્યસ્તવસ્યચ પદ્ધત્તીવનિકાયવિરોધિ
ત્વેન તતોન્યૂનતરત્વાત્ ॥ તત્સંયમસ્યૈવચ પૂર્ણસ્ય જગવતા
મત્તિમત્ત્વાત્ ॥

निस्साण ॥ अहवावि अज्जावइरंतो सेवंतीअकरणिज्जां ॥ ओहावणं
 परोसिं सत्तिथ्यओब्जावणं च वच्छल्लं, न गणितिं गणेमाणा पुब्बु-
 च्चियपुष्फमहिमं च ॥ गणेमाणन्ति आलंबनानिगणयंतः इत्यहो
 अविवेकसेकः सातिरेकः प्रव्रजितानामपि यदेवमंकुरयति महारं
 भञ्जमीरुद्धान् ॥ चइण्ण घरावासं आरंज्ज परिग्गहेसु वटंती ॥
 जं सन्नाजेणं एयं अविवेयसामत्थं ॥ सन्नाजेणन्ति देवायर्थं
 भेतवित्तिनामजेदेन ॥ मंसनिविच्चिकाजं सेवइ दंतिक्खयन्ति ध-
 णिजेया ॥ इय चइज्जणारंजं परववएसा कुणइ वालो ॥ अथ, चोएइ
 चेइयाणं खित्तहिरन्नाइ गामगोणाइ ॥ लगंतस्सत्त मुणिणो तिगरण
 सुद्धी कहनु जवे ॥ इत्यादिना चैत्यक्षेत्रादिचिंतां विदधतो यते
 स्त्रिकरणशुद्धिं दूषयतः पूर्वपक्षिणो वचनादवसीयते यतश्चेत्यो
 देशेनारंजो न दुष्यतीतिचेतन सिद्धांतार्था परिज्ञात् ॥ आगमे-
 शुत्सर्गतस्तावदारंजादिदोषेण सत्तायां क्षेत्रग्रामादीनां निषेध
 एवप्रत्यपादि ॥ तथाच कुतस्तथा तच्चिंता यतेः ॥ अथ कयंचित्
 केनापि नज्झकादिना राज्ञाचैत्यस्य ग्रामादयो वितीर्णाः सन्ति ते
 च कदाचिद्व्यवता केनापि दृष्टेनापहर्तुमारब्धास्तदा संवत्साव
 सिद्धिपया साधुश्रावकाणां तच्चिंताऽनुज्ञाता यदि तु सोनादिना
 यतिः स्वयं देशनाद्वारेण वा तान् मार्गयेत्तच्चिंतां वाविवक्ष्यता
 तस्यचारित्राशुद्धिरेव ॥

अर्थः—इत्यादि चैत्य संबंधी खेतीवामीनी चिंता कर्तो ते
 त्रिकरण शुद्धिने दोष पमानो ने पूर्व पक्ष करता एवो ने
 विगंधारी नेना वचनयीन जाणीए गीए ने यतिने चैत्यना उरेश

આ કાઢના યતિને કેમ દોષ ન લાગે. ને વ્રહ્મી જો આ કાઢમાં
 એવો સંપૂર્ણ જ્ઞાવ છે જે જ્ઞાવ પૂજા કરવા સમર્થ નથી. માટે તેની
 શ્રેયસ્કાંક્ષા ચૈત્ય સંવંધી ચિંતા કરવી તેમાં પણ મોટું ફલ છે એમ જો
 જાણતા હો તો તે સાધુપણને જણાવનાર રજોહરણાદિક તેનો ત્યાગ
 કરીને ગૃહસ્થના આજ્ઞાપણરૂપ રૂપ જે જિનપૂજા તેનો આદર કરો.

ટીકા:—યદુક્તં ॥ જડ ન તરસિ ધારેતું, મૂલગુણજરં સજતર
 ગુણંચ ॥ મુતૂણ તોતિજૂમી સુસાવગતં વરતરાગં ॥ અરહંતચે-
 શ્ચાણં, સુસાદુપ્યારત્ત દઢાયારો ॥ સુસ્તાવગો વરતરં, ન સાદુવે-
 સેણ ચુથ્થધમ્મો ॥ રજોહરણાદિલિંગં વિવ્રતાં તુ ચૈત્યોદ્દેશનાપિ
 યતીનામારંજવિધાતં મહતે પાપાય લોકશોકાયચ ॥ યદાહ ॥
 ઠક્કીવનિકાયદયાવિવહ્નિત્ત નેવ દિચ્છિલત્તં ન ગિહ્વી ॥ જશ્ધમ્માત્તં
 ચુક્કો, ચુક્કશ્ચ ગિહ્વિદાણધમ્માત્તં ॥

અર્થ:—રજોહરણાદિ લિંગ ધારણ કરનાર યતિને તો ચૈત્યનો
 ઉદ્દેશ કરીને આરંજ કરવો તે મોટા પાપ જણી છે ને લોકને
 શોક જણી છે.

ટીકા:—તયા ॥ સંપ્રતિવ્રતિવેપેણ, લોક મોષદ્વમેષ્વહો ॥ તિ-
 તાંત્રેણ જાતેષુ, ચૌરાઃકિંનિર્મિતા મુધેતિ ॥ એતેનોક્તન્યાપેન સંપ્રતિ
 શ્દ્દમેધિનામિત્યાદિના યતીનાં ચૈત્યસ્વીકારસમયનંતરં દવિશ્રદ્ધા
 સમૃદ્ધાનાં કેષાંચિન્નૂદ્ધાના મયાવિશ્રુતોક્તવિધિના ચૈત્યચિંતા-
 કરણદર્શનેન નિરસ્તં ॥

टीका:-अज्ञानावे जयणाइयगना सो हविज्ज मा तण
 कयायगणाइसु ईसिंणुण संजवेशहरा॥ चेइयकुल्लगणसंवे आ
 यरियाणं च पवयणसुएय॥ तव्वेसुवि ते ह कयं, तवसंजममुज्जु
 तेण अस्स्यार्थ:-अन्याज्ञावे श्रावकायज्ञावे यतस्तत्र आह्वान संति
 येन तएव समारचनं कुर्वीरन् अतःस्वयंयतनया कुर्वति॥ माभू-
 चैत्यसमारचनं ॥ कावोहानिरितिचेत्अतथाह ॥ मार्गनाशो जैन
 मार्गोच्चेदोमानूत्तत्रतेन हेतुना पूर्वकृतायतनादिषु चिरंतनजि-
 नगृहेषु ईपद्गुणसंजवे सति मनाग्लोकस्य जिनमार्गप्रवृत्ति
 संज्ञावनायां ॥

अर्थ:-आ वे गायानो अर्थ टीकाकार लखे ठे जे श्रावक
 आदिनो अज्ञाव सते जे हेतु माटे ते गाममां श्रावक रहेता नयी,
 जे ते चैत्यनुं समारखुं इत्यादि करे. ए हेतु माटे सुविहित यतनाये
 करीने ते काम करे ठे. त्वारे कोइ कहेशे के चैत्यनुं समारखुं न थाय
 एमां तमारी शी हानी ठे ? एवी आ शंका करे तो ते उपर कहे
 ठे जे वैतमार्गनो उछेदमां थाय ते गाममां ए हेतु माटे पूर्वे करेखां
 माटे अतिशयजुतां थयेलां जिनमंदिर विद्यमान ठे ते थोनोकगुण
 यवानो संजव ठे. एटले लोकने जिन मार्गमां प्रवृत्ति थाय एम
 संजव ठे.

टीका:-अथमाशयः॥ तत्र हि देशे तदेवैकं जिनजवनं ततश्च
 श्रावकाज्ञावेन देवकुल्लिकानांच सुखरसिकत्वेन चैत्यचिंतायज्ञा-
 तत्र देशे जिनगृहानावान् मार्गाच्चेदोमानूदिति ॥ तत्रत्यंल्लोकस्य

अर्थः—हवे अथसंजम आदि दोष देखानवे करीने पखेव
न थाय एवां आसन तेनो छार प्रत्ये निषेध करता सता कहे ठे.

॥ मूल काव्यम् ॥

जवति नियतमत्रा संयमःस्याद्विज्जूपा, नृपतिककु-
दमेतद्वलोकदासश्च जिह्वोः ॥ स्फुटतरइह संगः सात
शीलत्वमुच्चै, रिति नखलु मुमुक्षोः संगतं गव्दिकादि
॥ २२ ॥

टीकाः—जवति जायते नियतं सर्वदा अत्र गव्दिकाद्यासने
ऽसंयमो जीवरक्षाऽज्ञावः ॥ गव्दिकादेर्नित्यस्यूतत्वादिना प्रत्यु-
पेक्षणाव्यज्ञावे विवरादिना तदंतःप्रविष्टानां तदंतरेचोत्पन्नानां
वा त्रसादीनां तत्रोपवेशनेन विनाशसंज्ञवात् ॥ जिह्वोरितिवृत्त
मध्यस्थपदं सर्वत्र संबध्यते स्यात् जवेत् विज्जूपाशोक्ता तत्रोपवि-
ष्टस्य जगतोप्युपरिवर्त्यहमिति विज्जूपाकार्याजिमानप्रवृत्तेर्विज्जू-
पा च यतीनामवश्यं वर्जनीया ॥

अर्थः—गादी आदिक आसन राखे ठेते निश्चे निरंतर अ-
संजम थाय ठे एटले जीव रक्षा थइ शकती नथी केम जे गादी
आदिकजे आसन ते निरंतरशीवेलां ठे ए हेतु माटे पनीलेहण आ-
दिक थइ शकतुं नथी माटे तेनां ठिड्आदि छारे करीने तेमां पेठा
जे जीव तेमनुं तथा तेमां उत्पन्न थया जे त्रसादिक जीव तेमनुं ते

વહુધાણે રાજા આદિક મહર્ષિ લોક તે તેવા આસન ઉપર
 એમ દેલીએ ઠીએ, ને વહી યતિની લોકમાં ફાંસી થાય કે.
 વ્દનો એ અર્થ છે જે દોષનો સમૂહ એથી થાય છે. લોકની
 એમ થાય છે જે અહો! જીવ માગીને આજીવિકા કરનાર
 માથાવાલા પણ આ પ્રકારના આસન ઉપર વેસે છે. આથી
 સહિત લોકનાં વચન સંજલાય એ હેતુ માટે લોકમાં
 પ્રસિદ્ધ ગાદી આદિકનો પરિગ્રહ છે તે મહા ધનપણે સંસાર
 ઝાંતું કારણ છે ને વહી સુખકારી જેનો સ્પર્શ છે ને અતિ
 મઠ રૂ આદિક વસ્તુએ જરેલાં સાત શીલપણને જળવનાર
 સિદ્ધાંતમાં મુનિને અઘટિતપણે વેસવાનો નિષેધ કરેલો છે.
 ગાદી આદિક આસન તેને વિષે સાધુને વેસવાનો સંજવજ તો

ટીકા:—ઉચ્ચે રતિશયેન ઇતિહેતો એન્યો હેતુન્યો ન સ્ત
 નૈવ લલુ સ્વધારણે મુમુક્ષોર્મોદ્ધાર્થિનો યતે: સંગતં યુક્તિ
 ગવ્ધિકાઆસનં ઉપજોગતયેતિ શેષ: ॥ લોકપ્રસિદ્ધો હતા
 જૂતઆસનવિશેષો ગવ્ધિકા ॥ આદિશબ્દાન્મસૂરકર્ત્તિહા
 નાદિપરિગ્રહ: ॥ એતેન યદપિ—નાણાહિંચરતરમિત્યાચાર
 વલેન પ્રવચનપ્રજાવનાંગતયા યતીનાં ગવ્ધિકાસિંહાસનાયા
 નોપવેશનસમર્થનં તદપિ સુખશીલતાવિલસિતં ॥

અર્થ:—મોક્ષના અર્થી યતિને ગાદી આદિક આસન ઉપર
 શય અઘટિતજ છે. 'ન લલુ' એ અવ્યયનો નિશ્ચયવાચક અર્થ
 માટે યતિને એ પ્રકારના આસનનો ઉપજોગ કરવો તે યુક્તિ
 નિષેધ નથીજ. 'ઉપજોગતયા', એટલું. પદ ઉપરથી શેષ છે.

विना निति ग्राहः शाखाणां युक्तयस्तेषां शतेनापि अनेकागमरहस्यावबोधेनापि निर्मलानुजवम-
न्त्ययद्वन्द्वेनागम्यं परमुत्कृष्टं ब्रह्म चैतन्यं न ज्ञातुं शक्यम् ।

अथ मगमोहत्या—ज्ञापि च स्वापज्ञागरी । कष्टपनाशिष्टपविश्रान्तेः, तुर्यवानुजवे दशा ॥ २ ॥

अथ तत्र बहुगयनरूपा मिथ्यात्वस्थानां, शयनायस्था सम्यग्दशां, जागराऽप्रमत्तमुनीनां,
मोहादिविज्ञानं मर्यादितं चिन्तां । पुनर्मन्यन्तरे मुमुक्षुस्तीव्रनिष्ठाधूणिचैतमां, साऽनुजवधतो न
अनुजवे मोहमदित्यात्, तथा व्यापदशा जागराऽपि च न, एतदशाद्यं कष्टपनो-
हत्या कष्टपना विकष्टपनी चेतना तस्याः शिष्टं विज्ञानं तस्य विश्रान्तिरज्ञावः तस्याः, अतः
तस्या नृपा एव दशा वाच्यम् ।

अथ गुरुपदशाप्रमुखां यल्लिगं गुरुं स्माह—“इ विनो ! बन्धूनापृच्छ च दीक्षायं यावदहमायामि
अयम्” इत्युक्त्या गृहे गत्वा स्वजनान् ज्ञायां चेति जगाद—“इष्टव्यापाराद्वाजः स्वहृदप
अना रिंदराकाण्डयं प्राग्यज्ञानार्थेऽहं करिष्ये । मार्ययाही वायत्र विद्येते, तत्रैकः स्वधनं
अन पुन नयति उपाजितचित्तमभ्यास स्वयं नागं न गृह्णाति, द्वितीयस्तु निजं वित्तं नैव प्रदत्ते,
अन पूर्णाजित सकृद तुम्यति । तस्माद्युयमादिशत केन मार्यनाथेन साकमहं प्रजामि ?” ।
अथ ग्रीधु —“जयान् यथमेन माकं यातु” । ततः स पन्थुनिर्द्धनं तथोचाने ययौ ।

नथी. उलटो ते पुरुष प्रवचननी लघुता करे ठे. केम जे ते पुरुष तेवा प्रकारना आसन उपर बेगो ते वखत कौशक आकरी वाणीरूपी शस्त्रना प्रहारवते शत्रुना पराजय करवाने पंक्ति एवो तर्कवादी प्रतिवादी पुरुष ते पराजय पमाने ठे. शायी के पंक्तिना मनने प्रसन्न करे एवो तेथी उत्तर न थाय ए हेतु माटे तेवो पुरुष तो प्रवचननी लघुता करनार ठे.

टीका:—तथाच पठ्यते ॥ गुणै रुचुंगतां याति, नचोच्चासन संस्थितः ॥ प्रासादशिखरस्थोपि काकः किं गरुणायते ॥

अर्थ:—वली ते उपर साहित्यनो श्लोक आ प्रकारनो कहेवाय ठे जे गुणे करीने मोटापणुं पमायटे. पण उंचा आसन उपर बेगयी नथी पमातुं. जेम मोटी ह्वेलीना शिखर उपर कागनोजड़े बेगो पण ते शुं गरुड पक्षीनी पेठे मोटापणानुं काम करी शकशे ? नहि करे. तेम ते पुरुष पण प्रवचननी प्रज्ञावना नहि करी शके.

टीका:—अथ द्वितीयः ॥ तर्हितत्रैव प्रज्ञावनाकल्पसता मूलतया प्रयत्यतां किं हृदासनायाटोपेन मुग्धजनबंधीकरणेन ॥ यद्बुध्यते ॥ गुणेषु यस्तः क्रियतां, किमाटोपैः प्रयोजनं ॥ विक्रीयंते न घंटानि, गावः क्षीरविवर्जिताः ॥

अर्थ:—ह्वे बीजो पक्ष थंगिकार करो जे गुणनेविये प्रयत्न करवुं केम जे ते गुण मांहेज प्रज्ञावनारूपी कल्पसतानुं मूलपणुं रणुं ठे माटे जोडा माससने बंधन करनार एवो मोटा आसननो आटोप

अर्थः—तेमां जो प्रथम पढ़नो अंगिकार करो त्यारे तो गणधरना न्यायने अनुसारे तमारे पण राजाए आपेला सिंहासनने विपेज वेशीने व्याख्यान करवानो प्रसंग आवशे, ने वळी बीजे पढ़, जे राजाए आपेलुं ने बीजाए पण आपेलुं एवा पढ़नो अंगिकार करशो तो तेमां पण वे विकटप ठे जे शुं राजा विना बीजा लोके आपेलुं के अहो पोताने अर्थं करावीने एटले यतिने अर्थं करावीने बीजा लोके आप्युं राजाए पोते आपेलुं.

टीकाः—न तावदाद्यः ॥ राजव्यतिरिक्तलोकानां सिंहासना जावेनतदुपनीतत्वानुपपत्तेः ॥ नृपासनं विनाऽन्यस्यानिधान कोशादिपुसिंहासनव्यपदेशासिद्धेः ॥ नृपासनं यत्तद्भासनां सिंहासनं च तदिति वचनात् ॥ अन्यत्र तु तद्व्यपदेशस्य ज्ञाकत्वात् ॥ ननु जवत्त्वनिर्माणवकश्रत्यादौ सर्वथा तदाकारधारणतदर्थक्रिया कारित्वादि विरहेण कतिचित्तद्गुणयोगादग्निशब्दस्य माणव-के ज्ञाकत्वमिदं तु मात्रयापित छिरहाजावेन सकल तद्गुणोपपत्तेः कथं ज्ञाकत्वं ॥

अर्थः—तेमां प्रथमनो विकटप जे राजा विना बीजा लोके आपेलुं तो राजा विना बीजा लोकोने सिंहासन होय नहीं मांटे तेणे आपेलुं एवात केम सिद्ध थाय ने राजासन विना बीजानुं सिंहासन एवुं नाम अनिधान कोशादिकने विपे सिद्ध करुं नयी ॥ केमजे ते कोशनुं वचन आ प्रकारनुं ठे जे राजानुं आसन ते न-द्रासन कहीए तथा सिंहासन कहीए ए हेनु मांटे ने बीजी जगाए ते सिंहासननुं नाम कहेवाय ठे ते तो सारुणिक ठे, एटले मुदप

હાસન ત્યાં લઈ જાય છે. ત્યારે તેના ચિત્તની અનુવૃત્તિ રાખવે કરીને પ્રજ્ઞાવનાદિ લાજની સંજ્ઞાવના કરતા સતા તે આસન ઉપર બેસીને પણ વ્યાખ્યાન કરે છે.

ટીકા:—અન્યથાતુ તેપાંજગવત્સમીપવર્તિનામુત્સર્ગેણતત્પાદ પીઠાધ્યાસનેન કદાચિત્તતઃ પૃથ્વીહરતાંચૌપગ્રહિકપટ્ટાણુપવેશનેન સ્વનિપચોપવેશનેન વા ઇયાલ્યાવિધિઃ પ્રતિપાદિતઃ ॥ એવ મધુનાપિગીતાર્થસૂરિનિરુત્સર્ગેણૌપગ્રહિક પટ્ટસ્વનિપચાણુપવેશનેન વ્યાખ્યાનં વિધેયં ॥

અર્થ:—એમ જો ન હોય તો જગવત્તની સમીપ રહેનાર એવા તે ગણધરને ઉત્સર્ગે માર્ગે તે જગવંતના પાદપીઠ ઉપર બેસવાનું છે એ હેતુ માટે ને કયારેક તે જગવંતથી જુદા વિહાર કરે ત્યારે તો ચોદ ઉપકરણથી બાહ્યર જે ઉપકરણ તે ઔપગ્રહિક કહીએ તે ઔપગ્રહીક એવાં પાટપ્રમુખ આસન તે ઉપર બેસવું તેણે કરીને અથવા પોતાના આસન ઉપર બેસવું તેણે કરીને વ્યાખ્યાન વિધિ પ્રતિપાદન કર્યો છે. એમ આ કાલમાં પણ ગોતાર્થસૂરીએ ઉત્સર્ગ માર્ગે ઔપગ્રહીક પટ્ટ અથવા પોતાનું આસન તે ઉપર બેસીને વ્યાખ્યાન કરવું.

ટીકા:—અપવાદતસ્તુ કદાચિદ્વાજકુલાદિગમને તદ્વાર્થનયા સિંહાસનાયુપવેશનેનાપિ ॥ નત્વિદાર્નાંતનરુઢ્યાય યાકયંચિત્તિંહાસનાદાયુપવેષ્ટવ્યમિતિ ॥ એતેન યદપિ ચેરસ્વામ્યુબાહરણેન યતીનાં મહાર્હસિંહાસનાધ્યાસનપ્રતિપાદનં તદ-

ગચ્છને વિષે રહે તેણે કરીને નિશ્ચે આ કાલના યતિને સર્વે જુક પાનાદિક નિરાવાધ પ્રાપ્ત થાય, સુખે કરી નિર્વાહ થાય, એ બુદ્ધિ કરીને શ્રાવકને ગચ્છનું અન્નિધાન ધરાવે છે. જવતિ ક્રિયાપદનો શ્રદ્ધાહાર કરી જ્યાં જેમ ઘટે તેમ જોરુવું ને જ્યારે ગૃહસ્થ એક ગચ્છને જુજે ત્યારે યતિને તે શ્રાવકોએ કરેલા જે સકલ આરંજ તેની અનુમોદનાદિકે કરીને પાપ લાગવાનો પ્રસંગ થાય છે તે હેતુ માટે પ્લિંગધારી ન કરવાનું કરે છે.

ટીકાઃ-યદપ્યુત્પયતેહીત્યાદિનાશ્ચતનકાલોપક્રયા તત્સમર્થનં તદપિ ન યુક્ત તસ્યાપવાદિક તયાગમોક્તાધાકર્માદિત્રિયયત્વાન્નસર્વથાનિપિરુગૃહિનિયતગચ્છજનવિષયત્વં ॥ કિંચગૃહિનિયતગચ્છજનમંતરેણાધુનાતનયતીનાં માત્સર્યાદિગૃહસ્થાન્યોન્યાકૃષ્ટયાકલહઃ સ્યાદિતિ જવતાંતદચ્યુપગમઃસત્વાસંગતઃ॥

અર્થઃ-બહી પ્લિંગધારી પ્રત્યે કહે છે જે તમોએ નત્પયતે ૬ ત્યાદિ વચનને આરંજીને આ કાલની અપેક્ષાએ સાધુનો નિર્વાહ થાયે ઇત્યાદિ કારણ ગૃહસ્થને પોતે પોતાનો ગચ્છ કરી રાખવાનું પ્રતિપાદન કર્યું તે પણ યુક્ત નથી કેમ જે તે તારું પ્રતિપાદક વચનનો અપવાદપણે કરીને શાસ્ત્રમાં કહેલો જે આધાકર્માદિ દોષ તેનું વિષયપણું છે. એ હેતુ માટે સર્વથા નિપેધ કરેલું જે ગૃહસ્થને નિયમાથી એક ગચ્છમાં રહેવાપણું તેનું એ સ્થાન છે બહી તમે કહ્યું જે ગૃહસ્થને નિયમાએ એક ગચ્છમાં રહ્યા વિના હાલકાલના યતીને મત્સરપણાથી માંદોમાંદે એક વીજાને સંચાતાણ કરવાથી વલેશની યત્પતિ થાય એ પ્રકારનું જે તારું કહેવું તથા જાણવું તે અથડવું છે.

કરતાં પણ અતિ મોટું પાપ છે. તે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે જે જે
અજ્ઞાનથી પોતે પાપમાં પડ્યો છે તેને વીજો પાપમાં નાંખે છે
વીજું શું મોટું પાપ છે ? કેમ જે મુઠ પુરુષ પોતાની સંગાથે ચાલ
ને પણ આંધળા કુવામાં નાંખે છે. આગમમાં પણ કહ્યું છે જે, એ
કારનો વિચાર કરતાં આ કાલના મુનીને સાવચતું આચરણ કર
તે આગમ વિરુદ્ધ છે એ હેતુ માટે અતિશે ઘટતું નથી.

સાવચ ક્રિયા નિપેધનો અષ્ટમદ્વાર સંપૂર્ણ થયો.

ટીકા:—ઈદાનીંશ્રુતપયાવજ્ઞાદ્વારનિરાસમુપક્રમતે ॥ તત્રવ-
નાનાવિધાઃ શ્રુતાવજ્ઞા જિનાજ્ઞાવાદ્યલિંગિજ્ઞિરુપકલ્પિતા સ્તત્ર
પ્રથમ મયોગ્યસ્યાપિસ્વગુરુશિષ્યસ્ય ગચ્છન્મહાન્મહાજનાપૂજોપલ્લવેન
શ્રુતપયાવજ્ઞાં પશ્યં સ્તામેવમોદ્મહિમપ્રદર્શનદ્વારેણનિરાકુર્વન્તાઃ॥

અર્થ:—હવે સિદ્ધાંત માર્ગની અવજ્ઞા એટલે અપમાન
દ્વારનું સંકલન આરંભે છે તેમાં નાના પ્રકારની સિદ્ધાંત માર્ગની અ
વજ્ઞા જિન જગવંતની આજ્ઞાથી રહિત પણ લિંગધારીલોકોએ કક્ષી
એ તેમાં પ્રથમ પોતે પણ અયોગ્ય થને પોતાના સરથો અયોગ્ય છે
ગુરુ જેનો એવો જે તે શિષ્ય તે ગચ્છના આગ્રહથી મહાજન સંવધિ
પોતાને પૂજારી પ્રાપ્તિ થાય એ હેતુ માટે સિદ્ધાંત માર્ગની અવજ્ઞા
એ છે. તેને જાતાં જે પ્રયત્ન કરે, એના માટે માંદા માંદનો મહિમાને
દ્વારનું દેશાન્નાદ દ્વાર કરીને તે સિદ્ધાંતની અવજ્ઞાનું સંકલ
ન થતા કહે છે.

हामनीक्रोधलोजाद्यै—र्यन्मया ज्ञापितं मृषा । तत्सर्वमपि निन्दामि, प्रायश्चित्तं चरामि च ॥ ४ ॥
 अहंपं नरि च यत्क्यापि, परब्रह्ममदत्तकम् । आत्तं रागादथ देपात्, तत्सर्वं व्युत्सृजाम्यहम् ॥ ५ ॥
 तैरश्वं मानुषं दिव्यं, मथुनं मयका पुरा । यत्कृतं त्रिविधेनापि, त्रिविधं व्युत्सृजामि तत् ॥ ६ ॥
 बहुधा यो धनधान्य—पश्वादीनां परिग्रहः । लोत्रदोषान्मयाऽकारि, व्युत्सृजामि त्रिधाऽपि तम् ॥ ७ ॥
 पुत्रं कलत्रं मित्रं च, वन्धो धान्ये धने गृहे । अन्येष्वपि ममत्वं यत्, तत्सर्वं व्युत्सृजाम्यहम् ॥ ८ ॥
 इन्द्रियरत्ननूतनं, यदाहारश्चतुर्विधः । मया रात्राबुपात्तोजि, निन्दामि तमपि त्रिधा ॥ ९ ॥
 क्रोधो मानो माया लोत्रो, रागो ङपः कलिस्तथा । पैशून्यं परनिर्वादोऽ—न्याख्यानमपरं च यत् ॥ १० ॥
 चाग्नित्राचारविषयं, दुष्टमाचरितं मया । तदहं त्रिविधेनापि, व्युत्सृजामि समन्ततः ॥ ११ ॥
 यन्मप.स्यनिचार्गेऽनृत, बाह्येष्वन्यन्तरेषु च । त्रिविधं त्रिविधेनापि, निन्दामि तमहं खलु ॥ १२ ॥
 धर्मानुष्ठानविषयं, यद्दीपं गोपितं मया । वीर्याचारातिचारं च, निन्दामि तमपि त्रिधा ॥ १३ ॥
 हनो दुरुक्तश्च मया, यो यस्याहारि किञ्चन । यस्यापाकारि किञ्चिद्वा, मम हाम्यतु सोऽखिलः ॥ १४ ॥
 यश्च मित्रमित्रो वा, स्वजनोऽरिजनोऽपि वा । सर्वः हाम्यतु मे सर्वे, सर्वेष्वपि समोऽस्म्यहम् ॥ १५ ॥
 तिर्यक्यं मति तिर्यग्यो, नारक्यं च नारकाः । अमरा अमरत्वे च, मानुषत्वे च मानुषाः ॥ १६ ॥
 ये मया स्थापिता दुःखे, सर्वे हाम्यन्तु ते मम । हाम्याम्यहमपि तेषां, मैत्री सर्वेषु मे खलु ॥ १७ ॥
 जीपितं यौवनं खदमी, रूपं प्रियसमागमः । चक्षुं सर्वमिदं वात्या—नर्हिताब्धितरङ्गवत् ॥ १८ ॥

टीकाः—अयंतु क्षमायंशेनापि त्यक्तः ॥ तथा शीलं स्वज्ञा-
सकृत्तंच ॥ अन्वयश्च कुलं शीलंचान्वयश्चेति छंदः ॥ ततश्चाज्ञा-
तावविदितौशीलान्वयौ यस्य स तथा तं । परीक्षितशीलकुलस-
हि प्रवज्यादानं शास्त्रेऽभिहितं ॥ अविदितस्वज्ञाबोद्धिक्पण-
डुष्टादिः क्वचिदपराधे गुर्वादिनाशिक्षितस्तमपि जिघांसति ॥

अर्थः—ने आतो क्षमादि गुणना अंशे करीने पण रहित के
वळी शील कहेतां स्वज्ञाव तथा शील कहेतां स्वज्ञाव तथा शील
केहेतां सार वृत्तांत तथा अन्वय कहेतां कुल ॥ शीलने अन्वय
वे पदनो छंद समास करवो त्पारपठी नथी जाण्युं शीलकुल
जेतुं एवो शिष्य ठे, शास्त्रने विषे कहुं ठे जे शील कुलनी परीक्षा
करीने गुर्वादिक अपराध थये सते शिक्षा देता रते गुरुने पण
रवाने इच्छे माटे.

टीकाः—एवमज्ञातवृत्तोपि तस्करादिः प्रवृजितस्तच्छीलत्वा-
रस्तेन्यादिकं कदाचिदाचरन् गच्छमपि तुलायामारोपयति ॥ तथाऽ-
विदितकुलोदीक्षितः कथमपि कर्मोदयादीक्षां जीह्वासुनिर्दु-
शतया जहात्येव ॥ कुलीनस्तुरुदाचिदकार्यंचिकीर्षुरपि कोऽप्य-
सततगुरुशिक्षानिविरुनिगमनियमो न करोत्येव.

अर्थः—ए प्रकारे नथी जाण्युं वृत्तांत ते जेतुं एव जे पुरु-
ते पण कदापि चोर होय ने तणे दीक्षा सोधी होय त्याने तेन चोरी
करवानो स्वभाव होय ए हेतु माटे कदापि कोइक चोरी थादि के

ની સમાન વંશને વિષે થયેલા ગુરુ અજાણ્યા કુલમાં થયેલો એટલે
 અર્થ છે. વઢી એ ગુરુ શિષ્યને તુલ્ય ગુણવાલો છે એટલે શિષ્યની જે
 જેજ શીલરહિત જેના ધર્મ છે એવો, ત્યારપછી તાદક્ષ્યજ ને તફાવત
 જે પદનો કર્મ ધાત્ય સમાસ કરવો તેણે કરીને એ ગુરુના શિષ્ય
 વંશને ગુણ એ વેનું અતિશે સજાતિપણું એટલે સરસાપણું પ્રગટ કરી
 દેખાવે છે જે, તેવો ગુરુજ તેવા શિષ્યને મુને કેમ જે જેના ગુણ તર
 આચરણ સરસાં હોય તેનજ મિત્રપણું થાય છે એમ નીતિ શાસ્ત્ર
 વચન છે એ હેતુ માટે.

ટીકાઃ—સ્વાર્થાય સ્વપ્રયોજનાય સ્વશરીરશુશ્રૂષાદિદેતવે નનુ
 સંસારદુઃખેન્યો મોચયિતું તમેવંવિધં યદર્ચયંતિ મલયજપુમૃણ
 ઘનસારાદિના વસ્ત્રાદિના ચ સતતં પૂજયંતિ અધિકમિતિ ક્રિયા-
 વિશેષણં અતિરિક્તં દેવેન્યોપિ જનાઃ શ્રાવકલોકાઃ ॥ નનુ તેપિતં
 પૂજયંતસ્તાદ્ગુણાઃ એવં જીવિષ્યંતીત્યતથાહ ॥ વિખ્યાતગુણાન્વયા
 અપિ જગતીપ્રતીતગાંત્રીયોદાય ક્રમાદિગુણમહાકુલાઅપિ ॥
 આસતાંતરિતર ઇત્યપિ શબ્દાર્થઃ ॥

અર્થઃ—પોતાના શરીરની સેવા કરાવવી ઇત્યાદિ જે પોતાનો
 સ્વાર્થ તેને થયે તે શિષ્યને મુને છે પણ સંમારના દુઃખ થકી શુ-
 કાવશને નથી મુક્તિ એ પ્રકારના મુક્તિ કેવલ સિંગધારી ગુરુને
 શ્રાવક લોકો મલયાગર, કેડાર, ચંદન, કુકમ આદિક વસ્તુ થકે
 તથા વસ્ત્રાદિક કરીને નિમંત્રા તેમને પૂજે છે એવું થઈ પણ અધિક
 પૂજે છે, ત્યાં આશક્ત કરી રહે છે જે ને શ્રાવક પણ નેરા ગુરુને
 પૂજે છે માટે ને પણ તેવા દુઃખ ના ન જગાણ વિશેષણ આપે છે જે

तदिति तादृशस्यापि तथाविधाज्यर्चनादिकं जृजितं लीलाशितं
 ॥ तथाहि ॥ न गुरुरपदर्शितत्वं निर्गुणेषु तद्विषयेऽज्यर्चनादि नि-
 बंधनं ॥ यदि हि गुरुः स्वाजन्यादिना निमित्तेन निर्गुणमपिशिष्यं
 मोहादगुरुतया दर्शयति नेतावता सो बहुमानमर्हति विवेकिनां ॥
 गुणानामेव बहुमानहेतुत्वात् ॥ ते चेत्तत्र न संति तदा किं नि-
 फलेन गुरुरपदर्शितेन ॥

अर्थः—हवे जाणता एवाय पण श्रावकने ते प्रकारनो चित्तां
 गढनो आग्रह रहे ठे तेनुं शुं कारण ठे ? तो ए जगाए उत्तर कहे
 ठे जे ते प्रकारना जाण पुरुषोने ते प्रकारना लिंगधारीश्रोनुं पूजन
 करुं ए सर्व मोहनी लीला ठे. एटले ए सर्व मिथ्याज्ञि निवेशुं
 प्रगटपणुं ठे. तेज देखाने ठे जे गुण रहित शिष्यने विषे पूजादिक
 जे करवानुं ते गुरुनुं देखानेनुं न जाणवुं. केम जे गुरु थइने आपो-
 तानो शिष्य ठे इत्यादिक कारणे पण निर्गुण शिष्यने गुरुरपे देखावे
 गोपण ए शिष्य बहुमानपणाने न पामे केम जे विवेकीआ योनी
 मध्ये गुणनुं ज बहुमानपणुं ठे ए हेतुं माटे जो ते गुण ते शिष्यमां
 थो तो निष्कळ एवुं गुरुनुं देखारुं तेणे करी शुं ? कांइ नहि.

टीकाः—यद्युक्तं ॥ गौरववीजं शिष्ये, गुणाः सतांन गुरुदर्शित-
 त्वं यत् ॥ गुरुदिष्टमप्यसत्त्वा ह्योकायतमतमगौरव्यं ॥ तथा स्व-
 वंशजाज्युपगमस्यापि निर्गुणगुरुबहुमानहेतुत्वे सदमीप्राप्ता-
 वपि नृणां स्वकुलक्रमागतदारिद्र्यादरे परित्यागप्रसंगात्त चैवं
 लोके उपलक्ष्यते ॥

टीका:-यदाह ॥ गुरुगुण रहित्यो य गुरु न गुरु
 गमोयतस्सिद्धो ॥ अन्नत्यसंकमेणं नउ एगागितणेषंपि॥
 काअप्याहुः ॥ गुरोरप्यवलित्तस्य, कार्याकार्यं मजानतः॥
 प्रतिपन्नस्य, परित्यागो विधीयते ॥ ततश्चवं स्थिते यन्निर्यु
 गुरुवाच्युपगमेनाच्यर्चना न्निसंधिः समहामोहमहिमेतिवृत्ताध

अर्थ:-जे कारण माटे ते वात शास्त्रमां कही ठे जे. लोकि
 शास्त्रमां पण कहुं ठे जे जे गुरु अहंकारी होय ने आ करवा योग्य
 आ न करवा योग्य एवुं न जाणता होय ने उन्मार्गे चालता होय
 ते गुरुनो सर्व प्रकारे त्याग करवो. ते हेतु एम सिद्धांत थयो जे
 गुणने विवे पण जे गुरपणुं मानीने पूजनादिक करवुं ते मोटा मो
 हनो महिमा ठे ए प्रकारे आ काव्यनो अर्थ थयो. ॥ १३ ॥

टीका:-एतर्हि गच्छ मुद्रामुद्रिततया लोकानां तद्धर्माप्रति
 पत्त्यादिना श्रुतावज्ञामी क्रमाणः सविषादमाह ॥

अर्थ:-द्वे गुरुरूपी बंधने करीने बांधेला लोकोने सारा ५
 प्राप्ति नयी थती ए हेतु माटे सिद्धान्तुं अपमान जोता सता
 कार खेद सहित कहं ठे.

પુરુષસ્ય નદીશ્રોતઃ સુગમં સાગરગામિચ જવતિ ॥ એવમયમપિ
પ્રકૃતો માર્ગઃ સુકરત્વાત્ સંસારપ્રાપ્તૃત્વાચ્ચ તથોચ્યતે શ્રુતોક
સકલયુક્ત્યુપપન્નઃ સ્વયંજગત્પ્રજ્ઞાપિતઃ પ્રેક્ષાવત્પ્રવૃત્તિ
વિષયસ્તુ પ્રતિશ્રોતઃ ॥ એતદુક્તં જવતિ પ્રતિપથેન પ્રતિષ્ઠમા-
નસ્ય હિ નદીશ્રોતો દુર્ગમંપારપ્રાપ્તકંચ જાયતે એવમયમપિ-
પંથા દુઃકરત્વાત્સંસારતારકત્વાચ્ચેવમન્નિધીયતે ॥

અર્થઃ—તેજ અનુશ્રોત, પ્રતિશ્રોતપણું દેખાને ઠે. જે વિષય
તયા કુમાર્ગ તયા ડ્રવ્યક્રિયા તેમનું અનુકૂળપણું સતે જે સુસજી-
લીયા લોકોએ સિદ્ધાંતની અપેક્ષાએ રહિત પોતાની ઇચ્છામાં આવે
તેમ પ્રરૂપણા કરેલો જેમાં ઘણા લોકની પ્રવૃત્તિ યાય ઠે એવો જે
માર્ગ તેને અનુશ્રોત માર્ગ કહીએ. આ પરમાર્થ ઠે. જે પ્રવાહને અ-
નુસરીને ચાણનાર પુરુષને નદીનો પ્રવાહ સુગમ ઠે ને સમુદ્ર પ્રત્યે
જવાનું પણ યાય ઠે. એમ આ લોક પ્રવાહ માર્ગ પણ સંસાર સમુદ્રને
પમાનનાર ઠે સુગમ ઠે માટે તેમ કહીએ ઠીએ. ને શાશ્વત્માં કહેલી
સદ્વ્યક્તિ ત્રિગુણે સદ્વિત પોતે જગત્તે કહેલો ને જે માર્ગે યુદ્ધિમંત
ચાહે ઠે તે પ્રતિશ્રોત માર્ગ કહીએ. એ કહ્યું ઠે જે સામા માર્ગે ચાણ-
તાને પડ્યે સામે પુર ચાણનાર નદીનો માર્ગ દુર્ગમ ઠે. દુરે જવાય
એવો ઠે કેમ જે ને માર્ગ પાર પમાને એવો ઠે. એમ આ માર્ગ પણ સં-
સારને તારનાર ઠે માટે દુઃસ્વરૂપ ઠે તેથી એ માર્ગને પ્રતિશ્રોત
કહીએ ઠીએ.

ટીકાઃ—યદુક્તં ॥ અણુમોક્ષદિણ વદ્વૃત્તિનાં વિષયોપ-
પન્નરૂપેણ ॥ અણુમોક્ષમેવ અન્યાસાયણો દ્વાય ક્ષેમણા અણુમોક્ષ

વહુ જનની પ્રવૃત્તિ થાય તેણે કરીને જણાતો જે ધર્મ તે જો સદ્ધર્મ
પણ અંગિકાર કરીએ તો લૌકિક ધર્મને પણ સદ્ધર્મપણની પ્રાપ્તિ
થવાનો પ્રસંગ થાવશે કેમ જે તે લૌકિક ધર્મને વિષે આ કાઠમાં
મોટા મોટા રાજા આદિ પુરુષ મધ્યે સિંહ સમાન પુરુષ તેમની પ્ર-
વૃત્તિ દેસાય છે. માટે ને વઢી તારે એમ કહેયું હોય જે તે લૌકિક
ધર્મમાં રાજાદિ પ્રજ્ઞાતંત્રા છે પણ જગવંતના શિષ્ય પ્રવતંત્રા નથી.
માટે એને સદ્ધર્મપણું નથી ને આ ધર્મ તો જગવંતના શિષ્યોએ ક-
હેલો છે એટલે માટે સદ્ધર્મ છે એમ તારે જો કહેયું હોય તો તે ન કહેયું.

ટીકા:—વહુજનપ્રવૃત્તિવિષયત્વેન સદ્ધર્મત્વે પ્રતિજ્ઞાયાથ-
નિષ્પ્રસંગેન તજ્ઞાદતો જયતોદેતુદાન્યોપપન્નેઃ ॥ કિંચ જગતુ
જગવદ્ધિનેયપ્રણીતત્વેનાસ્ય તત્ત્વં તથાપિ જગવદ્ધિનેયત્વમેવક-
પમેવા મનુશ્રોતપ્રણેતાં ॥ કિં જગત્ત્વમુંકીકૃતત્વેન તત્ત્વાદા
પ્રતિભવતિ ॥

અર્થ:—કેમ જે વહુ લોકની જે પ્રવૃત્તિ તેણે કરીને જણાતો
એ ધર્મ છે એટલે માટે એને સદ્ધર્મપણે પ્રતિજ્ઞા પૂર્વક સ્થાપન કર-
નારને અનિષ્ટની પ્રાપ્તિ થાય છે. એટલે સદ્ધર્મ એને કહેવાયજ નહિ
ને જો તે એમ કહીશ કે હું વહુ લોકને પ્રવૃત્તિને સદ્ધર્મ કહેતા
નથી તો તારા દેતુનો દાનિ થશે. એટલે તારા દેતુ મોટા થશે. ને
વઢી તું કહું તે જે જગવંતના શિષ્યોએ કહેલો છે માટે એને સદ્ધર્મ-
પણું છે એ ત્યાં મુંને પૂઝીએ ઝીએ જે એક પ્રજ્ઞા જે અનુશ્રોત મારા
તેના કહેનાર વિગધાગેડેને જગવંતના શિષ્યપણું જ મ્યાં છે. ને જો તું
કહીશ કે જે જગવંતના શિષ્યપણું છે તો ત્યાં નેને પૂઝીએ ઝીએ જે

“यथा बागशास्त्रोक्तं विधिना निर्मितां चित्रशाखां मासचतुष्टयं स्थानुं मे देहि” । सापि सज्जयित्वा तां
 ६६। तत्र समादिता स तस्या । कोशादत्तं मदनोदीपकं पटुमाद्यमाहारमुपयुज्य प्रणिधानं दध्यौ ।
 ६७ भृङ्गारात्र विधायानन्तरद्वारातावादिकं वितन्वती मुनिमन्त्रिणो दोत्राय समाययौ । मुनिः प्राह—
 ६८ “अत्र स्थापयद्वाहः स्थिरा नृत्यादिकं विधेयं” । ततः सा कटाक्षलं लक्षयन्ती पूर्वकृतक्रीनां ह्रियं
 ६९ “अत्र स्थापयन्ती अरुमोदनपाटवाश्रयिणीमधुखं मध्यदेशं दर्शयन्ती नीवीवन्धनकैतवात् गम्भीरां
 ७० “अत्र स्थापयन्ती समता । तानु मध्य एकाद्वक्—
 ७१ नन्ददि कञ्जिता प्रयत्न वाचं ननु करुणामृदु मानसं मुनीनाम् ।
 ७२ तपनमगणयन्त्यनव्याः, सनिपुणमत्य कयाचिदेवमूचे ॥ १ ॥
 ७३ पुनरपि सुखेन तपोऽनुरागी, युवनिजनः क्यु नाप्यतेऽनुरूपः ॥ २ ॥
 ७४ “अत्र स्थापयन्ती तपनं प्राप्तमगणयन्ति, एवं कयाचिदागत्य सनिपुणं यथा स मुनि-
 ७५ “अत्र स्थापयन्ती तपनं ! तनुहता त्वद्विरदप, मा नायिका कोशा सकामा मपत्रमनोरथाऽस्तु ।
 ७६ “अत्र स्थापयन्ती तपनं त्वामुदिरव परामुतां निम्नाएत्यं पुरा ब्रजन्ति ब्रजिष्यतीत्यर्थः, तथा च त्वन्निमिषा

વહુ જનની પ્રવૃત્તિ થાય તેણે કરીને જણાતો જે ધર્મ તે જો સદ્ધર્મ
પણ અંગિકાર કરીએ તો લૌકિક ધર્મને પણ સદ્ધર્મપણની પ્રાપ્તિ
થવાનો પ્રસંગ આવશે કેમ જે તે લૌકિક ધર્મને વિષે આ કાઢમાં
મોટા મોટા રાજા આદિ પુરુષ મધ્યે સિંહ સમાન પુરુષ તેમની પ્ર-
વૃત્તિ દેખાય છે. માટે ને વઢી તારે એમ કહેવું હોય જે તે લૌકિક
ધર્મમાં રાજાદિ પ્રવર્તેલા છે પણ જગવંતના શિષ્ય પ્રવર્તેલા નથી.
માટે એને સદ્ધર્મપણું નથી ને આ ધર્મ તો જગવંતના શિષ્યોએ ક-
હેલો છે એ હેતુ માટે સદ્ધર્મ છે એમ તારે જો કહેવું હોય તો તે ન કહેવું.

ટીકા:-વહુજનપ્રવૃત્તિવિષયત્વેન સદ્ધર્મત્વે પ્રતિજ્ઞાયાથ-
નિષ્પ્રસંગેન તદ્ગ્રાહ્યતો જવતોદેતુદાન્યોપપત્તે: ॥ કિંચ જવતુ
જગવહ્નિનેયપ્રણીતત્વેનાસ્ય તત્ત્વં તથાપિ જગવહ્નિનેયત્વમેવક-
થમેષા મનુશ્રોતપ્રણેતાં ॥ કિં જગવન્મુંનીકૃતત્વેન તદાજ્ઞા
કારિત્વેનવા ॥

અર્થ:-કેમ જે વહુ લોકની જે પ્રવૃત્તિ તેણે કરીને જણાતો
એ ધર્મ છે એ હેતુ માટે એને સદ્ધર્મપણે પ્રતિજ્ઞા પૂર્વક સ્થાપન કર-
નારને અનિષ્ટની પ્રાપ્તિ થાય છે. છતાં સદ્ધર્મ એને કહેવાયજ નહિ
ને જો તું એમ કહીશ કે હું વહુ લોકને પ્રવૃત્તિને સદ્ધર્મ કહેતો
નથી તો તારા હેતુનો દાનિ થશે. છતાં તારા હેતુ ઘોટો થશે. ને
વઢી તું કહું તું જે જગવંતના શિષ્યોએ કહેલા છે માટે એને સદ્ધર્મ-
પણું છે તો ત્યાં તુંને પૂત્રીએ ગીએ જે એક પ્રવાહ જે અનુશ્રોત મારાં
તેના કહેનાર ધિંગધારીએ જગવંતના શિષ્યપણું જણાવે. ને જો તું
જવ તને જગવંતના શિષ્યપણું છે તો ત્યાં તેને પૂત્રીએ ગીએ જે

गुराणा ध्यातम्—“अयं हि स्थूलजडस्पर्शयाद्वीकरोति” । तत उपयोगं दत्त्वा गुरुः प्राह—“वत्स ! मैत्र-
मन्त्रिग्रहं कार्षीः, अमुं वोढुं स एव ह्यमो नापरः । यतः—

अपि स्वयंभूरमण—स्मरीतुं शक्यते सुखम् । अयं त्वन्निग्रहो धर्तुः, दुष्करेभ्योऽपि दुष्करः ॥ १ ॥”
इतिगुरोवाचमवगणय्य स वीरमन्यः कोशासदनं ययौ । साऽपि दध्यौ—“अयं मुनिर्नूनमस्मद्भर्गुरु-
मशनं तथा दत्तं युतुजे । अथ कोशा मध्याह्ने पूर्ववत्कृतनेपथ्या तं परीक्षितुमागात् । ह्यवजावताएक-
वारुभ्यरकटाहनिक्षेपणादिकं प्रेक्ष्य दृष्ट्वात् क्षोजमुपागतो बहिः प्राप्याज्यजतुमदनञ्जयवत् । स मदना-
वंशविशः संवेदनमयाचत । ततः कोशा तं प्राह—“स्वामिन् ! वयं पणाङ्गनाः शक्रमपि धनदानं विना
न स्वीकुर्मः” । मुनिराह—“कन्दर्पज्वरादितं मां संगमान्निर्वापय, धनमपि तत्प्राप्तिस्थानं निवेदयसि चेत्
तत्र ध्यानये” । ततः सा तं बोधयितुं प्रोचे—“नेपालजूपो नव्यसाधोर्लक्ष्महृदयं रत्नकम्बलं प्रदत्ते, तमा-
नय मत्कृतं” । श्रुत्वेति सोऽक्कोलेऽपि नेपालं प्रति च्चाल । तत्र गत्वा जूपते रत्नकम्बलं प्राप्य सद्यस्तां
प्रापन् वयसं । तत्र मार्गे स्थितानां दस्यूनां शकुनिरित्यूचे—“लक्षधनमायाति” इति पुनः पुनः प्रोचे ।
अथ तत्रागतं मापुं पृत्वा चौरा व्यलोकयन् । किमपि ज्ञव्यमपश्यन्तस्ते मुनिं मुमुक्षुः । पुनः शकुनि-
रित्याख्यत्—“ददं पुरो खलं याति” । तदा तं सापुं विपृत्य चौरान्नित्यन्यधात्—“वयं तयाजये दह्यः,
१ जोगम्.

તા, અવમન્ત્રતા ન યાણંતિ ॥ નહિલોકેપિ સત્પિતૃવિરુદ્ધમાચરત-
સ્તદાજ્ઞામપ્યકુર્વતઃ પુત્રસ્યાપિ વસ્તુતઃ પુત્રત્વં નામ
॥ તસ્માતદ્ધિનેયાજ્ઞાસાસ્તેઽતસ્તત્પ્રણીતત્વેનોત્સૂત્રત્વાન્નવાજ્ઞિનંદિ
વહુજનપ્રવૃતિવિપયત્વેપ્યંઽનુશ્રોત સદ્ધર્મત્વમેવ ॥ અથ દ્વિતીયઃ
તદેવમેતત્ પ્રતિશ્રોત સ. અપ્વતુજગવત્ પ્રજ્ઞસતિજ્ઞાંતો
કત્વેન કતિપયમહાસત્વપ્રવૃતિગોચરત્વેપિ સદ્ધર્મત્વાત્ ॥ અતો-
નુશ્રોતસો વ્યવઠેદે ન પ્રતિશ્રોતઃસંઘઠીતુંસદિતિ વિશેષણં વિ-
ધીયમાનં નવિવાદપદવીમધિરોહિતિ॥

અર્થઃ:-વીજો પક્ષ પણ અંગિકાર કરવા યોગ્ય નથી કેમ જે
જગવંતની આજ્ઞાથી અત્યંત વિરુદ્ધ એવો ચૈત્યવાસ આદિક સ્થાપને
કરીને તે જગવંતની કદર્યના કરનારા એવા તે લિંગધારીઓને જગ-
વંતની આજ્ઞાનું કરવાપણું કયાંથી હોય ને વઢી જગવંતના શિષ્ય
પણું કયાંથી હોય. તે વાત શાસ્ત્રમાં કહી છે જે લોકને વિષે પણ
સારા પિતાએ જે કહેલું તેથી વિરુદ્ધ પટલે ઝલદું આચરણ કરે તે
એવો પુત્ર પટલે પિતાની આજ્ઞાને અંશમાત્ર પણ ન કરતો એવા પુ-
ત્રને પણ વસ્તુતાએ પુત્રપણું નથીજ. તે હેતુ માટે તે જગવંતના શિષ્ય
કહેવાય છે તે તો કેવલ આજ્ઞાસ માત્ર છે માટે તેમનું જે કહેવું તેને
ઉત્સૂત્રપણું છે તે હેતુ માટે ' જવાજ્ઞિનંદિ ' પટલે સંસારમાંજ આ-
નંદ માનતા ઘણા લોક તેમની પ્રવૃત્તિ એ માર્ગમાં છે તોપણ અનુશ્રોત
માર્ગનો ત્યાગ કરીને પ્રતિશ્રોત માર્ગનું પ્રહણ કરવાને સત્ એ પ્રકારનું
ધર્મ શબ્દને વિશેષણ આપ્યું છે તે કાંઈ વિવાદ કરવાનું એ સ્થાનક નથી.

ટીકા:-કેપાં હુઃપ્રાપા નૃણાં પુત્રાં ગુરુકર્મ સંચયવતાં મહાજ્ઞા-

येन दत्तं पुनः दानं, तेनैव दीयते पुनः । चातको रटेने नित्यं, दानं यत्रैतत् प्रयोमुचः ॥ २ ॥
 धनदानादपाधिर—भाजनम् निमित्तं सुखम् । व्रतदानाप्रयेज्जन्ते, सौख्यदो मम सर्वदा ३ ॥
 चतुस्तीतिषमुपरि—मुह्यन्ति त्रीधियाः । स्थूयन्तमुनीन्द्रस्य, करिष्यन्ति हि वर्णनाम् ॥ ४ ॥

स्त्रीवृत्तोऽपि बहुनिर्दिष्टः स, शीघ्रमात्मनि गतं न मुमोच ।
 मानं हनिगुहानुनित्यं, माधुनिः शशिसुखीयु न नेयम् ॥ १ ॥
 शतम्परिनिर्दिष्टोपदेशमद्वैताख्यायामुपदेशायामादयन्यवृत्तौ त्रयोविंशे
 सगने एकोनचत्वारिंशदधिकत्रिंशततमं व्याख्यानम् ३३९ ॥

चत्वारिंशदधिकत्रिंशततमं व्याख्यानम् ३४० ॥

अथ दुष्टमादिहशान्त्रमध्यगुणपाशकमन्त्रमाह—

संशयैरेतन्निर्देशो, ननुपपन्न(यो) दुर्गुणः । तन्मात्रं वास्तवज्ञानं, विख्यते पूर्वसाधतः ॥ १ ॥

स्पष्टः । दानं धेदम्—

येनैव दत्तं तेनैव दीयते पुनः । तत्र दानं सौख्यम् । तयोः गुणधाम्नाक्यः गर्वादिदानीं गच्छ
 ज्ञानम् । आनन्दस्य लभ्यते इत्येवमुक्तिरिति शङ्कनी कुर्यात् न तत्रात्र यत्रानु—दे तत्रात्र । अतो

વહુગુણવિદ્વેષ, જન એ લઙ્ગંતિ તા કહમિમેસું
તહ, સુમિણેવિ પયદઈ ચિંતા॥

ટીકા:—જાતાયામપિ કથંચિત્કિંચિદ્ભવ્યત્વપ
ર્મતાયામપિ સદ્ધર્મચુદ્ધો દુર્લ્લજોદુરાસદઃ શુજ ગુરુર્ય
પ્રરુપણનિપુણલોકપ્રવાહ્યવહ્નિર્મૂતેચતોવૃત્તિઃપ્રતિવા
કમઃ કાલાયપેક્ષાનુદાનપટિષ્ઠઃસૂરિઃ ॥ અયમર્યઃ
મનોરથજાવેપિ સદ્ગુપદેશ ગુર્હવિના નાસાવાસાયતે

અર્થ:—કોઈ પ્રકારે કાંઈક જીવ્યપણાની પરિપ
ત્રિપે સદ્ધર્મ ચુદ્ધિ થયે સતે પણ શુજગુરુ મલયો દુર્લ્લજ
સિદ્ધાંતની પ્રરુપણા કરવામાં કુશલ છે ને જેના ચિત્ત
કપ્રવાહ થકી રહિત છે, ને જે ગુરુ પ્રતિવાદિના મદને
સમર્થ છે ને વઢી કાઢાવિકની અપેક્ષા અનુદાન ક્રિ
યાતિસે નાશો છે એવો ગુરુ પદસે આપાય તે મલયો દુ
અર્થ પ્રગટ છે જે સદ્ધર્મ કરવાનો મનોરથ થયે ઊતે પણ
વેદા ગુરુ મહ્યા વિના સદ્ધર્મ પમાતો નથી.

ટીકા:—યદુક્તં ॥ ધમ્માયરિયેણ વિણા, અસહંતા,
દ્વેષોવાયં ॥ અરણ્યનુંચલગ્ગા જમંતિ સંસારચક્રંમિ॥સ
સાંપ્રતનુસ્મરનાયકાચાર્યશાનુવેણ તથાવિધાનાદરનાય

અર્થ:—જે શાન શામ્રના કરી છે ને ધર્માચાર્ય મ
સિદ્ધિ પામવાનાં સાધનનો ઉપાય ન પામતા તોય મંસા

અર્થ:—તે પૂર્વે કહેલા ગુણ સહિત ગુરુ જન્માંતરમાં સંઘ કરેલાં પુણ્યવ્રતે જો કદાપિ મળે તોપણ પોતાના આત્માનું પરિણામે હિત કરનાર એવું સદ્ગુણ કર્મના શ્રંગિકારરૂપિ પોતાને હિતકારી ન સ્તુ તેને કરવાને આ પુરુષ સમર્થ થતા નથી. શુદ્ધ ગુરુ મળ્યા પછી પણ તે પુરુષ કેમ પોતાનું હિત કરવાનળી પ્રયત્ન કરતા નથી તો ત્યાં કહે છે.

ટીકા:—ગચ્ઠસ્ય સ્વવંશ્યાન્યુપેતયતિવર્ગસ્ય સ્થિતિઃ યુક્તત્વ કુલાદતોયં ગચ્છોત્તપન્નં વિહાય યુષ્માન્નિર્નાન્યપાશ્ચંદેશનાશ્રવણસમ્યક્તપ્રતિપત્યાદિકં વિધેયમિતિ ગૃહિણઃ પ્રતીત્ય લિંગિકૃતા વ્યવસ્થા તથા વ્યાહતા એવંવિધશુદ્ધગુરુપ્રાપ્તાવપિ નિઃસત્ત્વતયા કિંમેનાં ગચ્ઠસ્થિતિં મુંચામો નવેતીતિકર્ત્તવ્યતોદ્ધૂતાંતઃ કરણાઃ એવં ગચ્ઠસ્થિતિ વ્યાહતાઃ તેપાં સ્વહિતકરણાસામર્થ્ય મુપલબ્ધતદુપચિકિર્ષુશ્વેતઃ સમુદ્ભવસત્કરુણ ॥ પારાવારઃ પ્રકરણકારઃ પ્રાહ ॥

અર્થ:—ગચ્ઠની જે સ્થિતિ તેણે કરીને એ પુરુષ હણાયા છે. ગચ્ઠ તે શું તો પોતાના વંશમાં થયેલા જે પુરુષો તેમણે શ્રંગિકાર કર્યો એવો જે યતિનો સમૂહ તે ગચ્ઠ કહીએ ને તેની સ્થિતિ જે મર્યાદા ઇટલે તમારા કુલના વૃદ્ધ પુરુષોએ આ ગચ્ઠનો આદર કર્યો છે માટે એ ગચ્ઠને મૂકીને તમારે વીજાની પાસે દેશનાનું સાંજીલું તથા સમકિતનું શ્રંગિકાર કરવું ઇત્યાદિ કાંઈ પણ ન કરવું એ પ્રકારે ગૃહસ્થને આશ્રિને લિંગધારીએ કરેલી જે મર્યાદા તેને ગચ્ઠ સ્થિતિ કહીએ તેણે કરીને હણાપેલા ઇટલે વ્યાકુલ થયેલા પુરુષો શુદ્ધ

टीकाः—॥ अथवा ॥ यदाहिप्राप्तसुगुरुवोपि तत्त्वज्ञानान्
 अप्येवंगच्छस्थित्याव्यामुह्यन्ति तदा कं ब्रुम इत्यादि ॥ अयमर्थः ॥
 अज्ञानानोहि तत्त्वं स्वयं वा कस्यचिद्गणनाराधनादिना वा तद्बो-
 धित्वा सद्धर्मं स्थाप्येतापि एतेच मूढा जानन्तोपि गच्छस्थिति-
 हता इति कथं तत्र स्थापयितुं पार्यते ॥ तत्सर्वथास्मद्येतस्यमीमां-
 सन्मार्गव्यवस्थापने न कश्चिदुपायः प्रतिस्फुरति ॥ अतः किं कु-
 र्महे इति विपादवचनं ॥

अर्थः—॥ अथवा ज्यारे तत्त्वना जाण एवा सुगुरु मल्या
 तो पण गच्छनी स्थितिये करीने व्यामोह पामे ठे त्यारे कोना प्रते
 कहीए इत्यादि जाणवुं. तेमां आ प्रगट अर्थ जे पोतानी मेळें तत्त्वे
 न जाणतो होय तेने तो कहेवार्थी, आराधन करवार्थी हरेक प्रकारे
 बोध करीने मार्गने विषे स्थापन करीए. पण आतो मूढ पुण ठे
 केम जे पोते जाणे ठे तो पण गच्छनी स्थितिमां दृष्टाय ठे ए हेतु
 माटे तेमने सद्धर्ममां स्थापन करवानुं केम पार पामीए ? एटवे
 केम समर्थ थिए ? ते माटे सर्व प्रकारे अमारा चित्तमां एमने स-
 न्मार्गमां स्थापन करवाने विषे कोइ उपाय फुरतो नथी; माटे थुं
 करीए. ए प्रकारे खेद जरेवुं वचन कवुं.

टीकाः—इदमत्रैदंपर्यं ॥ महासत्त्वसत्त्वोपादेयोह्ययं सद्धर्म
 एतेचातिक्लीवा अन्यथा किं विदुषां गच्छस्थितिजिज्ञासा ॥ यदि हि
 विगिनःस्तत्राज्ञादिहेतुनागच्छ स्थितिर्दर्शयन्ति तथापि गृहिणा
 परीक्षापुरःसरं धर्मप्रतिपत्तव्यः ॥

અર્થ:-વઢી આગમને વિપે સાધુને પણ પોતાના સંપ્રદાયની ચાહ્યો આવેલો એવો નિર્ગુણ ગચ્છ તેનો પરિત્યાગ કરવો એમ સાંકઠીએ ટીપ્પણ દેતુ માટે ગઢનો મમત્વ ત્યાગ કરીને શુદ્ધ ગુરુ જી સદ્ગુરુ પામવો જે માટે તે વાત શાસ્ત્રમાં કહી છે જે.

ટીકા-એવંચ યદા કૃતદિગવંધાનામપિ યતીનાં નિર્ગુણા
પરિહારઃ પતિપાદિત સ્તદા કા કથા શ્રાદ્ધાનામિતિ ॥ તદેવં
વિધાનામપિ ય ઋચ્છસ્થિતિજ્ઞિયા તેષાં ન સદ્ગુરુર્ન્યુપગમ
સ્તદદ્વો વલીયસી ગઢમુદ્રા તિરયતિ વિવેકાંકુરં ॥

॥ યદુક્તં ॥

જીવાઃ પ્રમાદમવિરા દ્વતદ્વ્યવિધ્યા અપ્યન્યથા સુપયિસંપ્રતિ
નોત્સદ્દંત ॥ દ્વામજ્ઞનાય તુ જવાંજસિ સિંગ જ્ઞિઃ કિંગચ્છસ્થિતિ
વિનિદ્દતેવ ગદ્ધે શિલ્પેષા ॥ તદ્વચ્છ. સ્થિતેરપિ વિન્યતો ધર્માન
ધિકારિણ એ વતેવરાકાચનાત્મનીના અસમર્થત્વાત્ સમર્થસ્યે
વદ્દિશાસ્ત્રે તત્તદ્દિગારી અચ્છી સમર્થથોદિત્યાવિના ધર્માધિકા
રિત્વ પ્રતિપાદનાત્ ॥ સમર્થસ્યેવંસદ્ગુણત્વાત્ ॥ હોઈ સમર્થો
ધર્મમંકુણમાણો જો ન વાદ્દિ પરસિં ॥ માઈપિદ્ધસામિગુરુ માઈપાણ
ધર્મ્મેણ નિદ્ધાણાં ॥ તચ્ચવસ્થિતમેતત્ કંઠુમ શ્લ્યાદીતીટનાપંઃ ૧૪

અર્થ:-એમ યારે કયાં છે દિગંધ તે જેમણે પણ સાધુને
પણ નિર્ગુણ ગચ્છમાં રહેવાનો નિર્ણય કર્યો યારે આપકને નિર્ગુણ

॥ मूल काव्यम् ॥

क्षुत्क्षामः किल कोपि रंकशिशुकः प्रव्रज्य चैत्यै क्वचित्,
 कृत्वा कंचन पद्मद्वतकलिः प्राप्तः स्तदाचार्यकं ॥
 चित्रं चैत्यगृहे गृहीयति निजे गठेकुटुंबीयतिस्कं
 शक्रीयति वालिशीयति बुधान विश्वंवराकीयति ॥१५॥

टीकाः—क्षुत्क्षामो बुद्धदा श्रद्धाकुक्षिः गृहस्थावस्थायाम्
 क्लिप्तेति संज्ञावनायां प्रत्यक्षोपलब्धमाययं संज्ञावनास्यदतयः
 संतो वदंतीति न्यायः ॥ अतः स्तदज्ञापनाय क्लिप्तेति पदं ॥
 अन्यथा संप्रति प्रत्यक्ष एवायमर्थ इति ॥

अर्थः—बुद्धवते जेनुं पेट चोंटी गयुं ठे ने आंखो उंमी उं
 तरी गइ ठे एवो रंकनो पुत्र गृहप्रवस्थामां होय एयुं संजये ठे
 माटे आ जगाए किल अव्ययनो संज्ञावनारूप अर्थ करयो. केम उं
 सत्पुरुष ठे ते प्रत्यक्ष जणातो एवो पण अर्थने संज्ञावनानुं स्यात्
 ठे ए प्रकारेज कहें ठे. एवो न्याय ठे. ए हेतु माटे ते न्याय जणा
 ववाने किल ए प्रकारनुं पद मूळयुं ठे जे एम न होय तो आ का
 लमां ए अर्थ प्रत्यक्ष देखाय ठे एट्ठे रंकना ठोकरा ए प्रकारा
 वपेसा प्रत्यक्ष देखाय ठे तो ए बात संजये ठे एम संज्ञावना शीद कहेंत!

टीकाः—कोपि यस्मात् नामा रंका निष्काकोस्त एव कुक्षिः

“अग्रां पतिता वारि पिता पांगुलिः पूरिष्यते तदेनां मन्दाकिनीजघैः पूरयाम” । सर्वैः स्वीकृतम् । ततः स दण्डेनारूप्य आहूयी तत्र विक्षेप । अय्योऽपि जोगिगेहास्तदग्रसोपाद्रयन्त । पुनर्नागलोको दृष्टिर्न दीक्ष्य कोपवशादग्र्यजनजलचपाय महोरगान् दृष्टिविमान् प्रैषीत् । तैश्च निर्गत्य विषवृष्टिज्जिह्वानिर्हृष्टाग्ने सर्वेऽपि समरात्मजा जलमतां प्रैषुः ।

ततः संन्यानिति प्रोचे, सचिवः शोचनैरखम् । नावश्यं जायिनं प्राय-मतिक्रामति कोऽपि हि ॥ १ ॥ ततश्चोऽप्योऽयामेत्य सामन्ताया दस्युः—“स्वामिमुताः सर्वेऽपि दग्धाः, वयमदृताः, खजाकरमिदं राशेऽग्रे कथं कथयिष्यामः” । इति ध्यात्वा नित्यं शोकपरस्तस्युः । तत्स्वरूपमेकेन विज्ञेन पृष्टं, ते तासं दद्यादातं जगुः । तच्छ्रुत्वा विजः प्राह—“अहं नृपाय निवेदयिष्ये” । ततो विजः कथिदनाथं शबगुहदन् राजपुत्रे गत्वा मुहुरैवैव्यवापीत् । तच्छ्रुत्वा चक्रिण पृष्टः—किं रोदिषि ? इति । ततोऽपि—“ममैक एवामौ सुनुर्महाहिना दशे निधेष्टां प्रातः, हे देव ! एनमधुना जीवय” । अथयो आहुष्टिकं तत्र कर्त्तुं आदिष्टत् । तदा ज्ञातनृपापत्यमृतयुः कोऽपि नर ऊचे—“यत्र गृहे कोऽपि मृतो न स्यात् तस्मान्मन्दिरात् जलानयन् यथादृष्टमेतं जीवयामि” । इति तेनोदितो अयः पुर्या सर्वेऽपि परममु चैव्यं जलानगदन् । तेऽप्येत्यायदन्—“नाय ! मच्छा पुरी वीक्षिता, परं पुरा यत्र कोऽपि न मृत्तमृदं नलि” । राजाऽप्युचे—“अस्माकनपि नद्यामः पूर्वजा मृताः, तत्तम्यमापारणे मृत्यो हे विज ! किं निन्दते ! मृतं पुत्रं किं रोचति ? किञ्चिदात्मनिहितं कुल, त्वमप्यजरागतो न” । विजोऽयदत्-

આપવી શ્યાદિ કારણે કરીને કોઈક વઢવાન સાધુ અથવા શ્રાવક તેની સહાય્ય કરીને ઇટલે તે પ્રકારના પુરુષને આચાર્ય પદનો શ્રાવક થવો તે કાંઈ સાહાય્ય વિના થાય નહિ માટે.

ટીકા:—અક્તકલિઃ યત્ કિંચિન્નિમિત્તમાત્રં પ્રાપ્ય શિષ્યા દિનિઃ સહ નક્તંદિનમલંકિતકલહઃ ॥ એતેનાચાર્યપદાનો ચિત્ત્યં તસ્યાહ ॥ નિર્નિમિત્તાત્યંતકોપનસ્ય સકલગચ્છોદ્દેગવેગ હેતુત્વેનાચાર્યપદાયોગ્યત્વાત્ ॥ સોમો પતંતરિયત્રો ગુરુ હોઈશ્યાદિવચનાત્ ॥

અર્થ:—તે પુરુષ આચાર્યપદ પામ્યા પછી જે તે કાંઈક નિમિત્ત માત્રનું ઘટ્ટણ કરીને શિષ્યાદિકની સાથે રાત દિવસ કલહ કરે. એણે કરીને એ પુરુષ આચાર્યપદને યોગ્ય નથી એમ જણવ્યું કેમ જે કારણ વિનાનો અત્યંત ક્રોધી એ પુરુષ સકલ ગચ્છને ઉદ્દેગ કાવાનું કારણ છે માટે એને આચાર્યપદનું અયોગ્યપણું છે એ હેતુ માટે.

ટીકા:—ઈદં ચ કલિઃ ઘટ્ટણમન્યેવામત્યાચાર્ય પદાયોગ્યતા પાદકાનાં સ્તંભદંત્રલોનમૂર્ચત્વાદિદોષાણામુપસક્ષણં ॥ તતઃ સકલસૂરિપદાનુગુણગણરહિત ઇત્યર્થઃ ॥ અતએવાપાત્રાણાં સૂરિપદદાતુરપિ પાપીયસ્ત્રમુક્તમાગમે ॥

અર્થ:—આ જગાએ કલિ કહેતાં કલહ એ શબ્દનું ઘટ્ટણ કર્યું છે, તેણે કરીને વીજા પણ જેવી આચાર્ય પદ ન દેવાય એવા પ્રદેશ

अहो ! एतेषां मातृपितृगिन्यादिविवेकविकलानां किं जन्म ?” इति श्रुत्वा दन्तान् घर्षयित्वा कपिः रोषं कृत्वाऽऽह—“रे दुराचार ! ज्वलन्तं पर्वतं पश्यसि, परं पादयोरेधो ज्वलनं न पश्यसि ।

राक्षसरसवमिताणि, परिहिताणि पाससि । अप्पणो विदमिताणि, पासतो वि न पाससि ॥ १ ॥

रे रे अधमाधम ! भित्रं समुद्धे प्रक्षिप्येदानीं जोगार्थं मातरं पुत्रीं च पार्श्वे निधाय निन्दां कर्तुमुद्यतोऽसि” । इति निर्भत्सोत्प्लुत्य स्वयूथे गतः । श्रीदत्तो दध्यौ—“एषा वेश्या कथं मम माता स्यात् ? कन्या च मम सुता कथं ? समुद्रागतत्वात् । मन्माता तु किञ्चिद्यामला लुच्चतनुश्च एषा तु गौराङ्गी द्रस्वतनुश्च” । साऽपि पृष्टा सती प्राह—“जोः कस्वामुपलक्षयति ? पशुवचसा किं विभ्रमे पतितोऽसि ? तथापि स राङ्गाकुलः कपिमितस्ततो यावद्भेदपयति तावत्तत्र मुनिमेकं ददर्श । तं नत्वा स्वाकूतं पप्रह । मुनिः प्राह—“अहमवधिना वेद्मि अतो यद्भानरेणोक्तं तत्तथैव क्षेयम् । यतः शृणु पूर्वं सुताया लदन्तम्—

त्वं तु दशदिनसत्कां पुत्रीं मुक्त्वा प्रवहणे चटितः, ततः परं तत्र पुरे परचक्रजयमुत्पन्नं, तदा त्वभार्या सुतामादाय गङ्गातटस्थे सिंहपुरे स्वबन्धुसमीपे गता तत्रैकादश वर्षाणि गतानि । अन्येद्युः सा बाह्या व्याखेन दष्टा, जनन्या मातुर्वैद्योपायाः कृताः, परं विपं न वलितं, ततो मृतेति ज्ञात्वा मात्रा स्नेहवशान्मज्जुषायां क्षिप्त्वा गङ्गायां प्रवाहिता, सा त्वया लब्धा मज्जुषा, सेयं तव सुता ।

अथ शृणु तव मातृस्वरूपं—सुरकान्तचक्रकान्तेन त्यन्माता स्वान्तःपुरे क्षिप्ता, तद्गृहणार्थं त्वत्पित्रा सार्धं पश्यलक्ष्यं ज्ञात्वा प्रवृत्तं गत्वा समरपट्वीपतिः सेवितः । तेनोत्कटसैन्येनागत्य

વઢી આ વાત આશ્ચર્યકારી છે જે જિનમંદિરને વિષે ઘરની પેઠેજ
ચરે છે એટલે જેમ ગૃહસ્થ પોતાના ઘરમાં મુઝે, ઝોજન કરે, પીં
રાંધે, સંજોગ કરે, પાન ચાવે इत्यादि ક્રિયા નિઃશંકપણે કરે, તે
આ લિંગધારી પણ કેવલ જાતિ કરવા યોગ્ય એવું જિનમંદિર તે
વિષે અત્યંત અઘટતી એવી પણ એ ક્રિયાને પોતાની ઇચ્છામાં આ
તેમ કરે છે માટે ઘરની પેઠે આચરે છે એમ કહીએ ઊંચ.

ટીકા:-નિજે સ્વકીયે ગઢે કુટુંબીયતિ કુટુંબ ઇરાચરતિ॥
યથાહિ ગૃહસ્થઃ સ્વકુટુંબે પર્વદિનેષુ જ્ઞાતૃજામાતૃમાતૃજ-
ગિનિપુત્રિકાદિસંવધેન નિમંત્રણાદાનાનુપ્રદાનાદિષુ પ્રવર્તત
એવમેષોપિ સાધ્વાદિવર્ગે તથા પ્રવર્તમાન એવમુચ્યતે ॥

અર્થ:-વઢી લિંગધારી ગુરુ પોતાના ગઢને વિષે કુટુંબની
પેઠે આચરે છે. જેમ ગૃહસ્થ પોતાના કુટુંબને વિષે પર્વ દિન આતે
ત્યારે જ્ઞાત, જમાડુ, ફોર્ડ એ ત્રણ પ્રકારનો જે સંવંધ એટલે માતાપિ
તાનો તથા પોતાનો જે સંવંધ તેણે કરીને તેમને નિમંત્રણ કરવું તથા
આપવું લેવું इत्यादि ક્રિયાને વિષે પ્રવર્તે છે, તેમ લિંગધારી પણ પોતાના
જેવો જે સાધુનો વર્ગ તેને વિષે તેમજ પ્રવર્તે છે. માટે તે ગૃહસ્થની
પેઠેજ પ્રવર્તે છે એમ કહીએ ઊંચ.

ટીકા:-યદિ વા આચાર્યેણ હિ સ્મારણવારણાવિપુસ્તરં
પ્રત્યુપેક્ષ પણપ્રમાર્જનવિનયાધ્યયનાધ્યાપનાદિનોત્તરોત્તરણ
સ્થાનાધિરોપણેન સ્વગચ્છઃપ્રતિક્ષણ મવેક્ષણીયઃ યથા ગુણં વ પ્ર-

“कामास्माकं स्वामिनी ?” । तेनोक्तं—“नाहं
 गच्छामि । तदयाकारं स पृष्ठः । स त्वमहमेतत्केनापि न मन्यते इति विचिन्त्य किमपि
 कृत्वा कारागारं क्रुमः पुत्री च स्वगृहे दामी न विष्यतीति रक्षिता । अथ तत्रस्थेन
 दत्तामि । ततो जपेनाकारितः सतायामेत्य कपिस्वरूपं प्रोक्तवान् । सयांऽपि जनो
 न विदुः । सत्यमुक्तं यतः—
 “यथा यानगमीनानि, तथा तरति मा शिला ॥ १ ॥
 “असम्यग्वापि सत्यं न तदिति” इति कथं गच्छा मागणायमादिष्टो दध्यौ—“कृतं
 “मयि कश्चिन्म गुरु नरा ददना यथाच । केवली प्राह—“हे नृप ! सत्यवादिनः पुगेद्यान
 “तत्र त्वया मुन्याः त्वयापकस्य नाहम्” । तना लज्जितस्तमाहाय स्वपाश्वे निवेश्य
 “तत्र त्वं दत्तं प्रकृत्याम् । तत्र श्रीदत्तं न पृष्ठ—“स्वामिन् ! कुतो मम मातृ सुतयोर्वि-
 “निगच्छ । मुनिगच्छ—“पुत्रवयमवन्वान्, श्रुयताम्—

ज्ञानिनोक्तं—“मा विरीद, दणान्तरात्स एष्यति” । एवं वार्ता कुर्वत एव शङ्खदत्तः समागात्, श्रीदत्तं वीक्ष्य प्रोषारुणेत्रं तं गुरुराह—“जो जज्ञ ! कोपं मा कार्पीः, यतः—

उगगइ कोदपलीयण, रुग्गइ गुणरयणइ । उवसमरसि नठ लंखवे, सहेति दुक्कसयाइ ॥ १ ॥
कोद पविघो देहयर, तिन्नि विकार करेइ । अण्णठ तांये पर तवे, पर तह (नेह) हानि करेइ ॥ २ ॥”
इति धृत्या किञ्चित् शान्तचित्तो जातः । श्रीदत्तेनान्युन्नाय स्वपार्श्वे निवेश्य केवलिनं पृष्टं—
‘कुतोऽयमागतः ?’ । स प्राह—‘समुद्रमध्ये फट्टकमेकं प्राप्य तत्र सञ्जिदैनैः सारस्वततटनगरं प्रास्यः । तत्राम्य मानुषो मिष्टितः, तेन स्वस्थीकृतोऽहो । स्वर्णकूटस्वरूपे पृष्टे मानुखेनोक्तम्—“इतो विंशति-
योजनानि नत्पुंरं, तत्र गजैर्चृतानि प्रवहणान्यागतानि भूयन्ते” । इत्याकर्ण्य मानुखमापृह्यत्रागतः,
न्या दष्टा रोपपरो जातः” । पुनः केवली पूर्वजवं कथयित्वा शङ्खं प्रत्यबोधयत् । इत्यादिदेशनां श्रुत्वा
गत्वा षादश प्रतानि जप्राह । श्रीदत्तोऽपि शङ्खदत्तेन सह स्वस्थाने गत्वा षड्यार्धं स्वपुत्रीं च तस्मै
दत्तं । स्वयं तु त्रिनववर्नचिम्बप्रतिष्ठाज्ञानत्रकिप्रचृत्तिसप्तक्षेत्रेषु वित्तवीजमुप्या महामहपूर्वकं केवलि-
पार्श्वे दीष्टा जप्राह । क्रमेण कथ्यतश्चानं मोक्षं च प्रापेति ॥

इत्यष्टादशपरिमितोपदेसामष्टाख्यायामुपदेसाप्रासादमन्यवृत्तौ त्रयोविंशो स्तम्भे
चतुश्चत्वारिंशदधिकत्रिंशत्तमं व्याख्यानम् ३४४

ને તે દીક્ષા લઈને આચાર્ય પદ પામ્યો. તો નિર્વિવેકપણાએ ક્યારેય ચૈત્ય ગૃહાદિકને વિષે ગૃહસ્થની પેઠે આચરણાદિકને કહોય તો પણ તે પ્રકારે લોકને આશ્ચર્યકારી ન થાય પણ જેનું સ્થાવસ્થામાં દાલિદ્રપણું દીઠું હોય ને તેની આ પ્રકારની વૃદ્ધા દેહીને લોકને કેમ આશ્ચર્ય ન થાય, ને આ તો વઢી રાંઠોકરું દીક્ષા લઈને આચાર્ય પદ પામીને તેવું ઉદ્ધતપણું કરવામાં માટે લોકને ઉપહાસ કરવાનું ઠેકાણું એ છે, એ હેતુ માટે મોટા આશ્ચર્યનું પાત્ર છે તે માટે અત્યંત આચાર્યાદિકને અઘટતું જે ચૈત્ય ઘરમાં ગૃહસ્થની પેઠે આચરવું ઇત્યાદિક જે ચૂંકી ચેષ્ટાએ એટલે તારું આચરણ તેણે કરીને સિદ્ધાંત માર્ગની જે અવજ્ઞા કરવી એ કરીને પ્રવચનને મલીન કરે છે એટલે સિદ્ધાંતનું અપમાન કરે છે પ્રકારે આ કાવ્યનો અર્થ થયો. ॥ ૧૫ ॥

ટીકા:—સંપ્રતિ પિતૃપુત્રાદિસંબંધં વિનાપિ હઘાદિંશ્ચિનિ
વિહિત્સ્રોકવાહનોપસંનંદ્ધારેણ શ્રુતવજ્ઞા પ્રતિપાદયન્નાહ ॥

અર્થ:—હવે પિતા પુત્ર આદિક સંબંધ વિના પણ હઘાત્કા
લિંગધારીએ પોતે સ્થાપન કરીને લોક પાસે ગમાવાથી જે રીતિ છે
સંબંધી જે ડંડંત્રો દેવો તે દ્વારે કરીને સિદ્ધાંત અવજ્ઞાનું પ્રતિપાદન
કરતા સત્તા ગ્રંથકાર કહે છે.

પાલણ પોપણ કરીને કાંઈ આ જનની ટુલિ પમાની નથી
 એનું શ્રવણું કહેલું પણ માયે ઉપાનો લે એ પ્રકારે આગલ
 વિષે પણ આશંકા કરીને યોજના કરવી. વર્ધિત શબ્દનો પ
 જે ન મળેલી વસ્તુનો યોગ કરવો ને મળેલી વસ્તુની રક્ષા કર
 રૂપ જે યોગ કેમ ક્રિયાવિકનું જે કરવું તેણે કરીને જે શ
 પોપણ કરવું તે.

ટીકા:—નચ ક્રીતો મૂલ્યદાનેનાઽન્યસ્માદ્ગૃહીતઃ ॥
 ધમર્ણો નચ ઉત્તમર્ણસકાશાહુઙ્ગારાદિપ્રયોગેણાઽર્થ્ય ગૃહીતોઽ
 મર્ણઃ ॥ અત્રચ ચૈરિતિકર્તૃતયા સંવંધાનુપપત્તેયેપામિતિ
 સંવંધવિવક્ત્રયા ચઙ્ગવદો યોજ્યઃ ॥ અર્થવશાદ્વિજ્ઞકિપરિ
 હિતિવચનાત્ ॥ તેન યેપાં લિંગિનામયંજનોઽધમર્ણોર્થધારયિ
 ત્રવતિ એવમુત્તરત્રાપિ યથાસંજત્રં ચેપામિતિ સંવંધનીયમ્ ॥

અર્થ:—વઢી લિંગધારીએ આ શ્રાવક કોઈ પાસેથી
 આપીને વેચાતો લીધો નથી જે એનું વોલ્યું ગાયે ઉપાને વઢી
 જન એટલે શ્રાવક લોક એ લિંગધારીઝનો દેવાદાર નથી જે પોતાને
 આજ્ઞા પરાણે પઢાવે. ધનાદિ વસ્તુ આપત્તાર જે પુરુષ તે ઉત્તમ
 હીએ. ને જે ધનાદિ વસ્તુનો લેનાર પુરુષ તે અધર્મણ કહોએ.
 ઉત્તમર્ણ પાસેથી ઉધાર પ્રમુખ પ્રયોગે કરીને અર્થનો ગૃહણ કર
 એટલે અધર્મણ થયેલો આ જન નથી. આ જગાએ વ્યાકરણાદિ
 વાર જે આ જગાએ ચૈ: એ પ્રકારનું કર્તા પદ છે તેણે કરીને સંવંધની
 સેદ્ધિ નથી થતી માટે યેપાં એ પ્રકારના સંવંધની કહેવાની જ્ઞા
 રીને યત્ શબ્દની યોજના કરવી. કેમ જે અર્થના વશથી કિત,

अर्थः—वळी ए लिंगधारीनो आ जन वांधव पण नथी जे आझा उपासवे वांधव एटले पिता, चाता इत्यादि संबंधवाळो होय ते. वळी ए लिंगधारीने आ जन मैत्री आदिक संबंध वते अतिशय वहालो पण नथी. वळी ए लिंगधारीए आ जन दान आ आदि अतिशय आपीने प्रसन्न पण कयों नथी. जे एनुं अवलुं कहे वचन अंगिकार करे. आ जगाए आ काळनी रुढिए करीने जो पण कोइ लिंगधारीना आवकने वृद्धि पमाववी इत्यादिक गुण संजवे तोपण. एतो जेम आ पट ढांकेलोज शोजे ठे ए प्रकारना न्याये करीने अतिशय लज्जा पामवा योग्यपणुं एमां रहुं ठे इत्यादि कारणे करीने ते ढांकेली वात उघानी करी देखामवानी अमारी इच्छा नथी. हेतु माटे. एस कथुं जे नथी वृद्धि पमाव्यो इत्यादि कथुं. वळी कोइतो कोइ वांधव पण हशे एवो संजव थये ठते पण अतिशय रूहेनार घणाक लोकने ते संबंध संजवतो नथी माटे ते संबंध कहेवानी इच्छा पण नथी माटे नथी वांधव इत्यादि कथुं.

टीकाः—तेरेव प्रायुक्तसंबंधाजावेन लोकवाहनयोग्यता विकलेलिंगिजिरेव एवेत्यव्ययमिह परिज्ञे ॥ ईषद्वयं पराज्ञेव प्येवो षम्येऽवधारण इति विश्वप्रकाशवचनात् ॥ ततश्चमहान् पराज्ञोऽयं यत्तादृशोरपि लिंगिजिर्लोको वासत इति ॥ वखात् हवेन नतु प्रणयेन वासते वशीकृत्य स्वकार्याणि कार्यते ॥

अर्थः—आज्ञावहन करायवाने अयोग्य एवा लिंगधारीवंप्र पुर्वे संबंध कदा तेमांनो एके संबंध नथी, तो पण आ जगाए 'ए'